

การศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก
เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A study of good practices towards children and youth: The project for rehabilitation and quality of life improvement for marginal children and youth in urban society.

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Criminology and Criminal Justice

Department of Sociology and Anthropology

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2020

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการ ฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบ ในสังคมเมือง
โดย	นางวณิษฐา ตั้งพรพิพัฒน์
สาขาวิชา	อาชีวศึกษาและงานยุติธรรม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.สุมนทิพย์ จิตสว่าง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต

.....	คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ประธานกรรมการ
.....	
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุมนทิพย์ จิตสว่าง)	
.....	กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิตียา เพชรมณี)	
.....	กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อุนิษา เลิศโตมรสกุล)	
.....	กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.เดชา สังขวรรณ)	

วณีนุช ตั้งพรพิพัฒน์ : การศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟู เยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง. (A study of good practices towards children and youth: The project for rehabilitation and quality of life improvement for marginal children and youth in urban society.) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ. ดร.สุมนทิพย์ จิตสว่าง

การศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ตลอดจนศึกษาถึง ปัญหา อุปสรรค โอกาสในการพัฒนา และการสร้างความยั่งยืนต่อโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เพื่อแสวงหารูปแบบแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมกับประเทศไทย โดยใช้วิธีการดำเนินการวิจัย คือ การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลโครงการฯ หัวหน้าแก๊งและเด็กเยาวชนชายขอบ พี่เลี้ยงจิตอาสา และเครือข่ายพันธมิตรที่เข้าร่วมโครงการฯ

ผลการศึกษา พบว่า แนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชนในโครงการฯ มี 4 แนวทางคือ (1) P : POSSIBILITY มองปัญหาเป็นโอกาสเสมอ (2) C : COOPERATION บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน (3) L : LEARNING รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย และ(4) O : OCCUPATION มุ่งเน้นกิจกรรมสร้างอาชีพ ที่ดำเนินงานผ่านแนวคิด “5C พิชิตใจเด็กชายขอบ” ซึ่งประกอบไปด้วย Core person หากกลุ่มคนที่ใช่ Connect ติดต่อกัน สร้างสัมพันธ์ในเชิงลึก Control ควบคุมกำหนดทิศทาง Continue ติดตามอย่างต่อเนื่อง และ Complete บรรลุผลสำเร็จ นำมาซึ่งรูปแบบแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมกับประเทศไทย จากที่โครงการฯ ได้ตั้งศักยภาพ และคุณความดีในจิตใจของเด็กเยาวชนชายขอบออกมาให้เห็นชัดเจนมากขึ้น ส่งผลให้เด็กเยาวชนชายขอบสามารถสร้างอาชีพ ดูแลตนเอง ดูแลครอบครัว และทำประโยชน์เพื่อสังคมได้ ส่งผลให้คนในสังคมให้การยอมรับเด็กเยาวชนชายขอบมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามโครงการฯ ยังคงพบปัญหาอีกหลายประการ คือ ปัญหาด้านการเข้าถึงเด็กและเยาวชนชายขอบ ปัญหาการดูแลเด็กและเยาวชนไม่ทั่วถึง ปัญหาด้านการปรับเปลี่ยนทัศนคติเด็กและเยาวชนชายขอบ ปัญหาด้านการประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่าย และปัญหาด้านความยั่งยืนของโครงการฯ จึงนำมาซึ่งข้อเสนอแนะต่อโครงการฯ ดังนี้ รัฐบาลควรมีนโยบายในการผลักดันการปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชนชายขอบในทุกพื้นที่ วางแผนจัดกิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์เด็กเยาวชนชายขอบระหว่างจังหวัด มอบหมายหน้าที่ให้รุ่นพี่ที่มีพฤติกรรมที่ดี เป็นหัวหน้ากลุ่มในการช่วยดูแลทีม เปิดพื้นที่ให้เด็กเยาวชนชายขอบแสดงศักยภาพผ่านสื่อออนไลน์ ต่อยอดสร้างอาชีพเจ้าของธุรกิจให้ทีมแกนนำเยาวชนในโครงการฯ เพื่อต่อยอดพัฒนาโครงการฯ และขยายไปยังเครือข่ายจังหวัดอื่นที่สนใจต่อไป

สาขาวิชา อาชีววิทยาและงานยุติธรรม ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2563 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6081366724 : MAJOR CRIMINOLOGY AND CRIMINAL JUSTICE

KEYWORD: practices towards children and youth, good practices, marginal children and youth, quality of life, rehabilitation

Vaneenuch Tangpornpipat : A study of good practices towards children and youth: The project for rehabilitation and quality of life improvement for marginal children and youth in urban society. . Advisor: Assoc. Prof. SUMONTHIP CHITSAWANG, Ph.D.

This study aims to study good practices towards children and youth in the project for rehabilitation and quality of life improvement for marginal children and youth in urban society, as well as to scrutinize problems, obstacles and opportunities for improvement along with the project sustainability. This study seeks to find approaches and practices that are suitable for Thailand and thus employs qualitative research method which includes synthesizing information from in-depth interview with the people and networks that are involved with this project.

The results of the study showed that there are four good practices towards children and youth in the project: (1) P: Possibility. Always look at the problem as an opportunity. (2) C: Cooperation. Management through the participation of government, private and public sectors. (3) L: Learning. A variety of learning styles. (4) O: Occupation. Focus on career enhancement activities, which is operated through the concept of "5C to Win over Marginal Children". This includes Core person: find the right people, Connect: build a deep relationship, Control: set direction, Continue: stay tuned and Complete: achieve success. This project brings out potential and virtue of marginal children and youth to the extent that they can make a career, take care of themselves and their families, and contribute to society. As a result, people in society are more accepting of marginalized children and youth. However, there still are problems that need to be resolved; for instance, shortage of staffs, lack of cooperation between organizations, and sustainability of the project. Therefore, it brings suggestions for the project as follows: The government have a policy to promote the practices towards marginal children and youth in all areas, Apply good practices of the project by adapting to the context of that province area, Planning activities to connect marginal children and youth between the provinces, Assign a good behavior senior to be the group leader in supervising the team, provide space for marginal children and youth to express their potential through online media, create a career for business owners for the youth leadership team in the project to further develop the project and expand to other provincial networks of interest in the future.

Field of Study: Criminology and Criminal Justice

Student's Signature

Academic Year: 2020

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากบุคคลที่มีส่วนร่วมสนับสนุนผู้วิจัย มาตลอดระยะเวลาการศึกษา ขอกราบขอบพระคุณมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ที่ได้อนุมัติมอบทุนสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.สุนนทิพย์ จิตสว่าง หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ท่านได้เมตตาให้คำปรึกษา และให้ข้อมูลอันทรงคุณค่าเพื่อใช้ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด รศ.ดร.เดชา สังขวรรณ รศ.ดร.อุนิษา เลิศโตมรสกุล และ ผศ.ดร.ฐิตียา เพชรมณี ซึ่งร่วมเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขอกราบขอบพระคุณ ดร.นันทิ จิตสว่าง ที่คอยเป็นแรงบันดาลใจให้การทำการวิจัย สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอกราบขอบพระคุณ นายสหการณ เพ็ชรนรินทร์ อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรมที่ให้การสนับสนุนข้อมูลที่จำเป็นในการจัดทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณนายสมาน ชัยสุวรรณ นายประดิษฐ์จรัส อสุชีวะ และนายสมชาติ ชัยยุทธ์ ผู้เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น รวมถึงขอขอบคุณทีมพี่เลี้ยงจิตอาสา และน้อง ๆ เด็กเยาวชนชายขอบในโครงการทุกท่านที่มีส่วนช่วยในการสนับสนุนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินการวิจัย

นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ทุกท่านจากภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตลอดจนขอขอบคุณเพื่อนๆ ในหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรมรุ่นที่ 3 ทุกท่าน ที่คอยเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยเสมอมา

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ นพ.วิจิต วราชุน และนางสุปราณี วราชุน บิดา มารดาของผู้วิจัย ตลอดจนนายวีรภัทร์ ตั้งพรพิพัฒน์ ด.ช.อาชวิน ตั้งพรพิพัฒน์ และนางสาวรินรดา รวีภาส ที่คอยเป็นขวัญและกำลังใจมาโดยตลอด รวมไปถึงให้การสนับสนุนในการทำการวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์

วณีนุช ตั้งพรพิพัฒน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 โจทย์/คำถามวิจัย.....	6
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	7
1.4.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	7
1.4.2 ขอบเขตด้านแนวคิด และทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา.....	7
1.4.3 ขอบเขตด้านเนื้อหางานวิจัย.....	7
1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา.....	8
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา.....	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม (แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง).....	10
2.1 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน.....	11
2.1.1 ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Theory of Differential Association).....	12
2.1.2 ทฤษฎีวัฒนธรรมรอง (Subculture Theory).....	13

2.1.3 ทฤษฎีการติดตรา (Labeling Theory).....	15
2.1.4 ทฤษฎีความกดดันทางสังคม (Strain Theory)	16
2.1.5 ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social Control Theory)	17
2.1.6 ทฤษฎีที่จำกัดเฉพาะวัยรุ่น (Adolescence-Limited Theory).....	19
2.1.7 ทฤษฎีการควบคุมตนเองในระดับต่ำ (Low Self Control Theory).....	19
2.1.8 แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาของสังคม	20
2.1.9 แนวคิดเรื่อง การรวมกลุ่มของเด็กและเยาวชน	22
2.1.9.1 แนวคิดเรื่อง แก๊ง.....	22
2.2 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด	23
2.2.1 การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามมาตรฐานสหประชาชาติ และ มาตรฐานสากล	24
2.2.1.1 แนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของ เยาวชน (แนวทางริยาร์ด).....	24
2.2.1.2 กฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฏโตเกียว).....	28
2.2.1.3 กฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) หรือกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของ สหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน ค.ศ. 1985 (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice).....	32
2.2.1.4 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (The Convention on the Right of the Child).....	35
2.2.1.5 กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประชาคมอาเซียน.....	38
2.2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม.....	41
2.2.2.1 แนวคิดที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนของประเทศไทย.....	42
2.2.2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนของประเทศฝรั่งเศส	48
2.2.2.3 แนวคิดที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนของประเทศนิวซีแลนด์.....	49

2.2.2.4 แนวคิดที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนของประเทศอังกฤษ.....	49
2.2.2.5 แนวคิดที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนของประเทศสหรัฐอเมริกา	51
2.2.2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานชุมชน	53
2.3 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน	56
2.3.1 แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative learning)	59
2.4 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันการกระทำผิด.....	61
2.4.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย	61
2.4.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน	62
2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	66
2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน	66
2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน.....	69
2.5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน.....	70
2.5.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน	72
2.6 กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	76
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย.....	77
บทที่ 4 ผลการศึกษา และการอภิปรายผลการศึกษา.....	84
4.1 การดำเนินการโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบ ในสังคมเมือง.....	84
4.1.1 วิธีการดำเนินงานของโครงการ “5C พิชิตใจเด็กชายขอบ”	91
1. Core person: หากกลุ่มคนที่ใช่ และสร้างเครือข่ายคนที่ชอบ	92
2. Connect: ติดต่อ เกาะเกี่ยว เชื่อมสัมพันธ์เชิงลึก	92
3. Control: ควบคุม กำหนดทิศทาง.....	93
4. Continue: ติดตาม ต่อเนื่องยั่งยืน.....	93
5. Complete: บรรลุความสำเร็จ	93

4.1.2 ผลการดำเนินงาน และความสำเร็จของโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง	94
4.2 ผลการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)	99
4.2.1 แนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชนในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง	99
1. Core person: หากกลุ่มคนที่ใช่และสร้างเครือข่ายคนที่ชอบ.....	100
2. Connect: ติดต่อ เกาะเกี่ยว เชื่อมสัมพันธ์เชิงลึก	102
3. Control: ควบคุม กำหนดทิศทาง.....	103
4. Continue: ติดตาม ต่อเนื่องยั่งยืน.....	105
5. Complete: บรรลุความสำเร็จ	106
4.2.2 ปัญหา และอุปสรรคในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชาย ขอบในสังคมเมือง.....	108
4.3 การอภิปรายผลการศึกษา	112
4.3.1 แนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง	113
1. มองปัญหาทุกอย่างให้เป็นโอกาสเสมอ	115
2. การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค ประชาชน	115
3. มีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่าง และเป็นไปตามความต้องการของเด็ก เยาวชนชาย ขอบ	116
4. มุ่งเน้นกิจกรรมสร้างอาชีพตามความถนัด และความต้องการของ เด็ก เยาวชนชาย ขอบ	118
4.3.2 ปัญหา และอุปสรรคของโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชาย ขอบในสังคมเมือง.....	121
1. ปัญหาที่เกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชนชายขอบ	121
2. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงาน	123

4.2.3 ข้อเสนอแนะต่อโครงการฟื้นฟูเยาวชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบใน สังคมเมือง.....	126
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	131
1) แนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชนในโครงการฟื้นฟูเยาวชนและพัฒนาคุณภาพ ชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง	132
2) ปัญหาและอุปสรรคของโครงการฟื้นฟูเยาวชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชน ชายขอบในสังคมเมือง.....	133
3) ข้อเสนอแนะต่อโครงการฟื้นฟูเยาวชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบ ในสังคมเมือง	134
บรรณานุกรม.....	138
ภาคผนวก.....	145
ภาคผนวก ก ใบรับรองโครงการวิจัย.....	146
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์.....	148
ประวัติผู้เขียน.....	155

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 รายละเอียดกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิต	5
ตารางที่ 2 สรุปแนวคิด และข้อแตกต่างการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ตามสหประชาชาติ และตามมาตรฐานสากล	41
ตารางที่ 3 สรุปรายละเอียดกิจกรรมการอบรมประจำสัปดาห์ของเด็ก เยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง.....	91
ตารางที่ 4 รายละเอียดกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 – 2563.....	95
ตารางที่ 5 ผลลัพธ์การดำเนินงานกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยาและ พัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ตั้งแต่ปี 2554- 2563.....	96
ตารางที่ 6 รายละเอียดแผนการดำเนินงานศูนย์สร้างโอกาสเด็กและเยาวชนบ้านเรา ในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง.....	99

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 จำนวนเด็กและเยาวชน ที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ	1
ภาพที่ 2 จำนวนเด็กและเยาวชน ที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย ปี พ.ศ. 2558 – พ.ศ. 2562	3
ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการศึกษา	76
ภาพที่ 4 โมเดลโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนในสังคมเมือง	120

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

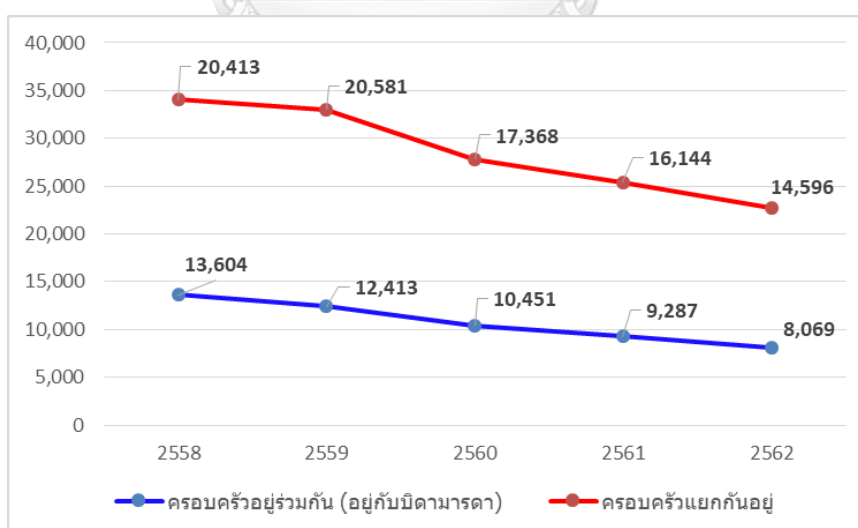
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จากความเป็นอยู่ของผู้คนในยุคปัจจุบัน เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีในสังคมจึงมักให้ความสำคัญกับการหาเลี้ยงชีพมากกว่าการให้เวลากับครอบครัว มักเร่งรีบในการทำงานและการดำเนินชีวิต ส่งผลให้ความเป็นอยู่และการปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยลง เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งเติบโตมาในครอบครัวที่แตกแยก พักอาศัยกับญาติ หรือพักอาศัยในแหล่งชุมชน จึงเติบโตมาโดยขาดความรัก ความอบอุ่น ขาดการดูแลที่ดีจากครอบครัว จึงถูกดึงดูดจากสิ่งสนใจรอบตัวได้ง่าย นำมาซึ่งการกระทำ ความผิด จากข้อมูลจำนวนเด็กและเยาวชน ที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย ปี พ.ศ. 2558-2562 (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม 2563) พบว่า การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนทั่วประเทศนั้น ยังคงมีแนวโน้มที่สูง และส่วนใหญ่เกิดจากเด็กและเยาวชนที่พักอาศัย ในครอบครัวที่แยกกันอยู่

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม

ภาพที่ 1 จำนวนเด็กและเยาวชน ที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ

จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย ปี พ.ศ. 2558 – 2562

แนวคิดเกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนของประเทศไทยเริ่มเป็นที่สนใจมากขึ้น ด้วยการดำเนินชีวิตของผู้คนในยุคสมัยนี้ที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

แบบเดิม ๆ เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถแก้ไขปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้อย่างครอบคลุม

ปัจจุบันประเทศไทยมีการใช้มาตรการการหันเหคดีเด็กและเยาวชนในประเทศไทย มีชื่อเรียกอีกชื่อว่า “มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา” จัดทำขึ้นจากผลการสำรวจพื้นฐานทางสังคม รวมไปถึงผลการสำรวจพื้นฐานครอบครัวของเด็กและเยาวชนเพื่อปรับให้มาตรการพิเศษมีกรอบแนวคิดและมาตรการที่ใกล้เคียงกับปัญหาในสังคมปัจจุบันให้มากที่สุด เพื่อจะได้นำมาใช้แก้ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้อย่างตรงจุด และตรงประเด็น โดยมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ปี พ.ศ. 2553 โดยเริ่มในมาตรา 86 และได้มีการประกาศใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2553)

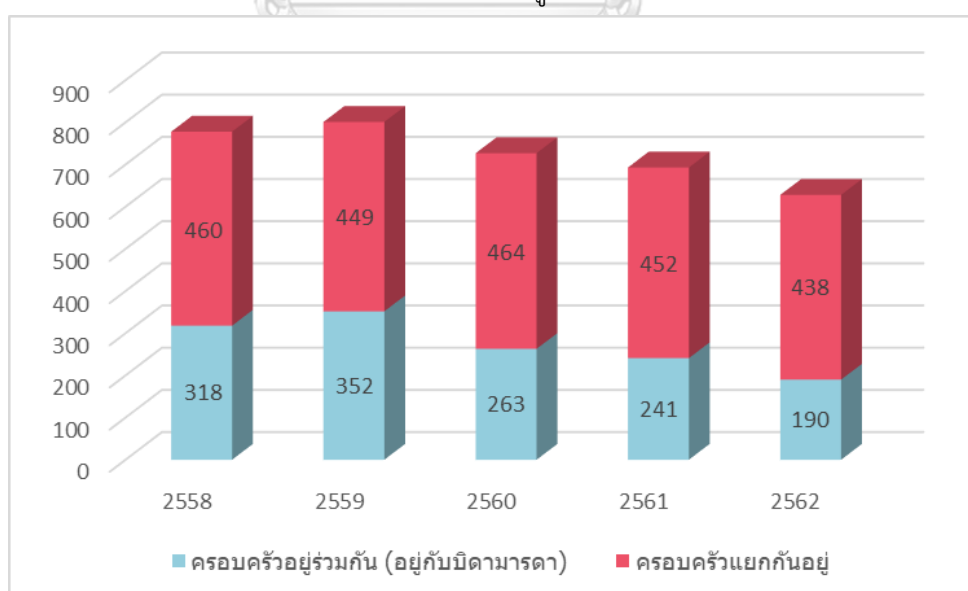
จากมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ซึ่งประกอบไปด้วย มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้อง (มาตรา 86) มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้อง (มาตรา 90) และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีอาญา (มาตรา 132) (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2553) ผู้วิจัยสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า ด้วยประเทศไทยยังคงมีหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชนไม่มากนัก ทำให้การดูแลเด็กหรือเยาวชนไม่ครอบคลุมเพียงพอ ส่งผลให้การป้องกันการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนนั้น ต้องอาศัย “สถาบันครอบครัว” และ “สถาบันการศึกษา” ควบคู่กัน นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เด็กหรือเยาวชนต้องได้รับโทษทางอาญาใด ๆ แต่เปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนได้รับความเสียหาย เน้นการบำบัดฟื้นฟู เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และกลับคืนสู่สังคมได้อีกครั้ง จะเห็นได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนนี้เอง จึงนำมาสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ครั้งยิ่งใหญ่ “การป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนด้วยการใช้มาตรการชุมชน” จึงเข้ามามีบทบาทในเชิงรุกมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาตั้งแต่ก่อนที่จะกระทำความผิด ซึ่งนับเป็นการแก้ปัญหาจากต้นตอของปัญหาอย่างแท้จริง

ด้วยนโยบายการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนควรเน้นไปที่การสนับสนุนกระบวนกรทางสังคม รวมไปถึงการรวมกลุ่มกันของเด็กและเยาวชน โดยผ่านสถาบันทางสังคม ซึ่งประกอบไปด้วย ครอบครัว ชุมชน กลุ่มเพื่อน โรงเรียน ตลอดจนองค์กรจิตอาสา นับเป็นการผนึกกำลังร่วมกันเพื่อป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 190) “ชุมชน” จึงจัดได้ว่าเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักที่มีบทบาทสำคัญในการป้องกันการกระทำผิด (กฤษณพงศ์ พุทธระกุล 2560) การสนับสนุนองค์ความรู้ การเปิดเวทีการประชุมให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผนทางการขับเคลื่อนโครงการที่เกิดประโยชน์

ต่อชุมชน และอีกหลากหลายกิจกรรมที่จะช่วยต่อยอดให้สถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็ง ส่งผลให้ปัญหาการกระทำผิดของเด็ก และเยาวชน รวมถึงปัญหาสังคมด้านอื่น ๆ ลดน้อยลง

จากภาพข่าวการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในสื่อต่าง ๆ พบว่า จังหวัดขอนแก่น เป็นจังหวัดที่มีการรวมตัวของเด็กแก๊งจำนวนมากกว่า 20 แก๊ง อาทิเช่น แก๊งมังกรดำ แก๊งเหล็กไหล แก๊งโลง 8 แก๊งท่าพระ แก๊งบ้านเป็ด ซึ่งได้สร้างปัญหา ก่อความวุ่นวายอยู่เสมอ ด้วยเขตพื้นที่ของเทศบาลเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น มีลักษณะเป็นสังคมเมือง เด็กแก๊งกลุ่มนี้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีปัญหาครอบครัว หรือที่เราเรียกว่า “เด็ก เยาวชนชายขอบ” เนื่องจากปัญหาครอบครัวแตกแยก ทำให้เด็ก เยาวชนกลุ่มนี้ขาดความรักความเอาใจใส่จากครอบครัว ขาดความพร้อมทั้งทางด้านการเงิน และสถานะทางสังคม ทำให้เด็ก เยาวชนกลุ่มนี้มีพฤติกรรมที่แตกต่างจากเด็กทั่วไป เด็ก เยาวชนกลุ่มนี้หลุดจากระบบการศึกษามากกว่า 3600 คน มักกระทำความผิด และมีประเด็นขัดแย้งกันบ่อยครั้ง จึงเกิดเป็นปัญหาการกระทำผิดขึ้นมากมาย และจากสถิติจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย ปี พ.ศ. 2558 – พ.ศ. 2562 แสดงให้เห็นว่า การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดขอนแก่น ยังคงมีแนวโน้มที่สูงและโดยส่วนใหญ่เกิดจากเด็กกลุ่มครอบครัวแยกกันอยู่ (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม 2563)

ภาพที่ 2 จำนวนเด็กและเยาวชน ที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย ปี พ.ศ. 2558 – พ.ศ. 2562

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม

ยิ่งไปกว่านั้น เด็กเยาวชนชายชอบกลุ่มนี้มักพักอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มแก๊ง โดยมีรุ่นพี่หัวหน้าแก๊งคอยดูแลรุ่นน้อง ชวนกันไปสร้างปัญหา ก่อความวุ่นวาย ยกพวกตีกัน สร้างความวุ่นวายให้คนในสังคมเป็นอย่างมาก แต่เดิมเด็ก เยาวชนชายชอบกลุ่มนี้บางส่วนจะมีประชาชนในพื้นที่ที่เป็นจิตอาสาช่วยดูแลเด็ก ๆ ในพื้นที่มาตั้งแต่แรก ตัวแทนจิตอาสาได้นำประเด็นปัญหามาพูดคุยกับทางเทศบาลนครขอนแก่น รวมถึงทางเทศบาลนครขอนแก่นมีแผนงานที่จะช่วยเหลือ ดูแลเด็กนอกระบบอยู่แล้ว (สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563) ทางเทศบาลฯ จึงได้ลงพื้นที่ พูดคุย รับทราบปัญหาของกลุ่มเด็กเยาวชนชายชอบ รวมไปถึงรวบรวมทีมจิตอาสา สร้างสัมพันธ์กันหัวหน้าแก๊ง เริ่มพูดคุยประสานไปยังผู้นำชุมชนในหลากหลายอาชีพ และได้ร่วมกันคิดริเริ่ม นำประเด็นเสนอผู้บริหาร เพื่อหาแนวทางแก้ไข

ในปี 2554 ทางเทศบาลนครขอนแก่นจึงได้ริเริ่ม “โครงการฟื้นฟูเยาวชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายชอบในสังคมเมือง” (สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563) ในช่วงเริ่มต้นโครงการนั้นๆ เจ้าหน้าที่ได้ลงพื้นที่พูดคุยสร้างสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ปกครองจิตอาสาในพื้นที่ รวมไปถึงผู้นำชุมชน มีการจัดเวทีประชุมกลุ่ม เพื่อดึงกลุ่มเด็กและเยาวชนชายชอบเข้าร่วมกิจกรรม เข้าค่ายเยาวชน สร้างทัศนคติเชิงบวก ในปีต่อมาทางโครงการฯ ได้เพิ่มการศึกษา ฝึกงาน การฝึกอบรมอาชีพ และกิจกรรมการเล่นกีฬา โดยทางโครงการฯ ได้จัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านวิชาชีพควบคู่กันไป โดยมีทีมพี่เลี้ยงจิตอาสาของโครงการฯ ช่วยดูแลอย่างใกล้ชิด ทำให้เด็กเยาวชนได้มีเพื่อนกลุ่มใหม่ที่ทำกิจกรรมเชิงบวกร่วมกัน รวมไปถึงมีจิตอาสาในพื้นที่คอยดูแลให้คำปรึกษา ทำให้เด็กเยาวชนมีกิจกรรมดี ๆ ทำอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ไม่มีเวลาว่างรวมกลุ่มเกรงเช่นเคย

ทางเทศบาลนครขอนแก่นใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดในพื้นที่ด้วยการเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงที่มีโอกาสที่จะกระทำผิด (สุนนทิพย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง 2560: 276) เพื่อป้องกันปัญหาการกระทำผิดในเชิงรุก ในการเฝ้าระวังนี้ จะรวมถึงการดูแลการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ของเด็กและเยาวชนในโครงการฯ ดูแลกันเปรียบเสมือนคนในครอบครัว มีการรับฟังความคิดเห็น ร่วมกันตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสมร่วมกัน ซึ่งโครงการฯ นี้ถือได้ว่าเป็นการจัดระเบียบสังคม ป้องกัน/ควบคุมการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ พื้นที่ฟื้นฟูเยาวชน รับคืนคนดีกลับสู่สังคม เป็นการเสริมพลัง สร้างภูมิคุ้มกัน รวมถึง เปิดโอกาส ดึงศักยภาพความสามารถที่แฝงอยู่ของกลุ่มออกมาเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมและส่วนรวม ส่งผลให้จำนวนเด็กและเยาวชน ที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดขอนแก่น มีแนวโน้มที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง

ผลสำเร็จของโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง (สุนทรพิทย์ จิตสว่าง และนัทธี จิตสว่าง 2560: 284) คือ (1) เด็กเยาวชนฯ สามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตประจำวันของตนเองได้เหมือนคนปกติทั่วไป (2) เด็กเยาวชนฯ มีสภาวะจิตใจที่อ่อนโยนมากขึ้น สามารถจัดการสภาพอารมณ์โกรธของตนเองได้ และเปิดใจรับเพื่อนต่างกลุ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาทะเลาะวิวาทกันลดน้อยลง กระทำความผิดลดน้อยลง (3) เด็กเยาวชนฯ ลด ละ เลิกอบายมุขได้มากขึ้น ติดเกมโลกออนไลน์น้อยลง หันมาเข้าร่วมกิจกรรมในเชิงบวก จากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมข้างต้น นำมาซึ่งการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตไปในแนวทางที่ดีขึ้น ด้วยจำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฯ ตั้งแต่ปี 2554-2563 มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563) จึงแสดงให้เห็นว่า โครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ได้รับกระแสตอบรับจากกลุ่มเด็กและเยาวชนชายขอบเป็นอย่างดี

ปี พ.ศ.	เด็กเยาวชน เร่ร่อน	เด็กเยาวชน ยากจนและ ด้อยโอกาส	เด็กเยาวชนนอก ระบบการศึกษา	เด็กเยาวชน กลุ่มเสี่ยง	รวมทั้งสิ้น
2554	-	-	38	12	50
2555	10	5	52	28	95
2556	18	10	65	20	113
2557	-	13	47	36	96
2558	3	8	56	15	82
2559	2	14	61	38	115
2560	4	18	55	43	120
2561	-	21	43	30	94
2562	-	11	55	39	105
2563	9	19	41	23	92
รวมทั้งสิ้น	46	119	513	284	962
รวมเด็กชายขอบที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 962 คน					

ตารางที่ 1 รายละเอียดกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิต

เด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 – 2563

ที่มา : ฝ่ายการศึกษา นอกระบบ สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

ด้วยลักษณะเฉพาะของโครงการฯ ซึ่งเป็นโครงการที่ริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่จากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงาน เสนอต่อระดับนโยบาย ก่อนจะพัฒนาเป็นโครงการ ซึ่งจะแตกต่างจากโครงการทั่วไป และเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน โดยภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโครงการ และมีภาครัฐช่วยสนับสนุน ทั้งในด้านทรัพยากร ด้านบุคลากร และด้านงบประมาณ เพื่อตอบโจทย์ในการแก้ไขปัญหาชุมชนที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง จากที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้นนี้ จึงเป็นที่มาของการค้นคว้าวิจัยในหัวข้อนี้ ว่า โครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองมีแนวทางปฏิบัติที่ดีในการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนอย่างไร รวมไปถึงค้นหาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

1.2 โจทย์/คำถามวิจัย

1. แนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชนในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองเป็นอย่างไร
2. ปัญหา และอุปสรรคของโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองเป็นอย่างไร
3. โอกาสในการพัฒนา และการสร้างความยั่งยืนต่อโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชนในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหา และอุปสรรคของโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง
3. เพื่อเสนอโอกาสในการพัฒนาและการสร้างความยั่งยืนต่อโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัย เรื่อง “การศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลโครงการฯ หัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชายขอบในเทศบาลนครขอนแก่นที่เข้าร่วมโครงการฯ พี่เลี้ยงจิตอาสาที่ร่วมกิจกรรมเป็นครูอาสาสมัครกับโครงการฯ เด็กเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการฯ และเครือข่ายพันธมิตรที่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 17 ราย โดยเก็บข้อมูลที่เทศบาลนครขอนแก่น (ผู้คิดริเริ่ม และรับผิดชอบโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น อ.เมือง จ.ขอนแก่น)

1.4.2 ขอบเขตด้านแนวคิด และทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

แนวคิด และทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

- แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน
- แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน
- แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน
- แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน
- เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.4.3 ขอบเขตด้านเนื้อหางานวิจัย

1. ศึกษาถึงสาเหตุของการกระทำผิดของเด็ก และเยาวชน โดยเริ่มต้นศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุของการกระทำผิดของเด็ก และเยาวชน ร่วมกับสภาวะการณ์ และสภาพแวดล้อมในปัจจุบันที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดของเด็ก และเยาวชน
2. ศึกษาถึงแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง
3. ศึกษาถึงปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

4. ศึกษาถึงแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามสหประชาชาติ และตามมาตรฐานสากล

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ใช้ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยเป็นเวลา 1 ปี

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง” ประกอบด้วยนิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาดังนี้

“เด็ก เยาวชนชายขอบในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง” หมายความว่า บุคคลอายุยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ที่มีการเข้าถึง การได้รับผลประโยชน์ หรือได้รับโอกาสทางสังคมค่อนข้างน้อย มักถูกมองเป็นกลุ่มผู้สร้างภาระให้กับสังคมหรือเป็นเพียงกลุ่มผู้ใช้แรงงานเท่านั้น เด็ก เยาวชนชายขอบพิจารณาได้จากหลากหลายบริบท ทั้งนี้ อาจพิจารณาจากพื้นที่ที่อยู่อาศัย ปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ตัวอย่างเช่น กลุ่มเด็ก เยาวชนที่ครอบครัวแตกแยก พักอาศัยอยู่ในสลัม แหล่งเสื่อมโทรม กลุ่มวัยรุ่นที่อยู่กับเป็นกลุ่มแก๊งตามแหล่งมั่วสุม เป็นต้น (สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563)

“การฟื้นฟู และเยียวยา” เป็นการดำเนินการใด ๆ ต่อเด็ก เยาวชนชายขอบ การให้การสนับสนุนทั้งทางกายภาพ และทางสภาพจิตใจ เพื่อให้เด็ก เยาวชนชายขอบ สามารถปรับตัว ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นปกติ

“สังคมเมือง (Urban Society)” หมายความว่า ถึง ที่อยู่ในเขตเทศบาลที่มีประชากรหนาแน่น ตั้งแต่ 2500 คนต่อตารางกิโลเมตร เป็นศูนย์กลางของความเจริญด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ประชากรประกอบอาชีพหลากหลาย ครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน โดยยึดกฎหมายเป็นหลัก

“สถาบันทางสังคม (Social Institution)” เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการจัดระเบียบทางสังคม เป็นที่รวมของบรรทัดฐาน ระเบียบ แบบแผน หรือแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นระบบระเบียบ เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคมอย่างเป็นทางการ เพื่อตอบสนองความต้องการและการดำรงอยู่ในสังคม สถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน นับเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อพฤติกรรม การกระทำผิด

“การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน” เป็นการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ทั้งในด้านการป้องกัน ควบคุม ดูแล แก้ไข และฟื้นฟู รวมไปถึงการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนในระหว่างการสอบสวน พิจารณาคดี ทั้งในช่วงก่อนการกระทำความผิด ระหว่างการกระทำความผิด และหลังการกระทำความผิด

“การหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม” หมายถึง การไม่ให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง
3. ทำให้ทราบถึงแนวทางที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย และของต่างประเทศ
4. เป็นการรวบรวม ส่งต่อองค์ความรู้แนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ให้แก่เจ้าหน้าที่โครงการฯ จากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้มีข้อมูลการดำเนินโครงการฯ ได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
5. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ แนวทางปฏิบัติที่ดีเพื่อป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม (แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง)

การทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง” ประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

- 2.1.1 ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Theory of Differential Association)
- 2.1.2 ทฤษฎีวัฒนธรรมรอง (Subculture Theory)
- 2.1.3 ทฤษฎีการตีตรา (Labeling Theory)
- 2.1.4 ทฤษฎีความกดดันทางสังคม (Strain Theory)
- 2.1.5 ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social Control Theory)
- 2.1.6 ทฤษฎีที่จำกัดเฉพาะวัยรุ่น (Adolescence-Limited Theory)
- 2.1.7 ทฤษฎีการควบคุมตนเองในระดับต่ำ (Low Self Control Theory)
- 2.1.8 แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาของสังคม
- 2.1.9 แนวคิดเรื่อง การรวมกลุ่มของเด็กและเยาวชน

2.2 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

- 2.2.1 การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามสหประชาชาติและตามมาตรฐานสากล
- 2.2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม

2.3 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน

- 2.3.1 แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

2.4 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

- 2.4.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย
- 2.4.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6 กรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดว่า

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุสิบปีบริบูรณ์ถึงสิบห้าปีบริบูรณ์

“เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์แต่ไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

คำว่า “การกระทำผิด” (Delinquency) มีลักษณะคล้ายคลึงกับการประกอบอาชญากรรม ทั้งสองคำมีความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจของรัฐในการบัญญัติกฎหมาย เพื่อควบคุมสังคมให้สงบสุข

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้บัญญัติไว้ว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดหรือเด็กเกเร หมายถึง เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทางอาญา รวมไปถึงเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดสิ่งที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดสำหรับเด็กและเยาวชน อันได้แก่ (1) ความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น การลักทรัพย์ การฉ้อโกง (2) ความผิดที่เกี่ยวกับชีวิต เช่น การทำร้ายร่างกาย พยายามฆ่าผู้อื่น (3) ความผิดที่เกี่ยวกับเพศ เช่น การข่มขืน กระทำชำเรา การกระทำอนาจาร (4) ความผิดที่เกี่ยวกับยาเสพติด เช่น ค้ายาเสพติด เสพยาเสพติด (5) ความผิดที่เกี่ยวกับความสงบ เสรีภาพ ชื่อเสียง การปกครองประเทศ เช่น การค้าประเวณี การพนัน การมีอาวุธในครอบครอง

ในทางอาชญาวิทยา และทัณฑวิทยานั้น ไม่ถือว่าการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (Juvenile Delinquency) เป็นอาชญากรรม แต่จะเรียกว่าเป็น “การกระทำผิด” และไม่เรียกเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดว่าเป็นอาชญากร

กล่าวโดยสรุปว่า “การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน” (Juvenile Delinquency) จะใช้สถานะของอายุของบุคคลเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาโทษ เนื่องจากเด็กและเยาวชน ยังไม่มีความรับผิดชอบ แยกแยะความดีความชั่ว สิ่งใดถูกสิ่งใดผิด การลงโทษการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน จึงมีความแตกต่างจากการกระทำผิดของผู้ใหญ่ โดยเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด อาจถูกจับกุมส่งตัวไปยังสถานฝึกอบรม หรือสถานพินิจ ในขณะที่ผู้ใหญ่อาจต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตก็เป็นได้

ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน จัดเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนและรุนแรงมากขึ้นตามสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่วนสาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนนั้น อาจเป็นได้จากสาเหตุเฉพาะบุคคล หรือสาเหตุจากสภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น ครอบครัว เพื่อน โรงเรียน ชุมชนที่พักอาศัย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยสรุปได้ดังนี้

2.1.1 ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Theory of Differential Association)

Edwin H. Sutherland ได้กล่าวไว้ว่า การกระทำผิดจะมีอัตราส่วนมากหรือน้อยเพียงใดนั้นมีผลมาจากการคบค้าสมาคมระหว่างบุคคลในกลุ่มหรือการที่บุคคลเกิดการเรียนรู้จากกลุ่ม การคบหาสมาคมกันในกลุมนั้นทำให้รับเอาค่านิยม พฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มมาปฏิบัติ โดยหากเด็กและเยาวชนมีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดบ่อย หรือเป็นเวลานาน โอกาสที่จะกระทำความผิดไปต่วนั้นก็มีมาก ทั้งนี้หากได้มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดตั้งแต่ช่วงต้นของชีวิต พฤติกรรม การกระทำความผิดนั้นจะติดตัวไปตลอดชีวิต (สุดสงวน สุธีสร 2546)

พฤติกรรมอาชญากรนั้นสามารถถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งได้ ด้วยกระบวนการต่อไปนี้

- (1) พฤติกรรมที่เป็นอาชญากรรมไม่ใช่การถ่ายทอดทางพันธุกรรม แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้และฝึกอบรม ด้วยเหตุนี้บุคคลที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมจะไม่ได้รับการถ่ายทอดพฤติกรรมอาชญากร
- (2) พฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นอาชญากรรมนั้นสามารถเรียนรู้ได้จากบุคคลอื่น โดยกระบวนการติดต่อ ซึ่งอาจได้จากการอบรม สั่งสอน การรับรู้จากการบอกเล่า การได้พบเห็นด้วยตนเอง รวมถึงการเลียนแบบจากวิธีต่าง ๆ
- (3) หลักการสำคัญการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากร จะเรียนรู้ได้มากที่สุดจากการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดภายในกลุ่ม ทั้งนี้การติดต่อเพียงชั่วคราว ผิวผิน หรือการพบเห็นในภาพยนตร์นั้น ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญในการถ่ายทอดพฤติกรรมอาชญากร
- (4) การเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากร ประกอบด้วย วิธีการประกอบอาชญากรรม และแรงบันดาลใจ ความมุ่งมั่น และทัศนคติ
- (5) การเรียนรู้การกำหนดความหมายว่า กฎหมายเป็นสิ่งที่น่าเคารพปฏิบัติตาม หรือเป็นสิ่งที่น่าละเมิด ซึ่งในกลุ่มนอกกฎหมาย ย่อมถือว่าตนเองอยู่เหนือกฎหมาย จึงไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย และเป็นค่านิยมที่ได้รับการยกย่องกันในกลุ่ม
- (6) คนเราจะกลายเป็นคนกระทำความผิดก็ต่อเมื่อแปลความหมายว่า กฎหมายนั้นเป็นสิ่งที่น่าละเมิดมากกว่าเป็นสิ่งที่น่าปฏิบัติตาม
- (7) การคบค้าสมาคมที่แตกต่างกัน อาจแตกต่างด้านระยะเวลา ความถี่ การเกิดก่อนหลัง และความเข้มข้น นั้นหมายถึง หากมีการเรียนรู้ คบค้าสมาคมกันด้วยความประพฤติที่ไม่ดีตั้งแต่เยาว์วัยอย่างสม่ำเสมอ และจริงจัง ย่อมกลายเป็นอาชญากรได้

- (8) กระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรจะสัมพันธ์กับรูปแบบของอาชญากรรมและรูปแบบการต่อต้านอาชญากรรม ซึ่งจะเกี่ยวกับกลไกการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ด้วย ซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะเพียงกระบวนการลอกเลียนแบบเท่านั้น
- (9) พฤติกรรมอาชญากรนั้นเป็นการแสดงออกถึงความต้องการทั่วไป และค่านิยม แต่ไม่อาจกล่าวได้ว่า พฤติกรรมอาชญากรเกิดจากความต้องการทั่วไป และค่านิยมดังกล่าว เพราะพฤติกรรมโดยทั่วไปก็เป็นการแสดงออกถึงความต้องการ และค่านิยมในแบบเดียวกัน

โดยสรุปแล้ว แนวคิด ทฤษฎีของ Edwin H. Sutherland กล่าวว่าไว้ว่า การกระทำผิดเกิดจากการเรียนรู้พฤติกรรมของอาชญากรจากคนใกล้ชิด คนคุ้นเคย จนเรียนรู้ไปว่าสิ่งที่ผิดกฎหมายนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง จึงเรียนรู้เทคนิค แรงจูงใจ และทัศนคติต่าง ๆ ในการกระทำผิด

จากแนวคิดนี้อธิบายได้ว่า พฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดนั้น มีพื้นฐานจากการติดต่อใกล้ชิดกันภายในกลุ่ม เกิดเป็นการคบหาสมาคมที่แตกต่างกันตามค่านิยมทางสังคมแบบแผนของพฤติกรรมที่แตกต่างกันไป อาชญากรรมจึงเป็นผลจากการคบหาสมาคมกับกลุ่มเพื่อน หากคบหาสมาคมกันอย่างสม่ำเสมอ ก็จะส่งผลให้มีโอกาสการทำความผิดได้มากขึ้น

การนำแนวคิดนี้มาใช้ในงานวิจัยจึงช่วยให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้แบบแผนพฤติกรรมของกลุ่มเด็กและเยาวชนในการคบหาสมาคม ซึ่งจะเห็นได้ว่ากลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจกระทำการใด ๆ ของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้

2.1.2 ทฤษฎีวิวัฒนธรรมากร (Subculture Theory)

ทฤษฎีนี้ได้อธิบายสาเหตุของการกระทำผิดโดยใช้ลักษณะโครงสร้างทางสังคม มีวิวัฒนาการมาจากทฤษฎีความกดดันทางสังคมของเมอร์ตัน และแนวคิดอนโมีของเดอร์คัม โดยมีทฤษฎีที่อยู่ในกลุ่มทฤษฎีวิวัฒนธรรมากร 3 ทฤษฎี (เสกสัน เครือคำ 2558) คือ (1) ทฤษฎีของอัลเบิร์ต โคเฮน (Cohen 1955) (2) ทฤษฎีของริชาร์ด คลาวเวิร์ด และลอร์ด โอห์ลิน (Cloward & Ohlin 1960) และ (3) ทฤษฎีของวอลเตอร์ มิลเลอร์ (Miller 1958)

ทฤษฎีของอัลเบิร์ต โคเฮน (Cohen 1955) อัลเบิร์ต โคเฮน (Cohen 1955) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการทำความผิดของเยาวชนในสังคมชนชั้นต่ำ โดยใช้พื้นฐานจากแนวคิดของเมอร์ตัน โดยมองว่า การกีดกันโอกาสทางสังคมนั้นเป็นสาเหตุของความกดดันทางสังคมในสังคมชนชั้นต่ำ จึงนำมาซึ่งการก่อการทำความผิด แต่โคเฮนมองต่างจากเมอร์ตันในประเด็นที่ว่า ความกดดันทางสังคมไม่ได้เกิดจากความต้องการร่ำรวยเงินทอง แต่เป็นเพราะความต้องการทางสังคม ความต้องการการยอมรับจากคนในสังคม การยอมรับทางสังคมของกลุ่มเยาวชนที่เป็นมาตรฐานนั้น

อาทิเช่น การมีการศึกษาที่ดี การมีมารยาทที่ดี การได้รับการยอมรับจากผู้ใหญ่ ครู อาจารย์ ซึ่งคนที่ จะเข้าถึงการยอมรับทางสังคมเช่นนี้ได้ คือ เยาวชนในสังคมชนชั้นกลาง ที่มีความพร้อมทางสังคม มากกว่า ทำให้เยาวชนชนชั้นต่ำเกิดความกดดันทางสังคม นำมาสู่การเข้าร่วมกลุ่มแก๊ง เพื่อชดเชย ความผิดหวังจากที่สังคมไม่ยอมรับ กลุ่มแก๊งของเยาวชนชนชั้นต่ำนี้ จัดเป็นวัฒนธรรมรองที่ให้โอกาส กลุ่มเยาวชนในสังคมชั้นต่ำมีโอกาสได้รับสถานภาพทางสังคม และเป็นที่ยอมรับของคนในกลุ่มแก๊ง สังคมวัฒนธรรมรองจะยึดถือความแข็งแกร่งที่สามารถแสดงออกด้วยการใช้ความรุนแรง หรือ การก่อการกระทำ ความผิดในรูปแบบต่าง ๆ และเมื่อใครแสดงสิ่งเหล่านี้ ก็จะได้รับการยอมรับอย่าง ที่ต้องการ โคเฮนมองว่า เยาวชนที่เข้าร่วมกลุ่มแก๊งนั้นมีเป้าหมายเพียงต้องการสถานภาพทางสังคม ที่ไม่สามารถได้รับจากสังคมหลักทั่วไป ซึ่งบ่อยครั้งการกระทำในกลุ่มแก๊งก็เป็นเพียงการกระทำ ความผิดเพื่อสร้างความท้าทายและความสนุกสนานกันเท่านั้น

อีกแนวคิดหนึ่งคือ แนวคิดทฤษฎีของริชาร์ด คลาวเวิร์ด และลอยด์ โอห์ลิน (Cloward & Ohlin 1960) แนวคิดนี้พัฒนามาจากแนวคิดของโคเฮน โดยศึกษาสมาชิกกลุ่มแก๊งสังคมในอเมริกา พบว่า การที่เยาวชนชนชั้นต่ำเข้าร่วมกลุ่มแก๊ง เกิดจากการถูกปิดกั้นโอกาสทางสังคม และโอกาสที่มี เปิดกว้างให้พวกเขาได้เลือก ก็คือ การเข้าร่วมแก๊ง โดยแบ่งแก๊งออกเป็น 3 ประเภทคือ (1) แก๊ง อาชญากร (Criminal Gangs) มีเป้าหมายหลักในการแสวงหาผลประโยชน์ทางทรัพย์สิน ไม่นิยมใช้ ความรุนแรง เช่น แก๊งลักทรัพย์ แก๊งยาเสพติด เป็นต้น แก๊งประเภทนี้จะตอบสนองความต้องการด้าน วัตถุในกลุ่มเยาวชนที่เป็นวัตถุนิยม (2) แก๊งความขัดแย้ง (Conflict Gangs) แก๊งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ต้องการการยอมรับจากสมาชิกในแก๊งและต้องการสถานภาพทางสังคม โดยแก๊งนี้มักใช้กำลัง ความ รุนแรง เพื่อแสดงถึงพลังอำนาจ เช่น การทำลายทรัพย์สิน การทะเลาะวิวาท (3) แก๊งถดถอย (Retreatist Gangs) เป็นกลุ่มพวกติดยาเสพติด โดยเป้าหมายหลักเพื่อเสพยาและทำกิจกรรมเพื่อให้ ได้ยาเสพติดมาเสพ แก๊งนี้เป็นกลุ่มที่ล้มเหลวทั้งจากสังคมทั่วไปแล้ว ยังไม่ได้รับการยอมรับจาก วัฒนธรรมรองอีกด้วย ซึ่งวัฒนธรรมรองเหล่านี้สามารถตอบสนองความต้องการของเยาวชนในแต่ละ กลุ่มได้

แนวคิดทฤษฎีของวอลเตอร์ มิลเลอร์ (Miller 1958) ได้ศึกษาความเป็นอยู่ของชนชั้นต่ำ ในเมืองบอสตัน มิลเลอร์มองว่า ในแต่ละสังคมต่างก็มีวัฒนธรรมรอง ซึ่งอาจมีเหมือนหรือต่างกันบ้าง ในแต่ละกลุ่ม ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ คือ (1) ชอบมีปัญหา (Trouble) ชอบแหกกฎ ฝ่าฝืน กฎหมาย (2) มีความก้าวร้าว (Toughness) พวกกล้า บ้าปิ่น ไม่เกรงกลัวสิ่งใด (3) มีความฉลาด แกมโกง (Smartness) ชอบหลอกลวงคนอื่น (4) ชอบความตื่นเต้นท้าทาย (Excitement) อยู่ด้วยการ ทำสิ่งที่โหดโชนท้าทาย พวกชอบความเสี่ยง (5) มีความเชื่อเรื่องโชคกลาง (Fate) พวกชอบ เสี่ยงโชค (6) ชอบความอิสระ (Autonomy) พวกชอบอิสระ ไม่ฟังพาใคร ไม่ค่อยสนใจใคร

ลักษณะของวัฒนธรรมรองเหล่านี้เป็นสิ่งกระตุ้นให้เยาวชนชนชั้นต่ำเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การกระทำผิดได้ง่ายกว่าเยาวชนชนชั้นกลาง ซึ่งสมาชิกในกลุ่มแก๊งเหล่านี้มักมองว่าการฝ่าฝืน กฎหมายหรือการฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมนั้นเป็นเรื่องปกติในวัฒนธรรมรอง จัดว่าเป็นส่วนหนึ่ง ของชีวิตเค้าเท่านั้น (เสกสรรค์ เครือคำ 2558: 98-102)

จัดได้ว่าแนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรมรอง เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอย่างมากกับงานวิจัย “การศึกษา แนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยาวชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชน ชายขอบในสังคมเมือง” ด้วยกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบ เปรียบได้กับเยาวชนชนชั้นล่างที่โดนปิดกั้น และไม่ได้รับโอกาสทางสังคม ดังที่นักคิดหลายท่านได้กล่าวไว้ ส่งผลให้พวกเขาต้องรวมกลุ่มเพื่อสร้าง ตัวตนในสังคม แนวคิดนี้ทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจถึงแก่นแท้ในความต้องการของเยาวชนชายขอบ ซึ่งเปรียบได้เป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคม เมื่อผู้วิจัยรู้และเข้าใจอย่างถ่องแท้ในประเด็นดังกล่าว จะนำมาซึ่งการวิเคราะห์ และสรุปผลได้แม่นยำมากยิ่งขึ้น

2.1.3 ทฤษฎีการติดตรา (Labeling Theory)

ทฤษฎีการติดตรา (Labeling Theory) ที่เป็นที่รู้จักกันนั้นเป็นของฮาวาร์ด เบ็คเกอร์ (Howard Becker) ที่ได้รับการเผยแพร่ผลงานชื่อว่า Outsider: Studies in the Sociology of Deviance (Becker 1963) มีหลักการที่สำคัญคือ การกระทำผิดนั้นเกิดจากการที่สังคมติดตรา ว่าพฤติกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี ทำให้คนที่ถูกติดตรามีพฤติกรรมอย่างนั้นจริง ๆ ส่งผลให้คนเหล่านี้ เป็นคนนอกสังคม ทฤษฎีนี้มีต้นกำเนิดมาจากแนวคิดการปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic interaction) ที่กล่าวถึงการสร้างแนวคิด ความเชื่อในตนเองที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคม ตัวตนของบุคคลก่อตัวและสอดคล้องกับสิ่งที่คนรอบข้างมอง โดยคนรอบข้างนั้นเปรียบตั้งกระจกเงา สะท้อนตัวตนในแต่ละบุคคล จากแนวคิดนี้จะเห็นถึง อิทธิพลของความคิดของคนในสังคมที่มี ต่อแนวคิดและตัวตนของแต่ละบุคคล (Cooley 1902)

ทฤษฎีนี้มองว่า การที่ผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นการสร้างตราบาปให้กับ พวกเขา จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้พวกเขากระทำผิดซ้ำอีก เนื่องจากโดนติดตรา ประณาม ห้ามหมิ่นว่าเป็นคนนอกสังคมที่ไม่เหมือนคนทั่วไป การมองที่ไม่ดีนี้ ถือเป็นกาให้ร้าย ทำลายเด็กในระยะยาว ซึ่งโดยส่วนใหญ่คนที่อยู่ในสังคมชั้นต่ำมักถูกติดตรา หรืออาจสรุปได้ว่า การกระทำผิดเป็นผลมาจากการ ตอบสนองต่อสิ่งที่บุคคลรอบข้างในสังคมติดตราว่าบุคคลนั้นมีพฤติกรรมที่ไม่ดี โดยที่จริงแล้วบุคคลนั้น ไม่ได้ทำสิ่งนั้นจริง แต่ทำเพราะถูกติดตราจากสังคมว่าเป็นคนนอก เป็นคนที่แตกต่างจากคนทั่วไป คนกลุ่มนี้จึงยังคงอยู่ในวงจรของการกระทำผิด และปรับตัว พัฒนาตนเองให้เข้ากับปฏิกิริยาสะท้อน

กลับของสังคมรอบข้าง และก่อการกระทำผิดซ้ำ และรุนแรงยิ่งขึ้น ลักษณะนี้เรียกว่า การตอกย้ำความชั่วร้ายให้กับผู้กระทำผิด (Stigmatizing Shaming)

ปัจจุบันมีนักวิชาการด้านอาชญาวิทยาที่สนใจในทฤษฎีนี้ โดยเฉพาะเบรทเวทท์ (John Braithwaite) ได้พยายามพัฒนาทฤษฎีนี้ เพื่อชี้ให้เห็นถึงผลร้ายของการตีตรา หรือ การตอกย้ำความชั่วร้าย (Stigmatizing Shaming) ต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เพราะเมื่อโดนตีตรา เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จะเกิดการสูญเสียทุกสิ่ง เหมือนโดนตัดแขนตัดขาออกจากสังคมภายนอก แล้วหันไปหาเข้าร่วมกับกลุ่มวัฒนธรรมย่อย ซึ่งเป็นกลุ่มที่สนับสนุน และชี้ช่องโอกาสการกระทำผิด จึงเป็นที่ยืนยันว่า การตอกย้ำความชั่วร้ายให้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด จะยิ่งเพิ่มการกระทำผิดมากขึ้นกว่าเดิม (Braithwaite 1989)

นอกจากนี้เบรทเวทท์ยังพยายามเสนอแนวคิดการลบเลือนการตอกย้ำความชั่วร้ายดังกล่าว โดยตั้งคำถามว่า จะทำอย่างไรจึงจะยอมรับผู้กระทำผิดคืนกลับสู่สังคม โดยไม่มองว่าคนเหล่านี้เคยกระทำความผิดมาก่อน เพื่อให้โอกาสเขาเข้ามาอยู่ในกฎเกณฑ์ทางสังคมดังเช่นบุคคลทั่วไป และเขาจะไม่กระทำผิดซ้ำขึ้นมาอีก ซึ่งเรียกกระบวนการนี้ว่า กระบวนการลบเลือนความชั่วร้าย หรือ การกลับฟื้นคืนดี (Reintegrative Shaming) และกระบวนการนี้เองที่มีอิทธิพลอย่างมากกับกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย โดยเฉพาะกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

การนำทฤษฎีนี้มาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยนั้น อาจมีความเชื่อมโยงกับทฤษฎีวัฒนธรรมรองด้วยกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เผชิญกับปัญหาเหล่านี้คือ กลุ่มเด็กและเยาวชนชนชั้นต่ำ ที่ถูกตัดโอกาสทางสังคม และมักเข้าไม่ถึงทรัพยากรทางสังคม รวมถึงโดนข่มขู่เหยียดหยามอยู่เสมอ ซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบ ในโครงการฯ ที่จะศึกษา ซึ่งทฤษฎีนี้จะเกิดผลลัพธ์ต่อเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดได้ดี ควรได้รับการสื่อสารต่อไปยังคนในสังคม เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ดีต่อเด็กเยาวชนกลุ่มนี้ เมื่อย้อนกลับไปทำงานวิจัย จึงทำให้ผู้วิจัยมองเห็นภาพกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโครงการฯ ได้จัดทำขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่เคยกระทำผิด ได้แสดงศักยภาพผ่านผลงานต่าง ๆ อาทิเช่น การทำอาหาร งานก่อสร้าง เป็นต้น การเรียนรู้ทฤษฎีนี้ทำให้ผู้วิจัยได้มีมุมมองที่รอบด้านมากยิ่งขึ้น

2.1.4 ทฤษฎีความกดดันทางสังคม (Strain Theory)

จุดเริ่มต้นของทฤษฎีความกดดันทางสังคม (Strain Theory) เริ่มมาจาก โรเบิร์ต เมอร์ตัน ได้อธิบายแนวคิดสังคมไร้กฎเกณฑ์ (Anomie Theory) ของเดออร์คาบ ในสถานการณ์อาชญากรรมในประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1930 (Merton 1938) โรเบิร์ต เมอร์ตัน ได้อธิบายว่า อาชญากรรมเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันของโครงสร้างทางสังคม จะสังเกตได้ว่า อาชญากรรม

มักเกิดขึ้นมากในกลุ่มสังคมชนชั้นต่ำ หรือกลุ่มคนยากจน มากกว่าในสังคมชนชั้นกลาง คนในสังคมโดยทั่วไปจะให้การยกย่อง ยอมรับคนที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน มีเงินมีทอง มีรถขับ มีบ้านที่ใหญ่โต ซึ่งคนในสังคมในอเมริกามีความต้องการแบบนี้เช่นกันซึ่งเรียกกันว่า อเมริกัน ดรีม (American Dream) จึงกลายเป็นวัฒนธรรมทั่วไปของคนในสังคม อย่างไรก็ตามโอกาสที่จะสำเร็จตามเป้าหมายหรือความฝันนี้มีไม่เท่ากันในแต่ละบุคคล เนื่องด้วยความแตกต่างของโครงสร้างชนชั้นทางสังคม ส่งผลให้กลุ่มคนที่อยู่ในชนชั้นต่ำถูกปิดกั้นโอกาสทางสังคม ถูกปิดกั้นที่จะใช้วิธีการที่ถูกต้องเพื่อบรรลุให้ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุของการแสวงหาวิธีการอื่นนอกจากการประกอบสัมมาอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย อาทิเช่น การลักทรัพย์ การฉ้อโกง เป็นต้น ด้วยสาเหตุนี้เองจึงมีอาชญากรรมจำนวนมากที่เกิดจากสังคมชนชั้นต่ำ

โรเบิร์ต เมอร์ตัน (Robert Merton) ได้อธิบายถึงสถานะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางสังคมจากวิถีชนบท เป็นวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง ที่ยึดติดกับวัตถุมากขึ้น แต่เนื่องด้วยความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคม จึงทำให้เกิดแรงกดดัน (Strain) ในกลุ่มคนชนชั้นต่ำในสังคม จึงมีการแสวงหาวิธีการเพื่อเอาตัวรอด เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของตน โดยรูปแบบวิธีที่ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมมี 3 กลุ่ม นั่นคือ (1) การปรับตัวแบบนวัตกรรม (Innovation) (2) การปรับตัวแบบการปฏิวัติ (Rebellion) และ (3) การปรับตัวแบบการถดถอย (Retreatism) (เสกสัน เครือคำ 2559: 95-98) ซึ่งอาชญากรรมส่วนใหญ่เกิดจากวิธีการปรับตัวแบบนวัตกรรม (Innovation) ที่เป็นรูปแบบการปรับตัวของชนชั้นต่ำในสังคม ที่มีข้อจำกัดในด้านโอกาสทางสังคม แต่มีเป้าหมายที่อยากร่ำรวยเหมือนคนอื่น ๆ จึงใช้วิธีการที่ผิดกฎหมาย เพื่อฉกฉวยโอกาสในการที่จะประสบความสำเร็จเหมือนคนทั่วไป จึงก่อให้เกิดอาชญากรรมขึ้นในสังคม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.1.5 ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social Control Theory)

ทราวิส เฮอร์ชี (Travis Hirschi) ได้พัฒนาแนวคิดทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social Control Theory) จากความเชื่อเรื่องธรรมชาติตามหลักปรัชญาของโรมัส ฮือปส์ นักปรัชญาชาวอังกฤษ ที่มีความเชื่อว่า โดยธรรมชาติของมนุษย์นั้น มีความชั่วร้ายและมีแนวโน้มที่จะทำสิ่งไม่ดีอยู่ตลอดเวลา แต่เพราะมีกรอบและกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ทำให้มนุษย์ไม่กล้าที่จะฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือไม่กล้าที่จะกระทำความผิด ซึ่งเฮอร์ชีเรียกสิ่งนี้ว่า พันธะทางสังคม (Social Bonds) ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social Control Theory) นี้ เป็นหนึ่งในทฤษฎีทางกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) อธิบายได้จาก พฤติกรรมของเด็กทารกที่ยังไม่ได้ถูกขัดเกลาทางสังคม จึงแสดงออกด้วยการร้องไห้ งอแง เพื่อให้ได้ทุกอย่างตามความต้องการ แต่เมื่อทารกเติบโตขึ้นจึงต้องมีการเลี้ยงดู และปลูกฝังสิ่งที่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ทางสังคม ทั้งในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ

โดยสถาบันครอบครัว และรูปแบบที่เป็นทางการ โดยโรงเรียน ซึ่งหากเลี้ยงดูและปลูกฝังสิ่งที่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ทางสังคมได้ดี เด็กก็จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้ในอนาคต แต่ในทางตรงกันข้าม หากเลี้ยงดูและปลูกฝังสิ่งที่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ทางสังคมได้ไม่ดี เด็กจะเติบโต และเกิดปัญหาตามมา อาทิเช่น กระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ทางสังคม

ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social Control Theory) ของทราวิส เฮอร์ซี สามารถนำไปใช้อธิบายการเกิดอาชญากรรมได้ทุกประเภท หลักทั่วไปของทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social Control Theory) ได้กล่าวไว้ว่า อาชญากรรมเกิดจากการที่บุคคลมีพันธะทางสังคมที่อ่อนแอ ซึ่งพันธะทางสังคม (Social Bonds) มี 4 ประเภท (เสกสัน เครือคำ 2558: 115-119) คือ

(1) **ความรักความผูกพัน (Attachment)** เกิดขึ้นจากความรัก ความห่วงใยจาก พ่อ แม่ พี่ น้อง ญาติ หรือบุคคลที่มีความสำคัญต่อบุคคลนั้น ซึ่งทำให้ก่อนที่จะตัดสินใจทำอะไรจะคำนึงถึงความรู้สึกของบุคคลนั้น ทำให้ไม่กล้าตัดสินใจกระทำผิด เพราะ กลัวคนที่รัก และผูกพันจะรู้สึกไม่ดีกับสิ่งที่ทำไป ทฤษฎีนี้จึงกล่าวไว้ว่า บุคคลที่มีความผูกพันต่อสังคมมาก โอกาสที่จะกระทำผิดจะน้อย และในทางตรงข้าม บุคคลที่มีความผูกพันต่อสังคมน้อยโอกาสที่จะกระทำผิดจะมาก

(2) **ความตั้งมั่น (Commitment)** คือ การยอมปฏิบัติตามสิ่งที่ถูกต้อง หรือตามประเพณีนิยมของคนในสังคมทั่วไป ซึ่งหากคนในสังคมขาดความตั้งมั่น จะมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดได้ง่าย ซึ่งความตั้งมั่นในประเพณีนิยมเกี่ยวกับทัศนคติ ความเชื่อที่ถูกต้องนี้ เริ่มต้นเกิดจากกระบวนการเลี้ยงดู และปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก

(3) **การมีส่วนร่วม (Involvement)** คือ พันธะทางสังคมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีนิยม อาทิเช่น การใช้เวลาร่วมกับสมาชิกในครอบครัว การศึกษาเล่าเรียน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมอื่น ๆ ที่คนทั่วไปปฏิบัติกัน โดยคนที่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมตามประเพณีนิยมมาก จะมีแนวโน้มกระทำผิดน้อยกว่าคนที่ไม่ร่วมกิจกรรมตามประเพณีนิยม

(4) **ความเชื่อ (Belief)** คือ ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับความถูกต้องชอบธรรมในกฎ ระเบียบ บรรทัดฐานของสังคมที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในสังคม เมื่อมีความเชื่อในบรรทัดฐานทางสังคม ก็จะปฏิบัติตามโดยไม่ต่อต้าน ฝ่าฝืน ซึ่งทำให้ไม่คิดที่จะกระทำความผิด หรือจะกล่าวได้ว่า คนในสังคมจะไม่กระทำความผิด หากเชื่อว่าสิ่งที่กฎหมายกำหนดเป็นสิ่งที่ไม่ดี ที่ไม่ควรปฏิบัติ

โดยสรุปของทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social Control Theory) อาจกล่าวได้ว่า คนในสังคมจะไม่กระทำความผิด เพราะมีพันธะหรือความเชื่อมโยงที่แข็งแกร่งทางสังคม แต่หากบุคคลนั้นมีพันธะทางสังคมด้านใดด้านหนึ่งอ่อนแอ บุคคลนั้นจะมีแนวโน้มที่จะกระทำสิ่งที่ไม่ดี ไม่ถูกต้อง ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนกฎระเบียบทางสังคม

2.1.6 ทฤษฎีที่จำกัดเฉพาะวัยรุ่น (Adolescence-Limited Theory)

ที.อี.มอฟฟิส ได้อธิบายว่า เป็นการกระทำผิดของบุคคลที่อยู่ในวัยรุ่นโดยเฉพาะ โดยการกระทำผิดส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นเฉพาะในช่วงที่เป็นวัยรุ่น และจะลดน้อยลงเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการกระทำผิด คือ ช่องว่างของวุฒิภาวะทางร่างกาย (Biological Maturity Gap) และวุฒิภาวะทางสังคม (Social Maturity) (เสกสัน เครือคำ 2558: 154-156) ร่วมกับกลไกการเรียนรู้ทางสังคม ทำให้เด็กกระทำความผิด ทั้งนี้อาจเกิดจากการลอกเลียนแบบจากกลุ่มเพื่อนที่มีพฤติกรรมอาชญากรรม ด้วยอาจมีความสัมพันธ์ทางครอบครัวระหว่างเด็กและพ่อแม่ที่อ่อนแอ ความต้องการการท้าทาย อยากรู้ อยากลองในสิ่งที่ไม่เคยทำ จึงเป็นแรงสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมอาชญากรรมขึ้นได้ ตามทฤษฎีนี้พฤติกรรมอาชญากรรมจะยังคงมีอยู่ในช่วงวัยรุ่นเท่านั้น และจะค่อย ๆ ลดลงเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เนื่องด้วยวุฒิภาวะที่สมบูรณ์ขึ้น นอกจากนี้ยังมีอีกหลายปัจจัยที่ส่งผลให้เลิกกระทำผิด อาทิเช่น การแต่งงาน การทำงานเต็มเวลา การเข้ารับเกณฑ์ทหาร ด้วยปัจจัยเหล่านี้จึงทำให้คนกลุ่มนี้เลิกการเดินทางสายอาชญากรรม และกลับมาสู่เส้นทางชีวิตที่ปกติ

2.1.7 ทฤษฎีการควบคุมตนเองในระดับต่ำ (Low Self Control Theory)

ทฤษฎีการควบคุมตนเองในระดับต่ำ (Low Self Control Theory) หรืออาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ทฤษฎีทั่วไปในการอธิบายอาชญากรรม (A General Theory of Crime) กอตต์เฟรดสัน และเฮอร์ชี (Gottfredson & Herschi) (อ้างใน อรรถพร ชูบำรุง และอุนิษา เลิศโตมรสกุล 2555: 248-249) ได้กล่าวไว้ว่า หากเด็กเติบโตมาได้รับการอบรมเลี้ยงดูมาเป็นอย่างดี และมีความผูกพันตนเองกับสังคม เด็กจะควบคุมตนเองได้อย่างเหมาะสม แต่ในทางตรงกันข้าม หากเด็กขาดการอบรมเลี้ยงดู ขาดการดูแลอบรมในเรื่องวินัย เด็กจะควบคุมตนเองได้ไม่ดีพอ หรือควบคุมตนเองได้ในระดับต่ำ (Low Self Control) ซึ่งจะมีผลให้กระทำความผิดได้ง่าย

การควบคุมตนเอง จึงจัดได้ว่าเป็นแนวคิดหลักในการตัดสินใจกระทำความผิดของอาชญากรรมทุกประเภท การให้ความสำคัญในการฝึกฝนเรียนรู้ด้านการมีระเบียบวินัย จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อเด็ก เด็กที่มีการควบคุมตนเองต่ำ สังเกตได้จาก การมีพฤติกรรมเหลวไหล ไม่รับผิดชอบ ไม่คิดวางแผนอนาคต แสวงหาความสุขเพียงชั่วคราวเท่านั้น ดังนั้นจึงควรปลูกฝังเด็กในเรื่องระเบียบวินัยตั้งแต่ยังเล็ก เด็กก็จะสามารถควบคุมตนเองได้ในระดับสูง

อาจสรุปได้ว่า ทฤษฎีอาชญากรรมตามเส้นทางการดำเนินชีวิต (Life-course theories of crime) ให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว พ่อ แม่ ลูก หากเด็กเติบโตมาในครอบครัวที่ไม่ใส่ใจดูแล ขาดการดูแลเอาใจใส่อย่างจริงจังในขณะที่เด็กกำลังเติบโต รวมถึงขาดการควบคุมดูแลให้คำแนะนำ และติดตามพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ยังรวมไปถึงเด็กที่เติบโตมาในครอบครัวที่มี

การเลี้ยงดูลูกอย่างไม่ถูกต้อง อาทิเช่น ตามใจลูกมากเกินไป ไม่ว่าจะกล่าวตักเตือน หรือไม่มีเวลาให้ลูก จะส่งเสริมให้เด็กตัดสินใจกระทำผิดได้โดยง่าย

2.1.8 แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาของสังคม

สถาบันทางสังคม เป็นที่รวมของแบบแผน แนวทางการปฏิบัติอย่างเป็นระบบระเบียบ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคม นักสังคมวิทยาจึงสนับสนุนว่า สถาบันทางสังคมเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อพฤติกรรมและการกระทำผิด เช่น จากครอบครัว โรงเรียน เพื่อน และชุมชน สถาบันทางสังคม จึงถือเป็นวัฒนธรรม แบบอย่างของพฤติกรรมที่สมาชิกในสังคมปฏิบัติต่อ ๆ กันมาจนเป็นที่ยอมรับ โดยทั่วกัน

กฤษณพงศ์ พุตระกูล (2560: 130) ได้กล่าวถึง หน้าที่ที่สำคัญของสถาบันทางสังคม คือ (1) ตอบสนองความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของมนุษย์และสังคมมนุษย์ (2) กำหนดรูปแบบพฤติกรรมของบุคคลในสังคม เพื่อให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นระเบียบ ระบบตามที่สังคมต้องการ (3) ควบคุมรูปแบบพฤติกรรมของบุคคลและความสัมพันธ์ทางสังคม ให้เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม (4) รักษาสืบต่อและถ่ายทอดทางวัฒนธรรมในสังคม ทำให้วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมจากคนรุ่นก่อนไปสู่คนรุ่นหลัง และรุ่นต่อไปโดยไม่มี การสิ้นสุด (5) จัดระเบียบและระบบของสังคม ให้เหมาะสมกับการขยายตัวและความเจริญก้าวหน้าของสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพื่อความสุขและความสะดวกสบายของมนุษย์และสังคม (6) หน้าที่เฉพาะอื่น ๆ ตามภาระหน้าที่ของสถาบันทางสังคมแต่ละประเภท

สถาบันทางสังคมจึงมีผลกระทบโดยตรงต่อการป้องกันการกระทำผิด กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

(1) **สถาบันครอบครัว** เป็นหน่วยทางสังคมที่เล็กที่สุด แต่มีความสำคัญมากที่สุดในการขัดเกลาทางสังคม ตั้งแต่รูปแบบในการเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเด็ก การสอนให้เด็กรู้จักระเบียบวินัย การให้ความรัก ความปลอดภัยแก่เด็กจะส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงออก รวมถึงบุคลิกภาพของเด็ก เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ หากครอบครัวไม่ให้การดูแลที่อบอุ่นเพียงพอ จะส่งผลให้เด็กหรือเยาวชนจะมีแนวโน้มมีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดได้ การจะช่วยให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็งได้นั้น ย่อมต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาทักษะการอบรมเลี้ยงดูบุตร ให้กับบิดา มารดา และผู้ปกครองที่ใกล้ชิด เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุ รวมไปถึงการปลูกฝังค่านิยม ทักษะคิด ทักษะการใช้ชีวิตในสังคมที่ถูกต้อง บ่มเพาะเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนดีของสังคม หลีกเลี่ยงการเข้าไปยุ่งกับอบายมุข หรือสิ่งผิดกฎหมาย สถาบันครอบครัวจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันการพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่อาจนำไปสู่การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้

(2) สถาบันการศึกษา ถือได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นของมนุษย์ทุกคน เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคม จำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในสังคม สถาบันการศึกษาจะช่วยให้เด็กทราบถึงความสามารถ ความสนใจ และความต้องการของตนได้ดียิ่งขึ้น ช่วยให้เด็กใช้ความสามารถของตนในทางที่ถูก และเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ช่วยให้เด็กรู้จักตัดสินใจ แก้ปัญหา มีความเข้าใจ เคารพในความคิดเห็น หรือมุมมองที่แตกต่างจากความคิดของตน มีความเอื้อเฟื้อ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถปรับตัวดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุข การศึกษามีผลอย่างมากต่อเด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงอายุ แห่งความสับสนในการค้นหาตัวเอง โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนในช่วงมัธยมศึกษา พบว่า กลุ่มเด็กหรือเยาวชนที่ได้รับการศึกษาตามเกณฑ์ จะมีแนวโน้มการกระทำความผิดที่ลดลง และมีโอกาสในการเลือกงานที่สุจริตทำ หากเด็กหรือเยาวชนมีความผูกพันที่ดีกับโรงเรียน จะส่งผลให้มีพฤติกรรม การกระทำความผิดที่ลดลงตามไปด้วย

สถาบันการศึกษาจึงเป็นสถาบันทางสังคมหลักที่รองลงมาจากสถาบันครอบครัวในการ ป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน เนื่องจากเป็นสถานที่บ่มเพาะให้ความรู้ พัฒนาความคิด ให้กับเด็กและเยาวชนได้เป็นอย่างดี ในทางกลับกันในกลุ่มเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา หรือกลุ่มเด็ก เยาวชนที่ต่อต้านระบบการเรียนนั้น จะมีแนวโน้มนำไปสู่พฤติกรรมเบี่ยงเบน และมีโอกาสกระทำความผิดได้มากยิ่งขึ้น

(3) ชุมชน เป็นหน่วยทางสังคมที่สามารถเป็นได้ทั้งหน่วยที่ช่วยในการป้องกันการกระทำความผิด และก่อให้เกิดการกระทำความผิดได้เช่นกัน นั่นคือ สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการ ป้องกันการกระทำผิดผ่านกระบวนการทางสังคม ในการปลูกฝังค่านิยม ทศนคติ ความเชื่อของคนใน ชุมชน เพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน และรวมถึงการป้องกันการกระทำความผิด นักอาชญา วิทยา ได้กล่าวไว้ว่า

“ชุมชนเป็นสถาบันที่สำคัญต่อการป้องกันอาชญากรรม...สถาบัน อื่นทั้งครอบครัว โรงเรียน ภาครัฐกิจ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ราชทัณฑ์ ต้อง เฝ้ายักษ์กับผลของการกระทำจากคนในชุมชน ความสำเร็จหรือล้มเหลวของ หน่วยงานดังกล่าวนั้นก็เป็ผลมาจากชุมชน ความสามารถของประเทศที่จะ ป้องกันอาชญากรรมร้ายแรงที่อาจจะเกิดขึ้นก็ขึ้นอยู่กับความสามารถ ของชุมชนที่จะช่วยสนับสนุน หรือเป็นผู้แก้ปัญหาดังกล่าวเอง...”
(กฤษณพงศ์ พุทธระกุล 2560)

ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้แต่ละครอบครัวต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของ ตน การดูแลเอาใจใส่ผู้อื่นทั้งต่อเพื่อนบ้าน และคนในชุมชนจึงลดน้อยลงตามไปด้วย เมื่อคนในชุมชนมี

ปฏิสัมพันธ์ต่อกันลดน้อยลง จึงเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ในหลาย ๆ จังหวัดได้ตระหนักถึงความสำคัญ ในประเด็นนี้ จึงได้พยายามพัฒนาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนผ่านกิจกรรม และโครงการต่าง ๆ เพื่อ สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีความรักความเข้าใจกัน เห็นความสำคัญของกันและกันมากขึ้น ร่วมกัน รับรู้ปัญหา หาแนวทางแก้ไข และพัฒนาชุมชนของตน ร่วมกันสร้างจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของ เกิด ความหวงแหนชุมชน เสมือนเป็นบ้านของตนเอง การนำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ในการป้องกันการ กระทำความผิดนั้น จึงเป็นที่แพร่หลายในหลากหลายพื้นที่ ถือเป็นการสอดคล้อง ฝัาระวังอาชญากรรม ในชุมชนโดยชุมชนเอง

การทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาของสังคม ทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจบริบทความ เป็นมา และองค์ประกอบที่สำคัญของสถาบันสังคม ซึ่งปัจจัยที่สำคัญต่อการกระทำผิดของเด็กและ เยาวชน ก็คือ สถาบันสังคม (ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน และชุมชน) การเริ่มต้นด้วยการเข้าใจบริบท ของสถาบันสังคมในท้องถิ่นนั้น จะช่วยให้ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ รวบรวม ให้ข้อเสนอแนะของงานวิจัย ได้อย่างตรงประเด็น และมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2.1.9 แนวคิดเรื่อง การรวมกลุ่มของเด็กและเยาวชน

2.1.9.1 แนวคิดเรื่อง แก๊ง

การรวมตัวกันของกลุ่มเด็กวัยรุ่นพบเห็นได้ในสังคมทั่วไป ด้วยเด็กวัยรุ่นมีความต้องการการ เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม การแสดงพฤติกรรมกรรมการแสดงออกของกลุ่มจึงมักสร้างเอกลักษณ์ในกลุ่ม ของตน เพื่อแสดงค่านิยม แนวคิดของกลุ่ม และจะมีการตั้งชื่อกลุ่มเพื่อให้เป็นที่รู้จักกันในสังคม วงกว้าง ปัจจุบันจึงเกิดการรวมกลุ่มวัยรุ่นในรูปแบบที่หลากหลาย แล้วแต่วัตถุประสงค์ของกิจกรรม นั้น ๆ อาทิเช่น กลุ่ม B-Boy เป็นกลุ่มเด็กวัยรุ่นที่รวมกลุ่มกันเพื่อฝึกเต้นเบรคแดนซ์ กลุ่มเด็กแซบ เป็นกลุ่มวัยรุ่นที่ชื่นชอบในการแต่งรถมอเตอร์ไซด์เพื่อลงแข่งขัน การรวมกลุ่มกันของเด็กวัยรุ่น นอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อทำกิจกรรมเดียวกันแล้ว ในทางกลับกันพบว่ากลุ่มวัยรุ่นเมื่อรวมตัวกัน มักก่อพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการใช้ความรุนแรงทั้งในกลุ่มของตน และระหว่างกลุ่ม เป็นผลให้มีช่อง โอกาสในการก่อความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น (สุกัญญา อิศรางกูร ณ อยุธยา 2548: 1-4)

“กลุ่มเพื่อน” จัดได้ว่าเป็นสาเหตุหลักที่มีอิทธิพลต่อการใช้ความรุนแรงในกลุ่มเด็กวัยรุ่น จากภาพข่าวในสื่อต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า การรวมตัวกันของแก๊งวัยรุ่นนั้น จะมีพฤติกรรมที่มีแนวโน้มใน การใช้ความรุนแรงในสังคมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งบางครั้งเป็นความรุนแรงที่เกิดกับกลุ่มวัยรุ่นเอง และ บางครั้งเป็นความรุนแรงที่เกิดกับบุคคลภายนอก โดยเฉพาะในยามค่ำคืนที่แก๊งวัยรุ่นมักนัดรวมตัวกัน กลายเป็นปัญหาสังคมที่สร้างความหวาดกลัวกับคนในสังคม

การเข้าร่วมแก๊ง จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนในยามที่มีปัญหา และทำให้ตนเองเป็นที่ยอมรับ และเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน โดยไม่คำนึงถึงวิธีการ (สุกัญญา อิศรางกูร ณ อยุธยา 2548: 1-4) ซึ่งบ่อยครั้งมักร่วมกันกระทำความผิดเพื่อให้เป็นที่ยอมรับ และดึงดูดความสนใจจากผู้คนในสังคม การอยู่ร่วมกันในแก๊งจะมีกฎของเด็กแก๊งที่ประกาศเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตาม การรวมตัวของเด็กแก๊ง มักพบปะรวมตัวกันตามที่สาธารณะต่าง ๆ เช่น ร้านอาหาร ร้านเหล้า โต๊ะสนุกเกอร์ ร้านเกม และมักพบเจอกันช่วงเย็นค่ำ มาพบปะพูดคุยรวมตัวกันและออกไปเที่ยวต่อในช่วงกลางคืน ซึ่งมักไปตามผับ คาราโอเกะ ที่เป็นร้านประจำของแก๊งตน โดยมากเด็กแก๊งมักไม่ข้ามถิ่น หากไม่ตั้งใจจะไปหาเรื่องกับแก๊งอื่น

ความสัมพันธ์ในกลุ่มแก๊ง เด็กแก๊งรุ่นน้องจะให้การนับถือรุ่นพี่ รุ่นพี่จึงมีบทบาทในการเป็นหัวหน้า เป็นพี่เลี้ยงคอยควบคุมดูแล ให้ความช่วยเหลือรุ่นน้อง ทั้งช่วยเหลือยามมีปัญหา และช่วยวางแผนในการทะเลาะวิวาท โดยรุ่นพี่ในแก๊งจะได้รับการยอมรับนับถือ ทั้งกับเด็กในแก๊งตนเอง และเด็กในแก๊งอื่น เพื่อติดต่อขอเจรจากับแก๊งอื่นยามเกิดปัญหาได้ คนที่จะก้าวมาเป็นรุ่นพี่จึงต้องเป็นคนที่ มีประสบการณ์การทะเลาะวิวาท เป็นที่ยอมรับ และได้รับการเกรงกลัวจากแก๊งอื่น สิ่งนี้ทำให้รุ่นน้องใฝ่ฝันว่าจะก้าวขึ้นไปเป็นแบบรุ่นพี่ในแก๊งได้ในสักวัน

กลุ่มเพื่อนจัดเป็นสาเหตุอันดับต้นในสาเหตุการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน การเข้าร่วมกลุ่มแก๊งได้สร้างความมั่นใจให้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ว่า ไม่ได้ตัวคนเดียว มีเพื่อนคอยสนับสนุน แต่การสนับสนุนดังกล่าวกลับเป็นการสนับสนุนในทางที่ไม่ดี และด้วยวุฒิภาวะยังไม่มากพอ ทำให้เมื่อคนใกล้ชิดที่สนิทมาชักชวน จึงเกิดความเชื่อใจ และทำตามได้โดยง่าย (สุกัญญา อิศรางกูร ณ อยุธยา 2548:1-4) ซึ่งการมีกลุ่มแก๊งนี้ เกิดขึ้นจริงในโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองที่ผู้วิจัยได้ทำการวิจัย เพื่อทำความเข้าใจเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในหลากหลายมุมมองร่วมกัน

2.2 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

“การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน” นั้นเป็นการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ทั้งในด้านของการป้องกัน ควบคุม ดูแล แก้ไข และฟื้นฟู รวมไปถึงการสงเคราะห์เด็กและเยาวชน ในระหว่างการสอบสวน พิจารณาคดี ทั้งในช่วงก่อนการกระทำความผิด ระหว่างการกระทำความผิด และหลังการกระทำความผิด

แนวคิดหลักของการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนนั้น จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก และเยาวชนจะได้รับเป็นสำคัญ โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน ไม่ใช่คุ้มครองสวัสดิภาพของสังคม โดยการเพ่งโทษว่าเด็กและเยาวชนเป็นตัวทำลายสวัสดิภาพของสังคม

ในการออกกฎหมายนั้นจึงไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด (นันทน์ภัทร์ สนธิพร 2552) กล่าวโดยสรุปคือ ในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนนั้น จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน และนำมาใช้เป็นองค์ประกอบในการพิจารณาตัดสินใจเสมอ แนวคิดจึงมุ่งไปที่การหาสาเหตุ การกระทำความผิด เพื่อการแก้ไข ฟื้นฟู ให้เด็กและเยาวชนกลับตัวเป็นคนดี มากกว่าการใช้มาตรการลงโทษ เช่นเดียวกับการดำเนินคดีกับผู้ใหญ่โดยทั่วไป

เมื่อทำการทบทวนเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด สามารถจัดแบ่งประเภทได้ดังต่อไปนี้

2.2.1 การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดตามมาตรฐานสหประชาชาติ และ มาตรฐานสากล

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานความยุติธรรมทางอาญาของเด็กหรือเยาวชนในประเทศต่าง ๆ รวมไปถึงการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดตามมาตรฐานสหประชาชาติ และมาตรฐานสากล จากการทบทวนดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้สรุปเป็นใจความสำคัญในหัวข้อต่าง ๆ ของแต่ละมาตรฐาน ได้แก่

- หลักแนวคิดทั่วไป
- อำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดี
- การปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด
- บทวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของไทย

มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1.1 แนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน (แนวทางรียาร์ด)

หลักแนวคิดทั่วไป

แนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน (แนวทางรียาร์ด) มุ่งเน้นไปที่การอาศัย “สถาบันทางสังคม” ในการช่วยเหลือ บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่มีความเสี่ยงที่จะกระทำความผิดทางอาญา โดยการให้หน่วยงานหรือองค์กรฯ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นผู้มีหน้าที่ขับเคลื่อน กิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักให้กับเด็กหรือเยาวชนได้ทำความเข้าใจว่าสิ่งที่กระทำอยู่นั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง รวมไปถึงการให้การอบรมเกี่ยวกับสิ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็กหรือ เยาวชนและครอบครัว ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สังคมนั้นมี

บทบาทหน้าที่ที่สำคัญเพื่อช่วยให้เด็กหรือเยาวชนอยู่ห่างไกลจากการกระทำความผิดและถูกดำเนินคดีที่จะส่งผลให้เด็กหรือเยาวชนเสียโอกาสทางสังคมในอนาคต (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 188-196)

นอกจากจะมีการป้องกันเด็กหรือเยาวชนออกจากความรุนแรงทางอาญาที่ง่ายต่อการลอกเลียนแบบพฤติกรรมแล้ว แนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน (แนวทางริยาร์ด) ยังคำนึงถึงความสอดคล้องทางด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอีกด้วย เพราะการจะใช้สถาบันทางสังคมเป็นศูนย์รวมในการแก้ไขปัญหาได้นั้น ไม่สามารถที่จะคิดและดำเนินการได้ในทันที แต่จะต้องมีการวางแผน จัดทำรูปแบบให้เข้ากับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดต่อกันมารุ่นต่อรุ่น โดยกระบวนการทางสังคมนั้น จะเน้นไปที่สถาบันครอบครัว ชุมชน และโรงเรียนเป็นหลัก เพราะในสถาบันที่กล่าวข้างต้น เป็นสถาบันหลักที่เด็กหรือเยาวชนจะสามารถซึมซับพฤติกรรมได้ง่ายกว่าสถาบันอื่น ซึ่ง “สถาบันครอบครัว” ถือเป็นสถาบันแรกที่เด็กหรือเยาวชนได้รับรู้ ได้พบเห็น และเข้าใจในแบบที่ครอบครัวต้องการให้เป็น จึงทำให้สถาบันครอบครัว เป็นพื้นฐานในการกันเด็กหรือเยาวชนออกจากความรุนแรง ดังนั้นจึงมีการส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวมีความมั่นคงและสงบสุข

ยิ่งไปกว่านั้น “ช่วงอายุ” ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้พฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนเปลี่ยนแปลงไป ด้วยความอยากรู้อยากลองทำให้กลุ่มเพื่อนเป็นอีกกลุ่มบุคคลหนึ่งที่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนได้อย่างรวดเร็ว แสดงให้เห็นว่า “การศึกษา” ก็จัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต จึงจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนได้เข้ารับการศึกษา และหน่วยงานที่รับผิดชอบจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบของการศึกษาให้ทันกับสังคม วัฒนธรรมตามยุคสมัย นอกจากนี้การมีกิจกรรมที่ให้เด็กหรือเยาวชนได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันการศึกษา จะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เด็กหรือเยาวชนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้เป็นอย่างดี (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 188-196)

อำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดี

สำหรับแนวทางนี้ไม่ได้กำหนดให้ผู้ใดมีอำนาจอย่างชัดเจนในการดำเนินคดี จึงทำให้ยากต่อการระบุ ทำให้แนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน (แนวทางริยาร์ด) นั้นมีความไม่ครอบคลุมทางด้านกฎหมายเท่าที่ควร แต่ยังคงมีการใช้วิธีการตามกฎหมายแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) หรือกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน ค.ศ. 1985 (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice) ที่มีความมั่นคงทางด้านกฎหมายเด็กหรือ

เยาวชนมากกว่ามาปรับใช้โดยอนุโลม ส่วนแนวทางนี้จะมุ่งไปที่การติดตามดูแลเด็กหรือเยาวชนด้วยการสร้างสังคมที่เหมาะสมกับเด็กหรือเยาวชนเพื่อป้องกันการเกิดอาชญากรรม ไม่ว่าจะเป็นการใช้สื่อหรือการให้เด็กหรือเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อสร้างเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีตามมา (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 188-196)

การปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด

การปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด คือการจัดตั้งหน่วยงานที่เรียกว่า “ผู้ตรวจการ” ขึ้น เพื่อดูแล ตรวจสอบสิทธิประโยชน์ และให้ความคุ้มครองแก่เด็กหรือเยาวชน รวมไปถึงมีหน้าที่คอยติดตาม รายงานในเรื่องการควบคุมดูแลข้างต้น จะเห็นได้ว่าไม่ว่าเด็กหรือเยาวชนจะกระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม จะได้รับความช่วยเหลือจากสิทธิประโยชน์ เพราะเด็กหรือเยาวชนนั้นยังคงต้องเติบโตต่อไปเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ดังนั้นการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อเลี่ยงการเกิดอาชญากรรมในอนาคต กรณีที่มีเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด การเก็บความลับของเด็กหรือเยาวชนนั้นจะต้องมาเป็นอันดับหนึ่งไม่ว่าจะเป็นมาตรฐานใดหรือแนวทางใด การป้องกันความลับของเด็กหรือเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญต่อตัวเด็กหรือเยาวชน นอกจากนั้นแนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน (แนวทางรียาร์ด) ยังป้องกันรอยตราบาปที่อาจเกิดแก่เด็กหรือเยาวชน การป้องกันนี้ คือ การรักษาประวัติให้กับเด็กหรือเยาวชนไม่ให้มีประวัติที่เสื่อมเสียในภายหลังที่ได้เติบโตขึ้น โดยจะแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงก่อนฟ้องคดี ระหว่างฟ้องคดี และหลังฟ้องคดี (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 188-196)

ในช่วงเวลา ก่อนฟ้องคดี เป็นช่วงที่เด็กหรือเยาวชนจะได้รับรู้สิทธิประโยชน์ของตน และจะได้รับความคุ้มครองตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นจนจบคดี จึงทำให้ทุกช่วงเวลามีความสำคัญ ในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีจะคำนึงถึงเด็กหรือเยาวชน และครอบครัวอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นประเด็นเรื่อง การเก็บความลับ หรือ การพิจารณาตัดสินว่าเด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้นจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพราะเมื่อได้มีคำตัดสินในขั้นตอนนี้แล้วเด็กหรือเยาวชนจะต้องเปลี่ยนสถานะทันที กล่าวคือ จากเป็นผู้ต้องสงสัยจะกลายเป็นผู้ต้องหาในทันที ซึ่งถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดที่ต้องรอการลงโทษ

ในช่วงเวลาระหว่างคดี เป็นการให้ความคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนด้วยสิทธิที่ควรจะได้รับ เช่น การขอเรียกที่ปรึกษา การปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดจึงต้องมีความเหมาะสม และต้องมีขั้นตอนที่พิเศษกว่าวัยหนุ่มสาว แม้ว่าจะเป็นผู้ต้องหากก็ตามแต่ การที่เด็กหรือเยาวชนต้องถูกคุมขังนั้นถือได้ว่าไม่เหมาะสม เพราะเด็กหรือเยาวชนไม่ได้อยู่ในจุดที่จะต้องทำให้จดจำว่าสิ่งที่กระทำนั้นเป็นความผิดด้วยการคุมขังให้ไร้อิสรภาพ ดังนั้นในแนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการ

กระทำความผิดของเยาวชน (แนวทางริยาร์ด) จึงต้องการที่จะให้เด็กหรือเยาวชนได้แก้ไข และเรียนรู้ สิ่งที่ได้เคยทำผิดพลาดไป ด้วยวิธีการฝึกอบรม หรืออาจเป็นวิธีอื่นที่เหมาะสม

ในช่วงเวลาหลังการพิจารณาคดี เป็นช่วงเวลาที่เด็กต้องได้รับความดูแลจากหน่วยงาน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อฝึกอบรมเด็กหรือเยาวชนให้มีความคิดที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม รวมถึงให้เด็กหรือเยาวชนได้รับการศึกษาอย่างครบถ้วน เพราะการศึกษานั้นสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กหรือเยาวชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยฝึกเด็กหรือเยาวชนให้อยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ผ่านกิจกรรมที่ได้มีการจัดขึ้น แม้จะเป็นผู้กระทำผิดแต่การศึกษาเป็นสิ่งที่เด็กหรือเยาวชนมีสิทธิที่จะได้รับอยู่แล้วเป็นพื้นฐาน การเป็นผู้ต้องหาไม่ได้ทำให้สิทธิของเด็กหรือเยาวชนที่จะได้รับหายไป แต่อาจจะต้องผ่านกระบวนการ หรือรูปแบบที่แตกต่างจากเด็กหรือเยาวชนทั่วไป โดยผ่านการจัดรูปแบบ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของแต่ละบุคคล (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 188-196)

บทวิเคราะห์ และเปรียบเทียบกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของไทย

ข้อเด่นของแนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน (แนวทางริยาร์ด) คือ การฝึกอบรมของเด็กหรือเยาวชนนั้นไม่ได้มีการตั้งเกณฑ์ไว้โดยเฉพาะ เพียงแต่ให้มีการฝึกอบรมเด็กที่กระทำความผิด แทนการจับกุมขัง มุมมองของแนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน (แนวทางริยาร์ด) จะมองว่าเด็กหรือเยาวชนเป็นผู้เสียหายมากกว่าที่จะเป็นผู้กระทำผิดเอง (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 188-196) เพราะแนวทางนี้เป็นการสร้างเกราะป้องกันเด็กจากสิ่งไม่ดี ถือเป็นป้องกันการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนก่อนที่จะเกิดการกระทำความผิด ในส่วนข้อด้อยของแนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน (แนวทางริยาร์ด) นั้น เป็นในด้านกฎหมาย ซึ่งไม่ได้กำหนดรูปแบบไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนอย่างไร ถ้าหากว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นได้กระทำความผิด เพราะแนวทางนี้เล็งการลงโทษเด็กหรือเยาวชนอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการคุมขัง การปรับหรือการให้เข้าสถานพินิจเพื่ออบรม จะเห็นว่าในแนวทางนี้ให้อิสระกับเด็กและเยาวชนมากเกินไป จึงอาจเป็นการเปิดโอกาสให้กับเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดได้มากกว่าที่จะเป็นการป้องกัน

เมื่อเปรียบเทียบแนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน (แนวทางริยาร์ด) กับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของไทย มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของไทยมีการกำหนดระยะเวลาก่อนและหลังในการฟ้องคดีตามมาตรา 86 และมาตรา 90 ในการฝึกอบรมของเด็กหรือเยาวชนได้มีการตั้งเกณฑ์ที่ชัดเจนมากกว่า โดยการกำหนดเงื่อนไข ระเบียบ ข้อบังคับว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นควรจะมีประพฤติสิ่งใด เพราะการกระทำความผิด

ของเด็กหรือเยาวชนแต่ละคนนั้นมีความร้ายแรงไม่เท่ากัน จึงทำให้การกำหนดในเรื่องของการฝึกอบรมนั้นจะต้องมีการจัดเตรียมให้เหมาะสม โดยผ่านการพิจารณาของผู้ที่มีอำนาจ ในส่วนของการพิพากษาตามมาตรา 132 ศาลได้ให้ทางเลือกโดยใช้วิธีสำหรับเด็กหรือเยาวชน ซึ่งเลี้ยงวิธีการคุมขังและผู้มีอำนาจต้องเห็นสมควร(สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2553)

ในส่วนกฎหมายของประเทศไทยนั้น มีไว้เพื่อรองรับเด็กหรือเยาวชนที่ได้กระทำความผิดและแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชน ตามมาตรา 132, 142, 144 เป็นต้น แล้วแต่ความเหมาะสมของแต่ละบุคคลหรือตามความผิดที่เด็กหรือเยาวชนได้กระทำขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายของไทยนั้นไม่ได้กันเด็กออกจากการกระทำความผิดตั้งแต่ต้นเหมือนกับแนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน (แนวทางริยาร์ด) แต่เป็นการรองรับเด็กหรือเยาวชนที่ได้กระทำความผิดมาแล้ว จึงเป็นข้อเสียของกฎหมายไทยที่มุ่งเน้นแต่จะแก้ปัญหาแต่ไม่ได้เน้นไปในเรื่องของการป้องกันไม่ให้เด็กกระทำความผิด (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2553)

2.2.1.2 กฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฎโตเกียว)

หลักแนวคิดทั่วไป

ภาพรวมของกฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฎโตเกียว) นั้น คำนึงถึงความสมดุล การให้ความเท่าเทียมแก่ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดและคำนึงถึงความเป็นไปของสังคมเพื่อป้องกันการเกิดอาชญากรรม โดยให้คนในชุมชนช่วยสอดส่องดูแลเด็กหรือเยาวชนกลุ่มเสี่ยง ที่มีแนวโน้มจะกระทำความผิด หรือผู้กระทำความผิดที่อยู่ปะปนอยู่ในชุมชน ซึ่งการให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการขัดเกลาเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดนั้น เป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังให้ความเป็นอิสระกับเด็กหรือเยาวชนเป็นหลักในการยึดหลักไม่ควบคุมตัวควบคู่ไปกับการกำหนดขั้นต่ำในการให้ความคุ้มครองดูแล (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 170-178)

การใช้หลักไม่ควบคุมตัวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น ถือเป็นการให้อิสระในการใช้ชีวิตมากกว่ามาตรฐานอื่น ๆ แต่ถึงอย่างไรก็ตามได้มีการกำหนดพื้นฐานการคุ้มครองขั้นต่ำไว้ เพื่อให้ง่ายต่อการคุ้มครองหรือใช้อำนาจบางประการต่อเด็กหรือเยาวชน เช่น การจะให้หลักนี้ได้โดยไม่ติดขัดจะต้องมีการตัดสินใจ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับลักษณะและความร้ายแรงของความผิด ประวัติส่วนตัว เป็นสิ่งประกอบการตัดสินใจเพื่อจัดทำแบบแผนฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด นอกจากการเตรียมแบบแผนแล้วยังต้องมีการติดตามผลตลอดจนกว่าจะเสร็จสิ้น ในการให้ข้อจำกัดกับกฎ

มาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฏโตะเกียว) แม้จะเป็นเด็กหรือเยาวชนก็ยังคงมีเรื่องที่ได้รับการยกเว้นแต่ยังต้องยึดมั่นมาตรฐานขั้นต่ำที่ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเพื่อความเท่าเทียมและความสมดุลของสังคม โดยมาตรฐานนี้ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียม (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 170-178)

นอกจากนั้นการใช้ชุมชนเพื่อเยียวยา หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชน ถือเป็นทางเลือกที่ดีต่อตัวเด็กหรือเยาวชนเป็นอย่างมาก เพราะความใกล้ชิดจะทำให้เด็กหรือเยาวชนได้ซึมซับพฤติกรรมและค่านิยม เรียนรู้มากกว่าการให้หน่วยงานหรือองค์กรเข้ามาช่วยเหลือ เพราะความใกล้ชิดของชุมชน คือ สิ่งที่สามารถฝึกเด็กหรือเยาวชนได้ดีและรวดเร็วที่สุด ดังนั้นการให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นเรื่องที่ควรค่าแก่การพิจารณา

อำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดี

ผู้ที่มีอำนาจในการดำเนินคดีในกฎหมายมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฏโตะเกียว) คือ ศาล ตำรวจ อัยการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บุคคลกลุ่มนี้มีอำนาจในการตัดสินใจในการเริ่มพิจารณา หรือแม้แต่การยุติคดี กลุ่มคนเหล่านี้มีความสำคัญที่ต่างกันออกไปในแต่ละขั้นตอน (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 170-178) อาทิเช่น

ตำรวจ ถือเป็นบุคคลกลุ่มแรกที่เด็กหรือเยาวชนต้องพบภายหลังการกระทำความผิด เพราะตำรวจจะต้องดำเนินการเพื่อส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปดำเนินคดีที่เด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิด โดยหลักแล้วมีหน้าที่เพียงแค่จับกุมและสอบสวนเบื้องต้นเท่านั้น แต่ในมาตรฐานนี้ ตำรวจยังมีอำนาจในการยุติคดีอีกด้วย

อัยการ มีอำนาจหน้าที่ในการสั่งฟ้องคดีของเด็กหรือเยาวชนที่ได้กระทำความผิดทางอาญา นอกจากนั้นยังเป็นผู้ที่ต้องรวบรวมหลักฐาน รวบรวมข้อมูลการกระทำความผิด และประวัติของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดเพื่อใช้ประกอบกับรูปคดี ก่อนที่จะทำเรื่องส่งตัวให้ต่อศาล และยังมีอำนาจในการยุติคดีเพื่อประโยชน์ต่อตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดเพียงเล็กน้อย โดยไม่จำเป็นต้องขึ้นถึงชั้นพิพากษา

ศาล เป็นสถานที่ที่ใช้อำนาจด้วยความยุติธรรมเป็นกลางผ่านตัวบทกฎหมายที่ผ่านการร่างมาแล้วเป็นอย่างดี เพื่อช่วยเหลือและให้ความเป็นธรรมกับผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือแม้แต่ผู้ที่ได้กระทำความผิดเองก็ยังคงได้รับความเป็นธรรมจากศาล เพราะมนุษย์ทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคติดตัวมาตั้งแต่เกิด เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในกฎหมายฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฏโตเกียว) ได้ให้อำนาจแก่ ตำรวจ อัยการ ศาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อเด็กหรือเยาวชนในกรณีที่เป็นเพียงเหตุที่มีการกระทำผิดเล็กน้อย และเพื่อป้องกันปัญหาอาชญากรรม จึงทำให้กฎหมายฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฏโตเกียว) มีความชัดเจนในหน้าที่ของแต่ละบุคคลมากกว่าแนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน (แนวทางริยาร์ด) (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 170-178)

การปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด

ในกฎหมายฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฏโตเกียว) จะมีการแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนก่อนขั้นพิจารณา ขั้นตอนการพิจารณาคดีในศาลและการลงโทษ และขั้นตอนหลังจากมีคำพิพากษาหรือคำสั่งลงโทษ (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 170-178) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนก่อนขั้นพิจารณา คือ ขั้นตอนการจับกุม สอบสวน รวบรวมหลักฐาน เป็นต้น แต่ในการดำเนินการตามมาตรฐานจะมีกฎเกณฑ์รองรับอยู่ อาทิเช่น การเลี่ยงการคุมขังโดยใช้วิธีการอื่นที่เหมาะสมกว่า ในขั้นตอนนี้จะต้องบอกกล่าวให้เด็กหรือเยาวชนทราบถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะได้รับ เพราะต้องคำนึงถึงตัวเด็กหรือเยาวชน คัมครองสังคม รวมถึงคัมครองผู้เสียหาย แม้จะเลี่ยงการคุมขังแต่ก็มีวิธีการอื่นเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายด้วย

ขั้นตอนการพิจารณาคดีในศาลและการลงโทษ คือ ขั้นตอนที่จะต้องสืบหาความจริงจากพยานหลักฐานที่ศาลได้รับจากขั้นก่อนพิจารณา ศาลจะต้องพิจารณาการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนอย่างถี่ถ้วนผ่านข้อมูลที่ได้รับ ประกอบกับประวัติ และพฤติการณ์ที่สื่อถึงการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน เพื่อที่จะสามารถแจ้งบทลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด โดยจะต้องใช้ความพิถีพิถัน ความเป็นกลาง และปราศจากอคติ ในกรณีที่ศาลพิจารณาแล้วมีความเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดควรใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวแล้ว ยังต้องพิจารณาต่อไปว่ามีวิธีการใดที่เหมาะสมกับพฤติการณ์ของเด็กหรือเยาวชนผู้นั้นอีกหรือไม่ อาทิเช่น การยุติคดีโดยมีเงื่อนไข การดักเตือนด้วยวาจา การรอกำหนดโทษ หรือการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเยียวยาผู้เสียหาย

ขั้นตอนหลังจากมีคำพิพากษาหรือคำสั่งลงโทษ คือ ในขั้นตอนนี้จะต้องมีองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลนั้น เพื่อใช้มาตรการทางเลือกมาช่วยลดจำนวนผู้กระทำความผิดที่ถูกคุมขังหรือจำคุก อาทิเช่น เด็กหรือเยาวชนที่พักการลงโทษจะต้องอยู่ในความดูแลเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ และช่วยเหลือผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตตามปกติ

ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้ การกลับมาใช้ชีวิตในสังคมนั้นผู้ดูแลจะต้องมั่นใจแล้วว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นจะไม่กลับไปกระทำความผิดอีก โดยผู้ดูแลจะถูกจัดให้มีความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละคน เพื่อช่วยให้ผู้กระทำความผิดสามารถที่จะแก้ไข ปรับปรุงตัว และเรียนรู้จากสิ่งที่ทำผิดพลาดไป ในช่วงหลังจากเด็กหรือเยาวชนทราบคำพิพากษาหรือคำสั่งลงโทษแล้ว การเยียวยาทางสภาพจิตใจก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องใช้ร่วมด้วย

บทวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของไทย

ข้อเด่นของกฎหมายฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฏโตเกียว) คือ กฎหมายฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฏโตเกียว) มีการให้อิสระกับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในกระบวนการดำเนินคดีโดยการไม่ควบคุมตัวในทุกขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นก่อนพิจารณา ระหว่างพิจารณาและหลังมีคำพิพากษา แต่ยังคงมีการคุ้มครองซึ่งอยู่ในบางกรณีซึ่งได้กำหนดเงื่อนไขไว้อย่างชัดเจนในเรื่องของการคุ้มครองซึ่งเกี่ยวกับระยะเวลาการคุ้มครองเด็ก (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 170-178) นอกจากนี้ยังมีมาตรการให้เยียวยา และให้ความเป็นส่วนตัวแก่เด็กหรือเยาวชนโดยการไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวทั้งของเด็กหรือเยาวชน และครอบครัวด้วย และหากเด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิดจริงก็ยังคงมีมาตรการในการเยียวยา แก่ไขเด็กหรือเยาวชน และมีการกำหนดเงื่อนไขที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังไม่ใช้วิธีการทางการแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์กับเด็กหรือเยาวชนอีกด้วย

ในส่วนข้อด้อยของกฎหมายฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฏโตเกียว) คือ อำนาจในการระงับคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของกฎหมายฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฏโตเกียว) ที่ให้อำนาจกับทั้งศาล อัยการ ตำรวจหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง สามารถที่จะหยุดคดีของผู้กระทำความผิดได้หากเห็นว่คดีนั้นไม่มีเหตุให้ต้องพิจารณาต่อไป (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 170-178) ซึ่งการกระทำเช่นนี้จะทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้อิสระกับเด็กหรือเยาวชน โดยการเลี้ยงที่จะให้เด็กหรือเยาวชนขึ้นศาลเพื่อดำเนินคดี แต่การที่ให้อำนาจกับหลายกลุ่มคนจะทำให้การตัดสินใจนั้นไม่มีความเสถียร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาที่มีความเคร่งครัดในการลงโทษ นอกจากนี้การจัดการจัดการมาตรการเขี่ยยานั้นไม่ได้มีการขอความยินยอมจากเด็กหรือเยาวชน มีแต่กรณีถ้าเด็กถูกแทรกแซงความเป็นอิสระจากการไม่ควบคุมตัวนั้นสามารถจะยื่นอุทธรณ์ได้

และเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฏโตเกียว) กับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของไทย ตามมาตรา 86, 90 ของกฎหมายไทยนั้น ได้มีการให้บัญญัติมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญากับเด็กในการคุ้มครอง

เด็ก อาทิเช่น มาตรา 142, 144 โดยการให้ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนชั่วคราวเพื่อรอการลงโทษ หรือ เปลี่ยนจากโทษจำคุกเป็นการส่งตัวไปเพื่อควบคุม เพื่อฝึกและอบรม ซึ่งมีการกำหนดเงื่อนไขด้วย โดยผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจคือ ศาลเท่านั้น ในชั้นพิพากษาของเด็กหรือเยาวชน หรือการจัดทำ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนในชั้นก่อนฟ้องและหลังฟ้องคดี เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย และเด็กหรือเยาวชนด้วย ในการที่กฎหมายไทยยังคงควบคุมตัวเด็กหรือ เยาวชนอยู่ ไม่ได้ให้อิสระกับเด็กหรือเยาวชนเหมือนกับกฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ ว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฎโตเกียว) เพราะยังคงมีการควบคุมตัวในทุกขั้นตอน ทั้งก่อนฟ้อง ระหว่าง และหลังการพิจารณา แต่ไม่มีการใช้เครื่องพันธนาการ (กุญแจมือ) ตามมาตรา 103 นอกจากนั้นกฎหมายของไทยยังคงใช้วิธีการทางการแพทย์แต่ไม่ได้ใช้ขั้นรุนแรง เพราะยังคงมีการควบคุม ตามเกณฑ์ที่กำหนด และตามความเหมาะสมของเด็กหรือเยาวชนนั้น (สำนักงานคณะกรรมการ กฤษฎีกา 2553)

2.2.1.3 กฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) หรือกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของ สหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน ค.ศ. 1985 (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice)

หลักแนวคิดทั่วไป

กฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) นี้เป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติในด้านการ บริหารงานยุติธรรมในคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชน โดยยึดหลักความเท่าเทียมของทั้งเด็กหรือ เยาวชนและวัยรุ่น และยังให้ความสนใจเป็นพิเศษกับการดำรงชีวิตของเด็กหรือเยาวชนพร้อมทั้ง ครอบครัว โดยการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของเด็กหรือเยาวชนที่มีความเสี่ยงสูงที่จะกระทำความผิด ให้ได้รับโอกาสอยู่ในชุมชนอย่างมีความหมายและมีคุณค่าในตนเอง (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 77-97) การส่งเสริมความเป็นอยู่ของเด็กหรือเยาวชนนั้นก็เพื่อลดการใช้กฎหมายหรือเลียง การลงโทษ เป็นการนำทรัพยากรของชุมชนที่มีมาใช้ โดยการให้ครอบครัว อาสาสมัคร โรงเรียนหรือ กลุ่มบุคคลอื่นที่อยู่ใกล้ตัวเด็กหรือเยาวชนกลุ่มเสี่ยงเข้าช่วยเหลือโดยการเอาใจใส่ ใช้วิธีที่เป็น ธรรมชาติในการหล่อหลอมเด็กหรือเยาวชนให้เป็นคนดีด้วยวิธีการที่เรียบง่ายแต่มีมาตรฐานที่ชัดเจน และมีประสิทธิภาพสูง

นอกจากนั้นกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) ยังยึดหลักความเสมอภาค กล่าวคือ การที่มาตรฐานนี้ให้ครอบคลุมไปถึงวัยหนุ่มสาว เพราะไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือเยาวชนหรือวัยหนุ่มสาว ก็เป็นมนุษย์ที่ยังไม่มีความเสมอภาค แต่แนวทางความเสมอภาคก็ต้องเป็นไปตามสถานการณ์จะให้ใช้มาตรฐานเดียวกันในทุกประเด็นคงเป็นไปได้ยาก เพราะช่วงอายุและความรุนแรงของการกระทำ ความผิด เด็กหรือเยาวชนจะได้สิทธิพิเศษมากกว่าเพราะสังคมมีความเชื่อหลัก ๆ กันว่า เด็กหรือเยาวชนนั้นสามารถขัดเกลาให้กลับมาเป็นคนดีและสำนึกในความผิดที่ตนได้กระทำลงไปได้ง่ายกว่าวัยหนุ่มสาว เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วความผิดที่เด็กหรือเยาวชนได้กระทำผิดเป็นการกระทำจากความผิดเพียงเล็กน้อย ซึ่งสาเหตุหลักมาจากสภาพแวดล้อมรอบตัวทำให้อาจเกิดพฤติกรรมที่ลอกเลียนแบบ ครอบครัวอาจเป็นครอบครัวที่ขาดการดูแลเอาใจใส่ต่อเด็กหรือเยาวชน หรือความห่างไกลทางการศึกษาที่เด็กหรือเยาวชนไม่สามารถเข้าถึงได้ ดังนั้นกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) จึงมุ่งเน้นไปที่ความเท่าเทียมของช่วงวัยและการดูแลเอาใจใส่เด็กหรือเยาวชนเป็นพิเศษให้อยู่ในชุมชน ด้วยการตระหนักคิดตลอดเวลาว่าสิ่งไหนเป็นการกระทำที่เหมาะสมกับเด็กหรือเยาวชน (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 77-97)

อำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดี

อำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีของกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) มีความคล้ายคลึงกับกฎหมายมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฎโตเกียว) คือ การให้อำนาจหน้าที่ส่วนใหญ่อยู่กับตำรวจ อัยการ หรือหน่วยงานที่ดำเนินคดีของเด็กหรือเยาวชน ยิ่งไปกว่านั้นกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) ยังมุ่งเน้นไปที่ความเป็นอยู่ของเด็กหรือเยาวชนในสังคม จึงได้มีการสนับสนุนแนวทางที่ให้อำนาจกับตำรวจ อัยการในการยุติคดี เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้วิธีพิจารณาคดีในชั้นศาลที่ต้องผ่านกระบวนการอย่างซับซ้อน แต่อย่างไรก็ตามกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) แม้จะเลี่ยงการพิจารณาก็ไม่ได้หมายความว่า จะไม่มีการเข้ารับพิจารณาใด ๆ เลย

อำนาจในการจัดการยังคงเป็นระบบขั้นตอนเหมือนอย่างปกติที่ควรจะเป็น และกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) ได้มีการกำหนดเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจน แต่ค่อนข้างที่จะผ่อนปรนสำหรับเด็กหรือเยาวชน อาทิเช่น การควบคุมตัวไว้เพื่อพิจารณา เป็นสิ่งแรกที่สุดที่ผู้กระทำความผิดจะต้องเจอในกรณีบุคคลทั่วไป แต่ในกรณีของเด็กหรือเยาวชนนั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ใช้วิธีการนี้ โดยจะไปใช้วิธีการสอดส่องพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างใกล้ชิด ในภายหลังจากที่ได้มีการดำเนินคดีจนเสร็จสิ้นแล้วในชั้นศาล ผู้ที่มีอำนาจคนต่อไปคือ หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งในกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) จะใช้อาสาสมัครเป็นคนในชุมชนที่ผู้กระทำความผิดอยู่อาศัยตามประวัติ มาเป็นผู้ดูแล คอยสอดส่องพฤติกรรมให้เข้ามาเป็นผู้ช่วยเหลือ แก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 77-97)

การปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด

ในกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) มีขั้นตอน 3 ขั้นตอนที่สำคัญเกี่ยวกับกฎโตเกียว คือ ขั้นตอนก่อนขั้นพิจารณา ระหว่างพิจารณา และหลังจากมีคำพิพากษาหรือคำสั่งลงโทษ (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 77-97) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนก่อนขั้นพิจารณา ในกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) ได้ตั้งเงื่อนไขไว้รายละเอียด คือ เมื่อมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชนขึ้นแล้วจะต้องทำการแจ้งให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองทราบในทันทีที่มีการจับกุม จากนั้นจะต้องติดต่อไปยังเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจเพื่อดำเนินการปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนให้เร็วที่สุด ซึ่งการกระทำเช่นนี้ในทุก ๆ มาตรฐานก็ทำเช่นเดียวกัน มากไปกว่านั้นในกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) ยังคำนึงถึงสถานภาพทางกฎหมายของเด็กหรือเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหลีกเลี่ยงความเสื่อมเสียหรือความเสียหายที่เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิดจะได้รับ

ขั้นตอนระหว่างพิจารณา เป็นขั้นตอนที่ใช้ระยะเวลาานมากกว่าขั้นตอนอื่น ๆ ซึ่งผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนจะได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะได้รับการคุ้มครอง อาทิเช่น การไม่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ต้องหา สิทธิที่จะไม่ให้การ สิทธิที่จะได้รับคำปรึกษาจากที่ปรึกษา การกระทำเหล่านี้ถือเป็นการแจ้งสิทธิให้เด็กหรือเยาวชนทราบ ถ้าไม่แจ้งให้ทราบและทำการดำเนินคดีจะถือว่าทุกขั้นตอนที่ทำมานั้นเป็นการกระทำที่ไม่ชอบ ในระหว่างที่มีการพิจารณาคดีนั้นจะต้องให้ความเป็นส่วนตัวกับเด็กหรือเยาวชน และครอบครัวด้วยการรักษาความลับ โดยไม่แพร่ข่าวหรือประวัติส่วนตัวของเด็กหรือเยาวชน และครอบครัว จะต้องคำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ในอนาคต ให้มีผลกระทบต่อเด็กน้อยที่สุด

ขั้นตอนหลังจากมีคำพิพากษาหรือคำสั่งลงโทษ คือ การใช้มาตรการสำหรับเด็กหรือเยาวชน โดยการจัดแบบแผนในการฝึกให้กับผู้กระทำผิด ซึ่งมาตรฐานนี้เน้นไปที่การบำบัดโดยใช้สถานฝึกอบรมแบบปิดก็เพื่อตัวเด็กหรือเยาวชนจะได้ทำการบำบัด ฟันฟู กล่าวคือ จะมีผู้ดูแลคอยให้ความปลอดภัย การให้การศึกษาและการให้ทำงานเพื่อช่วยเหลือสังคม โดยให้เด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นได้มองเห็นว่าตนเองมีประโยชน์และมีบทบาทที่สำคัญต่อสังคม มากไปกว่านั้นการฝึกเช่นนี้จะต้องแยกออกจากผู้ใหญ่อย่างชัดเจน และผู้กระทำผิดที่เป็นสตรีจะได้รับความสนใจเป็นพิเศษตามความจำเป็น แม้จะได้รับความสนใจในเรื่องความดูแลเป็นพิเศษแต่การบำบัดนั้นจะต้องเท่าเทียมกับบุรุษ และต้องวางแผนในการฝึกอบรมเพื่อที่จะให้เด็กหรือเยาวชนกลับไปอยู่ในชุมชนของตนเองโดยเร็วที่สุด

บทวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของไทย

ข้อเด่นของกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) คือ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) จะยึดในหลักความเท่าเทียมของทั้งเด็กหรือเยาวชนและคนวัยหนุ่มสาวให้ใช้กฎที่คล้ายคลึงกัน ให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ของเด็กหรือเยาวชน และใช้การบำบัดฟื้นฟูกับเด็กหรือเยาวชน (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 77-97) อาทิเช่น การให้เข้ารับการฝึกอบรม การทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการรักษาความเป็นส่วนตัวของเด็กหรือเยาวชนและครอบครัวอีกด้วย โดยการกระทำดังกล่าวคือ การเก็บความลับของเด็กหรือเยาวชนไว้ และในชั้นพิจารณาหรือการฝึกนั้นจะต้องแยกเด็กหรือเยาวชนออกจากผู้ใหญ่อย่างชัดเจน แม้ว่าจะมีมาตรฐานในการตัดสินที่ใกล้เคียงกัน

ส่วนข้อด้อยของกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) คือ การใช้กฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) กับทั้งเด็กหรือเยาวชน และวัยหนุ่มสาวนั้น เป็นได้ทั้งข้อดีและข้อด้อย เพราะจะทำให้การพิจารณาเป็นเรื่องที่ยากถ้าจะให้ทั้งสองช่วงวัยนี้มีมาตรการที่ใกล้เคียงกัน เนื่องจากการกระทำของทั้งสองช่วงวัยนั้นมีความรุนแรงที่แตกต่างกัน ทำให้ยากต่อการใช้มาตรการการดูแลที่ใกล้เคียงกัน ส่วนข้อด้อยอีกประการคือ การให้อำนาจในการพิจารณากับตำรวจและอัยการทั้งในทางแพ่งและทางอาญา ในทางอาญานั้นควรที่จะให้ศาลเป็นผู้ที่มีอำนาจในการพิจารณามากกว่า (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ 2548: 77-97)

และเมื่อเปรียบเทียบกับกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) กับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของไทย การแยกเด็กหรือเยาวชนออกจากผู้ใหญ่อย่างชัดเจนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทุกขั้นตอน อาทิเช่น การใช้ห้องพิจารณาคดีของเด็กหรือเยาวชน (มาตรา 107) หรืออีกประการหนึ่งคือการพิจารณาคดีของเด็กหรือเยาวชน ผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจ คือ ศาลเท่านั้นโดยใช้วิธีการสำหรับเด็ก เช่น การปล่อยตัวชั่วคราว การยุติคดีหรือการรอลงโทษ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2553)

2.2.1.4 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (The Convention on the Right of the Child)

หลักแนวคิดทั่วไป

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (The Convention on the Right of the Child) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นไปที่การดูแลสิทธิ เสรีภาพของเด็กหรือเยาวชนตามมาตรฐานที่ได้กำหนดในอนุสัญญา แล้วยังต้องผูกพันปฏิบัติตามกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่องค์กร

สหประชาชาติกำหนดไว้เพื่อใช้กับเด็กหรือเยาวชน จึงได้แบ่งอำนาจให้แต่ละด้าน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านนิติบัญญัติ คือ การตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชน ต้องคำนึงถึงเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ ทั้งทางด้านความเป็นอยู่ สิทธิประโยชน์หรือการรักษาความลับ มากไปกว่านั้น จะต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นชาติ ศาสนา เพศหรือสีผิวใด ต้องให้ความเท่าเทียมแก่เด็กหรือเยาวชนผู้นั้นตามมาตรฐานของกฎหมาย

ด้านบริหาร คือ การจัดการกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดด้วยวิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนโดยเฉพาะ จะต้องมีการจัดหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องให้ควบคุมดูแลและฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนตามพื้นฐานที่อนุสัญญาได้กำหนดให้ทำ เป็นต้น

นอกจากนั้น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (The Convention on the Right of the Child) ยังมีการกำหนดอายุขั้นต่ำสำหรับเด็กที่ไม่อาจที่จะกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายอาญาได้ ซึ่งการกำหนดอายุเช่นนี้เป็นทั้งข้อดีและข้อเสียในเวลาเดียวกัน เพราะความเปลี่ยนแปลงไปของโลกในปัจจุบัน การลอกเลียนแบบของเด็กนั้นเกิดขึ้นได้ง่ายมากกว่าในอดีต จึงทำให้การกำหนดอายุขั้นต่ำของเด็กนั้นเป็นเรื่องที่ยาก ดังนั้นควรยึดหลักที่ว่าเมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นจะต้องมีบทลงโทษแต่จะด้วยวิธีการใดให้ขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละที่ และอนุสัญญาที่ได้ให้ความยินยอมนั้น ๆ ยิ่งไปกว่านั้น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (The Convention on the Right of the Child) ยังได้ให้หลักประกันกับเด็กหรือเยาวชนทุกคนที่ถูกกล่าวหาหรือตั้งข้อหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา อาทิเช่น ได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ ได้รับการตัดสินโดยไม่ชักช้า เป็นต้น

อำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดี

ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (The Convention on the Right of the Child) ผู้มีหน้าที่ คือองค์กรต่าง ๆ ที่ภาครัฐมอบหมายหน้าที่ให้ เพราะ ตามหลักความเป็นจริงอนุสัญญาเป็นสิ่งที่รัฐแต่ละรัฐนั้นให้ความยินยอม จึงทำให้ผู้มีอำนาจสูงสุด คือ รัฐ ซึ่งมีหน้าที่กระจายงานให้กับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชน โดยภายในอนุสัญญาจะมีข้อกำหนดในขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อเป็นมาตรฐานในการวางรากฐานการพิจารณาคดีของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (The Convention on the Right of the Child) ฉบับนี้ยังมีการส่งเสริมให้จัดตั้งหน่วยงานและสถาบัน ซึ่งใช้เฉพาะกับเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดเท่านั้น ซึ่งจะมีการกำหนดเงื่อนไขขั้นต่ำ อาทิเช่น การกำหนดอายุขั้นต่ำของเด็ก เป็นต้น

การปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด

ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (The Convention on the Right of the Child) ได้กำหนดมาตรฐานไว้ในเรื่องการพิจารณาคดีที่เด็กหรือเยาวชนได้กระทำผิด คือ การพิจารณานั้นจะต้องกระทำโดยองค์กฤษฎีและจะต้องดำเนินการโดยไม่ล่าช้า ยิ่งไปกว่านั้นจะต้องให้ครอบครัวของเด็กหรือเยาวชนที่ได้กระทำความผิดนั้นมีส่วนร่วมในการเข้าฟังสิ่งที่พิจารณาและร่วมกันฟังสิ่งที่ต้องแก้ไข ซึ่งจะต้องคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ

ส่วนภายหลังที่ได้มีคำพิพากษามาแล้ว ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามอนุสัญญาฉบับนี้ได้กำหนดมาตรฐานในเรื่องของการลงโทษเด็กหรือเยาวชนเอาไว้ คือ การลงโทษนั้นจะต้องไม่มีการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก ต้องเน้นบทลงโทษไปที่การฟื้นฟู หรือบำบัด เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนค่อย ๆ เรียนรู้ นอกจากนั้นยังต้องส่งเสริมเรื่องการศึกษา ถึงแม้ว่าจะอยู่ในคำพิพากษาของศาลแต่เด็กหรือเยาวชนนั้นยังคงต้องได้รับการศึกษา ตามกฎหมายจะไม่มีกีดกันเด็กหรือเยาวชนออกจากการศึกษา และสิ่งที่ส่งเสริมเด็กหรือเยาวชนได้ดีเพื่อให้กลับเข้าสู่สังคมได้ คือ การสร้างอาชีพให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด จะทำให้เด็กหรือเยาวชนมีบทบาทในสังคมมากขึ้น และส่งเสริมให้เด็กหรือเยาวชนรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมากขึ้น

บทวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของไทย

ข้อเด่นของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (The Convention on the Right of the Child) คืออนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (The Convention on the Right of the Child) มีการกำหนดอายุขั้นต่ำของเด็กหรือเยาวชนที่ไม่สามารถที่จะกระทำความผิดทางอาญาได้ ยกตัวอย่างเช่น เด็กอายุ 5 ขวบ ไม่สามารถกระทำการฝ่าฝืนทางอาญาได้จะไม่มีคดีในคดีในทุก ๆ ขั้นตอนในส่วนข้อต่อของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (The Convention on the Right of the Child) คือ เมื่อได้รับการพิจารณาแล้วเห็นว่าการรวมเด็กหรือเยาวชนเข้ากับผู้ใหญ่เป็นประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมแม้จะเกิดประโยชน์กับเด็กหรือเยาวชนก็ตาม จะต้องมีการแยกเด็กหรือเยาวชนออกจากผู้ใหญ่อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะอยู่ในชั้นพิจารณาหรือการบำบัดฟื้นฟู นอกจากนั้นวิธีการช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนในการหลีกเลี่ยงการใช้โทษจำคุกนั้นยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ วิธีการที่ใช้เลี้ยงยังคงน้อยเกินไปสำหรับการช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนที่ถูกพิจารณาคดี

เมื่อเปรียบเทียบกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (The Convention on the Right of the Child) กับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของไทย (มาตรา 107) เป็นเรื่องการพิจารณาในกฎหมายของไทยจะต้องแยกเด็กหรือเยาวชนไม่ใช้ห้องพิจารณาคดีธรรมดาพร้อมกับบุคคลอื่นแต่มีข้อยกเว้นในกรณีที่ห้องนั้นไม่ว่าง เป็นการแยกการพิจารณาจากคดีธรรมดา นอกจากนั้นมาตรการ

แก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนนั้นมีทางเลือกมากกว่า อาทิเช่น การปล่อยตัวชั่วคราว (มาตรา 126) การเปลี่ยนโทษจำคุกหรือกักกันไปเป็นการส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปอบรมแทน (มาตรา 142) เป็นต้น ซึ่งยังไม่มีข้อกำหนดอายุขั้นต่ำของเด็กหรือเยาวชนอย่างชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2553) เพราะปัจจุบันเด็กหรือเยาวชนที่มีอายุเท่ากันแต่สิ่งแวดล้อมต่างกัน ทำให้มีความประพฤติที่แตกต่างกันออกไป จึงไม่สามารถที่จะกำหนดอายุขั้นต่ำของเด็กหรือเยาวชนที่ไม่สามารถฝ่าฝืนการกระทำความผิดทางอาญาได้อย่างแน่นอน จะเห็นได้ว่าเด็กที่อายุต่ำกว่า 10 ปี ถ้าได้กระทำการฝ่าฝืนทางคดีอาญาจะไม่ต้องดำเนินคดีในชั้นศาล แต่ก็ยังคงมีการให้คุ้มครองความประพฤติในสถานที่ที่จัดไว้เพื่อฝึกอบรม

2.2.1.5 กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประชาคมอาเซียน

ภาพรวมกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กหรือเยาวชนของประชาคมอาเซียนในปัจจุบัน มีหลักเกณฑ์ที่ทั้งเหมือน และแตกต่างกันออกไปในการช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนทั้งก่อนการพิจารณาระหว่างการพิจารณา และหลังการพิจารณาไม่ว่าจะเป็นในด้านกฎหมายที่ใช้บังคับ ศาลที่ใช้ในการพิจารณา บทลงโทษ รวมไปถึงการเข้าช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนหลังจากการพ้นโทษแล้ว โดยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้

หลักแนวคิดทั่วไป

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กหรือเยาวชนของประชาคมอาเซียน โดยส่วนใหญ่แล้วจะใช้กฎหมายที่มีความเฉพาะเจาะจงสำหรับเด็กหรือเยาวชน แต่ยังมีบางประเทศ อาทิเช่น ประเทศกัมพูชาและประเทศเวียดนามที่ยังไม่มีกฎหมายเฉพาะไว้ใช้ในการพิจารณาคดีสำหรับเด็กหรือเยาวชน การใช้กฎหมายเฉพาะกับเด็กหรือเยาวชนนั้นมีข้อดี คือ เป็นการแบ่งแยกอย่างชัดเจนระหว่างการพิจารณาระหว่างเด็กหรือเยาวชนและผู้ใหญ่ ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ดีเพราะสังคมในหลาย ๆ ที่นั้นยังคงมีความเชื่อว่า เด็กหรือเยาวชนนั้นสามารถที่จะกลับตัวและปฏิบัติตนเป็นคนดีอีกครั้งได้ในอนาคต (สุมนทิพย์ จิตสว่าง และปิยะพร ตันณีกุล 2558)

อำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดี

อำนาจศาลที่ใช้ในการพิจารณาคดีของเด็กหรือเยาวชน ควรที่จะเป็นศาลเฉพาะที่ไม่มีมีการพิจารณาร่วมกับผู้ใหญ่ ยกตัวอย่างเช่น ประเทศไทย มีการแยกศาลที่ใช้พิจารณาเฉพาะเด็กหรือเยาวชนอย่างชัดเจนเพื่อให้ความเป็นธรรมต่อเด็กหรือเยาวชน และยังเป็น การอำนวยความสะดวกแก่ครอบครัวของทั้งเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิดหรือเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้เสียหาย ซึ่งการ

กระทำเช่นนี้ถือเป็นการช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนในอีกด้านหนึ่ง (สุนนทิพย์ จิตสว่าง และปิยะพร ตันณีกุล 2558)

การปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด

มาตรการที่ใช้กับเด็กหรือเยาวชนของประเทศในประชาคมอาเซียน โดยส่วนใหญ่เป็นการใช้มาตรการที่ช่วยฟื้นฟูพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนให้กลับตัวเป็นคนดี โดยการติดตามพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนไม่ว่าเด็กหรือเยาวชนจะอยู่ในสถานที่ที่รัฐได้จัดไว้ให้ หรือการอยู่กับครอบครัวก็ตาม จะมีการติดตามพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนที่เคยกระทำความผิดและมีการประเมินพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนเหล่านั้น โดยการติดตามพฤติกรรมนั้นจะต้องมั่นใจแล้วว่าเด็กหรือเยาวชนจะไม่หันกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ยิ่งไปกว่านั้นบางประเทศในประชาคมอาเซียนยังใช้ชุมชนเป็นการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมเด็กหรือเยาวชน การกระทำเช่นนี้จะยิ่งทำให้เด็กหรือเยาวชนที่เคยกระทำความผิดสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้รวดเร็วกว่าการให้ครอบครัวดูแลเพียงอย่างเดียว การให้อยู่ในสังคมที่ดีถือเป็นการค่อย ๆ ปรับทัศนคติ ความคิดความอ่านให้แก่เด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นได้ แต่ยังคงต้องมีการประเมินพฤติกรรมต่อเนื่องเป็นระยะ จนกว่าจะมั่นใจได้ว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นได้กลับตัวแล้วอย่างแท้จริง

ในส่วนบทลงโทษต่าง ๆ ของประเทศในประชาคมอาเซียนนั้นจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป อาทิเช่น ในประเทศบรูไน ประเทศมาเลเซีย และประเทศสิงคโปร์ ยังมีการลงโทษเด็กหรือเยาวชนด้วยวิธีการเข็ญ ในประเทศกัมพูชา ประเทศพม่า ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม และประเทศอินโดนีเซีย ประเทศในกลุ่มนี้ยังใช้การลงโทษเด็กหรือเยาวชนด้วยการจำคุก ซึ่งแต่ละประเทศในกลุ่มนี้จะกำหนดระยะเวลาจำคุกตามการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนนั้น ๆ (สุนนทิพย์ จิตสว่าง และปิยะพร ตันณีกุล 2558)

หากพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับการหันเหคดีของเด็กหรือเยาวชนของประเทศในประชาคมอาเซียน ยังคงมีหลายประเทศในประชาคมอาเซียนที่ยังไม่มีวิธีการหันเหคดีเพื่อช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชน อาทิเช่น ในประเทศกัมพูชา ประเทศบรูไน ประเทศพม่า ประเทศมาเลเซีย ประเทศลาว และประเทศอินโดนีเซีย แต่ทั้งนี้ก็มีประเทศที่ใช้มาตรการหันเหคดีกับเด็กหรือเยาวชนแล้ว คือ ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศเวียดนาม ประเทศสิงคโปร์ และประเทศไทย

บทวิเคราะห์ และเปรียบเทียบกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของไทย

สถานที่ควบคุมเด็กหรือเยาวชนผู้ที่กระทำความผิด โดยส่วนใหญ่ประเทศในประชาคมอาเซียนนั้นรัฐบาลจะมีหน่วยงานที่คอยดูแล อาทิเช่น ในประเทศไทยจะมีสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเพื่อรองรับเด็กหรือเยาวชนที่ได้กระทำความผิดเข้ามาเพื่ออบรม และให้ทำสิ่งที่เกิดประโยชน์สูงสุดกับ

ตนเอง แต่ในประเทศเวียดนามยังคงมีการควบคุมตัวในเรือนจำกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดรุนแรง แต่จะมีโรงเรียนดัดสันดานไว้สำหรับเด็กหรือเยาวชนที่จะสามารถกลับตัวได้ เป็นต้น (สุมนทิพย์ จิตสว่าง และปิยะพร ตันณีกุล 2558)

บทลงโทษของประเทศในประชาคมอาเซียน มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป อาทิเช่น ใช้การลงโทษเด็กหรือเยาวชนด้วยวิธีการเฆี่ยน หรือในบางประเทศยังใช้การลงโทษเด็กหรือเยาวชนด้วยการจำคุก แต่ในประเทศไทย เป็นประเทศที่ใช้บทลงโทษแตกต่างกับประเทศอื่น ๆ โดยประเทศไทยใช้วิธีสำหรับเด็กหรือเยาวชนแทนการลงโทษทางอาญา เพราะประเทศไทยยึดหลักในการให้โอกาสเด็กหรือเยาวชนมากกว่าการลงโทษ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2553) โดยมีความเชื่อว่าเด็กหรือเยาวชนทุกคนจะต้องกลับตัวเป็นคนดีได้หลังจากการที่ได้รับความดูแลจากองค์กรที่ทางรัฐบาลจัดให้เข้าไปดูแล

ในส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กหรือเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมของประเทศในประชาคมอาเซียน มีหลายประเทศที่ยังไม่ได้ใช้วิธีการหันเหคดีเด็กหรือเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม แต่ก็ยังมีประเทศที่ใช้มาตรการหันเหคดีกับเด็กหรือเยาวชนแล้ว ซึ่งการหันเหคดีนั้นมีข้อดี คือเป็นการให้โอกาสกับเด็กหรือเยาวชนที่เคยกระทำความผิดให้กลับตัวใหม่และยังให้โอกาสในการดำเนินชีวิต ใช้ชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้ (สุมนทิพย์ จิตสว่าง และปิยะพร ตันณีกุล 2558)

จากมาตรฐานสากลที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปเนื้อหา รวมถึงข้อแตกต่างที่เป็นประเด็นสำคัญ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

	แนวทางรียาร์ด	กฎโตเกียว	กฎแห่งกรุงปักกิ่ง	อนุสัญญา	ประชาคมอาเซียน
หลักแนวคิดทั่วไป	มุ่งเน้นการใช้สถาบันสังคมเพื่อฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนเป็นหลัก	คำนึงถึงความสมดุลและความเท่าเทียมต่อผู้เสียหายและผู้กระทำผิด	มุ่งเน้นความเท่าเทียมของทั้งผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนและวัยรุ่นหนุ่มสาว	คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เด็กหรือเยาวชนจะได้รับ	ในหลายประเทศยังคงมุ่งเน้นการช่วยเหลือฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน
อำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดี	ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ตำรวจ อัยการหรือหน่วยงานที่ดำเนินคดีของเด็กหรือเยาวชน	ผู้มีอำนาจในการดำเนินคดี คือ ศาล ตำรวจ อัยการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	อำนาจหน้าที่โดยส่วนใหญ่จะอยู่ที่ตำรวจ อัยการหรือหน่วยงานที่ดำเนินคดีของเด็กหรือเยาวชน	เป็นหน้าที่ขององค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่ภาครัฐได้มอบหมายให้	ผู้มีอำนาจในการดำเนินคดี คือ ศาล ตำรวจ อัยการและหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง

	แนวทางรียาร์ด	กฎโตเกียว	กฎแห่งกรุงปักกิ่ง	อนุสัญญาฯ	ประชาคมอาเซียน
การปฏิบัติ ต่อเด็กหรือ เยาวชนที่ กระทำ ความผิด	มีการจัดตั้ง หน่วยงาน เรียกว่า ผู้ตรวจการ เพื่อ ดูแล ตรวจสอบ สิทธิ และให้ความ คุ้มครองแก่เด็ก หรือเยาวชน	มีการปฏิบัติต่อเด็ก หรือเยาวชนที่ กระทำผิดตั้งแต่ ขั้นตอนก่อนชั้น พิจารณา ระหว่าง พิจารณา และ หลังจากมีคำ พิพากษา หรือคำสั่ง ลงโทษ	มีการปฏิบัติต่อเด็ก หรือเยาวชนที่ กระทำผิดใน ขั้นตอนก่อนชั้น พิจารณา ระหว่างพิจารณา และ ภายหลังจาก มีคำพิพากษา หรือ คำสั่งลงโทษ	รับผิดชอบโดย องค์กรอิสระฯ ที่ ได้รับมอบหมาย	มีหน่วยงานที่ในแต่ละ ประเทศใน ประชาคมอาเซียนได้ มอบหมายให้ดูแล อาทิเช่น หน่วยงาน NGO ของประเทศ กัมพูชา
บทวิเคราะห์ และ เปรียบเทียบ	หลีกเลี่ยงการ ลงโทษเด็ก หรือ เยาวชนทุกทาง เป็นการให้อิสระกับ เด็กหรือเยาวชน	การให้อิสระกับเด็ก และเยาวชนใน กระบวนการ ดำเนินคดีโดยการไม่ ควบคุมตัว	การให้ความเท่า เทียมกับเด็กหรือ เยาวชนและวัย หนุ่มสาวที่ไม่มีใน ประเทศไทย	การพิจารณา ความผิดของเด็ก หรือเยาวชนรวม กับผู้ใหญ่	การดูแล ช่วยเหลือ เด็กหรือเยาวชนของ แต่ละประเทศมี ความหลากหลาย แปรผันไปตามจารีต ประเพณี และตาม ความเหมาะสม

ตารางที่ 2 สรุปแนวคิด และข้อแตกต่างการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด
ตามสหประชาชาติ และตามมาตรฐานสากล

2.2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม

การหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม เป็นอีกรูปแบบหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมที่มักนิยมใช้ในยุคปัจจุบัน วัตถุประสงค์หลักเพื่อไม่ให้เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เพื่อไม่ให้เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดต้องมีมลทินจากการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ป้องกันการเรียนรู้ และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สามารถชักจูงไปในทางที่ผิด

มาตรการการหันเหคดีเด็กและเยาวชนที่นิยมใช้ในปัจจุบัน อาทิเช่น การประนีประนอม การไกล่เกลี่ย การบำบัดรักษา การใช้มาตรการกักตัว การฝึกอบรม เป็นต้น ทั้งนี้จะเลือกใช้มาตรการหันเหแบบใดจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละกรณีไป ซึ่งมาตรการหันเหคดีเด็กและเยาวชนนั้น มีใช้ทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปใจความสำคัญของแนวคิดที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนของประเทศต่าง ๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.2.1 แนวคิดที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนของประเทศไทย

มาตรการการหันเหคดีเด็กและเยาวชนในประเทศไทย มีชื่อเรียกอีกชื่อว่า “มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา” ซึ่งเกิดขึ้นมาจากหลายปัจจัย โดยได้ผ่านการสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นจากสังคมในอดีต ปัจจุบันและสืบต่อเนื่องไปในอนาคตเพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างทันที่ท่วงที โดยการสำรวจที่นอกจากการสำรวจพื้นฐานในสังคมแล้วยังคงต้องสำรวจไปถึงพื้นฐานครอบครัวทั่วไปของเด็กหรือเยาวชนเพื่อปรับให้เข้ากับมาตรการพิเศษนี้ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญานั้น อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ปี พ.ศ. 2553 โดยเริ่มในมาตรา 86 ได้มีประกาศใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2553) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้อง

มาตรา 86 ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดี เมื่อคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดแล้ว หากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ และหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนอาจกำหนดให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติด้วยก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน บรรเทา ทดแทน หรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนและสังคม แล้วเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการ เพื่อพิจารณา ทั้งนี้ การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนด้วย

เมื่อพนักงานอัยการได้รับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและความเห็นของผู้ผู้อำนวยการสถานพินิจตามวรรคหนึ่งแล้ว หากมีข้อสงสัยอาจสอบถามผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาได้ ถ้าพนักงานอัยการไม่เห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้ส่งแก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือสั่งดำเนินคดีต่อไป และให้ผู้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งคำสั่งของพนักงานอัยการให้พนักงานสอบสวน และผู้เกี่ยวข้องทราบ หากพนักงานอัยการเห็นว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก หรือเยาวชนแล้ว เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้พนักงานอัยการ

เห็นชอบกับแผนดังกล่าวและให้มี การดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพื้นที่ พร้อมทั้งรายงานให้ ศาลทราบ

ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงแก่ศาลว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพื้นที่นั้นไม่ชอบด้วย กฎหมาย ให้ศาลพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควร

ศาลต้องมีคำสั่งตามวรรคสามภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับรายงาน ทั้งนี้ ให้ประธานศาล ฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการ ของศาลด้วย (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2553) แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรานี้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนด้วย

สรุป การจัดทำแผนบำบัดฟื้นฟูให้กับเด็กหรือเยาวชนโดยที่ไม่ต้องฟ้องคดี จะต้องเงื่อนไข ดังนี้

- มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี
- เด็กหรือเยาวชนนั้นจะต้องไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน
- เด็กหรือเยาวชนนั้นได้สำนึกในการกระทำและอาจกลับตัวเป็นคนดีได้เอง โดยที่ไม่ ต้องผ่านกระบวนการพิจารณา
- ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดทำแผนบำบัดฟื้นฟู โดยแผนการบำบัดนี้ผู้ปกครอง บิดา มารดาหรือองค์กรที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยนั้นจะร่วมปฏิบัติด้วยก็ได้ (จะทำหรือไม่ ทำก็ได้)
- ต้องให้พนักงานอัยการพิจารณาแบบแผนการบำบัดฟื้นฟู
- เด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหาย ให้ความยินยอมที่จะรับการบำบัดฟื้นฟู หากในคดีนั้น มีผู้เสียหาย

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้อง

มาตรา 90 เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษ อย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏ ว่า เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิด ที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการ กระทำ และผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็น ภัยร้ายแรง ต่อสังคมเกินสมควร และศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และ ผู้เสียหายอาจได้รับ การชดเชยเยียวยาตามสมควร หากนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็น

ประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษา ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคล ที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการดำเนินการเพื่อจัดทำแผนดังกล่าว โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ แล้วเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณา ภายในสามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง หากศาลเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้ดำเนินการตามนั้น และให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว หากศาลไม่เห็นชอบ ให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2553)

สรุป

- มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 20 ปี
- เด็กหรือเยาวชนต้องไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน
- (ก่อนมีคำพิพากษา) ถ้าเด็กหรือเยาวชนสามารถปรับปรุงตัวได้
- ข้อเท็จจริงต้องเห็นได้ว่าคดีนั้นไม่ร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร
- ผู้เสียหายเท่านั้นที่จะให้ความยินยอมและผู้ที่ยกคดีนั้นไม่ได้คัดค้าน
- ผู้ปกครอง บิดา มารดา หรือองค์การที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ด้วยจะต้องปฏิบัติด้วย
- ศาลจะต้องให้ความเห็นชอบกับแผนบำบัดฟื้นฟูดังกล่าว

มาตรการแทนการพิพากษาคดีอาญา

มาตรา 132 ในกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา หรือ บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยร้องขอ เมื่อศาลสอบถามผู้เสียหายแล้ว ศาลอาจมีคำสั่ง ให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวแล้วมอบตัวจำเลยให้บุคคลดังกล่าวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและ หลักประกันด้วยก็ได้ โดยกำหนดเงื่อนไข เช่น ให้จำเลยรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าพนักงานอื่น หรือบุคคลใดหรือองค์การด้านเด็ก เข้ารับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู รับคำปรึกษาแนะนำเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดหรือ กิจกรรมทางเลือก หรือให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกว่า จำเลยนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ ในการนี้ศาลมีอำนาจสั่งให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัย อยู่ด้วยเข้าร่วมกิจกรรมหรือรับคำปรึกษาแนะนำด้วยก็ได้

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าจำเลยไม่สมควรใช้วิธีการตามวรรคหนึ่ง ศาลจะส่งตัวจำเลยไปยังสถานพินิจ หรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและตามที่ศาลเห็นสมควรที่ยินยอมรับตัวจำเลยไว้ดูแลชั่วคราวหรือจะ ให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไปพลางก่อนก็ได้แต่ต้องไม่เกินกว่าจำเลยนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการสั่งตามวรรคหนึ่ง ตลอดจนวิธีการประเมินสภาพปัญหา การ จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู การเตรียมความพร้อมเพื่อมอบตัวจำเลยให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่ง จำเลยอาศัยอยู่ด้วย ให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา (สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา 2553)

จากมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้อง มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี อาญาหลังฟ้อง และมาตรการแทนการพิพากษาคดีอาญา ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ และสรุปใจความสำคัญมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หลักแนวคิดทั่วไป

ประเทศไทยมีความมุ่งมั่นที่จะป้องกันเด็กหรือเยาวชนจากการกระทำผิด แต่ประเทศไทยนั้นยังคงมีหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชนไม่มากนัก จึงทำให้การดูแลเด็ก หรือเยาวชนไม่ครอบคลุมเพียงพอ ทำให้การป้องกันเด็กหรือเยาวชนจากการกระทำผิดนั้น ต้องอาศัย “สถาบันครอบครัว” เป็นหลัก ด้วยการอบรมจากครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันแรกที่เด็กหรือเยาวชนต้อง พบเจอและเรียนรู้พฤติกรรม ส่วนอีกสถาบันที่เป็นจุดเปลี่ยนค่อนข้างสำคัญของเด็กหรือเยาวชน คือ “สถาบันการศึกษา” เพราะจะทำให้เด็กหรือเยาวชน พบเจอกับพฤติกรรมของเพื่อนร่วมสถาบัน รวมถึงได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จากการศึกษาทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดี แม้การศึกษาจะเป็นสิ่งที่เด็กหรือเยาวชน ต้องเรียนรู้ก็ตามแต่สถาบันครอบครัวก็ยังคงมีความสำคัญ จึงทำให้สองสถาบันนี้มีความสำคัญควบคู่ กันไป เพราะครอบครัวยังคงต้องให้ความใส่ใจกับเด็กหรือเยาวชนอยู่เสมอ โดยการถามไถ่ถึงการเรียน หรือแม้แต่เรื่องเพื่อนที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน ในลักษณะที่ไม่เป็นการก้าวท้าวเด็กหรือเยาวชนมาก เกินไป

นอกจากนั้นประเทศไทยยังคงให้ความสำคัญกับเด็กหรือเยาวชนในด้านการบำบัด ฟื้นฟูเป็น อย่างมาก (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2553) เนื่องจาก เด็กหรือเยาวชนยังไม่ควรที่จะได้รับ โทษทางอาญาใด ๆ และเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนและครอบครัวที่กระทำผิดได้ ชดเชยกับสิ่งที่ได้กระทำ รับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น นอกจากนี้การให้เด็กหรือเยาวชนที่ กระทำความผิดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือแก้ไข และสามารถกลับสู่สังคมได้ อีกครั้ง คล้ายกับเป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ การบำบัดฟื้นฟูนั้นจะต้องจัดให้เหมาะสมกับเด็กหรือเยาวชน เพื่อให้มั่นใจว่าเมื่อได้กลับเข้าสู่สังคมแล้วจะไม่กลับเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการกระทำความผิดอีก

ดังนั้นประเทศไทยนั้นจึงมุ่งเน้นไปที่การบำบัดฟื้นฟู และแก้ไขเด็กหรือเยาวชนด้วยการใช้ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่มีบัญญัติขึ้นเป็นกฎหมาย

อำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดี

อำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนในประเทศไทย คือ ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลที่จัดขึ้นมาพิเศษ เพื่อดูแลเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดและจะต้องถูกดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งก่อนที่จะมาถึงขั้นพิจารณาได้นั้นจะต้องผ่านขั้นตอนอื่นมาก่อน นั่นคือ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2553) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ไม่ใช่เพียงแต่เป็นสถานที่ที่ดูแลเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดเท่านั้น แต่ยังเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่ใช้รวบรวมข้อเท็จจริงหรือการสืบเสาะประวัติของเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นประวัติส่วนตัว ความประพฤติในชีวิตประจำวัน การศึกษาหรือสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น จากนั้นสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จะส่งต่อข้อมูลที่ตนได้สืบสวนมานั้นให้แก่พนักงานสอบสวน(ตำรวจ)

พนักงานสอบสวน มีหน้าที่ทำการสืบสวนเด็กหรือเยาวชนเพื่อรวบรวมหลักฐานทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชนที่ได้กระทำความผิด เพื่อทำการพิสูจน์ความผิดเบื้องต้น ซึ่งพนักงานสอบสวนจะใช้คำเรียกโดยง่าย คือ ตำรวจ ซึ่งมีหน้าที่ทั้งเป็นผู้จับกุม และสอบสวนเด็กหรือเยาวชนเมื่อเด็กหรือเยาวชนเป็นผู้ต้องหาแล้ว พนักงานสืบสวนก็ยังมีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งสิทธิขั้นพื้นฐานให้เด็กหรือเยาวชนทราบ ถ้าไม่มีการแจ้งจะทำให้การสอบสวนนั้นไม่ถูกต้อง

พนักงานอัยการ เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีหน้าที่สั่งฟ้อง หรือไม่ฟ้องคดีต่อศาล ในกรณีของเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิด จะต้องส่งคำฟ้องไปที่ศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อทำการแยกพิจารณากับบุคคลธรรมดา เพราะการพิจารณาจะมีความพิเศษแตกต่างออกมาจากผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ อาทิเช่น การไม่ใช้เครื่องพันธนาการ เป็นต้น

จากที่กล่าวไปข้างต้น จะเห็นได้ว่าประเทศไทยนั้นมีสถานที่ที่ใช้พิจารณาคดีที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนโดยเฉพาะ ซึ่งการพิจารณาที่เฉพาะนี้ก็เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนและครอบครัวนั้นได้รับการป้องกันจากสังคม

การปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด

การปฏิบัติของประเทศไทยนั้นได้มีการแบ่งแยกขั้นตอนไว้อย่างชัดเจน ดังนี้

การดำเนินการในชั้นสอบสวน เป็นขั้นตอนที่จะเกิดการจับกุม และการปล่อยตัวชั่วคราวเด็กหรือเยาวชน กล่าวคือ การจะจับเด็กหรือเยาวชนได้นั้นจะต้องมีการกระทำความผิดซึ่งหน้า มีผู้เสียหายชี้ตัวผู้กระทำความผิดหรือมีผู้ขอให้แจ้งจับ เป็นต้น การเข้าจับกุมจะกระทำการโดยพลการไม่ได้ เมื่อมีการ

จับกุมเด็กหรือเยาวชนเกิดขึ้น ตำรวจจะมีหน้าที่แจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยทราบ อีกกรณีหนึ่ง คือ การปล่อยตัวชั่วคราวที่จะต้องผ่านดุลพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเข้าไปตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้ เพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนในการที่จะเลี่ยงการควบคุมตัวไว้เพื่อสอบสวน

การดำเนินการในชั้นล้งคดีและฟ้องคดีต่อศาล ในชั้นตอนนี้พนักงานอัยการจะมีหน้าที่เป็นหลักตั้งที่กล่าวไปข้างต้น เพราะผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนนั้นจะไม่สามารถฟ้องคดีได้โดยลำพัง ผู้เสียหายจะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนก่อน แต่อย่างไรก็ตามแม้ไม่ได้รับอนุญาตผู้เสียหายก็ยังสามารถขออนุญาตฟ้องกับศาลได้

การพิจารณา จะเป็นขั้นตอนที่ศาลมีหน้าที่เข้ามาควบคุมเด็กหรือเยาวชนตามความสมควรที่ศาลเห็นว่าจะต้องควบคุมตัวเพื่อมาศาลหรือสามารถที่จะปล่อยตัวเด็กก็ได้แล้วแต่กรณีตามดุลพินิจของศาลเอง เมื่อได้มีการควบคุมตัวเกิดขึ้นศาลจะต้องดำเนินการแจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชนทราบในเรื่องวันเวลาในการพิจารณา โดยจะต้องพิจารณาในห้องพิเศษที่จัดไว้สำหรับการพิจารณาคดีของเด็กหรือเยาวชน การพิจารณานี้จะต้องกระทำโดยลับ การดำเนินกระบวนการพิจารณาจะต้องกระทำโดยไม่เคร่งครัด อาทิเช่น การใช้ถ้อยคำในการพิจารณาจะต้องเข้าใจง่าย เป็นต้น

การมีคำพิพากษา เมื่อทำคำพิพากษาเสร็จแล้ว การจะอ่านคำพิพากษาให้เด็กหรือเยาวชน ฟังนั้นจะต้องอ่านคำพิพากษาโดยลับ ซึ่งผู้ที่อยู่ในห้องพิจารณาจะต้องมีแต่บุคคลที่เกี่ยวข้องเท่านั้น อาทิเช่น บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยในขณะนั้น ซึ่งการพิพากษานั้นจะแบ่งได้ ดังนี้

- ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่า เด็กหรือเยาวชนไม่มีความผิดและปล่อยตัวไป ศาลยังคงมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการประพฤติของเด็กหรือเยาวชน อาทิเช่น ห้ามไม่ให้เด็กหรือเยาวชนเข้าไปในสถานที่หรือท้องที่ที่อาจจะจูงใจเด็กหรือเยาวชนให้ประพฤติไม่ดี ห้ามไม่ให้เด็กหรือเยาวชนออกนอกสถานที่อยู่อาศัยในเวลากลางคืน เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นหรือให้เด็กหรือเยาวชนไปรายงานตัวต่อศาลหรือพนักงานคุมประพฤติ เป็นต้น
- ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่า เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ศาลอาจไม่ลงโทษหรือใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยแก่เด็กหรือเยาวชนแทน อาทิเช่น การเปลี่ยนจากโทษ

จำคุกหรือกักกัน เป็นการเข้ารับการอบรมในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือการเปลี่ยนโทษปรับเป็นการคุมความประพฤติ เป็นต้น

จากมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีทางอาญาที่กล่าวมาข้างต้น ได้จัดทำขึ้นโดยมีความเชื่อหลักว่า เด็กหรือเยาวชนที่เคยกระทำความผิดทางอาญามาแล้วนั้น จะสามารถกลับตัวเป็นคนดีและสามารถชีวิตอย่างคนปกติในสังคมได้ด้วยการบำบัดฟื้นฟูที่ได้มีการวางแผนไว้ตามความเหมาะสมแก่เด็กหรือเยาวชนแต่ละคน (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2553)

2.2.2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนของประเทศฝรั่งเศส

หลักดั้งเดิมของการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนของประเทศฝรั่งเศสนั้น มาจากกฎหมายโรมัน ต่อมาปี ค.ศ.1898 ได้บัญญัติกฎหมายที่ใช้เฉพาะเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยให้อำนาจแก่ศาลในการส่งตัวเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดให้อยู่ในการดูแลของผู้ปกครอง บุคคล หรือองค์กรเพื่อทำกิจกรรมบริการสังคม ต่อมาปี ค.ศ.1970 ได้ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด โดยมีเนื้อหาสำคัญ อาทิเช่น เด็กอายุไม่เกิน 13 ปี หากกระทำ หากกระทำผิดทางอาญาไม่ต้องรับโทษทางอาญา ในเยาวชนอายุไม่เกิน 18 ปี หากกระทำผิดทางอาญาได้รับโทษเพียงบางส่วน ให้ใช้มาตรการที่ให้ความสำคัญทางการศึกษามากกว่าการลงโทษ เป็นต้น หลังจากนั้นได้มีการทบทวนปรับปรุงกฎหมายอีกหลายครั้ง โดยล่าสุดแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อวันที่ 8 มีนาคม ค.ศ.2007

แนวทางที่ใช้กับเด็กและเยาวชนในประเทศฝรั่งเศสนั้น ได้แก่ การควบคุมตัว การปล่อยตัว โดยอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลพร้อมกับการให้การศึกษา การควบคุมดูแลในบางกรณี อาจจัดให้ควบคุมอยู่กับบุคคลที่ไว้วางใจได้ เช่น ญาติหรือผู้ปกครองที่ศาลแต่งตั้งขึ้น หรืออาจควบคุมดูแลโดยสถานพยาบาล องค์กรที่ดูแลด้านเด็กและเยาวชน ซึ่งจะพิจารณาตามความเหมาะสมของเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดแต่ละราย โดยเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดจะได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ มีการแยกห่างจากผู้ใหญ่ และเพิ่มการจัดฝึกอบรม การจัดการศึกษาที่เหมาะสม ซึ่งประเทศฝรั่งเศสจะใช้มาตรการเพิ่มเติม ได้แก่ การประนีประนอม การชดเชยความผิด การให้ทำกิจกรรมสาธารณะ (ดวงกมล จันทร์รัตน์มณี 2555)

กล่าวโดยสรุปคือ มาตรการการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนของประเทศฝรั่งเศส ที่พนักงานอัยการสามารถเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาเห็นชอบและรับรองได้นั้น ได้แก่ การให้เรียนหนังสือ หรือฝึกหัดวิชาชีพเพิ่มเติม การฝึกอบรมจริยธรรม การเป็นคนดี รับคำปรึกษาจากจิตแพทย์ หรือนักจิตวิทยา หรือการให้ทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะตามที่กำหนด นอกจากนี้ยังมีมาตรการอื่นเพิ่มเติม เช่น การบังคับให้เรียนหนังสือ การชดใช้ค่าเสียหาย จำคุก ปรับ ตักเตือน เป็นต้น

2.2.2.3 แนวคิดที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนของประเทศนิวซีแลนด์

ประเทศนิวซีแลนด์ถือเป็นต้นแบบมาตรการหันเหคดี กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ในคดีเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยเริ่มต้นเมื่อปี ค.ศ. 1989 ในลักษณะการประนอมข้อพิพาทของผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย โดยเปิดให้บุคคลภายนอกและชุมชนเข้ามามีบทบาทร่วม ซึ่งแต่เดิมการประชุมกลุ่มครอบครัวจะนำมาใช้เฉพาะในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่ปัจจุบันได้นำมาใช้ในการกระทำผิดของผู้ใหญ่เพิ่มมากขึ้น (สุมนทิพย์ จิตสว่าง และปิยะพร ตันณีกุล 2558: 56)

ศาลเยาวชนและครอบครัวประเทศนิวซีแลนด์ จะไม่มุ่งเน้นการลงโทษเด็กและเยาวชน แต่จะให้ความสำคัญกับการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) ซึ่งกลุ่มคนที่เข้าร่วมการประชุมประกอบด้วย เด็กที่เป็นจำเลย ผู้เสียหาย ครอบครัว (ทั้งของจำเลยและผู้เสียหาย) นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ทนายจำเลย (รัฐจัดหาให้) และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ให้ข้อมูลที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดี ภายหลังทำการประชุมกลุ่มครอบครัวเรียบร้อยแล้ว นำข้อสรุปแจ้งต่อผู้พิพากษา และเพื่อพิจารณา (ดวงกมล จันทรัตน์มณี 2555) แต่หากการประชุมกลุ่มครอบครัวไม่เป็นผลสำเร็จ คือ คู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ อาจมีคำสั่งให้เลื่อนการเจรจาออกไป เพื่อดำเนินการพิจารณาแผนแก้ไขอีกครั้ง แต่หากไม่สามารถตกลงกันได้อีกเป็นครั้งที่สอง ผู้ประสานงานรายงานต่อศาลทราบ ศาลจะพิจารณาคดีเข้าสู่กระบวนการวิธีปกติต่อไป การประชุมกลุ่มครอบครัวนี้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยเด็ก เยาวชน และครอบครัว ค.ศ.1989 (Children Young Persons and Their Families Act 1989) โดยหลักการสำคัญคือ ครอบครัวต้องร่วมรับผิดชอบกับเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด

ประเทศนิวซีแลนด์ยังมีมาตรการในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดวิธีอื่นอีก อาทิ เช่น การตักเตือน โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ดูแลและช่วยเหลืองานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (Youth Aid Officers) การหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) เพื่อวัตถุประสงค์ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล และกระบวนการสุดท้ายที่จะนำมาใช้กับเด็กและเยาวชน คือ กระบวนการทางศาลกฎหมายว่าด้วยเด็ก เยาวชน และครอบครัว ค.ศ.1989 (Children Young Persons and Their Families Act 1989) เน้นให้ทำการหลีกเลี่ยงการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนโดยศาล

2.2.2.4 แนวคิดที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนของประเทศไทย

แต่เดิมประเทศไทยได้นำการหันเหคดีเด็กและเยาวชนมาใช้เป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด เพื่อลดการตีตรากลุ่มเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด และเปิดช่องโอกาสให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้เหมือนเด็กและเยาวชนทั่วไป แต่ด้วยข้อจำกัดและปัจจัยทางด้าน

สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด ที่ยังคงเป็นสิ่งเดิม ๆ เพื่อนเดิม ๆ ทำให้ เด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้ก็ยังกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ต่อมาจึงได้มีการปรับพัฒนาแนวคิดใหม่ ในรูปแบบให้องค์กรที่เป็นตัวแทนกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น โดยให้องค์กรในท้องถิ่นออกแบบวางโปรแกรมให้กับเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นตนเอง เมื่อมีการกระทำผิดขึ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องถิ่นที่กำกับองค์กรที่ดูแล จะเข้ามาจัดการ วางแผนการหันเหคดีร่วมกัน โดยจะคำนึงถึงเจตนาบรรเทา ความตั้งใจของเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด ความร้ายแรงของคดี รวมถึงประวัติการกระทำผิด โดยหากเป็นการกระทำผิดครั้งแรกหรือครั้งที่สอง หรือเป็นความผิดเพียงเล็กน้อย จะนำเข้าสู่กระบวนการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก (Stephen Moffatt 2011)

กระบวนการของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดของประเทศอังกฤษนั้น มี 3 วิธีคือ (1) การตัดเตือน ในกรณีที่คดีไม่ร้ายแรง จะได้รับเป็นหนังสือตัดเตือน มีการจดบันทึก และแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ จะบันทึกการกระทำผิดนี้ไว้เป็นเวลา 12 เดือน หากไม่มีการกระทำผิดซ้ำภายใน 12 เดือน บันทึกจะถูกยกเลิก และไม่ต้องนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม (2) การสมานฉันท์ ในกรณีที่กระทำผิดร้ายแรง โดยมีผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการฝึกฝนเป็นผู้ดำเนินการ เป็นกระบวนการที่เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดต้องมีการเผชิญหน้ากับผู้เสียหาย และความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเขา เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดจะเกิดการระอวยในความผิดของพวกเขา โดยมีการสร้างสภาพแวดล้อมชุมชนในการยอมรับเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชน บันทึกความผิดจากกระบวนการสมานฉันท์จะถูกเก็บรักษาไว้เป็นเวลา 2 ปี (3) การส่งฟ้อง ในกรณีที่มีความร้ายแรงมาก และ/หรือเด็กและเยาวชนปฏิเสธความรับผิดชอบ หรือมีการละเมิดข้อตกลงในการจำกัดสิทธิพนักงานอัยการจะพิจารณาตัดสินตามแต่ลักษณะของคดี เช่น การส่งตัวกลับเพื่อทำการสืบสวนสอบสวน การส่งฟ้อง หรือการสั่งไม่ฟ้อง หากเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการหันเหคดีของเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดนั้นจะถูกสั่งไม่ฟ้อง (Youth Diversion Scheme 2015)

ขั้นตอนการหันเหคดีของเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด มีดังนี้ (1) การประเมิน เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดจะถูกประเมินเบื้องต้นโดยผู้เชี่ยวชาญในแง่มุมต่าง ๆ อาทิเช่น ปัญหาชีวิตที่พวกเขาต้องเผชิญคืออะไร ค้นหาสาเหตุที่ต้องกระทำความผิด มีการตรวจสภาพจิตใจ เป็นต้น เมื่อประเมินเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่จะส่งผลการประเมินต่อให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง (2) การพัฒนาแผนงาน เจ้าหน้าที่ตำรวจพร้อมผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชน ร่วมกันวางแผนการทำงานร่วมกัน โดยเน้นความจำเป็น รวมถึงความต้องการของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ แผนการแก้ไขฟื้นฟูจะจัดให้เด็กได้รับการฝึกฝนทักษะเพิ่มเติม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหาที่พบ โดยจะมีการติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ (3) การเข้าสู่กระบวนการหันเหคดี โดย

สิ่งที่เห็นได้ชัดของกระบวนการหันเหคดีคือ ลดปริมาณคดีเข้าสู่ศาล ลดการเกิดการกระทำผิดได้ ขณะที่เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดอยู่ในโปรแกรม (Stephen Moffatt 2011)

โปรแกรมการหันเหคดีเด็กและเยาวชนที่ใช้ในประเทศอังกฤษ อาทิเช่น Youth Justice Liaison and Diversion Model (YJLD) โปรแกรมนี้ได้รับการออกแบบมาเพื่อเยียวยาเด็กและเยาวชน และครอบครัว เป็นการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักโดยชุมชน โดยรูปแบบของโปรแกรมตั้งอยู่บนฐานคิด ด้วยการแทรกแซงตั้งแต่ช่วงเริ่มแรก และมีการติดตามผลโดยภาครัฐ คนที่เข้าร่วมโปรแกรม ได้แก่ เด็กและเยาวชนที่อยู่ในภาวะเสี่ยงการเกิดผลลัพธ์ในทางลบ โดยวิธีนี้จะดำเนินการหันเหคดีตั้งแต่ก่อนมีการควบคุมตัว มีแนวทางการปฏิบัติงาน 5 ขั้นตอน คือ (1) บันทึกข้อมูล บันทึกความเสี่ยงของเด็ก โดยการใช้แบบสอบถาม ซึ่งผลของแบบสอบถามจะบ่งชี้ว่าเด็กจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง เข้าข่ายของการใช้โปรแกรมนี้หรือไม่ (2) การตรวจสอบข้อมูลและการให้บริการ เป็นการตรวจสอบข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญและตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก เพื่อหลีกเลี่ยงการทำงานซ้ำซ้อน (3) การกลั่นกรองและการทดสอบ โดยใช้เครื่องมือทดสอบตามมาตรฐาน เพื่อทดสอบว่าเด็กและเยาวชนมีความจำเป็นต้องได้รับการดูแลทางด้านการศึกษา ด้านสุขภาพ หรือต้องการความช่วยเหลืออื่นหรือไม่ (4) การประเมินผล การรับรองการประเมินผล เป็นการแทรกแซงการประเมินในภาพรวม โดยเจ้าหน้าที่โครงการจะประสานระหว่างเด็กและเยาวชนและองค์กรผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้มั่นใจว่าเด็กและเยาวชนได้เข้าสู่การให้บริการตามแผนงาน (5) การแทรกแซงและเส้นทางการใช้ชีวิต เจ้าหน้าที่โครงการจะมีบทบาทในการติดตามผลการทำกิจกรรมในโครงการ การประเมินความพึงพอใจ การร่วมพัฒนาการดูแลเส้นทางชีวิตของเด็ก การแบ่งปันข้อมูล ร่วมตัดสินใจ ประสานงานต่อองค์กรที่เกี่ยวข้องในการส่งต่อเด็กและเยาวชนไปสู่องค์กรสำหรับผู้ใหญ่ เมื่อพวกเขาเติบโตขึ้นในอนาคต (สุนันทิพย์ จิตสว่าง และปิยะพร ตันณีกุล 2558: 70-71)

2.2.2.5 แนวคิดที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนของประเทศสหรัฐอเมริกา

ปลายทศวรรษที่ 19 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้จัดตั้งศาลเยาวชนขึ้น ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไข ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด และเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมที่แตกต่างกันระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ ในกระบวนการยุติธรรมของแต่ละมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาอาจมีความแตกต่างกัน แต่สาระสำคัญและแนวคิดหลักที่เหมือนกัน นั่นคือการหันเหเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม และเมื่อปี ค.ศ.1974 ได้ออกกฎหมายการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (The Juvenile Justice and Delinquency Prevention Act) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกมาจากกระบวนการยุติธรรม กฎหมายฉบับนี้ได้ให้ความคุ้มครองโดยใช้หลักการ 4 ข้อ คือ (1) กฎหมายฉบับนี้ครอบคลุมกลุ่ม

เยาวชนที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม รวมไปถึงการฝ่าฝืนเคอร์ฟิว แต่ไม่สามารถกักตัวเด็กและเยาวชนไว้ในสถานกักขังเด็กหรือคุกของผู้ใหญ่ได้ (2) ไม่อนุญาตให้ผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ติดต่อกัน เพื่อต้องการจำแนกผู้กระทำผิดทั้งสองกลุ่มออกจากกัน (3) ปกปิดสถานะของเด็กและเยาวชนที่ถูกตัดสินจำคุก เว้นแต่มีสถานการณ์ที่จำเป็น (4) มีบทลงโทษในการกักขังเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดในสัดส่วนที่น้อยที่สุด เพื่อไม่ให้มีตราบาป (The Juvenile Justice and Delinquency Prevention Act)

มาตรการการหันเหคดีของเด็กและเยาวชนในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้现在有หลากหลายวิธี แต่มีจุดเน้นในการสร้างจิตสำนึกสิ่งที่เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดได้กระทำ โดยการสร้างมุมมองใหม่เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ป้องกันการกระทำผิดซ้ำ รัฐจะเน้นกิจกรรมการทำงานเพื่อสังคม ซึ่งผู้มีหน้าที่ดูแลหลักคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ การจัดประชุมกลุ่มครอบครัว แบบ Real Justice เป็นอีกมาตรการหนึ่งที่ใช้ โดยมีผู้ประสานการประชุมที่ผ่านการอบรม โดยผู้ประสานการอบรมจะต้องยึดถือตามบทพูด โดยใช้คำถามในเชิงบวก ให้ทุกคนได้มีโอกาสแสดงความรู้สึก ให้เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดได้ตระหนักถึงผลกระทบที่มีต่อผู้อื่นจากการกระทำของตน ผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบไปด้วยผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย บิดามารดาของผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย เพื่อนหรือผู้สนับสนุนของผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย และผู้ประสานการประชุม โดยเริ่มต้นจากการให้เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และถามความเห็นเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดที่มีขณะกระทำความผิด ถามถึงผลกระทบที่ผู้เสียหายและบุคคลรอบข้างได้รับ เพื่อวางแผนเยียวยาผลกระทบเหล่านั้น การดำเนินการแบบ Real Justice จะดำเนินไปตั้งแต่ต้นจนจบ โดยไม่มีการหยุดพักเพื่อเป็นช่วยเวลาที่เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดได้คิดทบทวน สำนึกผิด และยอมรับการกระทำของตนอย่างแท้จริง (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ม.ป.ป.)

ด้วย “โครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง” เป็นโครงการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ที่เน้นการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม เมื่อนำแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมของประเทศต่าง ๆ มาช่วยเป็นข้อมูลสนับสนุนให้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ นำจุดเด่นของการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมของประเทศต่าง ๆ มาปรับใช้ในประเทศไทย เพื่อให้ได้ข้อมูลผลงานวิจัยที่ครอบคลุม และครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

นอกจากการศึกษาข้อมูลแนวคิดที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมของประเทศต่าง ๆ ข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยใช้สถาบันสังคม หรือการทำงาน

ชุมชน เข้ามามีบทบาทในการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

2.2.2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานชุมชน

ความหมายของชุมชน ตามที่ สนธยา พลศรี (2545) ได้กล่าวถึงนิยามของชุมชนว่า ชุมชนมักมีลักษณะร่วมกัน มีการรวมกันของกลุ่มคนในสังคม สมาชิกกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์กัน เอื้ออาทรต่อกัน พึ่งพาอาศัยกันและกัน ทั้งนี้อาณาบริเวณก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งจัดเป็นลักษณะร่วมของชุมชน คือ เป็นที่อยู่อาศัยหรือสถานที่ประกอบกิจกรรมของสมาชิก ขนาดของชุมชนนั้นอาจเล็กหรือใหญ่จะขึ้นกับจำนวนสมาชิกในกลุ่มชุมชนนั้น อาจเป็นได้ทั้งในรูปแบบครอบครัว ละแวกบ้าน ตำบล หรือประเทศก็เป็นได้

วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์ (2554) ได้กล่าวไว้ว่า ชุมชน คือ การรวมกันของประชาชน สังคม สมาคม หรือองค์กรของรัฐ หรืออาจหมายถึงลักษณะบางอย่างเช่น ความคล้ายคลึงกัน ความเป็นเอกลักษณะเฉพาะตัว การมีส่วนร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นต้น

ประเวศ วะสี (2541) อ้างถึงใน กนกรัตน์ ดวงพิบูล (2558) ได้ให้ความหมายชุมชนไว้ว่า ชุมชน หมายถึง การที่กลุ่มคนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ ทำกิจกรรมร่วมกัน ความเป็นชุมชนนั้นทำให้กลุ่มมีศักยภาพสูง และมีพลังร่วมกันที่จะแก้ไขปัญหาได้ทุกอย่าง

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2549) ได้ให้ความหมายชุมชนไว้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่รวมกัน ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่ง หรืออยู่ในขอบเขตสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง โดยคนกลุ่มนี้มีความผูกพันกับสถานที่แห่งนั้น มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกในชุมชนนั้น

อาจกล่าวได้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงพื้นที่ ซึ่งรวมกันอยู่ในพื้นที่เดียวกัน มีคุณสมบัติบางประการที่คล้ายกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เมื่ออยู่ร่วมกันจึงเกิดเป็นพลัง และความผูกพัน บางครั้งอาจเกิดอุดมการณ์ในการพัฒนางานร่วมกัน

จากกรอบแนวคิดของ Meredith Minkler ได้อธิบายแนวคิดการทำงานชุมชนออกเป็น 2 รูปแบบ (กระทรวงยุติธรรม 2550: 28) คือ

- (1) การทำงานชุมชนแบบสังเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ

- (1.1) เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน โดยภาครัฐจะมีหน้าที่ดูแล และให้ความช่วยเหลือชุมชน เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น อาทิเช่น การให้ความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย ด้านการเงิน ด้านอาชีพ
- (1.2) เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน หากชุมชนมีศักยภาพมากขึ้น คนในชุมชนก็จะสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง อาทิเช่น การอบรม ให้ความรู้ โดยเน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- (2) การทำงานชุมชนแบบขับเคลื่อนทางสังคม และระเบิดศักยภาพภายในของคนในชุมชน
- (2.1) การทำงานชุมชนแบบการค้นหาทุนทางสังคม และทุนมนุษย์ ค้นหากลุ่มบุคคลที่มีปัญหา มีความสนใจ เพื่อร่วมเป็นหุ้นส่วนทางความคิด โดยการพูดคุย แลกเปลี่ยนมุมมอง เพื่อวางเป้าหมาย และกฎกติกาในชุมชนร่วมกัน
- (2.2) การทำงานชุมชนแบบเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นการถอดบทเรียนจากการทำงานในรูปแบบต่าง ๆ การพัฒนางานให้ยั่งยืนได้นั้นต้องลงทุนในการพัฒนาคนในชุมชน ให้มีความสามารถในการเป็นผู้นำ มีความเชื่อมั่นในตนเอง กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างสรรค์งานพัฒนาชุมชนร่วมกัน

ในการจะลงไปพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนในชุมชนนั้น เพื่อให้การทำงานประสบความสำเร็จได้โดยง่าย จะต้องอาศัยทักษะในการทำงานชุมชน ซึ่งกล่าวสรุปได้ 6 หัวข้อ (กระทรวงยุติธรรม 2550: 34-39) ดังนี้

(1) การสร้างสัมพันธภาพ เพื่อให้เกิดการยอมรับ และการไว้วางใจ นำไปสู่การพูดคุยอย่างเปิดใจ การพูดคุยนั้น มีทั้งภาษาพูด ภาษากาย กิริยาท่าทาง และจำเป็นต้องใช้การสังเกต และการฟังร่วมด้วย โดยใช้ทักษะการสังเกตเพื่อประเมินความพร้อมของผู้ที่เราจะเข้าไปสร้างสัมพันธ์ และควรนำทักษะต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสม อาทิเช่น การยิ้มทักทาย กล่าวสวัสดิด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล

(2) การสังเกต เป็นการใส่ใจในการรับรู้เรื่องราว พฤติกรรมต่าง ๆ การสังเกตนั้น เป็นการสังเกตทั้งคำพูด กิริยา ท่าทาง ภาษาที่ใช้ รวมถึงความขัดแย้งในคำพูด และปฏิกิริยาตอบกลับภายหลังบทสนทนา

(3) การฟัง ถือเป็นทักษะที่มีความสำคัญมากในการติดต่อสื่อสาร การรับฟังจะต้องรับฟังอย่างมีประสิทธิภาพ อาทิเช่น ตั้งใจ ใส่ใจรับฟัง ด้วยท่าทางที่แสดงความสนใจ สะท้อนออกด้วยสีหน้าท่าทาง เป็นการฟังเพื่อที่จะเข้าใจ ไม่ใช่ฟังเพียงแค่อได้ยิน จับประเด็นสำคัญ ใส่ใจในสาระ เป็นต้น

(4) การถาม การใช้คำถามมี 2 รูปแบบคือ คำถามปลายเปิด และคำถามปลายปิด โดยคำถามปลายเปิด เป็นคำถามที่ไม่ได้กำหนดขอบเขตการตอบที่ชัด เปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็น

อย่างอิสระ โดยใช้คำถามว่า อะไร ทำไม อย่างไร ในส่วนคำถามปลายปิด เป็นการตั้งคำถามเพื่อทวน สอบความเข้าใจให้ตรงกัน

(5) การจดบันทึก จำเป็นที่จะต้องเตรียมอุปกรณ์ในการจดบันทึก เช่น ปากกา กระดาษ วางแผนรูปแบบการจดบันทึกคร่าว ๆ สรุปใจความสำคัญด้วยความเป็นกลาง ในการจดบันทึกคำพูดผู้ สนทนา ควรยกข้อความคำพูดมาทั้งหมดเท่าที่ทำได้ และใส่เครื่องหมายคำพูดบนข้อความนั้น และ บันทึกชื่อผู้สนทนาทุกครั้ง

(6) การทำงานเป็นทีม คือการทำงานร่วมกันเพื่อไปสู่เป้าหมายร่วมกัน โดยมีกลยุทธ์ และมี วัตถุประสงค์ที่ชัดเจน การทำงานเป็นทีมจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจร่วมกัน บ่งบอบทบาทหน้าที่ในการ ทำงาน มีความสามัคคี ยอมรับซึ่งกันและกัน ใช้ความคิดเห็นส่วนรวมในการตัดสินใจ มีการทำ ข้อตกลงร่วมกัน

การขับเคลื่อนชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพในการแก้ปัญหาของชุมชนได้ด้วยตัวเอง ซึ่งเป็น เป้าหมายสูงสุดของการทำงานชุมชน โดยสิ่งสำคัญที่ต้องทำ คือ (1) ต้องมีเครือข่ายทางสังคมของ ชุมชน และสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับเครือข่ายนั้น (2) สร้างกระบวนการเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันใน เครือข่าย เพื่อป้องกันความขัดแย้งระหว่างการทำงานร่วมกัน (3) สร้างความน่าเชื่อถือ และความ ไว้วางใจ โดยจัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง (4) สร้างสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนใน แนวนอน ไม่ใช้การสั่งการ แต่เป็นแบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

วิธีการทำให้ชุมชนมีส่วนร่วม (กระทรวงยุติธรรม 2550: 57) มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1) การเตรียมชุมชน สร้างความเข้าใจกับกลุ่มชุมชนต่าง ๆ ประสาน สร้างสัมพันธ์ที่ดี เน้น พูดคุยแบบไม่เป็นทางการกับผู้นำชุมชน

(2) การวิเคราะห์ชุมชน โดยศึกษาข้อมูลทั่วไป ข้อมูลเฉพาะ การกระจายข่าวในชุมชน วิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นการสังเกต พูดคุย ซักถาม

(3) การวางแผนดำเนินการ ร่วมกันวางแผนการนำทรัพยากรที่มีมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ วางช่องทางการสื่อสารข่าวสาร การประชุมทีมงานฝ่ายต่าง ๆ กำหนดผู้รับผิดชอบงาน กำหนด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล และดำเนินการตามแผนที่ได้กำหนดร่วมกัน

(4) การติดตามประเมินผล ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ การประชุมสรุปกิจกรรม การรับฟัง ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการทำงานชุมชน มาปรับใช้ในงานวิจัย “การศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง” เพื่อทำความเข้าใจแนวคิดการทำงานชุมชน ว่าทำอย่างไรจึงจะได้ผลลัพธ์การทำงานที่ดี รวมไปถึงถึงในส่วนของผู้วิจัย ยังได้นำความรู้นี้มาปรับใช้ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้เก็บรายละเอียดในการสัมภาษณ์ได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

2.3 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน

คุณภาพชีวิตนั้นมีบทบาทที่สำคัญในแง่ของความผาสุกของมนุษย์ โดยคุณภาพชีวิตจะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการของมนุษย์และความสุข (Oliver 1996) พัฒนาการด้านแนวคิดและความหมายของคำว่า “คุณภาพชีวิต” มีในช่วงทศวรรษ 1950 (พ.ศ. 2493-2502) โดยได้มีการพัฒนาทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow’s Hierarchy of Needs Theory) ซึ่งทฤษฎีนี้เป็นการศึกษาความต้องการของมนุษย์ เพื่อนำความต้องการนี้มาเป็นสิ่งจูงใจให้บรรลุเป้าหมาย แต่หากมนุษย์ไม่ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ จะเกิดความเครียด ซึ่งนำไปสู่การกระตุ้นการเกิดแรงขับเคลื่อนในการหาวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้น ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ได้แบ่งลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ (Maslow 1954) (1) ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs) อาทิเช่น ความต้องการอาหาร น้ำดื่ม ความต้องการที่อยู่อาศัย เป็นต้น (2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) อาทิเช่น ความต้องการความคุ้มครอง ความต้องการความมั่นคงทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นต้น (3) ความต้องการทางสังคม (Social Needs) อาทิเช่น ความต้องการความรัก ความเอาใจใส่ การได้รับการยอมรับ เป็นต้น (4) ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Needs) อาทิเช่น ตำแหน่ง ชื่อเสียงเกียรติยศ การยกย่องสรรเสริญ เป็นต้น (5) ความต้องการให้ความฝันของตนเป็นจริง (Self-Actualization Needs) อาทิเช่น ความเจริญรุ่งเรืองในเกียรติยศชื่อเสียง เป็นต้น

ในช่วงแรงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต นักวิจัยส่วนใหญ่ใช้ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์เป็นพื้นฐานในงานวิจัย

Harland (1972) ได้ให้นิยามคำว่าคุณภาพชีวิตว่า เป็นความต้องการด้านอาหาร ด้านฐานะ ความอยากได้อะไร ความต้องการการได้รับการบริการ ซึ่งจัดว่าเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์

Liu (1975) ได้จัดแบ่งคุณภาพชีวิตเป็น 2 ด้านคือ คุณภาพชีวิตด้านกายภาพ ได้แก่ อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ การบริการที่ดี ความร่ำรวย และคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ซึ่งไม่สามารถใช้มาตรวัดได้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรัก ความนับถือ ซึ่งเป็นเรื่องของจิตวิญญาณ

Scitovsky (1976) ทำการศึกษาแนวคิดที่พัฒนาต่อจากมาสโลว์ ได้กล่าวไว้ว่า ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการวิเคราะห์ และค้นหาประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตได้เป็นอย่างดี

Campbell et al. (1976) ได้กล่าวว่า คุณภาพชีวิตนั้น นอกจากคุณภาพชีวิตในด้านความสุขและด้านสุขภาพแล้ว ยังมีมิติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอีก คุณภาพชีวิตที่ดีวัดได้จากสิ่งของเครื่องอุปโภคบริโภค คาดว่าเป้าหมายระดับชาตินั้นได้เพิ่มความสนใจมาที่คุณภาพชีวิตของคนมากกว่าการมีทรัพย์สินสมบัติที่มากมาย โดยเป้าหมายระดับชาติจะปรับมุมมองจากทางด้านเศรษฐศาสตร์ มาเป็นมุมมองทางด้านจิตใจ ที่มุ่งเน้นความผาสุกเป็นสำคัญ

ESCAP (1990) กล่าวถึงแนวคิดในการจำแนกการวัดคุณภาพชีวิต โดยกำหนดตัวแปรหลัก 7 หัวข้อ ดังนี้ (1) ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ การใช้จ่าย การออม ความยากจน (2) ด้านสุขภาพ ได้แก่ อายุเฉลี่ย การตาย การเป็นโรค โภชนาการอาหาร ภัยพิบัติ (3) ด้านชีวิตสติปัญญา ได้แก่ การเรียนรู้ชีวิตทั้งด้านวัฒนธรรมและด้านการใช้เหตุผล การศึกษานอกโรงเรียน การอ่านออกเขียนได้ (4) ด้านชีวิตการทำงาน ได้แก่ อุบัติเหตุจากการทำงาน การว่างงาน สภาพการทำงาน ความขัดแย้งทางอุตสาหกรรม (5) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย การติดต่อสื่อสาร สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โครงสร้างพื้นฐานทางการคมนาคม (6) ด้านชีวิตครอบครัว ได้แก่ เด็กวัยรุ่น ผู้ใหญ่ ความแตกแยกในครอบครัว (7) ด้านชีวิตในชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในสังคม ความวุ่นวายในชุมชน การมีส่วนร่วมทางการเมือง อัตราการเกิดอาชญากรรม

United Nations (1995) ได้กล่าวสรุปแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตไว้ว่า นักวิชาการได้ทำการนิยามและพิจารณาในหลากหลายมิติ มักเป็นแนวคิดจากการได้รับบริการ ความพึงพอใจ สวัสดิการ เศรษฐกิจ คำนึงรวมถึงประสบการณ์ชีวิตของตัวบุคคล ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตในแง่ของความผาสุกของมนุษย์เป็นวัตถุประสงค์ในการพัฒนา ส่วนคุณภาพชีวิตในแง่ของทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดการพัฒนานั่นเอง

UNESCO (1980) ได้ให้คำนิยามคุณภาพชีวิตว่า คุณภาพชีวิต คือ การดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีความสุข ทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในสังคมที่ตนพักอาศัยอยู่ได้เป็นอย่างดี และสามารถเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม สามารถใช้ศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาตนเองและสังคมร่วมกันได้อย่างสันติ สามารถดูได้จากรายได้ครอบครัวที่พอเพียงในการดำรงชีวิต การมีงานทำที่เพียงพอต่อการยังชีพ มีการศึกษาที่ดี การมีโอกาสมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ การมีเอกราชของชาติไม่ถูกครอบงำจากผู้มีอิทธิพล อาจ

กล่าวโดยสรุปว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมและระดับความพึงพอใจในความต้องการส่วนหนึ่งของมนุษย์

ประเวศ วะสี (2531) ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิต คือเสรีภาพ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านวัตถุ คือ การมีวัตถุประสงค์ที่พอเพียง สามารถหล่อเลี้ยงชีวิตได้โดยไม่ถูกบีบคั้นจากความอดอยาก (2) ด้านสังคม คือ การสามารถเป็นตัวของตัวเอง ไม่ถูกกดขี่เบียดเบียน สามารถตัดสินใจเลือกการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้ด้วยตนเอง (3) ด้านจิตใจ คือ การมีเสรีภาพจากกิเลสตัณหาภายในจิตใจของตน

พวงทอง ไกรพิบูลย์ (2562) กล่าวถึงนิยามของคุณภาพชีวิตว่า คุณภาพชีวิตเป็นภาวะความเป็นอยู่ที่ดีของตนเอง และของสังคม โดยความเป็นอยู่ที่ดีของตนเองนั้น จะรวมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้ยังครอบคลุมไปถึงด้านความปลอดภัย สิทธิ และเสรีภาพด้วย

จากการให้นิยามของนักวิชาการหลายท่าน คุณภาพชีวิตจะกล่าวถึงความอยู่ดีมีสุขของทั้งบุคคลและสังคม โดยมีบริบทของสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การศึกษา ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน รวมไปถึงความผูกพันในสังคมมาเกี่ยวข้อง องค์ประกอบส่วนหลักของคุณภาพชีวิตอาจมีความเหมือนกัน แต่จะมีองค์ประกอบบางส่วนที่มีความแตกต่างกัน ส่งผลให้การวัดคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันออกไป จึงสามารถสรุปนิยามของคุณภาพชีวิตได้ว่า คุณภาพชีวิตอาจไม่ได้ขึ้นกับเกณฑ์ของแต่ละบุคคล แต่จะขึ้นกับความจำเป็น ความต้องการ ความปรารถนาของคนในแต่ละท้องถิ่นหรือสังคมของตน (ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต 2557 อ้างถึงใน Cummins 1998)

ส่วนการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น เป็นการพัฒนาที่เริ่มต้นมาจากการพัฒนาตนเอง เพื่อให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพื่อปรับปรุงการดำเนินชีวิต เพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น แนวทางการพัฒนามี 7 แนวทางด้วยกัน (นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ 2550) คือ (1) การพัฒนาทางกาย ให้ความสำคัญในด้านสุขภาพ เพื่อให้มีสุขภาพแข็งแรงปราศจากโรค (2) การพัฒนาทางอารมณ์ บริหารอารมณ์ให้สนุกสนานร่าเริง ไม่เครียด ไม่วิตกกังวลต่อหน้าที่ที่รับผิดชอบ มองโลกในแง่ดี (3) การพัฒนาทางสังคม สร้างการยอมรับ ยกย่องทางสังคม (4) การพัฒนาทางความคิด เรียนรู้ เพิ่มทักษะความรู้ให้กับตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการค้นคิดวิธีการแก้ปัญหาของตน (5) การพัฒนาทางจิตใจ การเสียสละ การอุทิศตนให้เป็นที่ที่มีคุณค่า ทำประโยชน์ต่อชุมชน เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ มั่นใจว่าชีวิตนี้มีคุณค่าหรือมีชีวิตที่ดีขึ้นในอนาคต เพื่อหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งหลาย (6) การพัฒนาทางปัญญา พัฒนาทักษะความรู้ เพื่อคิดพิจารณาได้อย่างมีเหตุผล ซึ่งปัญญาจะแตกฉานได้นั้นจำเป็นต้องได้รับการศึกษาเล่าเรียน และมีความสนใจต่อวิชาความรู้ที่อาจารย์สอน เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ นำไปพัฒนาชีวิตที่มีคุณค่าต่อไป (7) การพัฒนาทางวินัย การสร้างวินัยให้

ตนเอง เคารพและปฏิบัติต่อหน้าที่ของตนในกรอบกฎเกณฑ์ที่กำหนด โดยไม่ประพฤตินอกลู่อกทาง จะเห็นได้ว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นเริ่มต้นจากความต้องการของแต่ละบุคคลที่จะพัฒนาการกระทำพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ดีในที่สุด ซึ่งผลของการกระทำนั้นจะเป็นการแสดงออกถึงคุณภาพชีวิตในแบบฉบับของแต่ละบุคคล

อาจกล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากตัวบุคคลที่มีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองไปให้ถึงเป้าหมาย กับอีกส่วนหนึ่งที่เป็นผลมาจากสวัสดิการทางสังคม อาทิเช่น นโยบายของภาครัฐ ความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ เป็นต้น ที่จะส่งผลให้บุคคลมีความพอใจในชีวิต มีชีวิตที่มั่นคง โดยองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไป ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลแต่ละบุคคลนั้นจะสำเร็จหรือไม่ ทั้งนี้ขึ้นกับปัจจัยทั้งจากตัวบุคคลเอง และปัจจัยจากสวัสดิการทางสังคมร่วมด้วย ซึ่งจะมีความหลากหลายแตกต่างกันออกไปตามแต่บริบทของตัวบุคคลหรือของสังคมนั้น ๆ นั้นเอง

2.3.1 แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative learning)

การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative learning) เป็นการเรียนรู้เกิดผลกระทบต่ออารมณ์และความคิด จากประสบการณ์ที่เจอด้วยตนเองทั้งในทางตรงและทางอ้อม จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการตีความต่อเหตุการณ์ที่แตกต่างไปจากเดิม (Affective Attributes) และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Attributes) และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Psychomotor Attributes) หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในที่ส่งผลถึงภายนอกแบบองค์รวม

องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย (อรุณฉัตร คุรุวานิชย์ 2561: 47-48) (1) สติสัมปชัญญะ (Awareness Sensitivity and Sensibility) ซึ่งจัดว่าเป็นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญ ในภาวะที่จิตมีสติ มีสมาธิ การเรียนรู้จะเป็นไปได้ด้วยดี กระบวนการเรียนรู้จึงต้องมีการฝึกสภาวะให้จิตมีสมาธิ มีสติ เพื่อให้จิตมีความละเอียดอ่อนมากขึ้น (2) ท่าที ทศนคติ และความเชื่อ (Attitude and Belief) การแสดงท่าที การแสดงออกของบุคคลส่งผลต่อบุคคลอื่นได้ ซึ่งท่าทีที่แสดงออกจะเป็นผลมาจากทศนคติ และความเชื่อของผู้นั้น ซึ่งหากบุคคลนั้นมีทศนคติ ความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไป ท่าทีการแสดงออกของบุคคลนั้นก็จะเป็นปรับเปลี่ยนไปจากเดิม (3) ทักษะและความสามารถ (Skills) ที่สำคัญในการสร้างวงจรการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ (3.1) แรงบันดาลใจ (Aspiration) การที่มนุษย์จะดำเนินชีวิตได้ดีนั้นเกิดจากแรงบันดาลใจในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งแรงบันดาลใจสร้างได้จากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ที่มนุษย์ส่งต่อกัน (3.2) ความสามารถในการสนทนาที่ลุ่มลึกและในทางสร้างสรรค์ (Reflection and Generative Conversation) ซึ่งจะส่งผลให้

เกิดความคิดในการกระทำด้วยวิธีการที่แตกต่างไปจากเดิม ทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจคนอื่น เกิดความผูกพันขึ้นกับคนในสังคม ส่งผลให้มองเห็นทางออกของปัญหาที่เผชิญอยู่ (3.3) ความเข้าใจที่มีต่อโลกอย่างลึกซึ้ง (Systems Thinking) เป็นความสามารถในการมองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างเชื่อมโยง เพื่อเตรียมรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

ปัจจัยหลักที่เป็นพื้นฐานของการเกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) แบ่งออกได้เป็น 6 ปัจจัย (อรุณฉัตร คุรุวานิชย์ 2561: 49-50) ดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่ 1 : ประสบการณ์ของบุคคล ประสบการณ์นี้อาจรวมทั้งสิ่งที่ได้พบเห็น หรือประสบการณ์ในห้องเรียน ที่เป็นข้อมูลนำมาพบปะพูดคุย สะท้อนความคิด เพื่อทำความเข้าใจในคุณค่าของแต่ละบุคคล

ปัจจัยที่ 2 : การสะท้อนคิดอย่างจริงจัง สะท้อนคิดสิ่งที่เรารับรู้ คิด และลงมือทำ ว่าเราทำอะไร (What) ทำไปทำไม (Why) และทำอย่างไร (How)

ปัจจัยที่ 3 : สุนทรียะสนทนา เป็นกระบวนการที่ช่วยให้มีการตรวจสอบ และเปิดเผยสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายในจิตใจคน ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงปฏิสัมพันธ์ของบุคคล และการเปลี่ยนแปลงปฏิสัมพันธ์ของสังคมต่อไป และนำไปสู่การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ในที่สุด

ปัจจัยที่ 4 : มุมมองที่ครบด้าน (Holistic) ทักษะการบูรณาการการเรียนรู้ภายใน ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีความเข้าใจที่แตกต่างกัน และมีอารมณ์เป็นปัจจัยหลักของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งทั้งหมดเกิดจากกระบวนการทางความรู้สึก (See-Feel-Change)

ปัจจัยที่ 5 : การให้ความสำคัญกับบริบท (Context) เป็นการทำความเข้าใจในเชิงลึกต่อปัจจัยเชิงบุคคล และปัจจัยเชิงสังคม ส่งผลให้เป็นการเรียนรู้ที่ไม่แยกส่วน เรียนรู้ไปตามความเป็นจริง เรียนรู้ไปตามบริบทที่มีเป้าหมายร่วมกัน

ปัจจัยที่ 6 : ความสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจ การเรียนรู้ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้จะต้องมาจากการฉุกคิด วิเคราะห์ และสะท้อนกลับด้วยตัวเอง ซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการเช่นนี้ได้ นั่น ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมไปถึงครูหรือผู้ดูแลใกล้ชิดต้องมีความเข้าใจแนวคิดนี้ เพื่อนำไปสู่สิ่งที่ต้องการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง

การนำเอาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต มาใช้ในงานวิจัย “การศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง” นั้น เป็นการออกแบบกระบวนการโดยการปรับเปลี่ยนความเชื่อ และทัศนคติจากภายในตัวเด็กและเยาวชน นำมาซึ่งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในแนวทางที่ดีขึ้นได้ด้วยตัวเด็ก

และเยาวชนเอง โดยที่ไม่ต้องมีการบังคับ แต่หากผู้ดูแลใกล้ชิดจำเป็นต้องสร้างสภาพแวดล้อม และบรรยากาศให้เอื้อต่อการเกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเกิดการคิด วิเคราะห์ และสะท้อนกลับจากภายใน และผลลัพธ์ของวิธีการนี้เอง จะส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมดีขึ้นได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2.4 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันการกระทำผิด

2.4.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย

กฤษณพงศ์ พุตระกูล (2560: 31) มีแนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันการกระทำผิดที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ในประเด็นการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Approach) กล่าวโดยสรุปดังนี้

การป้องกันการกระทำผิดตามหลักทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย อาศัยแนวคิดความเชื่อแบบดั้งเดิม (Classical School) เชื่อว่า มนุษย์มีเจตจำนงเสรี (free will) ที่มีมาตั้งแต่กำเนิด จึงมักทำสิ่งที่เกิดประโยชน์กับตนเองมากกว่าโทษที่ได้รับ หากพิจารณาแล้วเห็นว่า การกระทำนั้นมีโทษมากกว่าประโยชน์ ก็จะหลีกเลี่ยงไม่กระทำสิ่งนั้น นั่นเกิดจากมนุษย์ได้พิจารณาแล้วว่า เกิดประโยชน์มากกว่าโทษที่จะได้รับ โดยไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย และบทลงโทษ อาจจากบทลงโทษที่กำหนดไม่มีความรุนแรงพอ ดังนั้นแนวทางการป้องกันการกระทำผิด จึงต้องมุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อให้คนในสังคมเคารพและเกรงกลัวต่อกฎหมาย ซึ่งจากทฤษฎีดังกล่าว นำมาซึ่ง “แนวคิดในการจัดระบบงานสายตรวจ และการตรวจท้องที่ของตำรวจ” ซึ่งมีสรุปใจความสำคัญดังนี้

การป้องกันการกระทำผิดของตำรวจตามแนวคิดทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย นั่นคือ การปรากฏตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจที่แต่งเครื่องแบบ พร้อมรถตำรวจ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นเพื่อให้เกิดความเกรงกลัว ยับยั้งการก่ออาชญากรรมของผู้ที่คิดจะกระทำผิด การตรวจท้องที่อย่างสม่ำเสมอ ตลอด 24 ชั่วโมง จะลดช่องโอกาสในการกระทำความผิด คนในชุมชนมีความรู้สึกว่าพบเจอตำรวจอยู่ในทุก ๆ ที่ ทำให้เกรงกลัวการถูกจับกุม สร้างความอบอุ่นใจให้กับประชาชนในชุมชน ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ถือเป็น “แนวคิดในการจัดระบบงานสายตรวจในรูปแบบเก่า” ที่ปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน

Kelling et al. (1974) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันการกระทำผิดในสหรัฐอเมริกา พบว่า มีการทดลองระบบสายตรวจป้องกันการกระทำผิดในเมืองแคนซัส โดยมีการเพิ่มความเข้มงวดในการออกตรวจพื้นที่ กลับไม่พบว่าสถิติอาชญากรรมที่เกิดขึ้นลดลงแต่อย่างใด จึงเกิดเป็น “แนวคิดในการจัดระบบงานสายตรวจในรูปแบบใหม่” ที่เชื่อว่า การบริหารจัดการและการกำหนดเป้าหมายใน

การออกตรวจที่มีประสิทธิภาพ จะส่งผลดีต่อการป้องกันอาชญากรรมมากกว่าการออกตรวจโดยไม่ได้ตั้งเป้าหมาย และยังสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่า

2.4.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

จากการทบทวนแนวคิด และการให้คำนิยามการมีส่วนร่วมนั้น พบว่าเป็นการให้ความหมายจากนักวิชาการตามสาขาวิชาหรือตามความสนใจของตน ดังนั้นการจะให้คำนิยามหรือคำจำกัดความจึงยากที่จะทำได้อย่างครอบคลุมและถูกต้อง

Reeders (1963:39 อ้างถึงใน วรวิทย์ พละบุตร 2548) ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์กันทางสังคม ซึ่งจะรวมทั้งการมีส่วนร่วมกันของกลุ่มและการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล

บุญชัย เกิดปัญญาวงศ์ (2535) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่สามารถให้คำจำกัดความได้อย่างตายตัว และได้ให้ความหมายแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ ซึ่งแม้แต่ในประเทศเดียวกัน การทำความเข้าใจความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนยังจำเป็นต้องดูบริบท (Context) สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศนั้น ๆ ”

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2523) นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายไว้ว่า “การมีส่วนร่วม” คือ พฤติกรรมที่ประกอบด้วยความร่วมมือและการสมยอม ประพฤติตามความคาดหวังของกลุ่มทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงหมายถึง การที่ประชาชนก่อให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน

Rousseau (อ้างใน บุญชัย เกิดปัญญาวิวัฒน์ 2535) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วม (A Participation Theory of Democracy) ไว้ว่า การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพในการตัดสินใจว่าจะเลือกที่จะมีส่วนร่วมหรือไม่ กระบวนการมีส่วนร่วมจำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค และความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ทำให้เกิดความตระหนัก รับผิดชอบต่อความสำคัญของการมีส่วนร่วมของตน

Philippe Encyclopedia of Social Work ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การแบ่งอำนาจการกำหนดนโยบาย หรือการจัดสรรทรัพยากร ซึ่งไม่สามารถทำได้หากขาดความเข้าใจ และการประสานงานร่วมมือกัน ซึ่งบุคคลมักแสดงออกโดยผ่านกลุ่มตัวแทน ในการกำหนด หาแนวทางแก้ปัญหาาร่วมกัน

ในขณะเดียวกันสหประชาชาติ (United Nation 1978: 4)ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า คือ การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนที่อยู่ในระดับต่าง ๆ

ทั้งในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคม และจัดสรรทรัพยากรให้เป็นไปตามเป้าหมาย หรือในการปฏิบัติตามแผนการ/โครงการโดยสมัครใจ

ปฏิญญาภรณ์ เพ็ญภินันท์ (2544) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า “การมีส่วนร่วม” ประกอบด้วยปัจจัยหลัก 3 ส่วน คือ (1) เป็นความเกี่ยวข้องทั้งทางร่างกายและจิตใจ ไม่ใช่แต่เฉพาะด้านการกระทำเท่านั้น (2) การกระทำให้ เป็นการเปิดโอกาสให้ได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ กระทำการร่วมกันเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์กลุ่ม การมีส่วนร่วมจึงเป็นมากกว่าการกระทำตามคำสั่ง (3) การมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกับกลุ่ม และต้องการให้เห็นผลสำเร็จของการทำงานร่วมกัน โดยสรุปแล้ว “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การกระทำใด ๆ ร่วมกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุในวัตถุประสงค์ ซึ่งจะกระทำในช่วงเวลาที่เหมาะสม ซึ่งการกระทำนั้นจะเกิดความรู้สึกผูกพันร่วมไปกับกลุ่มด้วย

Nation Advisory Commission on Criminal Justice Standards and Goals (1973 อ้างถึงใน ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ 2545:93) ได้สรุปแนวทางไว้ว่า การที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมนั้น เป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งมีข้อเสนอแนะการป้องกันอาชญากรรมใน President’s Crime Commission (1967) กล่าวว่า ตำรวจ และผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ไม่สามารถควบคุมการก่ออาชญากรรมได้ตามลำพัง เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากชุมชนเท่าที่จะสามารถช่วยได้

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2545) ได้กล่าวถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมการป้องกันอาชญากรรมไว้ว่า ประชาชนจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินในเคหสถาน ซึ่งจัดเป็นความผิดที่กระทบกระเทือนความมั่นคงปลอดภัยของคนในสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่า การรับผิดชอบร่วมกันของประชาชนในการช่วยกันสอดส่องดูแลความปลอดภัยในชุมชนที่พักอาศัยของตน ตลอดจนเมื่อพบเห็นสิ่งผิดปกติ ให้แจ้งเหตุการณ์แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งนี่คือหัวใจของการป้องกันอาชญากรรม

พงษ์ธร ธัญญสิริ (2552:40) เป็นนักวิชาการที่ศึกษาถึงแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม ได้กล่าวไว้ว่า “แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม เป็นแนวคิดของการแสดงออกถึงการยอมรับหลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน และแสดงออกโดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อำนาจอธิปไตย ผ่านทางสถาบันและองค์การทางการเมืองต่าง ๆ ที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้” โดยหัวใจสำคัญของการดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ก็เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นร่วมวางนโยบาย เพื่อให้ตรงตามความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

“การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน” นับเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักที่มีบทบาทสำคัญในการป้องกันปัญหาอาชญากรรม การสนับสนุนองค์ความรู้ให้แก่คนในชุมชน การเปิดเวทีการประชุมให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น วางนโยบายการขับเคลื่อนโครงการที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และอีกหลากหลายกิจกรรมที่จะช่วยต่อยอดให้สถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็ง ส่งผลให้ปัญหาอาชญากรรมและปัญหาสังคมอื่น ๆ ลดน้อยลงได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้เริ่มเตรียมความพร้อมปรับตัวเข้ากับโลกในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น มีการปรับเปลี่ยนแนวความคิดในแบบเดิม ๆ จากการทำงานแบบแยกส่วน เป็นการทำงานแบบองค์รวมโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางยึดหลัก “การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน” ภายใต้ยุทธศาสตร์ “ยุติธรรม ถ้วนหน้า ประชาธิปไตย”

สุณีย์ กัลป์ยะจิตร (2554:114) ได้กล่าวสรุปถึงความสำเร็จจากการนำภาคประชาชนเข้าร่วมแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกับกรมคุมประพฤติ ใน “โครงการพลังเครือข่ายยุติธรรมชุมชนแก้ไขปัญหายาเสพติด” ซึ่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นผู้สนับสนุนโครงการสรุปผลการดำเนินงานพบว่า พลังชุมชนสามารถแก้ไขปัญหายาเสพติด และปัญหาอื่น ๆ ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมได้เป็นอย่างดี โดยกระทรวงยุติธรรมได้กำหนดให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัดนำภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบเครือข่ายยุติธรรมชุมชน และปัจจุบันแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2558-2561 (สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม 2558:ออนไลน์) ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมทางเลือก และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกระบวนการยุติธรรม ร่วมสนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการป้องกันอาชญากรรม เพื่อเป้าหมายให้ประชาชนได้มีสิทธิ เสรีภาพอย่างเท่าเทียม ทั้งในเรื่องการร่วมสอดส่องดูแล ปกป้องการเกิดอาชญากรรมในท้องถิ่นของตน รวมไปถึงการสนับสนุนผลักดัน ร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อปรับปรุง พัฒนาระบบการทำงานของภาครัฐ และพัฒนานากฎหมายที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม

อภิวัฒน์ รัตนวราหะ (2556:349) ได้กล่าวถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนกับการป้องกันการกระทำผิด สรุปใจความสำคัญว่า จากสภาพสังคมและเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป การป้องกันการกระทำผิดตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักในแบบเดิม ๆ นั้นอาจไม่เหมาะสมกับยุคสมัย จากปัญหาความขัดแย้ง ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เป็นธรรมในสังคม การเข้าไม่ถึงระบบยุติธรรมของรัฐ ทำให้เกิดความแตกต่างกันทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ กลุ่มคนยากจนมักเข้าไม่ถึงการให้บริการในกระบวนการยุติธรรม จึงได้รับการบริการอย่างไม่เท่าเทียมเมื่อเทียบกับกลุ่มคนที่มีฐานะ ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการป้องกันการกระทำผิดได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปแนวทางหลักในการป้องกันการกระทำผิด ได้ เป็น 2 แนวทางใหญ่ ๆ คือ (1) มาตรการเชิงรับ อาทิเช่น การบังคับใช้ทางกฎหมาย การพัฒนา กระบวนการยุติธรรม การปรับเปลี่ยนโครงสร้าง และกระจายอำนาจไปสู่องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น การจัดหน่วยงานดูแลเฉพาะด้าน จัดตั้งเป็นองค์กรอิสระ เพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการดำเนินการ (2) มาตรการเชิงรุก การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมสนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ อาทิ เช่น การเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชน เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการเข้าถึงข้อมูล แนวทางการป้องกัน อาชญากรรม การสร้างสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง เน้นการพัฒนาคน สร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม การสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ลดช่องโอกาสในการกระทำผิด การประสานความร่วมมือ ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน และระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกัน

จึงอาจสรุปได้ว่า การป้องกันการกระทำผิดนั้นจำเป็นต้องใช้มาตรการทั้งเชิงรับและเชิงรุก ควบคู่กันไป โดยมีการประสานความร่วมมือกันในทุกส่วนงาน ถึงจะช่วยแก้ปัญหาการกระทำผิดที่เกิดขึ้นในสังคมได้ โดยมาตรการเชิงรับเป็นหน้าที่ของหน่วยงานทางภาครัฐ ที่จะคอยควบคุมดูแล ส่วน มาตรการเชิงรุกรุนั้น เป็นหน้าที่ของสถาบันทางสังคมที่จะมาช่วยเสริมให้การดำเนินการในกระบวนการ ยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อัณณพ ชูบำรุง และอุนิษา เลิศโตมรสกุล (2555: 252-258) นักวิชาการด้านอาชญาวิทยา ได้ กล่าวถึงความหมายของ การป้องกันอาชญากรรมไว้ว่า “การป้องกันอาชญากรรม หมายถึง การ กระทำของเอกชน หรือองค์กรทางราชการโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะลดความเสียหายอันเกิดจากการ กระทำของผู้ที่ได้รับขนานนามว่าเป็นอาชญากรตามข้อกำหนดของรัฐ” แสดงให้เห็นว่า ในการป้องกัน นั้นต้องมีการกระทำ และผู้ที่กระทำ ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องอาจเป็นได้ทั้งตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร ต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตัวแบบในการป้องกันอาชญากรรมสามารถแยกเป็น 3 ตัวแบบ กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

(1) การป้องกันอาชญากรรมขั้นต้น (primary crime prevention) เป็นการป้องกันที่มุ่งไปที่ ประชาชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่ได้มีโอกาสกระทำความผิด แต่เป็นกลุ่มที่มีโอกาสเป็นเหยื่ออาชญากรรม เพื่อส่งเสริมให้สังคมมีความเข้มแข็ง มีค่านิยมแนวคิดในเชิงบวก สร้างความรู้ความเข้าใจด้าน อาชญากรรมแก่คนในชุมชน เพื่อให้มีความต้านทานต่อการถูกชักชวนไปในทางที่ผิด

(2) การป้องกันอาชญากรรมขั้นที่สอง (secondary crime prevention) เป็นการป้องกันที่ เน้นไปที่ประชาชนกลุ่มเสี่ยงต่อการก่ออาชญากรรม โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีแนวโน้ม กระทำผิด โดยการตัดช่องโอกาสการกระทำผิด และควบคุมปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิด

(3) การป้องกันอาชญากรรมขั้นที่สาม (tertiary crime prevention) เป็นการป้องกันที่เน้นไปที่ตัวผู้ที่เคยกระทำความผิด ไม่ให้กระทำความผิดซ้ำ

ทั้งนี้ในทางอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (Juvenile Delinquency) จะใช้คำว่า “การกระทำผิด” แทนการใช้คำว่า “อาชญากรรม” และเรียกเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดว่า “ผู้กระทำความผิด” แทนคำว่า “อาชญากร”

ด้วยปัญหาวิกฤติทางยุติธรรมกระแสหลัก การป้องกันการกระทำผิดจะสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยวางระบบการป้องกันการกระทำผิดจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก) และการร่วมป้องกันการกระทำผิดจากสถาบันทางสังคม (การมีส่วนร่วมของประชาชน) เพื่อให้การป้องกันการกระทำผิดมีความครอบคลุม และทั่วถึงมากขึ้น ซึ่งงานวิจัยนี้ได้มีความเกี่ยวข้องกับการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนโดยใช้มาตรการชุมชน การศึกษาประเด็นนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบที่มา และความสำคัญของการป้องกันการกระทำผิดที่มี ใช้อยู่จริงในปัจจุบัน รวมถึงศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเรียนรู้และนำมาวิเคราะห์ เชื่อมโยง กับข้อมูลที่ได้จากการศึกษา และสรุปจัดทำเป็นข้อเสนอแนะงานวิจัยต่อไป

2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน

ดวงกมล จันทรัตน์มณี (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำความผิดฐานกระทำชำเราเด็ก” เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักเกณฑ์ของการกระทำผิดทางเพศ เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหา ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาคดีในกระบวนการยุติธรรมของเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด ทั้งที่เป็นผู้กระทำความผิดและเป็นเหยื่ออาชญากรรม และเพื่อศึกษามาตรการการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในต่างประเทศ สำหรับผู้กระทำความผิดฐานกระทำชำเราเด็ก ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยการทำการค้นคว้า และรวบรวมเอกสารทางวิชาการ เอกสารทางกฎหมาย เพื่อนำมาวิเคราะห์ศึกษาแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางเพศ กรณีความผิดฐานการกระทำชำเราเด็ก ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาความผิดทางเพศนั้น เด็กและเยาวชนเห็นว่าเรื่องการมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องปกติธรรมดา ความผิดฐานกระทำชำเราเด็กส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชนกระทำชำเราระหว่างเด็กและเยาวชนด้วยกันเอง อาจเกิดจากการชอบพอรักใคร่ หรือจากความอยากรู้อยากลอง เมื่อมีการฟ้องร้องเกิดเป็นคดีก็จะอ้างว่าต่างฝ่ายต่างยินยอมกัน แต่เนื่องจากกฎหมายไม่ได้ถือว่าความยินยอมนั้นเป็นสาระสำคัญ การกระทำชำเราจึงถือเป็นความผิดทางอาญา จากผลการศึกษาวิจัย “การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำความผิดฐานกระทำชำเราเด็ก” สรุปได้ว่า ควรมีมาตรการพิเศษที่

ใช้สำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดฐานกระทำความชำเราเด็ก กรณีผู้เสียหายยินยอม โดยนำเอา มาตรการพิเศษมาใช้แทนการดำเนินคดีอาญาชั้นสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

สุรศักดิ์ บุญเพิ่ม (2540) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนซึ่งถูกดำเนิน คดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดอุดรธานี” เพื่อศึกษากระบวนการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่ถูก ดำเนินคดีอาญา ตลอดจนปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดี พร้อม เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีอาญา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา เด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีในศาลจังหวัดอุดรธานี (แผนกคดีเด็กเยาวชน และครอบครัว) จำนวน 61 คน โดยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า มูลเหตุจูงใจ ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเกิดจากเพื่อนฝูงชักชวน รองลงมาคือ ฐานะทางบ้านยากจน ปัจจัย ที่ส่งเสริมให้กระทำความผิดนั้น เนื่องจากเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่มีเพื่อนสนิทที่เคย ถูกดำเนินคดีมาแล้ว รวมถึงมีผู้ชักนำให้กระทำความผิด เด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีส่วนใหญ่ได้รับความ สะดวกทั้งในระหว่างดำเนินคดี และภายหลังดำเนินคดี คาดว่าสังคมจะให้การยอมรับ และเด็ก และเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีส่วนใหญ่ต้องการความช่วยเหลือในประเด็นเรื่อง การจัดหางานให้ทำ

สุตรัตน์ อ่อนรักษ์ (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทครอบครัวในการปฏิบัติต่อเด็ก และเยาวชนในระหว่างคุมประพฤติ : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานคุมประพฤติประจำศาลอาญา” เพื่อ ศึกษาทัศนคติของเด็ก เยาวชน และผู้ปกครองที่มีต่อบทบาทครอบครัวในการคุมประพฤติเด็กและ เยาวชน และเพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาบทบาทครอบครัวในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็ก และเยาวชนที่ถูกคุมประพฤติ การศึกษาวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาเด็ก และเยาวชนที่ศาลมีคำสั่งคุม ประพฤติ และเข้ามารายงานตัวที่สำนักงานคุมประพฤติประจำศาลอาญา และผู้ปกครอง รวมจำนวน 140 คน โดยผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการเก็บข้อมูล และประมวลผล

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า เด็กและเยาวชนและผู้ปกครองนั้นต่างก็ให้ความสำคัญกับสัมพันธภาพ บทบาทของครอบครัวในการร่วมดูแลปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ ดีขึ้น และไม่กระทำผิดซ้ำ ส่วนในประเด็นครอบครัวที่คาดหวังต่อการคุมประพฤติ เด็กและเยาวชน และผู้ปกครองต้องการให้ครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดี มีความรัก ความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่กัน รวมถึง ให้โอกาสเมื่อมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้น และคาดหวังว่าการคุมประพฤติจะมีส่วนช่วยให้เด็กและเยาวชน กลับตัวเป็นคนดีได้ และไม่กระทำผิดซ้ำอีก

สถาพร พันธมิตร (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้แทนชุมชนในกระบวนการประชุม กลุ่มครอบครัวและชุมชน : ศึกษากรณีคดีอาชญากรรมที่ปราศจากเหยื่อในสถานพินิจและคุ้มครอง เด็กและเยาวชน กรุงเทพมหานคร” เพื่อศึกษาบทบาท ความสำคัญ และปัจจัยที่ชุมชนมีบทบาทใน

กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน รวมถึงมาตรการเยียวยา แก่ไข เด็กและเยาวชน ผู้วิจัย ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative methodology) โดยศึกษาข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสาร (Documentary Study) โดยเน้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการนำกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเด็ก และเยาวชนกระทำผิด ทศนคติของเด็กและเยาวชนที่ได้ผ่านการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน รวมถึงบทบาทหน้าที่ของผู้แทนชุมชนในกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ทำการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการสังเกตการณ์ (Observation) เฉพาะกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งได้แก่ เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ในเขตพื้นที่ชุมชนเมือง ในเขตกรุงเทพมหานคร และผู้แทนชุมชนที่ผ่านการเข้าร่วมกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะผู้แทนชุมชนนั้นมีทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ โดยผู้แทนชุมชนมีบทบาทในการพูดคุย ตักเตือน ให้คำแนะนำ และกำลังใจ ทั้งกลุ่มเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดรวมทั้งกลุ่มผู้ปกครอง และผู้แทนชุมชนยังมีบทบาทในการช่วยเหลือ วางมาตรการ และข้อตกลง เพื่อแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนร่วมกัน รวมไปถึงการติดตามสอดส่องดูแลกลุ่มเด็กและเยาวชนภายหลังกลับเข้าสู่สังคม ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มผู้แทนชุมชนมีบทบาทในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน คือ ปัจจัยภูมิหลัง จิตสำนึก ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม รวมถึงการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยสรุปคือ กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ควรมีการกำหนดบทบาทของผู้แทนชุมชนให้มีความชัดเจน และควรเชิญผู้แทนชุมชนในพื้นที่เดียวกันกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เข้าร่วมการประชุมด้วย

สุนนทิพย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันอาชญากรรม” เพื่อศึกษาบทบาท แนวทางหรือรูปแบบที่เหมาะสมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันอาชญากรรม รวมไปถึงศึกษาปัญหาอุปสรรคขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันอาชญากรรม ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงผสมผสาน (Mix Method) ทั้งวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการใช้กรณีศึกษา (Case Study) ขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรม โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือที่ใช้ร่วมกับการศึกษาเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การคัดเลือกองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดีในการป้องกันอาชญากรรม 6 แนวทาง คือ (1) การใช้สภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีในการป้องกันอาชญากรรม (2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม (3) การป้องกันการกระทำผิดซ้ำ (4) การเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงที่มีโอกาสที่จะกระทำความผิด (5) การลดโอกาสการตกเป็นเหยื่อ

(6) การป้องกันอาชญากรรมโดยการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากร การคัดเลือกองค์กรบริหาร ส่วนท้องถิ่นที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดีในการป้องกันปัญหาอาชญากรรม โดยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล เป็นแบบสอบถาม เพื่อสำรวจข้อมูลในเบื้องต้น เมื่อได้องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีการป้องกัน อาชญากรรมคะแนนสูงสุดในแต่ละแนวทาง 3 อันดับแรก ผู้วิจัยจึงทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหาร ระดับสูงสุด หรือตัวแทนที่ได้รับมอบหมาย เพื่อศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อการป้องกันอาชญากรรม

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นต้นแบบของแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อ การป้องกันอาชญากรรมกลุ่มตัวอย่างจำนวน 19 แห่ง ซึ่งหนึ่งในองค์กรส่วนท้องถิ่นที่มีแนวทาง ปฏิบัติที่ดีต่อการป้องกันอาชญากรรม คือ “โครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชน ชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น อ.เมือง จ.ขอนแก่น” ที่มีบทบาทหลักในการเฝ้าระวัง กลุ่มเสี่ยงที่มีโอกาสกระทำความผิด

2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

กองวิจัยและพัฒนา สำนักงานแผนงานและงบประมาณ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2544) ได้ ศึกษาวิจัยเรื่อง “การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ปัญหาและประสิทธิผลในการปฏิบัติหน้าที่ของ เจ้าหน้าที่ตำรวจ” เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ศึกษาปัญหาที่พบ ประสิทธิภาพ และปัจจัยที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในกรณีที่เกิดและเยาวชน เป็นผู้ถูกกล่าวหา ผู้วิจัยใช้การวิจัยโดยการค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) ใช้ แบบสอบถาม (Survey Research) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลงานวิจัย ร่วมกับการศึกษากรณี ตัวอย่าง (Case Study) โดยกลุ่มเป้าหมายคือ เด็กและเยาวชนในสถานพินิจ เจ้าหน้าที่สายตรวจ สืบสวน และพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า (1) ด้านสถานภาพการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน พบว่า ฐาน ความผิด 5 อันดับแรกที่เด็กและเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในปีพ.ศ. 2538-2542 ได้แก่ ยา เสพติด ลักทรัพย์ สาระหาย การพนัน และทำร้ายร่างกาย โดยสาเหตุของการกระทำผิดมาจาก ครอบครัว และการคบเพื่อน ช่วงอายุของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะมีอายุระหว่าง 15-18 ปี โดยส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดโดยส่วนใหญ่ พักอาศัยอยู่ในชุมชนแออัด สลัมในพื้นที่ที่มีอาชญากรรมอาศัยอยู่ และอาชญากรรมมีความสัมพันธ์เป็นปกติ กับคนในพื้นที่นั้น ๆ (2) ด้านความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ตำรวจ เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กำลังในการจับกุมเท่าที่จำเป็น แต่ไม่ได้ใช้กำลังทำร้ายหรือข่มขู่ภายหลังการจับกุม ไม่มีการเรียกสินบนเพื่อแลกกับการปล่อยตัว เจ้าหน้าที่ตำรวจมักใช้เครื่องพันธนาการ อาทิเช่น กุญแจมือในการจับกุม เจ้าหน้าที่ตำรวจได้นำส่ง

สถานีตำรวจโดยทันที และเห็นว่าการทำงานของพนักงานสอบสวนเป็นไปอย่างยุติธรรมแล้ว แต่ส่วนใหญ่ต้องรอผู้เข้าร่วมการสอบสวนเป็นเวลานาน (3) ปัญหาที่เกี่ยวกับการจับกุมเด็ก และเยาวชน ส่วนใหญ่เป็นการขัดขืนต่อสู้ การขาดกำลังสนับสนุนในการจับกุมและควบคุมตัวส่งสถานีตำรวจ (4) ปัญหาด้านการดำเนินการสอบสวน ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงนักสังคมสงเคราะห์ และนักจิตวิทยา ยังไม่มีคำสั่งหรือระเบียบปฏิบัติรองรับในการปฏิบัติงาน ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ส่งผลให้ไม่สามารถคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนได้อย่างเต็มที่ตามกฎหมายกำหนด ส่วนปัญหาด้านกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง บุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจการปฏิบัติตามกฎหมาย และมีความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน ไม่มีแนวทางในการยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน ส่งผลให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานในภาพรวม

ธีรวรรณ เอกอรุณ (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่ออัตราการก่ออาชญากรรมของเด็กและเยาวชนไทย” เพื่อศึกษาการก่ออาชญากรรมของเด็กและเยาวชนตามประเภทของความผิดในระดับจังหวัด รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง อัตราการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องในมุมมองเศรษฐศาสตร์ ปัจจัยด้านส่วนตัว ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยที่ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ โดยทำการศึกษาครอบคลุมพื้นที่ 77 จังหวัดของประเทศไทย ข้อมูลอยู่ในระหว่างปีพ.ศ. 2548 ใช้แนวคิดของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์อาชญากรรม โดยแบบจำลองอุปทานของการก่ออาชญากรรม โดยกำหนดตัวแปรตามคือ อัตราอาชญากรรมของเด็กและเยาวชน ตัวแปรอิสระคือ ปัจจัยที่ยับยั้งการก่ออาชญากรรม ซึ่งได้แก่ โอกาสในการถูกตัดสินว่ากระทำผิด โอกาสที่ถูกจับได้ และโอกาสที่จะถูกลงโทษ ซึ่งล้วนเป็นตัวแปรที่ควบคุมบังคับใช้ทางกฎหมาย และได้กำหนดตัวแปรอิสระในมุมมองเศรษฐศาสตร์ร่วมด้วย อาทิเช่น รายได้เฉลี่ยของครอบครัว อัตราการว่างงาน ความหนาแน่นของประชากร เป็นต้น จากการศึกษาพบว่า มาตรการทางกฎหมายไม่ได้มีส่วนช่วยลดอัตราการก่ออาชญากรรมของเด็กและเยาวชน ส่วนปัจจัยที่ส่งผลให้อัตราการก่ออาชญากรรมเด็กและเยาวชนลดต่ำลงคือ การมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดี และความมั่นคงทางรายได้ของครอบครัว ส่วนปัจจัยที่มีผลให้อัตราการก่ออาชญากรรมเด็กและเยาวชนเพิ่มสูงขึ้นคือ ความหนาแน่นของประชากร และจำนวนนักท่องเที่ยว

2.5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน

อรุณฉัตร คุรุวานิชย์ และคณะ (2561) ได้ทำการศึกษา “การวิจัยการประเมินผลเพื่อแสดงเชิงประจักษ์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนผู้เคยกระทำผิดที่ผ่านกระบวนการ “วิชาชีวิต” กรณีศึกษา : ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน (ชาย) บ้านกาญจนาภิเษก” เพื่อวัดความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำผิด และได้เข้าร่วมการ

ฝึกอบรมด้วยกระบวนการเชิงบวกตามแนวทาง วิชาชีวิต ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน (ชาย) บ้านกาญจนาภิเษก และเพื่อแสดงปัจจัยเชิงสาเหตุ รวมถึงรูปแบบกระบวนการของวิชาชีวิตที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิด ที่ได้ผ่านกระบวนการวิชาชีวิต ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน (ชาย) บ้านกาญจนาภิเษก ผู้วิจัยใช้การวิจัยประเมินผลเพื่อแสดงหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence Based Evaluation) โดยใช้กรอบแนวคิดการแสดงผลหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence Based Practice) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

(1) การทำความเข้าใจ (Clarification) วัตถุประสงค์ เป้าหมายของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน (ชาย) บ้านกาญจนาภิเษก รายละเอียดหลักการดำเนินการคือ ทำการวิจัยประเมินผลลัพธ์เชิงประจักษ์ ร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีกระบวนการสื่อสารสังคม เพื่อสะท้อนให้สังคมภายนอกเห็นกระบวนการ รวมทั้งการต่อยอดนวัตกรรมการเรียนรู้ในยุคใหม่ เพื่อต่อยอดฐานคิดและเพิ่มประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(2) พัฒนาเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ประยุกต์ใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นฐานในการพัฒนาเครื่องมือ ภายใต้กรอบแนวคิดประเมินผลเพื่อแสดงหลักฐานเชิงประจักษ์ โดยใช้หลักฐานจากงานวิจัยที่ดีที่สุดที่มี (Best Available Research Evidence) หลักฐานจากประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญ (Experiential Evidence) และหลักฐานจากบริบท (Contextual Evidence) ร่วมกับการประยุกต์ใช้ทุนความรู้ และสื่อที่บ้านกาญจนาภิเษกได้ผลิตขึ้นร่วมด้วย

(3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้เทคนิคการประเมินแบบผสมผสาน (Mixed-Method Evaluation) เก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม โดยกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูล คือ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิด และผ่านการเรียนรู้กระบวนการวิชาชีวิต แล้วพ้นโทษกลับไปใช้ชีวิตปกติ ตั้งแต่ 6 เดือนถึง 7 ปี และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ และการจัดการพฤติกรรมเสี่ยงของกลุ่มเด็กและเยาวชน

(4) การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ร่วมกับการจัดกลุ่ม (Classifying) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการให้ความหมาย การตีความ (Interpretation)

(5) การจัดทำ(ร่าง)รายงานผลการประเมิน เสนอต่อที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญประจำโครงการ

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการของบ้านกาญจนาภิเษกเป็นปัจจัยหลักช่วยให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเปลี่ยนแปลงตัวเองได้ คิดเป็นร้อยละ 84 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญมี 3 ประการ (อรุณฉัตร คุรุวาณิช และคณะ 2561: 70-82) คือ (1) วิสัยทัศน์และคุณลักษณะในการทำงานของผู้บริหาร (2) รูปแบบกระบวนการ (3) สภาวะแวดล้อม (Contextual Factors) กล่าวสรุปได้ว่า กระบวนการของบ้านกาญจนาภิเษก ได้รับการออกแบบบนฐานความคิดที่มีการเชื่อมร้อยต่อเนื่อง มุ่งเน้นการออกแบบกระบวนการ “การวางเงื่อนไข” เพื่อให้เด็กและเยาวชน ได้เกิดการเรียนรู้ (Cognition) ซึ่งเป็นพื้นฐานของความเชื่อ ในการประกอบสร้างเป็นพฤติกรรมใหม่ของตน

2.5.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ (2556) ได้ศึกษาวิจัยในหัวข้อ “การนำเสนอกลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน” เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ปัจจัยในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน และเพื่อวิเคราะห์รูปแบบ รวมไปถึงนำเสนอกลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยมีสถานศึกษาเป็นฐาน ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ และการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยใช้เกณฑ์เลือกสถานศึกษาที่มีการดำเนินการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนมาตั้งแต่ปี 2550-2554 ผู้วิจัยรวบรวมกลุ่มตัวอย่างได้ 395 แห่ง จาก 5 หน่วยงานหลัก โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และใช้แบบบันทึกการประชุมกลุ่ม ในส่วนของแบบสอบถาม ได้มีการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องจำนวน 5 ท่าน เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า (1) กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชน คือการจัดอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม และการฝึกสมาธิ (2) กิจกรรมเพื่อการปราบปราม มีการสุ่มตรวจปัสสาวะ และตรวจค้นสิ่งผิดกฎหมาย (3) กิจกรรมเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู จัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ทั้งภายในโรงเรียน และภายนอกโรงเรียน บทบาทหน้าที่ที่เป็นจุดเด่นของสถานศึกษาคือ การจัดการเรียนรู้ด้านคุณธรรม สอดแทรกไปกับการเรียนการสอน ในส่วนของปัญหาที่พบที่สำคัญที่สุดคือ ปัญหาด้านงบประมาณ และปัญหาด้านวิธีการดำเนินงานปราบปรามที่ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ส่วนปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน คือ การเอาใจใส่ของผู้ปกครอง โดยมีฝ่ายกิจการนักเรียนหรือฝ่ายปกครอง เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบประสานความร่วมมือไปยังภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงประสานไปที่ผู้ปกครองของนักเรียน รวมถึงประสานไปยังศาสน

สถานในท้องที่ ในส่วนข้อเสนอแนะในงานวิจัยคือ ควรมีตำรวจท้องที่อยู่ในคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อร่วมกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่วนกลยุทธ์ในการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน มี 7 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ด้านการสร้างภูมิคุ้มกัน กลยุทธ์ด้านการป้องปรามปราบปราม กลยุทธ์ด้านการแก้ไขฟื้นฟู กลยุทธ์ด้านการพัฒนาบทบาทของสถานศึกษา กลยุทธ์ด้านการเสริมสร้างบทบาทและองค์ความรู้ให้แก่กลุ่มภาคีเครือข่าย กลยุทธ์ด้านการผลักดันนโยบาย และกลยุทธ์ด้านการพัฒนาระบบงานและการติดตามผล ซึ่งหากนำกลยุทธ์เหล่านี้มาใช้ จะต้องคำนึงถึงสภาพบริบทของพื้นที่ของสถานศึกษา รวมถึงประเมินความพร้อมในการดำเนินงานร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความพร้อมดำเนินการไปในแนวทางเดียวกัน

เจริญศักดิ์ บุตรไทย (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการสอบสวนเด็กในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พุทธศักราช 2542” เพื่อศึกษา และทราบถึงปัญหาอุปสรรคที่ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงกฎหมายฉบับดังกล่าว ให้มีความเหมาะสมกับสังคมในยุคปัจจุบัน และให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับการคุ้มครองสิทธิเด็ก โดยผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยทางมานุษยวิทยา โดยการวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 220 คน ส่วนการวิจัยทางมานุษยวิทยานั้น ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่ทำการวิจัยทั้งหมดได้แก่ สถานภาพการมีบุตร ประสบการณ์ทำงานในสายอาชีพ สายอาชีพที่ปฏิบัติงาน ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ความรู้ และความเข้าใจในเจตนารมณ์ข้อกำหนดทางกฎหมาย ทัศนคติต่อความยุ่งยากซับซ้อนของกฎหมาย มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการสอบสวนคดีเด็กที่มีต่อการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้

สุนนทิพย์ จิตสว่าง และปิยะพร ตัณนีกุล (2558) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินผลการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553” เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค รวมถึงประเมินประสิทธิภาพการดำเนินคดีของหน่วยงาน และศึกษาแนวทางในการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม นำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารวิชาการ (Documentary study) และใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ การศึกษาเชิงปริมาณในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งได้แก่ อัยการ ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและ

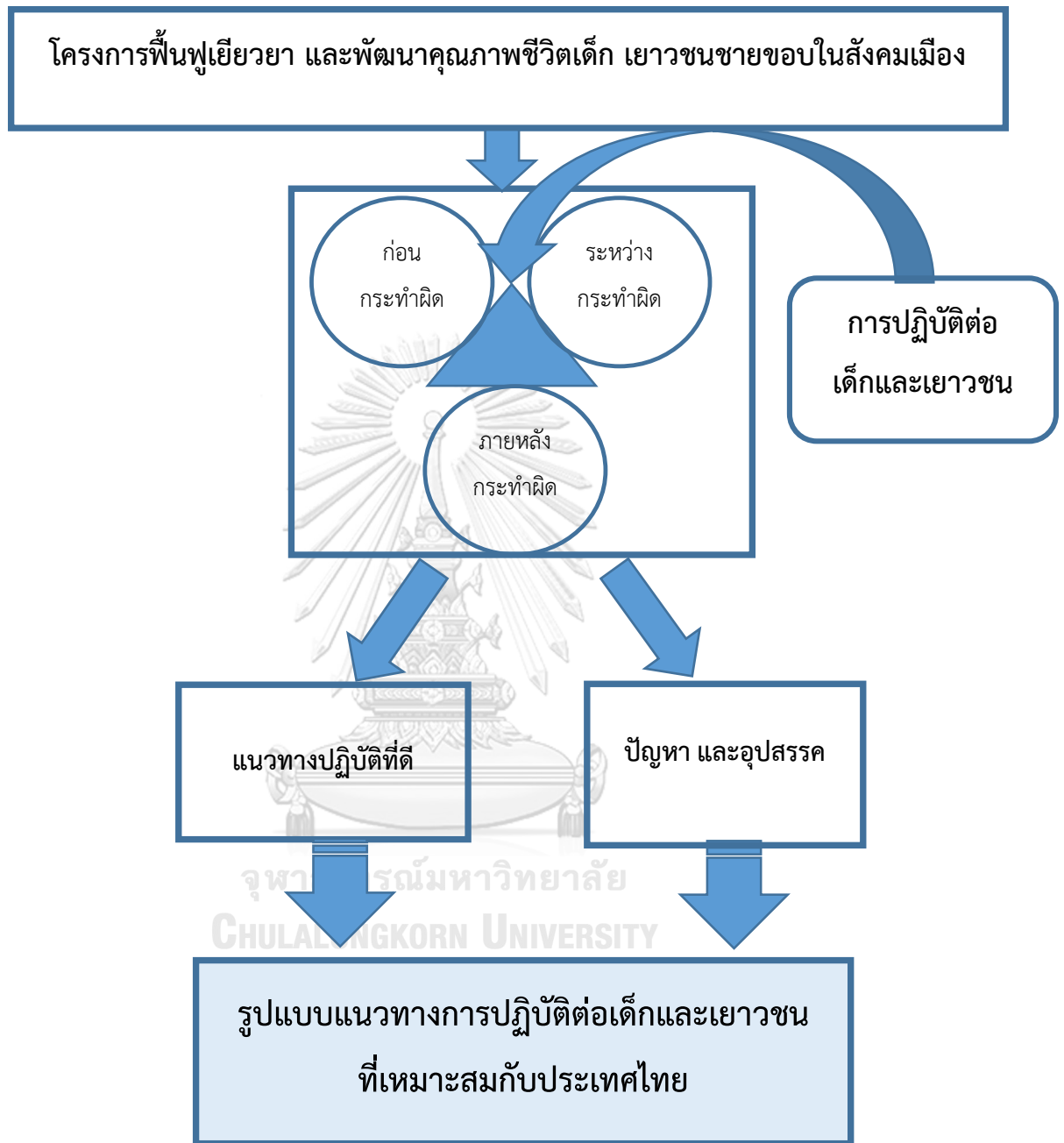
เยาวชน ที่ปฏิบัติงานในกรุงเทพฯ และปริมณฑล จำนวนรวม 500 คน โดยใช้แบบสอบถาม ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการจัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (Focus Group) กลุ่มผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 แบ่งได้เป็น 8 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการบังคับใช้ทางกฎหมาย จากความเข้าใจในหลักการและเจตนารมณ์ของกฎหมายของผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมที่มีความแตกต่างกัน ปัญหาเรื่องการศึกษาความหมาย ลักษณะของกฎหมายที่ใช้ยังไม่เหมาะกับบริบทสังคมไทย (2) ด้านการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม ปัญหาที่เกิดจากผู้เสียหายซึ่งต้องได้รับความยินยอมก่อนดำเนินการหันเหคดี รวมไปถึงคดีที่ไม่มีผู้เสียหายนั้นจะไม่สามารถใช้มาตรการหันเหคดีได้ การทำแผนการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูตามมาตรา 86 มีขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อน และปัญหาในขั้นตอนการหันเหคดี ตั้งแต่ก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ขณะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาภายหลังฟ้อง (3) ด้านการบริหารจัดการ ปัญหาด้านการขาดแคลนงบประมาณและผู้ปฏิบัติงานไม่เพียงพอกับภาระงาน ปัญหาเรื่องความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน รวมถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ยุ่งยากซับซ้อน (4) ด้านการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ปัญหาการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่มุ่งเน้นคุ้มครองสิทธิในขั้นตอนก่อนได้รับคำพิพากษา แต่การคุ้มครองภายหลังคำพิพากษายังไม่มากพอ ปัญหาการเลือกปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนยังมีความไม่เท่าเทียมกัน โดยเด็กและเยาวชนที่มีการกระทำความผิดที่รุนแรงอาจไม่ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมส่งผลให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ไม่เกรงกลัวต่อการกระทำความผิด (5) ด้านบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรม โดยบุคลากรไม่ต้องการปฏิบัติงานกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ส่งผลให้เกิดตัวเลขมืด (dark figure) จากการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ส่งผลให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ไม่ถูกจับกุมและไม่ได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม (6) ด้านสภาพแวดล้อมในสังคม ด้วยสภาพครอบครัวของสังคมไทยมีการหย่าร้างกันมากขึ้น การให้ความรัก การให้ความอบอุ่นแก่เด็กไม่มากพอ ส่งผลให้เด็กเข้าไปสู่สภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม อาทิเช่น ยาเสพติด สุรา การพนัน รวมถึงเกิดปัญหาการคบเพื่อน ทำให้มีค่านิยมการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมาะสม มีการใช้ความรุนแรง นำไปสู่การกระทำความผิดและผู้ใหญ่จึงมักใช้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด (7) ด้านที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กและเยาวชน ด้วยเด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมการกระทำความผิดที่รุนแรง รวมถึงเด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งไม่เกรงกลัวต่อโทษที่จะได้รับ เด็กและเยาวชนที่รู้เรื่องกฎหมายจะใช้กฎหมายเป็น

เครื่องมือในการกระทำความผิด (8) ด้านทัศนคติของประชาชนต่อเด็กและเยาวชน ประชาชนส่วนหนึ่งโดยเฉพาะเหยื่ออาชญากรรมมีความต้องการให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้รับการลงโทษที่รุนแรง เนื่องด้วยพฤติกรรมกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนไม่ได้แตกต่างจากผู้ใหญ่ (สุนันทิพย์ จิตสว่าง และปิยะพร ตัณนีกุล 2558)

ในส่วนประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 แบ่งได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านกระบวนการของกระบวนการยุติธรรม พบว่า หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมพบปัญหาในการปฏิบัติงานแทบทุกขั้นตอน อาจกล่าวได้ว่า หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสามารถดำเนินคดีได้ตามข้อกำหนดของกฎหมายในระดับหนึ่ง แต่ไม่สามารถดำเนินคดีได้โดยไม่ประสบปัญหาในระหว่างการดำเนินงาน (2) ด้านผลผลิตของกระบวนการยุติธรรม จากที่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดส่วนหนึ่งไม่ได้ถูกจับกุม จึงไม่ถูกดำเนินคดีและได้รับการฟื้นฟูเยียวยาที่เหมาะสม และเนื่องจากกระบวนการยุติธรรมประสบปัญหาระหว่างการดำเนินงานในทุกขั้นตอน ส่งผลให้ประสิทธิภาพด้านผลผลิตไม่ได้รับการดำเนินงานอย่างเหมาะสม (3) ด้านผลลัพธ์ของกระบวนการยุติธรรม ในส่วนประสิทธิภาพของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือ การกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ซึ่งมักพบว่าไม่มีตัวเลขรายงานอย่างเป็นทางการ ซึ่งอาจเพราะเด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ ทำให้ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้ใหญ่ แต่อย่างไรก็ตามพบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจยังคงพบและจับกุมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะในคดียาเสพติด หรือคดีที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินและยาเสพติด (สุนันทิพย์ จิตสว่าง และปิยะพร ตัณนีกุล 2558)

2.6 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

คุณูปการเรื่อง “การศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study) โดยเอกสารปฐมภูมิที่ใช้ ได้แก่ สถิติคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ สถิติคดีที่เกิดจากเด็กและเยาวชนที่อยู่ในครอบครัวแตกแยกทั่วประเทศ สถิติคดีอาญาในคดีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและร่างกายในจังหวัดขอนแก่น รวมไปถึงศึกษาจากภาพข่าว หนังสือพิมพ์ สื่อออนไลน์ต่างๆ และนำมาวิเคราะห์ ตีความต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกไว้แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) อันได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้คิดริเริ่มดำเนินโครงการ จิตอาสาที่ร่วมเป็นครูอาสาในโครงการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เครือข่ายพันธมิตรที่ร่วมโครงการ อาทิจนเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลจิตเวช ครูจากการศึกษานอกโรงเรียน รวมถึงหัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชายขอบ และกลุ่มเด็กเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชน รวมไปถึงศึกษาปัญหา อุปสรรคในการใช้มาตรการชุมชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง” นั้น มีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดหัวข้อ ข้อคำถาม และวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้เหมาะสมกับการวิจัย หัวข้อเรื่อง “การศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง” เพื่อนำไปสู่การค้นคว้า ทบทวนวรรณกรรมที่มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น
2. กำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมาย และกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาคัดเลือกกลุ่มประชากรเป้าหมาย ร่วมไปกับการพิจารณาองค์ประกอบของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งหมด 5 กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการติดต่อ และวิธีการเข้าถึงผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

สำหรับรายละเอียด วิธีการติดต่อและวิธีการเข้าถึงผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย แบ่งเป็น 5 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง จำนวน 5 ราย

ส่วนที่ 2 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง จำนวน 4 ราย

ส่วนที่ 3 จิตอาสาที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นครูอาสาในโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง จำนวน 5 ราย

ส่วนที่ 4 หัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชายขอบในเทศบาลเมืองขอนแก่น (ที่กลับตัวเป็นคนดีแล้ว) ที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง จำนวน 1 ราย

ส่วนที่ 5 เครือข่ายพันธมิตรที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง จำนวน 2 ราย

จำนวนผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยทั้งสิ้น 17 ราย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ศึกษาด้วยการคัดเลือกประชากรวิธีการเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง รวมจำนวน 5 คน ซึ่งหากได้ข้อมูลไม่เพียงพอผู้ศึกษาจะใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบก้อนหิมะ (Snowball Sampling) โดยขอความยินยอมจากเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฯ

วิธีการติดต่อและการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

วิธีการติดต่อและการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย โดยการทำจดหมายขออนุญาตถึงเทศบาลนครขอนแก่น เพื่อขอเก็บข้อมูลเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง โดยไม่มีการบังคับเด็กและเยาวชนให้ตอบแบบสัมภาษณ์แต่ประการใด จำนวน 5 คน

ในแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะอธิบายถึงความเป็นมาของการศึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยเป็นนิสิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การศึกษาวิจัยด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะนำเสนอ ข้อมูลในภาพรวม ไม่ระบุ ชื่อ-นามสกุลของผู้สัมภาษณ์ รวมทั้งการตอบแบบสัมภาษณ์จะไม่ผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ พร้อมทั้งนำเอกสารข้อมูลสำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และหนังสือยินยอม เพื่อนำมาแสดงความยินยอม

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง : เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ซึ่งมีสถานะที่ต่างกัน คือ เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฯ ก่อนกระทำความผิด จำนวน 2 คน และ เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฯ ภายหลังกระทำความผิด จำนวน 3 คน

เกณฑ์การคัดออกกลุ่มตัวอย่าง : เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลทุกคนมาศึกษาวิเคราะห์ แม้ว่าข้อมูลนั้นจะไม่สมบูรณ์ก็ตาม

ส่วนที่ 2 **เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง**

ศึกษาด้วยการคัดเลือกประชากรวิธีการเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง รวมจำนวน 4 คน ซึ่งหากได้ข้อมูลไม่เพียงพอผู้ศึกษาจะใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบก้อนหิมะ (Snowball Sampling) โดยขอความยินยอมจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการฯ

วิธีการติดต่อและการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

วิธีการติดต่อและการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย คือ การทำจดหมายขอ อนุญาตถึง เทศบาลนครขอนแก่น ผู้คิดริเริ่มและดำเนินโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เมื่อทางหน่วยงานตอบรับการอนุญาตจะทำจดหมายถึงตัวบุคคล (Key Informant) เพื่อขอเก็บข้อมูล โดยทางหน่วยงานจะทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ทำหน้าที่ ดำเนินโครงการฯ และเต็มใจในการให้ข้อมูล

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง : เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง อย่างน้อย 3 ปีนับจากวันก่อตั้งโครงการฯ

เกณฑ์การคัดออกกลุ่มตัวอย่าง : เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลทุกคนมาศึกษาวิเคราะห์ แม้ว่าข้อมูลนั้นจะไม่สมบูรณ์ก็ตาม

ส่วนที่ 3 จิตอาสาที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นครูอาสาในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ศึกษาด้วยการคัดเลือกประชากรวิธีการเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จิตอาสาที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นครูอาสาในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง จำนวน 5 คน ซึ่งหากได้ข้อมูลไม่เพียงพอผู้ศึกษาจะใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบก้อนหิมะ (Snowball Sampling) โดยขอความยินยอมจากจิตอาสาที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นครูอาสาในโครงการฯ

วิธีการติดต่อและการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

วิธีการติดต่อและการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย คือ การทำจดหมายขออนุญาตถึง เทศบาลนครขอนแก่น เมื่อทางหน่วยงานตอบรับการอนุญาต หน่วยงานจะทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ทำหน้าที่จิตอาสาในโครงการฯ และเต็มใจในการให้ข้อมูล

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง : จิตอาสาที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นครูอาสาในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

จิตอาสาที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นครูอาสาในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง อย่างน้อย 3 ปีนับจากวันก่อตั้งโครงการฯ จำนวน 5 คน

เกณฑ์การคัดออกกลุ่มตัวอย่าง : จิตอาสาที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นครูอาสาในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลทุกคนมาศึกษาวิเคราะห์ แม้ว่าข้อมูลนั้นจะไม่สมบูรณ์ก็ตาม

ส่วนที่ 4 หัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชายขอบในเทศบาลเมืองขอนแก่น (ที่กลับตัวเป็นคนดีแล้ว) ที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ศึกษาด้วยการคัดเลือกประชากรวิธีการเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) หัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชายขอบในเทศบาลเมืองขอนแก่น (ที่กลับตัวเป็นคนดีแล้ว) ที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง จำนวน 1 คน

วิธีการติดต่อและการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

วิธีการติดต่อและการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย คือ การทำจดหมายขออนุญาตถึง เทศบาลนครขอนแก่น เมื่อทางหน่วยงานตอบรับการอนุญาต หน่วยงานจะทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในโครงการฯ และเต็มใจในการให้ข้อมูล

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง : หัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

หัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชายขอบในเทศบาลเมืองขอนแก่น (ที่กลับตัวเป็นคนดีแล้ว) ที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง อย่างน้อย 3 ปีนับจากวันก่อตั้งโครงการฯ

เกณฑ์การคัดออกกลุ่มตัวอย่าง : หัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลทุกคนมาศึกษาวิเคราะห์ แม้ว่าข้อมูลนั้นจะไม่สมบูรณ์ก็ตาม

ส่วนที่ 5 เครือข่ายพันธมิตรที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ศึกษาด้วยการคัดเลือกประชากรวิธีการเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เครือข่ายพันธมิตรที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง จำนวน 2 คน

วิธีการติดต่อและการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

วิธีการติดต่อและการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย คือ การทำจดหมายขออนุญาตถึง เทศบาลนครขอนแก่น เมื่อทางหน่วยงานตอบรับการอนุญาต หน่วยงานจะทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในโครงการฯ และเต็มใจในการให้ข้อมูล

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง : เครือข่ายพันธมิตรที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

เครือข่ายพันธมิตรที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองอย่างน้อย 3 ปีนับจากวันก่อตั้งโครงการฯ

เกณฑ์การคัดออกกลุ่มตัวอย่าง : เครือข่ายพันธมิตรที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลทุกคนมาศึกษาวิเคราะห์ แม้ว่าข้อมูลนั้นจะไม่สมบูรณ์ก็ตาม

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชน ผ่านวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งในการตั้งประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์นั้น จำเป็นต้องจัดทำแบบสัมภาษณ์แยกในแต่ละกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้มีความชัดเจน และเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม โดยผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การจัดทำโครงร่างของคำถามจะต้องเป็นประเด็นที่มีความชัดเจน ไม่คลุมเครือ และจะดำเนินไปด้วยคำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ได้พูดคุยอย่างอิสระ เสมือนการสนทนาพูดคุยในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสามารถปรับเปลี่ยนคำถาม/บทสนทนาตามความเหมาะสมของเนื้อหาสาระที่ได้รับฟังจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะจัดเตรียมโครงร่างแนวคำถามการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จัดบันทึกรายละเอียดการสัมภาษณ์ ทำหนังสือขอความยินยอมกับผู้สัมภาษณ์ทุกราย และทำการบันทึกเสียงการสนทนา (กรณีที่ได้รับอนุญาต)

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการภาพข่าวคดีการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย และภาพข่าวคดีการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนชายขอบในจังหวัดขอนแก่น เพื่อนำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำการศึกษาวิจัย จากนั้นได้ทำการศึกษาจุดเริ่มต้น และความเป็นมาของโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง และได้้นำ

ข้อมูลมาจัดระเบียบเนื้อหา เพื่อเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆ เข้าด้วยกัน จากนั้นได้นำข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา และมีการตรวจสอบข้อมูล โดยวิธีการให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทำการตรวจสอบซ้ำ เพื่อให้ข้อมูลวิจัยที่ได้ตรงประเด็นและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

หลักจริยธรรมการวิจัยในคน

การศึกษาวิจัยนี้ได้ให้ความสำคัญกับจริยธรรมของการวิจัยในคน ซึ่งมีการดำเนินการดังนี้

- (1) การเก็บข้อมูลจะต้องได้รับความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 กลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่ดูแลโครงการฯ หัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชายขอบ พี่เลี้ยงจิตอาสา เด็กเยาวชนชายขอบ และเครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการ
- (2) ในการเผยแพร่ข้อมูลจะเป็นการนำเสนอภาพรวม โดยจะไม่ระบุชื่อ นามสกุลของกลุ่มตัวอย่างจริยธรรมการวิจัยเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณา รวมไปถึงการออกแบบระเบียบวิธีวิจัยในทุกขั้นตอน ด้วยการดำเนินการวิจัยนี้อาจส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ โดยมีข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานของจริยธรรมการวิจัยในคนนั้นมีด้วยกัน 3 ข้อคือ (1) การขอความยินยอมโดยการให้ข้อมูลที่เพียงพอ (2) การรักษาความลับของแหล่งข้อมูล และ (3) การป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดกับแหล่งข้อมูลจากการให้ความร่วมมือในการวิจัย

ในการนี้ ผู้วิจัยได้รับการอนุมัติในการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เลขที่โครงการวิจัยที่ 012/63 หัวข้อเรื่อง “การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชน : กรณีศึกษาโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง”

บทที่ 4

ผลการศึกษา และการอภิปรายผลการศึกษา

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง” ปรากฏผลการศึกษาดังต่อไปนี้

4.1 การดำเนินการโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบ ในสังคมเมือง

ความเป็นมาของโครงการ

ด้วยพื้นที่ของเทศบาลนครขอนแก่นเป็นสังคมเมือง ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น มีเด็กและเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษามากกว่า 3600 คน รวมตัวกันเป็นกลุ่มแก๊งมากกว่า 20 แก๊ง อาทิเช่น แก๊งมั่งกรดำ แก๊งเหล็กไหล แก๊งโลง8 แก๊งท่าพระ แก๊งบ้านเป็ด ได้สร้างปัญหา ก่อความวุ่นวาย ซึ่งมักพบเห็นในภาพข่าวตามสื่อต่างๆ อยู่บ่อยครั้ง เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จะมีหัวหน้าแก๊งรุ่นพี่คอยแนะนำในทางที่ผิด จึงมักกล้าตัวเข้าไปในวงจรรยาบูช บางคนลักเล็กขโมยน้อย บางคนเสพและขายยาเสพติด บางคนก็เดินตามรอยรุ่นพี่ในแก๊งของตนเอง รุ่นพี่ทำอะไรก็ยินดีร่วมทำด้วยโดยไม่ได้คิดว่าสิ่งที่รุ่นพี่ทำนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี ส่งผลให้ปัญหาอาชญากรรมที่สำคัญในพื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น คือ **“ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน”** และจากสถิติจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น พบว่าในปี 2562 การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น มีจำนวน 628 ราย ซึ่งเกิดจากเด็กและเยาวชนที่ครอบครัวแตกแยกมากถึง 438 ราย คิดเป็นร้อยละ 70 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นนั้น เกิดจากเด็กเยาวชนที่มีปัญหาครอบครัว ครอบครัวแตกแยก ส่งผลให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ขาดความรักความเอาใจใส่จากครอบครัว บางคนหนีออกจากบ้าน บางคนไม่มีญาติพี่น้องดูแล จึงพักอาศัยร่วมกับกลุ่มเพื่อนรุ่นพี่ที่อายุใกล้เคียงกัน ในระหว่างวันก็มักรวมกลุ่มหาเรื่องก่อความวุ่นวาย หากิจกรรมสร้างความท้าทายสนุกสนานกันในกลุ่มแก๊ง ด้วยเด็กเยาวชนกลุ่มนี้สร้างพฤติกรรมเพื่อเรียกร้องความสนใจจากคนในสังคม และมักกล้าตัวไปในทางที่ไม่ดี ทำให้ไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ซึ่งเราเรียกเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ว่า **“เด็ก เยาวชนชายขอบ”** (สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563)

ด้วยเทศบาลนครขอนแก่นมีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่ “**ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนชายขอบ**” จัดเป็นปัญหาอาชญากรรมที่สำคัญส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ ในการนี้เทศบาลนครขอนแก่นจึงมีนโยบายที่จะป้องกันกลุ่มเด็กและเยาวชนกระทำความผิด โดยการเฝ้าระวังเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงที่มีโอกาสที่จะกระทำความผิด เพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรมในเชิงรุก หรือเฝ้าระวังเด็กและเยาวชนก่อนที่จะกระทำความผิดนั่นเอง (สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563)

จุดเริ่มต้นของโครงการ

กิจกรรมที่เทศบาลนครขอนแก่นได้ริเริ่มดำเนินการเพื่อป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนชายขอบนั้น ได้เริ่มต้นจากทางผู้บริหารเห็นถึงความสำคัญของปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนชายขอบ จึงมอบหมายให้ฝ่ายการศึกษาออกระบบ สังกัดสำนักงานการศึกษา ลงพื้นที่เพื่อสืบค้น รวบรวมข้อมูลปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาออกระบบ จึงลงพื้นที่เพื่อค้นหาเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายที่หลุดออกจากระบบการศึกษา ทั้งนี้รวมถึง กลุ่มเด็กเยาวชนเร่ร่อน เด็กเยาวชนขาดโอกาส เด็กเยาวชนที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน และเด็กเยาวชนกลุ่มเสี่ยง อาทิเช่น ดิถยาเสพติด เด็กแก๊ง เด็กแว้น เพื่อรวบรวมข้อมูลเด็กเยาวชนกลุ่มเป้าหมายในเขตพื้นที่

จากนั้นจึงเริ่มลงพื้นที่พูดคุยกับผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครขอนแก่น และได้พบและพูดคุยกับประธานชุมชนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยม ที่เป็นจิตอาสาดูแลเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาอยู่เดิม และด้วย ณ เวลานั้นได้พบปัญหาข้อขัดขัดในการดูแลเด็กเยาวชนกลุ่มนี้นั้นคือ เด็กเยาวชนเริ่มไม่เชื่อฟัง กลับไปสร้างปัญหา ก่อวุ่นวาย และเข้าไปในวงจรรอบายมุขเหมือนเช่นเคย ด้วยประธานชุมชนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยมดูแลเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ด้วยตัวคนเดียว จึงเป็นการดีที่ทางเทศบาลนครขอนแก่นได้ลงพื้นที่มาสอบถาม และพบเจอปัญหานี้พอดี ประธานชุมชนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยม รวมถึงเด็กและเยาวชนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยมกลุ่มนี้ จึงได้ร่วมเป็นทีมงานกับทางเทศบาลนครขอนแก่น ซึ่ง ณ ตอนนั้นยังเป็นแค่เพียงการค้นหากลุ่มเป้าหมาย และเก็บข้อมูลส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวม นำเสนอปัญหาต่อผู้บริหารต่อไป

ต่อมาเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาออกระบบ ได้ลงพื้นที่ไปพูดคุยกับผู้นำชุมชนในอีกหลายพื้นที่ ได้แก่ ประธานชุมชนการเคหะ ประธานชุมชนบ้านบะขาม ประธานชุมชนเทพารักษ์ ประธานชุมชนโนนทัน1 ประธานชุมชนทุ่งเศรษฐี ประธานชุมชนหนองวัด และประธานชุมชนโนนทัน 6 และได้ประสานจัดการประชุม ขอความร่วมมือ และขอความคิดเห็นเพื่อนำข้อมูลไปร่างโครงการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนชายขอบในพื้นที่เทศบาลนครขอนแก่น เพื่อนำเสนอผู้บริหาร

ทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษานอกระบบจึงได้นำเสนอร่างโครงการต่อผู้บริหาร โดยทางผู้บริหารได้เห็นถึงความสำคัญ และในปี พ.ศ. 2554-2555 ได้ดำเนินการขออนุมัติ และได้รับการอนุมัติ ในการจัดตั้งโครงการจากสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ซึ่งในขณะนั้นได้ใช้ชื่อโครงการว่า “โครงการพลิกฟื้นพลังหนุ่มสาวสู่ก้าวอย่างใหม่วัยสะออนนครขอนแก่น” ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของ “โครงการฟื้นฟูเยาวชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง” ซึ่งได้พัฒนาต่อยอดมาจนถึงในปัจจุบัน ซึ่งโครงการฯ นี้อยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายการศึกษานอกระบบ สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น

ภายหลังการจัดตั้งโครงการขึ้น ทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษานอกระบบได้เริ่มลงพื้นที่อีกครั้ง แต่ครั้งนี้เป็นการลงพื้นที่เพื่อค้นหาทีมงานจิตอาสาในท้องถิ่น ที่จะเข้ามาร่วมเป็นทีมพี่เลี้ยงเด็กและเยาวชนในโครงการ ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากคนในชุมชน จึงสามารถได้ทีมพี่เลี้ยงจิตอาสาที่มีความหลากหลายในสาขาอาชีพ อาทิเช่น แม่ค้าหอยทอด เจ้าของร้านขายไอศกรีม เจ้าของร้านซ่อมมอเตอร์ไซด์ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของโครงการ

“โครงการฟื้นฟูเยาวชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง” เกิดขึ้นด้วยความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนนั้นมีคุณค่าในตนเอง หากได้รับการพัฒนาตามศักยภาพของ คนๆ นั้นแล้ว ชีวิตของเค้าจะมีคุณค่า และสามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้ การพัฒนา ส่งเสริมเด็กและเยาวชนชายขอบนี้ จึงมุ่งเน้นในการดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเด็กและเยาวชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา และเห็นคุณค่าในตนเอง ด้วยวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ประกอบด้วย (1) เพื่อจัดการศึกษา ให้กับเด็กเยาวชนชายขอบเทศบาลนครขอนแก่น ให้เกิดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเอง เพื่อให้เห็นคุณค่าของตนเอง ผู้อื่น และส่วนรวม (2) เพื่อพลิกฟื้นพลังของเด็กเยาวชนชายขอบให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีจิตอาสา ริเริ่มสร้างสรรค์กิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น (3) เพื่อสร้างโอกาสให้เด็กเยาวชนเริ่มต้นชีวิตใหม่ และดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยสติ ปัญญา รวมถึงมีเป้าหมายชีวิต และมีอาชีพที่ดีในอนาคต (4) เพื่อยุติความรุนแรงที่นำมาสู่สันติสุขและความสมานฉันท์ในชุมชนเทศบาลนครขอนแก่น (สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563)

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของโครงการฟื้นฟูเยาวชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบ ในสังคมเมืองคือ เด็กเยาวชนชายขอบเกิดการเรียนรู้ ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อส่วนรวม นำไปสู่ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิดในการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในสิ่งที่

เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นของตน รวมไปถึงสามารถสร้างรายได้ สร้างอาชีพ เพื่อดำเนินชีวิตร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุข

การสร้างความร่วมมือกับเครือข่าย

จากที่โครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ได้เริ่มต้นประสานผู้นำชุมชน ซึ่งได้แก่ ประธานชุมชนการเคหะ ประธานชุมชนบ้านบะขาม ประธานชุมชนเทพารักษ์ ประธานชุมชนโนนทัน1 ประธานชุมชนทุ่งเศรษฐี ประธานชุมชนหนองวัด และประธานชุมชนโนนทัน6 รวมถึงจิตอาสาในพื้นที่ ซึ่งได้มีการแบ่งพื้นที่ในการดูแลเด็กและเยาวชนชายขอบ ได้แก่ จิตอาสาผู้ดูแลกลุ่มเด็กนอกระบบ ผู้ดูแลกลุ่มเด็กเร่ร่อน ผู้ดูแลกลุ่มโรงแตก และผู้ดูแลกลุ่มเหล่านี้ตรีมิตรทางรถไฟ เพื่อรับฟังปัญหา รวมถึงขอความคิดเห็น และเชิญชวนร่วมเป็นทีมงานในการขับเคลื่อนโครงการฯ ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ถัดมาจึงเป็นการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในจังหวัดขอนแก่น เพื่อช่วยสนับสนุนในด้านต่างๆ อาทิเช่น สนับสนุนงบประมาณ สนับสนุนบุคลากร สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และที่สำคัญที่สุดคือ การสนับสนุนด้านองค์ความรู้/หลักสูตรการศึกษา/การฝึกอบรม ซึ่งได้รับความร่วมมือกับเครือข่ายที่สำคัญ (สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563) ดังต่อไปนี้

- การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมืองขอนแก่น ดูแลออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ที่เหมาะสม และดูแลเรื่องวุฒิการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชน
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น ให้ความรู้ ลงพื้นที่ทำงานวิจัยด้านการพัฒนาศักยภาพเด็กชายขอบ
- สาธารณสุขอำเภอเมืองขอนแก่น ให้ความรู้ด้านการป้องกันปัญหายาเสพติด และลงพื้นที่ติดตามผล
- คุมประพตจังหวัดขอนแก่น สนับสนุนองค์ความรู้ และร่วมกำหนดแนวทางในการทำงานของเครือข่าย
- อัยการจังหวัดขอนแก่น ให้ความรู้ด้านกฎหมาย และช่วยดูแล เป็นที่ปรึกษาในคดีที่มีความรุนแรง
- สถานีตำรวจภูธรเมืองขอนแก่น ให้ความรู้ด้านอาชญากรรม และเสริมสร้างกิจกรรมสานสัมพันธ์ครอบครัว
- โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่น ฟื้นฟูสภาพจิตใจกรณีเด็กและเยาวชนถูกกระทำ ความรุนแรงที่ส่งผลถึงสภาพจิตใจ

- โรงพยาบาลธัญญารักษ์ขอนแก่น พื้นฟูบำบัดรักษากลุ่มเด็กและเยาวชนที่ติดยาเสพติดในระดับที่ต้องใช้ยารักษา
- สมาคมไทศึกษา จัดการศึกษาทางเลือก และให้ความรู้ในการปรับเปลี่ยนทัศนคติแก่ทีมงานเครือข่าย
- มูลนิธิช่วยเหลือเด็กบ้านลูกรัก ช่วยเหลือเด็กกรณีเด็กถูกทิ้งไม่มีใครดูแล
- กรมกิจการเด็กและเยาวชน จัดประชุมวางแผนระบบการทำงานเครือข่าย และสนับสนุนด้านงบประมาณ
- สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย ให้คำปรึกษาด้านการวางแผนครอบครัว
- ศูนย์เยาวชนและครอบครัวเทศบาลนครขอนแก่น เปิดพื้นที่ให้เด็กแสดงความสามารถด้านศิลปะ และดนตรี

ยิ่งไปกว่านั้นทางโครงการฯ ได้มุ่งเน้นในการค้นหาหัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชายขอบในพื้นที่เนืองด้วยเด็กเยาวชนชายขอบมักมีสังกัดกลุ่มแก๊ง และมีสังคม มีกิจกรรมร่วมกันอยู่ในกลุ่มแก๊งของตน หากดึงหัวหน้าแก๊งมาเข้าร่วมเป็นทีมงานได้ จะสามารถดึงเด็กเยาวชนมาได้เพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก

สรุปได้ว่า โครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองนั้น เกิดจากการทำงานร่วมกันของเครือข่ายภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน ที่แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความสามารถเฉพาะของตน (สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563) โดยประกอบไปด้วย

- (1) **ตัวแทนภาคประชาชน** ได้แก่ ประธานชุมชนสามเหลี่ยม ประธานชุมชนการเคหะ ประธานชุมชนบ้านบะขาม ประธานชุมชนเทพารักษ์ ประธานชุมชนโนนทัน1 ประธานชุมชนทุ่งเศรษฐี ประธานชุมชนหนองวัด ประธานชุมชนโนนทัน6 ผู้ดูแลกลุ่มเด็กนอกระบบ ผู้ดูแลกลุ่มเด็กเร่ร่อน ผู้ดูแลกลุ่มโรงแตก ผู้ดูแลกลุ่มเหล่านาดีริมทางรถไฟ
- (2) **องค์กรภาครัฐ** ได้แก่ สำนักการศึกษา สำนักสวัสดิการ สาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น ศูนย์เยาวชนและครอบครัว ทน.ขอนแก่น สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองขอนแก่น ศูนย์แพทย์ชาตะผดุงโรงพยาบาลขอนแก่น โรงพยาบาลธัญญารักษ์ขอนแก่น โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และโรงเรียนเทศบาลคุ้มหนองคู
- (3) **องค์กรภาคเอกชน** ได้แก่ สมาคมไทศึกษา สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย และมูลนิธิพัฒนาเครือข่ายเอดส์

จัดกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง

ในช่วงเริ่มก่อตั้งโครงการฯ ได้จัดกิจกรรมฝึกอบรม การศึกษาดูงานนอกสถานที่ การฝึกอาชีพอาทิเช่น การทำเกษตรอินทรีย์ การซ่อมมอเตอร์ไซด์ การจัดกิจกรรมแข่งขันกีฬา จัดค่ายอบรมเยาวชน และจัดฝึกอบรมปฏิบัติธรรม เพื่อขัดเกลาจิตใจ รวมถึง การจัดกิจกรรมฝึกอบรมตามความสนใจของเด็ก เยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการ และได้มีการพัฒนาต่อยอดในด้านต่างๆ ปรับเปลี่ยนไปตามรูปแบบของปัญหาในแต่ละช่วงเวลา อาทิเช่น จัดกิจกรรมป้องกันปัญหายาเสพติด กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว จัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องสุขภาพทางเพศ เป็นต้น โครงการฯ จะเน้นความร่วมมือ ดึงหัวหน้าแก๊งหรือผู้นำกลุ่มเข้ามาร่วมกันทำงานเป็นเครือข่าย เพื่อแก้ปัญหาวัยรุ่นในกลุ่มกันเอง ผ่านการจัดกิจกรรมเชิงบวก การสร้างอาชีพ การทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถพัฒนาตนเองเป็นแกนนำเยาวชนดูแลกลุ่มเยาวชนกันเองได้ โดยมีกลุ่มพี่เลี้ยงจิตอาสาในชุมชน คอยให้การสนับสนุน ดูแลความเป็นอยู่อย่างใกล้ชิด

ในปีพ.ศ. 2555 ทางโครงการฯ ได้เพิ่มกิจกรรมการศึกษาดูงาน การฝึกอบรมอาชีพที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น อาทิเช่น การฝึกอาชีพการทำร้านนมปั่น การฝึกอาชีพการทำเกษตรอินทรีย์ การฝึกอาชีพการซ่อมมอเตอร์ไซด์ รวมถึงรณรงค์กิจกรรมการเล่นกีฬา เสริมสร้างทัศนคติเชิงบวก ทำให้เด็กกลุ่มดังกล่าวมีกลุ่มเพื่อนกลุ่มใหม่ที่ร่วมกันทำกิจกรรมเชิงบวก การทำอาชีพสุจริต ไม่มีเวลาว่างรวมกลุ่มเเกรงเช่นเคย และในปีพ.ศ. 2560 โครงการฯ จึงเสริมสร้างศักยภาพให้กับเด็กและเยาวชนในโครงการฯ โดยการเพิ่มหลักสูตรการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลง คิตรีเริ่มสร้างสรรค์กิจกรรมสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้พัฒนาตนเอง เห็นคุณค่าของตนเอง ผู้อื่น และส่วนรวม สร้างโอกาสให้เด็ก เยาวชนได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ มีเป้าหมายชีวิตนำไปสู่การมีอาชีพที่ดีต่อไปในอนาคต (สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563)

จากที่ทางโครงการฯ ฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชนเป็นอย่างดี จึงได้มีประสานเครือข่าย จัดกิจกรรมการอบรมประจำสัปดาห์ เพื่อสอนความรู้ที่จำเป็น รวมไปถึงให้เด็กเยาวชนชายขอบในโครงการฯ ได้มีกิจกรรมร่วมกัน โดยในแต่ละวันได้มอบหมายให้ทางทีมงานเครือข่ายที่มีความสามารถเฉพาะทางในด้านนั้นๆ เป็นผู้จัดการเรียนการสอน (สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เริ่มกิจกรรมในช่วงเช้าของทุกวัน ด้วยกิจกรรมล้อมวงสนทนา หรือที่เรียกกันว่า สุนทรียะสนทนา (Dialogue) เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กเยาวชนชายขอบได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิต

ระหว่างกลุ่มเพื่อน เปิดใจรับฟังซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ส่วนช่วงบ่ายในแต่ละวัน จะมีกิจกรรมที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่หลากหลาย รวมถึงเด็กเยาวชนจะได้เรียนรู้ด้านวิชาชีพตามความสนใจของตน โดยวันจันทร์ จัดให้มีการเรียนรู้เรื่องยาเสพติด โดยมูลนิธิพัฒนาเครือข่ายเอดส์ วันอังคาร จัดให้มีการเรียนการสอนจากการศึกษานอกโรงเรียน โดยศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน วันพุธ จัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพตามความสนใจของเด็ก ดูแลโดยประธานชุมชนสามเหลี่ยม วันพฤหัสบดี จัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ ควบคู่ไปกับกิจกรรมดูแลสุขภาพ เพื่อความผ่อนคลายและได้มุมมองแง่คิดในการดำเนินชีวิตไปพร้อมๆ กัน ดูแลโดยโรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่น วันศุกร์จะมีการประชุมบ้านประจำสัปดาห์ โดยตัวแทนจากสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองขอนแก่น และในวันเสาร์ มีจัดกิจกรรมจิตปัญญาศึกษา กิจกรรมงูมือน้องเข้าวัดปฏิบัติธรรม เพื่อส่งเสริม พัฒนาคุณภาพจิตใจไปพร้อมๆ กัน ดูแลโดยผู้ดูแลเด็กนอกระบบ ในส่วนวันอาทิตย์นั้น ทางโครงการฯ จัดให้เป็นวันหยุดประจำสัปดาห์

ภายหลังจากผู้วิจัยได้สอบถาม รวบรวมข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ จึงได้สรุปเนื้อหา และจัดทำเป็นตารางสรุปกิจกรรมประจำสัปดาห์ขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วัน	กิจกรรมช่วงเช้า (9.00-12.00 น.)	กิจกรรมช่วงบ่าย (13.00-16.00 น.)		ผู้รับผิดชอบ
จันทร์	กิจกรรม “Dialogue” ล้อมวงสนทนา	เรียนรู้เรื่อง สุขภาพ	เรียนรู้เรื่อง ยาเสพติด	มูลนิธิพัฒนา เครือข่ายเอดส์
อังคาร		เรียน กศน.		ศูนย์การศึกษา นอกรโรงเรียน
พุธ		ส่งเสริมอาชีพตามความสนใจ		ประธานชุมชน สามเหลี่ยม
พฤหัสบดี		ส่งเสริมอาชีพ ตามความสนใจ	กิจกรรม ดูแลสุขภาพ	ประธานชุมชน สามเหลี่ยม/โรงพยาบาล จิตเวชขอนแก่น
ศุกร์		ส่งเสริมอาชีพ ตามความสนใจ	ประชุมบ้าน ประจำสัปดาห์	ประธานชุมชน สามเหลี่ยม/ สถานีตำรวจ อำเภอเมืองขอนแก่น
เสาร์		กิจกรรมจิตปัญญาศึกษา/		ผู้ดูแลกลุ่มเด็กนอกระบบ

วัน	กิจกรรมช่วงเช้า (9.00-12.00 น.)	กิจกรรมช่วงบ่าย (13.00-16.00 น.)	ผู้รับผิดชอบ
		กิจกรรมจูงมือน้องเข้าวัดปฏิบัติ ธรรม	
อาทิตย์	วันหยุดพักผ่อนประจำสัปดาห์		

ตารางที่ 3 สรุปรายละเอียดกิจกรรมการอบรมประจำสัปดาห์ของเด็ก เยาวชน
ในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ทั้งนี้ กิจกรรมส่งเสริมอาชีพในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองที่เป็นที่สนใจในกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบ คือ การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง และการเรียนรู้วิธีการซ่อมมอเตอร์ไซค์ ซึ่งทั้งสองอาชีพนี้ จัดได้ว่าเป็นอาชีพที่สุจริตองค์ความรู้ไม่ซับซ้อน สามารถนำความรู้ที่เรียนไปปรับใช้ได้ไม่ยาก จึงทำให้เด็กเยาวชนชายขอบกลุ่มนี้สามารถที่จะเรียนรู้ และนำไปประกอบอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัวได้

จากการจัดกิจกรรมอบรมที่มีความหลากหลาย และน่าสนใจนี้เอง ที่ส่งผลให้เด็กและเยาวชนชายขอบเกิดความสนใจ และเกิดแรงบันดาลใจ สามารถลด ละ เลิกอบายมุขได้มากขึ้น การติดเกมโลกออนไลน์น้อยลง หันมาเข้าร่วมกิจกรรมโครงการทำให้ไม่มีเวลาไปยุ่งกับเรื่องอื่น กระตือรือร้นในการหาความรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจมากขึ้น ทำให้เด็กเยาวชนชายขอบเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563) ยิ่งไปกว่านั้นภายหลังการฝึกอบรม เด็กเยาวชนสามารถนำองค์ความรู้ไปสร้างรายได้ สร้างอาชีพ ดูแลครอบครัวได้จริง แสดงให้เห็นว่า เด็กเยาวชนชายขอบนั้นขาดโอกาสทางสังคม เพียงแค่เราสร้างโอกาสการเรียนรู้ในสายอาชีพเพื่อเป็นช่องทางในการหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว จะเป็นการสร้างคุณค่าให้กับเด็กเยาวชนชายขอบกลุ่มนี้ให้เกิดการยอมรับจากคนในสังคมได้ในที่สุด

4.1.1 วิธีการดำเนินงานของโครงการ “5C พิชิตใจเด็กชายขอบ”

ด้วยกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบมักรวมตัวดำเนินชีวิต และมีสังคมกันเฉพาะในกลุ่มแก๊งเดียวกัน และไม่ค่อยเปิดรับกลุ่มเพื่อนภายนอก และด้วยการวางแผนงานของโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้คนที่หลากหลาย ทั้งเจ้าหน้าที่โครงการ พี่เลี้ยงจิตอาสา ทีมเครือข่าย รวมถึงเด็กเยาวชนชายขอบด้วยตนเอง ทำให้จำเป็นต้องมีการวางแผนการดำเนินงานที่ครอบคลุม ชัดเจน และทำให้เด็กเยาวชนชายขอบกลุ่มนี้ เชื่อใจ ไว้วางใจ และเปิดใจเข้าร่วมทำกิจกรรมกับโครงการฯ อย่างต่อเนื่อง โครงการฯ ได้ใช้วิธีการดำเนินงาน “5C พิชิตใจเด็กชายขอบ” ประกอบไปด้วย Core person (หากกลุ่มคนที่ใช่และ

สร้างเครือข่ายคนที่ชอบ) **Connect** (ติดต่อ เกาะเกี่ยว เชื่อมสัมพันธ์เชิงลึก) **Control** (ควบคุม กำหนดทิศทาง) **Continue** (ติดตาม ต่อเนื่องยั่งยืน) และ **Complete** (บรรลุความสำเร็จ) (สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. Core person: หากกลุ่มคนที่ใช่ และสร้างเครือข่ายคนที่ชอบ

จุดเริ่มต้นของการทำงานร่วมกับชุมชนนั้น เริ่มต้นจากการค้นหาทีมงานที่มีความมุ่งมั่น และมีเป้าหมายไปในแนวทางเดียวกัน นั่นคือ ค้นหาทีมงานที่มีความต้องการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเด็กเยาวชนชายขอบให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การเริ่มต้นของทีมงานโครงการฯ จึงเริ่มจากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล และค้นหากลุ่มคนที่ใช่ โดยเริ่มต้นลงพื้นที่ค้นหาทีมงาน เริ่มต้นจากการพูดคุยสอบถามกับผู้นำชุมชน หรือประธานชุมชนในพื้นที่ รวมไปถึงสอบถามกับคนในพื้นที่ เพื่อจะได้ข้อมูลในการค้นหาจิตอาสาในพื้นที่เพิ่มเติม

กลุ่มคนที่ใช่สำหรับโครงการฯ นี้คือกลุ่มที่มีความสำคัญ นั่นคือ ผู้มีความรู้ความสามารถในหลากหลายสาขาวิชา อาทิเช่น เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่จากสถาบันการศึกษา นอกจากเจ้าหน้าที่จากองค์กรภาครัฐแล้ว ยังต้องมีการประสานความร่วมมือกันระหว่างเครือข่ายทีมงานภาคเอกชน อาทิเช่น ตัวแทนจากมูลนิธิเอเดสส์ และทีมงานภาคประชาชน อาทิเช่น ตัวแทนจากวัด ตัวแทนจากโรงเรียน กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่ เพื่อประสานความร่วมมือ และยกระดับองค์ความรู้ของเด็กเยาวชนชายขอบ ให้มีความรู้ความสามารถในหลากหลายด้าน นำไปสู่การหาเลี้ยงชีพให้กับตนเองและครอบครัวได้ในอนาคต

ยิ่งไปกว่านั้น ทางโครงการฯ ยังมุ่งเน้นค้นหาตัวแกนนำเด็กเยาวชนในพื้นที่ เพื่อสามารถเชื่อมต่อกับผู้ที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อตัวเด็กเยาวชนชายขอบ และสามารถชักชวนน้องๆ ในกลุ่มแก๊งของตนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการฯ ได้เพิ่มมากขึ้น

2. Connect: ติดต่อ เกาะเกี่ยว เชื่อมสัมพันธ์เชิงลึก

เป็นการเชื่อมโยง สร้างความร่วมมือ สร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างทีมงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมถึงความสัมพันธ์ที่ดีของกลุ่มเด็กเยาวชนด้วยกัน ซึ่งกิจกรรมต่างๆ มีค่อนข้างหลากหลาย และมีเทคนิคที่แตกต่างอย่างชัดเจน ส่งผลให้โครงการฯ ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี อาทิเช่น การลงพื้นที่พูดคุยกับผู้นำชุมชน แกนนำเยาวชน โดยเน้นการปรึกษาแบบไม่เป็นทางการ โดยการร่วมรับประทานอาหารเพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ในการประชุมระหว่างทีมงานและแกนนำคนทำงานด้านเด็กและเยาวชนในพื้นที่ จะเน้นเรื่องการรับฟังความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะของคนในทีมเป็นสำคัญ

เนื่องด้วยเด็กเยาวชนชายขอบมีลักษณะบุคลิกที่ค่อนข้างปิดกั้นคนนอกกลุ่ม มักพูดคุยกู้ดำเนินชีวิตร่วมกับคนในกลุ่มแก๊งเดียวกันเท่านั้น ทีมงานที่ลงพื้นที่ จึงจำเป็นต้องค้นหาวิธีใหม่ๆ ในการเข้าถึงกลุ่มเด็กเยาวชนกลุ่มนี้ อาทิเช่น การเข้าไปพูดคุย ทำความรู้จักกับครอบครัวเด็ก การเข้าไปสังเกตการณ์ เพื่อเก็บข้อมูลก่อนการแสดงตัว เพื่อให้มีข้อมูลเพียงพอให้เด็กกลุ่มนี้ยอมรับและร่วมมือกับโครงการฯ ต่อไป

3. Control: ควบคุม กำหนดทิศทาง

โครงการฯ จะประสบผลสำเร็จได้ต้องมีการควบคุม และกำหนดทิศทางใน 3 ส่วนหลักๆ ที่สำคัญคือ ส่วนที่ 1 ผู้บริหารโครงการฯ จะต้องมึบทบาทหน้าที่ในการผลักดันนโยบาย ร่วมสนับสนุนประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมวาดฝันเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนที่ 2 คือ เด็ก เยาวชนในโครงการฯ จะต้องมีการแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ จะมีการฝึกกฎระเบียบ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ มีการจัดตารางกำหนดการประจำวันที่ชัดเจน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการดูแลกันในทีม มีการฝึกทักษะที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกับคนในสังคม และในส่วนที่ 3 คือ ภาคีเครือข่ายนั้น จะต้องได้รับความร่วมมือ และการสนับสนุนจากคนในพื้นที่ เพื่อจะได้ทำงานทั้ง 3 ส่วนหลักๆ นี้ได้ทำงานอย่างสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน

4. Continue: ติดตาม ต่อเนื่องยั่งยืน

ในการบริหารโครงการฯ ที่ดี เพื่อจะได้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องนั้น จำเป็นต้องมีการดำเนินกิจกรรม รวมไปถึงการติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ในโครงการฟื้นฟู เยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองได้จัดตารางกิจกรรมให้เด็กเยาวชนอย่างต่อเนื่องทุกสัปดาห์ โดยมีทีมพี่เลี้ยงจิตอาสาที่คอยดูแลอย่างใกล้ชิด และร่วมติดตามประเมินจุดแข็ง-จุดอ่อนของเด็ก เพื่อสะท้อนกลับ สร้างแรงบันดาลใจให้เด็กเยาวชนชายขอบได้พัฒนาศักยภาพตนเอง นำไปสู่การสร้างอาชีพ ดูแลตนเองและครอบครัวได้

5. Complete: บรรลุความสำเร็จ

โครงการฯ ได้เสริมสร้างให้เด็กเยาวชนชายขอบ พัฒนาศักยภาพตนเอง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งทางด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และสิ่งสำคัญที่จะมาเติมเต็มความรู้สึกขาดของเด็กเยาวชนชายขอบ คือ การได้รับการยอมรับจากคนในสังคม สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับคนในสังคมได้ ในการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาช่วยเหลือ และทำประโยชน์ให้กับสังคม เป็นจุดเติมเต็มความรู้สึกให้กับเด็กเยาวชนชายขอบ ได้แสดงศักยภาพให้คนในสังคมเกิดการยอมรับเด็กเยาวชนกลุ่มนี้มากยิ่งขึ้น

4.1.2 ผลการดำเนินงาน และความสำเร็จของโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

1. เด็กเยาวชนชายขอบเข้าร่วมเรียนรู้กับกิจกรรมในโครงการฯ เพิ่มมากขึ้นในทุกๆ ปี ส่งผลให้เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ พัฒนาตนเอง และเห็นคุณค่าของตนเอง

นับจากวันที่โครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ได้เปิดตัวขึ้นเมื่อปี 2554 มีจำนวนเด็กเยาวชนชายขอบเข้าร่วมโครงการฯ เพียง 50 คน จากความพยายามของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษานอกระบบ สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น ได้ลงพื้นที่เพื่อค้นหากลุ่มเป้าหมาย นั่นคือ กลุ่มหัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชายขอบ ในปีถัดๆ มา จึงมีจำนวนเด็กเยาวชนชายขอบเข้าร่วมโครงการฯ เพิ่มขึ้นประมาณปีละ 90-100 คนในทุกๆ ปี และในปี 2560 มีจำนวนเด็กเยาวชนชายขอบเข้าร่วมโครงการฯ เพิ่มขึ้นมากถึง 120 คน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ความสำเร็จที่เกิดขึ้นนี้ เกิดจากความร่วมมือกันของทุกภาคส่วน จึงสามารถจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย และทำให้เป็นที่น่าสนใจ จึงเป็นแรงกระตุ้น ดึงดูดให้เด็กเยาวชนชายขอบเข้าร่วมกิจกรรม ส่งผลให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้มีกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ทำร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จุดนี้เองทำให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้ไม่มีเวลาไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข และชวนเพื่อนๆ ในกลุ่มแก๊งของตนเข้ามาร่วมกิจกรรมมากยิ่งขึ้นในทุกๆ ปี ทำให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้ได้เริ่มต้นที่จะพัฒนาตนเอง และเห็นคุณค่าของตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อส่วนรวมมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันมีเด็กเยาวชนชายขอบเข้าร่วมโครงการตั้งแต่ ปี 2554 – 2563 เป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 962 คน (สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ปี พ.ศ.	เด็กเยาวชน เร่ร่อน	เด็กเยาวชน ยากจนและ ด้อยโอกาส	เด็กเยาวชน นอกระบบ การศึกษา	เด็กเยาวชน กลุ่มเสี่ยง	รวมทั้งสิ้น
2554	-	-	38	12	50
2555	10	5	52	28	95
2556	18	10	65	20	113
2557	-	13	47	36	96
2558	3	8	56	15	82
2559	2	14	61	38	115

ปี พ.ศ.	เด็กเยาวชน เร่ร่อน	เด็กเยาวชน ยากจนและ ด้อยโอกาส	เด็กเยาวชน นอกระบบ การศึกษา	เด็กเยาวชน กลุ่มเสี่ยง	รวมทั้งสิ้น
2560	4	18	55	43	120
2561	-	21	43	30	94
2562	-	11	55	39	105
2563	9	19	41	23	92
รวมทั้งสิ้น	46	119	513	284	962
รวมเด็กชายขอบที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 962 คน					

ตารางที่ 4 รายละเอียดกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิต
เด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 – 2563

ที่มา : ฝ่ายการศึกษานอกระบบ สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

2. เด็กเยาวชนชายขอบสามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองไปในทางที่ดีขึ้นได้อย่างชัดเจน

จากผลการดำเนินงาน และความสำเร็จของโครงการฯ ที่ช่วยให้เกิดการสร้างความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มแก๊ง ร่วมคิดร่วมแก้ปัญหาวัยรุ่นในกลุ่มกันเอง ผ่านการจัดกิจกรรมเชิงบวก เกิดการร่วมมือกันทำงานเป็นเครือข่าย สร้างสรรค์กิจกรรมดีๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ปรับเปลี่ยนแนวคิด เกิดพลังสร้างสรรค์เพื่อเปลี่ยนแปลงตนเอง ผู้เข้าร่วมโครงการฯ บางส่วนกลับเข้าไปอยู่ร่วมกับคนในสังคม และมีอาชีพที่สุจริต บางส่วนกลับคืนสู่ระบบการศึกษา และรวมไปถึงพัฒนาตนเองเป็น “แกนนำเยาวชน” ดูแลช่วยเหลือพี่น้องร่วมแก๊งกันเองได้ ยิ่งไปกว่านั้นยังร่วมกันทำประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งผลลัพธ์การดำเนินงานกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการฯ ปี 2554-2563 (สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 2.1 ศึกษาต่อการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) จำนวนรวมทั้งสิ้น 159 คน ประกอบไปด้วย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 112 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 41 คน และในปริญญาตรี จำนวน 6 คน
- 2.2 ทำงานในสายอาชีพ จำนวนรวมทั้งสิ้น 144 คน ประกอบไปด้วย อาสาสมัคร จำนวน 20 คน รับงานก่อสร้าง จำนวน 16 คน ทำงานกับเครือข่าย จำนวน 12 คน ทำงานร้าน หอยทอด จำนวน 7 คน ทำร้านซ่อมมอเตอร์ไซด์ จำนวน 6 คน ทำร้านดอกไม้สด จำนวน 3 คน ทำร้านเบเกอรี่ จำนวน 3 คน ทำร้านทำกรอบรูป จำนวน 2 คน และ

ประกอบอาชีพอื่นๆ อาทิเช่น รับจ้างทั่วไป ร้านขายของ โรงงานอุตสาหกรรม และอื่นๆ
จำนวน 75 คน

1.3 กลับบ้านไปอยู่กับครอบครัว จำนวน 14 คน

1.4 เข้าร่วมเป็นแกนนำคณะทำงานโครงการฯ จำนวน 15 คน

1.5 ช่วยให้มีบัตรประชาชน จำนวน 5 คน

จากผลลัพธ์การดำเนินงานกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการฯ ปี 2554-2563 พบว่า มีเด็กเยาวชนชายขอบสามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองไปในทางที่ดีขึ้นได้อย่างชัดเจน จำนวนมากถึง 337 คน (สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563)

ผลลัพธ์การดำเนินงานกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบ ที่เข้าร่วมโครงการฯ ปี 2554-2563	จำนวน	รวม
ศึกษาต่อ (กศน.)		
-มัธยมศึกษาตอนต้น	112 คน	159 คน
-มัธยมศึกษาตอนปลาย	41 คน	
-ปริญญาตรี	6 คน	
ทำงานสายอาชีพ		
-อาสาสมัครกิจ	20 คน	144 คน
-รับงานก่อสร้าง	16 คน	
-ทำงานกับเครือข่าย	12 คน	
-ร้านหอยทอด	7 คน	
-ซ่อมมอเตอร์ไซด์	6 คน	
-ร้านดอกไม้สด	3 คน	
-ร้านเบเกอรี่	3 คน	
-ร้านทำกรอบรูป	2 คน	
-ประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น รับจ้างทั่วไป โรงงานอุตสาหกรรม	75 คน	
ส่งกลับบ้านสู่ครอบครัว	14 คน	
เข้าร่วมเป็นแกนนำคณะทำงานโครงการฯ	15 คน	15 คน
ช่วยให้มีบัตรประชาชน	5 คน	5 คน
รวมทั้งสิ้น		337 คน

ตารางที่ 5 ผลลัพธ์การดำเนินงานกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยาและ
พัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ตั้งแต่ปี 2554- 2563

ที่มา : ฝ่ายการศึกษานอกระบบ สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

3. เด็กเยาวชนชายชอบพัฒนาตนเองเป็น “แกนนำเยาวชน” และร่วมเป็นจิตอาสาสร้างประโยชน์ให้กับสังคมส่วนรวม

มีเด็กเยาวชนชายชอบส่วนหนึ่งที่สามารถพัฒนาตนเองขึ้นเป็นแกนนำเยาวชน เป็นผู้นำเยาวชนเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง รวมถึงเข้าร่วมกิจกรรมช่วยเหลือสังคม ทำประโยชน์ให้ผู้อื่น กิจกรรมจิตอาสาที่เด็กเยาวชนชายชอบเคยเข้าร่วม ได้แก่ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยในภาวะฉุกเฉิน อาทิเช่น ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ช่วยเหลือผู้ประสบภัยหนาว ช่วยซ่อมแซมบ้านผู้ยากไร้ สิ่งนี้เองที่จะช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับตนเอง รวมไปถึงเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือ ให้สังคมยอมรับเด็กเยาวชนชายชอบมากขึ้น (สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563)

4. เด็กเยาวชนชายชอบกลุ่มที่ไม่มีที่พักอาศัย ได้มีที่พักพิงใน “ศูนย์สร้างโอกาสเด็กและเยาวชนบ้านเราเทศบาลนครขอนแก่น” หรือ “บ้าน Academy” เปรียบเสมือนว่าเด็กกลุ่มนี้ได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ในบ้านหลังนี้

ในขณะที่มีเด็กเยาวชนชายชอบกลุ่มหนึ่งที่สามารถปรับตัว ลด ละ เลิกอบายมุขได้ มีอาชีพสุจริตทำ เพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้เป็นที่ยอมรับของสังคม และสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมปกติได้อย่างมีความสุข ก็ยังมีเด็กเยาวชนชายชอบอีกส่วนหนึ่งที่หนีออกจากบ้าน ยังคงเร่ร่อน ไม่มีที่อยู่อาศัย และไม่มีคนดูแล

ในปี พ.ศ. 2558 ทีมผู้บริหารได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการแก้ปัญหาเด็กเยาวชนหนีออกจากบ้าน และไม่สามารถกลับเข้าไปพักอาศัยที่บ้านได้ จึงทำให้เด็กกลุ่มนี้กลายเป็นเด็กเร่ร่อนไม่มีที่อยู่ ไม่มีคนดูแล จึงได้ต่อยอดความสำเร็จของโครงการฯ โดย ริเริ่มก่อตั้ง “ศูนย์สร้างโอกาสเด็กและเยาวชนบ้านเราเทศบาลนครขอนแก่น” หรือ “บ้าน Academy” ขึ้น เพื่อเป็นศูนย์พักพิงสำหรับเด็กที่ไม่มีที่พักอาศัย ไม่สามารถกลับเข้าบ้านได้ให้มาพักพิงชั่วคราว มีระบบพี่เลี้ยงที่ดูแลเปรียบเสมือนเป็นครอบครัว (สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563)

ในปี พ.ศ. 2559 ได้เริ่มรับเด็กเยาวชนเข้ามาพักอาศัย จำนวน 10 คน เข้าเรียนตามตารางร่วมกับเด็ก เยาวชนในโครงการฯ ในระบบปกติ และกลับมาพักอาศัยที่ศูนย์สร้างโอกาสฯ เมื่อได้ทบทวนแผนการดำเนินงาน เห็นว่า เด็กเยาวชนในบ้าน Academy ควรจะมีหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นของตนเอง เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ชัดเจนกับเด็กเยาวชนกลุ่มนี้มากยิ่งขึ้น จึงได้ปรับวิธีการดำเนินงานใหม่ทั้งหมด โดยจัดเป็นหลักสูตรเข้มข้นที่เน้นในเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ

ในปี พ.ศ. 2562 ผู้บริหารได้มีการวางแผนงานที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยแผนงานเริ่มดำเนินการในช่วงปลายปี (เดือนตุลาคม ถึง เดือนธันวาคม) ทางโครงการฯ จะเริ่มค้นหา คัดเลือกเด็กเยาวชนกลุ่มเป้าหมายเพื่อเข้าร่วมโครงการในหลักสูตรเข้มข้น และเข้าพักอาศัยในศูนย์สร้างโอกาสฯ จำนวน 10 คน จากนั้นในอีก 3 เดือนถัดมา (เดือนมกราคม ถึง เดือนมีนาคม) จะเป็นช่วงเวลาที่ทำให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้ได้เรียนรู้องค์ความรู้ พัฒนาทักษะต่างๆ กับเครือข่าย เรียนรู้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับสังคม และคนรอบข้าง รวมถึงไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งมอมเมาต่างๆ ถัดมาเดือนเมษายน ในช่วงเวลา 1 เดือนนี้ เด็กเยาวชนในศูนย์สร้างโอกาสฯ จะทำการทบทวนบทเรียน และทักษะที่ได้เรียนมาทั้งหมดเพื่อค้นหาตัวเองให้เจอ ว่าตนเองสนใจ และต้องการอยากทำอะไร พร้อมทั้งวาดฝันตัวเองในอนาคต โดยมีพี่เลี้ยงในศูนย์สร้างโอกาสฯ ช่วยแนะนำ และตบถักความคิดดังกล่าว จากนั้นในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนสิงหาคม ช่วงเวลา 4 เดือนนี้ เด็กเยาวชนในศูนย์สร้างโอกาสฯ จะได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะอาชีพตามความสนใจของตนเอง และสุดท้ายในเดือนกันยายน ทางโครงการฯ จะจัดเวทีให้เด็กเยาวชนได้แสดงผลงาน สรุปรการเรียนรู้ทั้งหมดที่ได้จากศูนย์สร้างโอกาสฯ เพื่อสรุปบทเรียนในการดำเนินชีวิตของเด็กเยาวชนในก้าวถัดไป ที่มีความพร้อมจะก้าวออกไปสู่สังคมภายนอกต่อไป ศูนย์สร้างโอกาสฯ จึงถือได้ว่าเป็นพื้นที่ปลอดภัยเพื่อพลิกฟื้นชีวิตให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้พัฒนาตนเอง เริ่มต้นชีวิตใหม่ และเป็นคนดีของสังคมได้ในที่สุด (สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563)

ระยะเวลาดำเนินการ		วิธีดำเนินงาน	รายละเอียด
ตุลาคม – ธันวาคม	3 เดือน	ทีมงานลงพื้นที่	ค้นหากลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมโครงการจากกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ/ กลุ่มเสี่ยง/ เด็กด้อยโอกาส/ ติดยาเสพติด/ เด็กแก๊ง/ เด็กแว้น/ เด็กเร่ร่อน
มกราคม – มีนาคม	3 เดือน	เรียนรู้รอบด้าน	เรียนรู้ร่วมกับเครือข่าย/ พัฒนาทักษะในด้านต่างๆ / สร้างแรงบันดาลใจ/ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
เมษายน	1 เดือน	ค้นหาตัวตน	ตบถักความคิด/ ค้นหาตัวตน/ วาดฝันอนาคต
พฤษภาคม – สิงหาคม	4 เดือน	พัฒนาทักษะอาชีพ	เรียนรู้พัฒนาทักษะอาชีพตามความสนใจ
กันยายน	1 เดือน	สรุปบทเรียน	นำเสนอผลงาน/สรุปบทเรียน/ส่งกลับสู่ครอบครัว

ตารางที่ 6 รายละเอียดแผนการดำเนินงานศูนย์สร้างโอกาสเด็กและเยาวชนบ้านเรา
ในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง
ที่มา : ฝ่ายการศึกษานอกระบบ สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

ประเมินจุดอ่อน และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีกลุ่มเด็กและเยาวชนในโครงการฯ จำนวนหนึ่ง ซึ่งประกอบไปด้วย ไม่เรียน ไม่ทำงาน แต่ชอบมาเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 80 คน ยังไม่เลิกยาเสพติด จำนวน 42 คน ใช้ชีวิตเร่ร่อนไปวันๆ จำนวน 20 คน และยังคงกระทำผิดกฎหมาย จำนวน 16 คน จำนวนรวมทั้งสิ้น 158 คน คิดเป็นร้อยละ 16.4 จากจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด (ตั้งแต่ปี 2554-2563) จำนวน 962 คน (สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2563) ซึ่งทางโครงการฯ ยังคงต้องวางแผนดำเนินการ เพื่อติดตามพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้เปลี่ยนแปลงตัวเองให้ได้ในที่สุด

4.2 ผลการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 กลุ่ม ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง จำนวนทั้งสิ้น 17 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลโครงการฯ จำนวน 4 คน หัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชายขอบในเทศบาลเมืองขอนแก่นที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 1 คน พี่เลี้ยงจิตอาสาที่ร่วมกิจกรรมเป็นครูอาสาสมัครโครงการฯ จำนวน 5 คน เด็กเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 5 คน และเครือข่ายพันธมิตรที่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 2 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และการสุ่มแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) เมื่อได้ข้อมูลในเชิงลึกจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแล้ว จึงได้นำข้อมูลมานำเสนอในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณนา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 แนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชนในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ผู้วิจัยขอเสนอในรูปแบบการบรรยายผ่านวิธีการดำเนินงาน “5C พิชิตใจเด็กชายขอบ” ประกอบไปด้วย (1) Core person (หากกลุ่มคนที่ใช่และสร้างเครือข่ายคนที่ชอบ) (2) Connect (ติดต่อ เกาะเกี่ยว เชื่อมสัมพันธ์เชิงลึก) (3) Control (ควบคุม กำหนดทิศทาง) (4) Continue (ติดตาม ต่อเนื่องยั่งยืน) และ (5) Complete (บรรลุความสำเร็จ) ซึ่งทางเทศบาลนครขอนแก่นได้

นำรูปแบบวิธีการนี้มาใช้ในการดำเนินการโครงการฯ ซึ่งมีรายละเอียดผลการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ดังต่อไปนี้

1. Core person: หากกลุ่มคนที่ใช่และสร้างเครือข่ายคนที่ชอบ

จากจุดเริ่มต้นของโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ที่เริ่มมาจากภาคประชาชนมองเห็นปัญหาในท้องถิ่นของตน และไม่นิ่งดูตาย โดยมีประธานชุมชนริเริ่มช่วยเหลือดูแลเด็กเยาวชนในพื้นที่ของตนเองก่อน จนต่อมาทางเทศบาลนครขอนแก่นได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหานี้ จึงได้เข้ามาช่วย ต่อยอดริเริ่มเกิดเป็นโครงการฯ นี้ขึ้นมาได้

การเริ่มต้นของทีมงานโครงการฯ จึงเริ่มจากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล และค้นหากลุ่มคนที่ใช่ ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ช่วงก่อนก่อตั้งโครงการฯ ทีมได้พูดคุยกันเรื่องปัญหาเด็กเยาวชนที่มีจำนวนไม่น้อยที่อยู่นอกระบบการศึกษา ทางเทศบาลจึงลงพื้นที่สำรวจ พบเด็กนอกระบบออกจากโรงเรียนกลางคัน ไม่ได้เรียนต่อ พบเด็กเร่ร่อน ขาดโอกาส พบเด็กแก๊ง เด็กแว้น เด็กติดยา จึงได้นำเรื่องมาเสนอผู้บริหาร โดยเริ่มเขียนโครงการ และลงไปคุยกับผู้นำชุมชน และจิตอาสาในพื้นที่ เพื่อหาทีมชุมชนร่วมขับเคลื่อน”

จากการลงสัมภาษณ์จิตอาสาต้นแบบคนแรกที่เริ่มต้นทำจิตอาสาในปี 2551 ตั้งแต่โครงการฯ ยังไม่เริ่มก่อตั้ง จิตอาสาท่านนี้ มีตำแหน่งเป็นประธานชุมชนสามเหลี่ยม มีเด็กเยาวชนอยู่ในความดูแลในพื้นที่จำนวนหนึ่ง ในปี 2554 ทางเทศบาลได้ลงพื้นที่ค้นหาทีมงาน จึงได้รับเชิญเข้าร่วมเป็นหนึ่งในทีมงานของโครงการฯ และยังสามารถดึงกลุ่มเด็กเยาวชนบ้านสามเหลี่ยมเข้าร่วมโครงการอีกด้วย ซึ่งมีรายละเอียดการสัมภาษณ์ดังนี้

“ในปี 2551 ได้เริ่มดูแลเด็กและเยาวชนในพื้นที่เทศบาลบ้านสามเหลี่ยม เด็กกลุ่มนี้เป็นเด็กเกรงที่โดนไล่ออกจากโรงเรียน จึงเรียนไม่จบชั้น ม.ต้น แต่วิธีการดูแลแบบที่ทำอยู่ ไม่ได้ทำให้เด็ก ๆ กลับตัวกลับใจเป็นคนดีได้สำเร็จ ผมจึงปรับมุมมองความคิด ผลักดันตัวเองเข้าอบรมจิตวิทยา จะได้มีความรู้มาปรับใช้ดูแลเด็ก ๆ พอดีกับทางเทศบาลฯ ลงพื้นที่มาชวนผมไปร่วมทีมด้วย มันตรงกับใจผมคิดไว้ จึงได้ตอบรับไปทันที”

เมื่อเริ่มต้นชวนพ่อสมชาติ จิตอาสาต้นแบบ ประธานชุมชนสามเหลี่ยมเข้าร่วมทีมได้แล้ว จึงได้เริ่มเข้าพูดคุยกับผู้นำชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงได้ค้นพบจิตอาสาท้องถิ่นอีกหลายท่าน ที่มีความสนใจช่วยเหลือเด็กๆ ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เมื่อลงพื้นที่พูดคุยกับผู้นำชุมชน และจิตอาสาท้องถิ่น ก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี จากพ่อสมชาติ จิตอาสาต้นแบบในชุมชนสามเหลี่ยม แม่มี แม่ค้าหอยทอดที่ให้ความเอ็นดู ดูแลเด็กเร่ร่อนเสมือนลูกหลาน แม่กุง เจ้าของร้านขายโลงศพ ที่มีลูกชายกำลังเข้าสู่วัยรุ่น ที่ชวนเพื่อนๆ ลูกมาช่วยงานที่ร้าน จะได้ไม่ไปเกรที่อื่น แม่เหมย จิตอาสาชุมชนเหล่านาคี และชุมชนทางรถไฟ ที่ช่วยเหลือเด็กด้วยโอกาส หางานให้ทำ”

ในเวลาต่อมา จึงพบว่า ในขณะที่ทางทีมงานโครงการฯ ไม่เคยเจอแกนนำเด็กเยาวชนในพื้นที่นั้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว มีแกนนำเด็กเยาวชนที่ยังไม่ไว้วางใจ และยังไม่เปิดเผยตัวตน ได้เฝ้าสังเกตการณ์ทำงานของโครงการฯ อย่างใกล้ชิดตั้งแต่วันที่เริ่มโครงการฯ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ในปี 54 เริ่มต้นการจัดกิจกรรม ที่พ่อสมชาติพาทีมเด็กเยาวชนบ้านสามเหลี่ยมเข้าร่วมค่ายเยาวชน ที่เขาใหญ่ ได้สังเกตว่า มีเด็กเยาวชนจากแก๊งม้งกรดำเข้าร่วมกิจกรรมด้วยเยอะ แต่ยังไม่เปิดเผยตัว จนกระทั่งเด็กเหล่านี้อยู่ร่วมกิจกรรมกับโครงการได้ประมาณ 1 ปี จึงได้ยอมเปิดเผยตัวว่า อยู่ในแก๊งม้งกรดำ และมีพี่ใหญ่ ที่เป็นหัวหน้าแก๊ง คอยติดตามใกล้ชิดมาตลอดระยะเวลา 1 ปี จากวันนั้นมาทางโครงการจึงได้ คุณเปี้ยก หัวหน้าแก๊งม้งกรดำเข้าร่วมอยู่ในทีมด้วย”

ในการจัดค่ายเยาวชนที่เขาใหญ่นั้น ทางโครงการฯ ได้ทำการประสานองค์กรเครือข่ายที่สนใจ และพร้อมจะมาช่วยให้ความรู้แก่เด็กเยาวชน ดังคำสัมภาษณ์

“ทางโครงการ ได้ประสานอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตเวช จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น มาช่วยให้ความรู้เรื่อง การทำงานของสมอง เพื่อช่วยแนะนำกลุ่มเด็กๆ ที่อยู่ระหว่างการเลิกยาเสพติด รวมไปถึงชวนนิสิตปริญญาโทด้านจิตสังคมบำบัด มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่สนใจทำเรื่องเด็ก และเยาวชนมาช่วยสอนน้องๆ ในค่าย และช่วยลงชุมชนต่อเนื่อง เป็นเวลา 3 เดือน”

โดยทุกคนมีเป้าหมายเดียวกัน คือ ต้องการช่วยเหลือ พลิกฟื้นชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในพื้นที่ให้มีอาชีพ สามารถดำรงชีวิตร่วมกับคนในสังคมได้เฉกเช่นคนทั่วไป

2. Connect: ติดต่อกัน เกาะเกี่ยว เชื่อมสัมพันธ์เชิงลึก

จากลักษณะบุคลิกเฉพาะตัวของกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบที่ค่อนข้างปิดกั้นคนนอกกลุ่ม มักพูดคุย ดำเนินชีวิตร่วมกับคนกลุ่มแก๊งเดียวกัน ในการเข้าถึงกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบจึงเน้นการเข้าไปพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ การทำความรู้จักกับครอบครัว หรือคนรอบข้างที่ใกล้ชิดกับเด็ก เพื่อให้เด็กเกิดการยอมรับ และไว้วางใจมากขึ้น จะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ปี 2554 มีข้อร้องเรียนว่า เด็กๆ ใช้สารเสพติด และส่งเสียงโวยวายแถมคอนโดร้างในชุมชนบ้านสามเหลี่ยม ผมจึงไปสำรวจพื้นที่ตอนเด็กๆ ไม่อยู่ พบถูกตมกวาวางเกลื่อน ครั้งต่อมาจึงไปแอบดู และจำหน้าเด็กๆ ไว้ว่ามีใครบ้าง จากนั้นก็มาตีชี พูดคุย สร้างความคุ้นเคยกับเด็กๆ บอกว่ารู้ว่าจะทำอะไรกันอยู่ ไม่ต้องหนี ไม่งั้นจะตามไปหาถึงที่บ้าน ถ้าว่างก็มาทำกิจกรรมกันดีกว่า ตอนเริ่มต้นมีเด็กๆ เข้าร่วมกิจกรรม 4 คน และเมื่อเค้าเห็นว่าเราจริงใจ มาเพื่อต้องการช่วยเหลือเค้าจริงๆ เค้าก็ชวนเพื่อนๆ มาอีกเพียบเลย”

การสร้างความคุ้นเคยกับเด็กเยาวชนนั้น จึงเป็นอีกหนึ่งสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้โครงการฯ ประสบผลสำเร็จได้โดยง่าย ทางโครงการฯ จึงมีวิธีการดำเนินงานที่เป็นเชิงรุก นั่นคือ การลงพื้นที่ เพื่อมีส่วนร่วมกับชุมชน และครอบครัวของเด็ก ดังแสดงในบทสัมภาษณ์

“จากที่ผู้บริหารให้ความสำคัญกับเด็กๆ กลุ่มนี้ ทีมงานของเราจึงเน้นลงพื้นที่ สร้างความคุ้นเคยกับคนในชุมชน เพื่อสอบถามข้อมูล ลงไปคลุกคลีกับครอบครัวน้องๆ เพื่อสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมในสิ่งที่เราอาจยังไม่รู้จะได้หาหนทางช่วยเหลือน้องๆ ได้อย่างดีที่สุด”

อีกเทคนิคหนึ่งในการเข้าหา ทำความรู้จักกับกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบคือ การพูดคุยถามความต้องการเพื่อให้เด็กได้มีสิทธิในการเลือกทำในสิ่งที่ชอบ เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะสร้างคุณค่าให้กับตัวเอง เนื่องจากเด็กเยาวชนกลุ่มนี้ต้องการอิสระ และไม่ต้องการถูกบังคับ ดังแสดงในบทสัมภาษณ์

“จากที่เดิมผมดูแลเด็กในชุมชนสามเหลี่ยม มีเด็กส่วนน้อยที่เชื่อผมและทำตาม แต่มีเด็กอีกกลุ่มที่ไม่เชื่อ และยิ่งเกรเหมือนเดิม ผมจึงได้เริ่มหาความรู้ด้านจิตวิทยาเพิ่มเติมเพื่อนำมาปรับใช้ดูแลเด็กๆ ผมได้ไปเรียนหลักสูตรการเป็นวิทยากรกระบวนการภาคประชาชน ของ อาจารย์ โสภณ ภูเก้าล้วน สอนถึงเรื่อง ทฤษฎี win-win I’m OK You’re OK คือเราต้องถามความต้องการเด็กๆ เพื่อให้เค้าได้เลือกทำในสิ่งที่ชอบ ผมจึงลองเริ่มถามเด็กๆ ว่าต้องการอะไร เด็กส่วนใหญ่บอกว่าอยากเล่นฟุตบอล ผมจึงจัดหาลูกฟุตบอล ขอเข้าไปเล่นในโรงเรียน และจัดตั้งทีมฟุตบอลลงแข่งขัน เพื่อสร้างกิจกรรมดีๆ ให้กับเด็กๆ ให้ได้ใช้เวลาว่าให้เกิดประโยชน์ นอกจากนั้นยังฝึกการเข้าสังคม ฝึกการมีน้ำใจนักกีฬา ฝึกให้เด็กรู้แพ้รู้ชนะ รู้ภัยไปด้วยในตัว”

สัมพันธภาพที่ดีระหว่างทีมพี่เลี้ยงจิตอาสา และกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบนั้น จัดได้ว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้โครงการประสบผลสำเร็จได้ ดังบทสัมภาษณ์

“แม่มี เป็นแม่ค้าขายหอยทอด นอกจากจะให้น้องๆ ช่วยทำงานแล้ว ยังดูแลเรื่องอาหารการกิน ข้าวของเครื่องใช้ รวมไปถึงให้เงินค่าขนม น้องๆ ติดตัวไว้ใช้ยามฉุกเฉินอีกด้วย”

จากบทสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่า ทีมพี่เลี้ยงจิตอาสา มีความเอาใจใส่ดูแลเด็กเยาวชนชายขอบ ทั้งคอยช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา และคอยดูแลด้านความเป็นอยู่ เปรียบเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน สิ่งนี้เองที่ทำให้เด็กเยาวชนชายขอบในโครงการฯ ได้รับความรักความอบอุ่นชดเชยในส่วนที่ขาดหายไป ซึ่งแม้จะเป็นแค่เพียงสิ่งเล็กน้อย แต่ก็สามารถเติมเต็มชีวิตให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้เห็นถึงคุณค่าในตัวเองมากขึ้น

3. Control: ควบคุม กำหนดทิศทาง

ผู้บริหารโครงการฯ มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย สนับสนุน ประสานความร่วมมือกับเครือข่าย รวมไปถึงการกำกับ ติดตาม การปฏิบัติงานของทุกฝ่ายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้รวมถึงการกำกับกับการมอบหมาย และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน ทั้งในส่วนเจ้าหน้าที่ดำเนินโครงการฯ ภาคีเครือข่าย พี่เลี้ยงจิตอาสา หัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชายขอบ และรวมถึงกลุ่มเด็กเยาวชนที่ร่วมเป็นทีมดำเนินโครงการฯ เพื่อให้ทุกฝ่ายทำงานอย่างสอดคล้อง เชื่อมโยง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน นำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุดในที่สุด ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“จากการลงสำรวจพื้นที่ เพื่อค้นหาเด็ก เยาวชนกลุ่มเสี่ยงในช่วง เริ่มต้นเขียนโครงการฯ เมื่อนำข้อมูลมานำเสนอ ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญกับเด็กกลุ่มนี้ และได้ผลักดันให้เกิดโครงการ รวมถึงยื่นขอทุน จากสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ได้ สำเร็จ และแม้ว่าทุนจาก สสค. จะมีเงินสนับสนุนแค่เพียง 3 ปีแรก ผู้บริหารก็ยังเห็นควรที่จะทำต่อ โดยใช้ทุนของตนเอง ตั้งแต่ปี 57 จนถึงปัจจุบัน”

ผู้บริหารนับเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการบริหาร ขับเคลื่อนทีมงาน หากผู้บริหารให้ความสำคัญ และให้อิสระทีมงานในการทำงาน จะส่งผลให้เกิดผลสำเร็จของงานได้โดยง่าย ดังบท สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“บ่อยครั้งที่ท่านนายกฯ ใช้เวทีในการไปประชุมตามที่ต่างๆ เพื่อ นำเสนอ และบอกเล่าถึงความสำคัญของโครงการฯ รวมถึงเปิดเวทีให้ น้องๆ ได้นำเสนอผลงานด้วยตัวเอง เพื่อให้เกิดการยอมรับในวงกว้าง ท่าน จะคอยชี้แนะ ให้คำปรึกษา และให้อิสระทีมงานได้ทำงานอย่างเต็มที่ ช่วย ให้การทำงานต่างๆ คล่องตัวขึ้น”

จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารโครงการฯ ได้ให้ความสำคัญกับเด็ก เยาวชนชายขอบเป็นอย่างมาก และเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีในเด็กเยาวชนกลุ่มที่ยังต้องการการดูแลอย่างต่อเนื่อง ทางผู้บริหารจึงได้ ผลักดันให้เกิดนโยบาย และรูปแบบหลักสูตรที่เข้มข้นมากยิ่งขึ้น ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เราเริ่มโครงการมาตั้งแต่ ปี 54 จนในปี 59 ผู้บริหารมองเห็นว่า ยังมีเด็ก เยาวชนในโครงการฯ บางคนที่เป็นเด็กเร่ร่อน ไม่มีที่อยู่ จึง เล็งเห็นว่า ควรปรับรูปแบบการดำเนินงาน โดยทำหลักสูตรเข้มข้นขึ้น มีการจัดการเรียนการสอนที่เข้มข้นแยกจากเด็กเยาวชนในโครงการ และยัง เปิดเป็นบ้าน Academy เป็นโรงเรียนกิน-นอน เพื่อเป็นที่พักอาศัยให้กับ เด็ก เยาวชนเร่ร่อน และจะได้ดูแลพวกเขาได้อย่างใกล้ชิดอีกด้วย”

ต้นกำเนิดแห่งความสำเร็จต่างๆ นั้น เริ่มต้นจากทีมผู้บริหารที่เห็นถึงความสำคัญ ให้การ สนับสนุนทั้งด้านทรัพยากร ด้านการเงิน และด้านต่างๆ รวมไปถึงช่วยนำเสนอโครงการฯ ในที่ประชุม ระหว่างทีมบริหาร ประธานเครือข่าย จึงทำให้โครงการฯ นี้ สามารถตอบโจทย์ และแก้ปัญหาในพื้นที่ ได้เป็นอย่างดี

4. Continue: ติดตาม ต่อเนื่องยั่งยืน

โครงการฯ จะประสบผลสำเร็จได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่การดำเนินโครงการฯ จะต้องมีการติดตาม และการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้จากที่ทางโครงการฯ ได้มีการจัดตารางกิจกรรมให้เด็กเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฯ เป็นประจำทุกสัปดาห์ โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนหัวข้อ หรือรูปแบบการจัดกิจกรรมตามความเหมาะสมในแต่ละช่วงเวลา แต่ก็ยังคงจัดกิจกรรมมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งโครงการฯ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เริ่มต้นโครงการฯ ได้เน้นจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะอาชีพเท่านั้น แต่เมื่อโครงการฯ ได้ประสานเครือข่ายที่มีความรู้ที่หลากหลายมากขึ้น จึงได้จัดตารางกิจกรรมประจำสัปดาห์ เพื่อให้ครอบคลุม และชัดเจน เช่น จัดการเรียนจาก กศน. สอนวิชาชีพต่างๆ ตามความถนัด เช่น ซ่อมมอเตอร์ไซค์ และในวันเสาร์ เรามีกิจกรรมพาเด็กๆ เข้าวัด เพื่ออบรมพัฒนาจิตใจไปด้วย เพื่อให้เด็กสงบจิตใจ จัดการกับอารมณ์ของตนเอง ได้ดีขึ้น”

ในระหว่างทำกิจกรรม ทางโครงการฯ จะมีพี่เลี้ยงจิตอาสาที่คอยดูแลอย่างใกล้ชิด อาทิเช่น แม่กุง เจ้าของร้านขายยาโรงศพ ที่เข้าร่วมเป็นจิตอาสาในโครงการฯ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“อย่างเช่น แม่กุง แก่เปิดร้านขายยาโรงศพ มีลูกชายกำลังเป็นวัยรุ่น แก่ชวนลูกชายและเพื่อนๆ มาอยู่ที่ร้าน ดูแลเรื่องที่พัก อาหาร และให้ช่วยกันทำโรงศพขาย เพื่อตั้งลูกชายออกมาจากมุมมืด แถมยังสร้างเป็นอาชีพทำรายได้ในอนาคตได้อีกด้วย”

การให้คำแนะนำประเมินจุดแข็ง-จุดอ่อนของเด็ก เพื่อพัฒนาศักยภาพ นำไปสู่การสร้างอาชีพหารายได้ในอนาคตนั้น เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่โครงการฯ ให้ความสำคัญ ซึ่ง พี่เปี้ยก หัวหน้าแก๊งม้งกรดำ หัวหน้าทีมดูแลเด็กนอกระบบ และผู้จัดการศูนย์สร้างโอกาสเด็กและเยาวชนบ้านเรา เทศบาลนครขอนแก่น ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก ดังรายละเอียดคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“คุณเปี้ยก หัวหน้าแก๊งม้งกรดำ ได้ผันตัวเองมาเป็นเจ้าของธุรกิจก่อสร้าง และได้ชวนเด็กๆ ในแก๊งมาช่วยงานก่อสร้างตึก สร้างองค์พระพุทธรูปตามวัด เด็กผู้ชายจะให้ช่วยงานก่อสร้างทั่วไป คนที่เป็นรุ่นพี่จะให้เรียนรู้การคุมงานก่อสร้าง และคุมงานน้อง ๆ ไปด้วย บางทีหนุ่ม ๆ

ในแก๊งมีครอบครัวเป็นเด็กผู้หญิงพามาทำงานด้วย เราก็จะให้ฝึกทำงาน
ธุรการ งานบัญชี เค้าจะได้มาทำงานด้วยกัน ไม่ไปเถลไถลที่อื่น เราก็ดูแล
เรื่องที่พัก อาหารให้เค้าด้วย”

นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการดูแลชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไป สร้างแรงบันดาลใจให้เด็กเข้าร่วม
กิจกรรมที่ดี ที่สร้างสรรค์ ทั้งที่จัดในโครงการฯ และกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่น ๆ ที่เด็กสนใจ ดังบท
สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“มีน้องในโครงการฯ คนนึงอยากใส่ชุดฟอร์มทำงาน เราจึง
ประสานให้น้องไปช่วยงานอาสาเทศกิจ เค้าจะมีให้ใส่ชุดฟอร์มเท่ ๆ น้อง
คนนี้ชอบมาก จากเดิมแต่ละวันแต่งตัวเป็นเด็กแว้นส์ ใส่ตุ้มหูใหญ่ ๆ
ตอนนี้แต่งชุดฟอร์มเท่ ๆ ทำงาน ไม่แต่งแว้นส์ แกรมไปเย็บหูคิน ถามว่า
ทำไมน้องถึงยอมเย็บหูคิน น้องบอกจะได้เหมาะสมกับชุดที่ใส่ครับ เราฟัง
เราก็อิ่มตามเลย น้อง ๆ น่ารักมากครับ”

จะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ว่า โครงการฯ มีการประสานเครือข่าย จัดกิจกรรมที่ค่อนข้าง
หลากหลาย ด้วยเพราะ เด็กเยาวชนชายขอบมักมีความต้องการที่แตกต่าง และหลากหลายกว่าเด็ก
เยาวชนทั่วไป หากเราจะดึงเด็กเยาวชนกลุ่มนี้ให้เข้ามามีส่วนร่วม เราจึงต้องจัดกิจกรรมที่หลากหลาย
ตามความต้องการ รวมถึงให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ร่วมด้วย

5. Complete: บรรลุความสำเร็จ

เด็กเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการฯ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งทางด้านการศึกษา ด้าน
อาชีพ สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับคนในสังคม และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมมากขึ้น ดังบท
สัมภาษณ์

“เด็ก ๆ ที่เข้าร่วมโครงการฯ ส่วนหนึ่งเรียนต่อ กศน. บางคนขยัน
เรียนต่อจนถึงปริญญาตรี อีกส่วนทำงานสายอาชีพ เช่น งานก่อสร้าง ขยาย
ของ ซ่อมมอเตอร์ไซค์ ดูพวกเค้าสนุกกับงานที่เค้าทำ บางคนมีครอบครัว
มีลูก ชวนแฟนมาทำงานด้วย ส่วนรุ่นพี่ในโครงการหลายคนตอนนี้เป็น
แกนนำคณะทำงานช่วยดูแลน้องๆ ในทีมได้ เพราะถือเป็นแบบอย่างที่ดี
น้อง ๆ เชื่อและทำตาม”

ยิ่งไปกว่านั้นเด็กเยาวชนชายขอบอีกกลุ่มหนึ่ง ยังสามารถเป็นแกนนำเยาวชน เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเพื่อน ๆ รวมถึงเข้าร่วมในกิจกรรมจิตอาสาช่วยเหลือ และทำประโยชน์ให้กับสังคม ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“น้อง ๆ บางคนชอบงานจิตอาสา อย่างเช่น งานอาสาเทศกาล หรือ งานช่วยเหลือคนในชุมชนในช่วงน้ำท่วม ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี เพราะจะช่วยให้เห็นคุณค่าในตัวเองมากขึ้น และมีส่วนช่วยให้คนในสังคมยอมรับกลุ่มน้อง ๆ เรามากขึ้นด้วย”

การเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาช่วยเหลือ และทำประโยชน์ให้กับสังคม ทำให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้ได้แสดงศักยภาพให้คนในสังคมเกิดการยอมรับมากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นยังแสดงให้เห็นว่า กลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบมีศักยภาพที่มากพอที่จะดูแลตัวเอง ดูแลผู้อื่น รวมไปถึงดูแลสังคมส่วนรวมได้เฉกเช่นเด็กเยาวชนทั่วไป

จากที่เด็กเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการฯ ประสบความสำเร็จ มีอาชีพสุจริต สร้างรายได้ด้วยตนเอง รวมถึงเป็นแกนนำเด็กเยาวชน ได้รับการยอมรับจากสังคมแล้วนั้น ยังคงมีเด็กเยาวชนในโครงการฯ อีกบางส่วนที่ครอบครัวแตกแยก กลับเข้าบ้านไม่ได้ จึงยังคงใช้ชีวิตในสังคมเดิม ๆ ทำให้มีแนวโน้มที่จะกลับไปกระทำความผิดได้ ทางโครงการฯ จึงมีแนวคิดในการพัฒนาต่อยอดโครงการฯ ให้ครอบคลุมเด็กเยาวชนชายขอบกลุ่มนี้ รายละเอียดดังบทสัมภาษณ์นี้

“ทีมผู้บริหารได้ก่อตั้งศูนย์สร้างโอกาสฯ เพื่อต่อยอดความสำเร็จโครงการฯ ให้ครอบคลุมกลุ่มเด็กๆ ที่ทะเลาะกับที่บ้าน ไม่มีที่อยู่ เสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำ ได้เริ่มเปิดบ้านรับน้องๆ เข้ามาอยู่ เมื่อปี 59 และให้เข้าร่วมกิจกรรมตามตารางเวลา น้อง ๆ มีความสุข มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้มากขึ้น มีน้อง ๆ หลายคนปรับพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น”

จากความสำเร็จของโครงการฯ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ทางโครงการฯ มีแนวคิดขยายเครือข่ายดูแลเด็กเยาวชนชายขอบไปยังจังหวัดอื่นๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนในการแก้ปัญหาสังคม ซึ่ง ณ เวลานั้นรูปแบบการดำเนินโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ในการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ได้มีการต่อยอดการดำเนินโครงการฯ ไปยังจังหวัดในแถบภาคอีสานอีก 2 จังหวัดเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คือจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสุรินทร์ ดังบทสัมภาษณ์

“มีทีมเครือข่ายและเจ้าหน้าที่ของเราย้ายไปทำงานที่อุดร และที่สุรินทร์ ตอนนี้จึงได้นำรูปแบบการดำเนินงานของเรา ไปใช้แก้ปัญหาเด็กเยาวชนในพื้นที่จังหวัดอุดร และสุรินทร์แล้ว โดยมีพี่เป็ยก หัวหน้าแก๊งมั่งกรดำ นำทีมน้องๆ ในแก๊งไปให้ความรู้ และเร็วๆ นี้กำลังจะไปอบรมยาเสพติดด้วย ซึ่งผู้บริหารที่นั่นได้ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี”

ทั้งนี้ในการนำรูปแบบการดำเนินโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ของเทศบาลนครขอนแก่น ไปปรับใช้ในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ นั้น ทางผู้บริหารโครงการฯ ในพื้นที่นั้นๆ จำเป็นต้องทบทวน และปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานให้เข้ากับบริบทของพื้นที่นั้นๆ ด้วย

4.2.2 ปัญหา และอุปสรรคในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

จากที่ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลข้างต้น จัดได้ว่าเป็นบทสัมภาษณ์ที่แสดงถึง แนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชนในโครงการฯ แต่อย่างไรก็ตามทางโครงการฯ ก็ยังพบเจอปัญหา อุปสรรคในระหว่างดำเนินโครงการฯ ซึ่งจะได้้นำข้อมูลดังกล่าวมาทบทวน วางแผนการดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงาน เพื่อช่วยให้ผลลัพธ์การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ด้วยลักษณะทั่วไปของเด็กเยาวชนชายขอบมักคบหา พูดคุยกันเฉพาะในกลุ่มตนเอง โดยมีรุ่นพี่ และหัวหน้าแก๊งคอยดูแลซึ่งกันและกัน เปรียบเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน ทำให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้ ไม่ได้มีความจำเป็นต้องติดต่อกับคนภายนอก ด้วยลักษณะเช่นนี้ จึงทำให้การดำเนินชีวิตของเด็กเยาวชนชายขอบถูกปิดกั้นจากสังคมภายนอกมาก ส่งผลให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้มักไม่ไว้วางใจ และไม่คบหาคนนอกกลุ่ม ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ช่วงแรกที่เข้าไปพูดคุย น้องๆ หนีไม่คุยด้วยเลย คงเพราะมีคนไปพูดไม่ดีกับเค้าบ่อย ทำให้ไม่ไว้วางใจคนนอกกลุ่ม โดยปกติแล้วน้องๆ เค้าจะคบเฉพาะกลุ่มตัวเอง ไม่ค่อยคุยกับคนนอกกลุ่ม เวลามมีปัญหา ก็จะมีรุ่นพี่ในกลุ่มช่วยกันดูแล”

จากที่เด็กเยาวชนชายขอบมักถูกมองว่าเป็นคนนอกระบบ ไม่น่าคบหา ส่งผลให้มักถูกปิดกั้นจากสังคมภายนอก และไม่ได้รับโอกาสทางสังคม รวมไปถึงเด็กบางคนถูกตราหน้า และถูกปฏิเสธจากครอบครัวตนเอง จึงทำให้เด็กฝังใจ และเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้ไม่กล้าคิดที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเอง ดังบทสัมภาษณ์

“น้องบางคนไปสมัครงานก็ถูกปฏิเสธ ไม่รับเข้าทำงาน เพราะพวกเค้าชอบคิดว่าน้องๆ เป็นเด็กไม่ได้อยู่ตลอด พอมีอะไรเสียหาย มีอะไรไม่ดี ก็มาโทษน้องๆ เราก่อน น้องๆ เค้าก็น้อยใจว่าเค้าไม่ได้ทำผิดอะไร ทำไมต้องมาว่ากัน”

“น้องโดนแม่ตำว่ามาว่าเป็นเด็กไม่มีอนาคต เทียวเล่นไปวันๆ เมื่อโดนตำว่าอยู่ทุกวันซ้ำๆ น้องจึงไม่อยากกลับบ้านไปเจอแม่ แล้วหลบมาพักอยู่กับกลุ่มเพื่อนๆ สบายใจกว่า น้องบางคนโดนไล่ออกจากบ้านก็มี”

การที่เด็กเยาวชนชายขอคบหากันเฉพาะในกลุ่มตนเอง จึงดำเนินชีวิตและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันกับรุ่นพี่ในกลุ่ม ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับสิ่งไม่ดี และเมื่อเชิญชวนน้อง ๆ มาเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการฯ เด็กเยาวชนชายขอคบกลุ่มนี้จึงจำเป็นต้องปรับตัว และแยกตัวออกจากสังคมเดิม ๆ ดังบทสัมภาษณ์

“ที่ผ่านมาสังคมเด็กแก๊ง มักจะชอบสร้างความวุ่นวาย และยุ่งเกี่ยวกับสิ่งไม่ดี เช่น พวกลักขโมย ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด หรือการพนัน ในช่วงแรกที่ทางโครงการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้น้องๆ จึงมีน้องบางคนที่ไม่ได้สนใจจะเข้าร่วม เหมือนเค้าไม่เห็นความสำคัญที่จะต้องเปลี่ยนแปลงตัวเอง เพราะคิดว่ามีชีวิตในแบบเดิม ๆ ก็สนุกดีอยู่แล้ว”

จากสิ่งนี้ทำให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้มักใช้ชีวิตแยกออกจากเด็กเยาวชนทั่วไป ดำเนินชีวิตในแบบเดิม ๆ ตามรอยรุ่นพี่ในกลุ่ม โดยไม่ได้มีเป้าหมายในชีวิต หรือคิดที่จะสร้างคุณค่าให้กับตนเอง ดังบทสัมภาษณ์

“เด็กบางคนมาเข้าร่วมกิจกรรมตลอดเลย แต่ก็ยังไม่ดีขึ้นสักที พอลองตามไปดูชุมชนที่เค้าอยู่ เค้ายังอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดิมๆ ยังยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอยู่ เราต้องพยายามดึงเค้าออกมาจากตรงนั้นให้ได้”

ด้วยโครงการฯ มีหัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชายขอคบเข้าร่วมเป็นทีมขับเคลื่อนโครงการฯ จึงเป็นที่ยอมรับจากเด็กกลุ่มแก๊งในเมือง จึงมีเด็กเยาวชนชายขอคบเข้าร่วมโครงการฯ จำนวนเพิ่มมากขึ้นในทุก ๆ ปี ส่งผลให้จำนวนพี่เลี้ยงจิตอาสาไม่เพียงพอ ทำให้ดูแลเด็กเยาวชนชายขอคบที่เข้าร่วมโครงการฯ ได้อย่างไม่เต็มที่ และไม่ได้ติดตามความเป็นอยู่ ทุกข์สุข ของเด็กเยาวชนกลุ่มนี้อย่างใกล้ชิด ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ช่วงหลังนี้ โครงการมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น รวมถึงน้องๆ ที่เข้าร่วมโครงการมานานแล้วบางคนก็ยังคงเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ แต่ก็ยังไม่ปรับเปลี่ยนตัวเองสักที จำนวนพี่เลี้ยงของเราที่ช่วยดูแลก็มีเพิ่มแค่ไม่กี่คน ทำให้น้อง ๆ บางส่วนขาดการติดตามดูแล แต่ก็ยังโชคดีที่มีเพื่อน ๆ ในแก๊งค์ช่วยดูแลกันเอง”

ด้วยภาคีเครือข่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมกับทางโครงการฯ มีภาระงานหลักของแต่ละองค์กรอยู่ในการจะทำหนังสือผ่านหัวหน้างาน เพื่ออนุมัติขอให้เข้าร่วมประชุมกับทีมโครงการฯ จึงยุ่งยาก ลำบาก ดังบทสัมภาษณ์

“บางช่วงที่ประสานนัดหมายกับเครือข่าย ก็มีปัญหาที่เราควบคุมไม่ได้ เช่น เค้กำลังมีงานด่วนอยู่ หรือบางคนก็ไม่สะดวกเข้าร่วมในเวลา เพราะหัวหน้าไม่อนุมัติ หัวหน้างานในบางที่ก็ยังไม่เห็นว่าการของเราไม่สำคัญ ทำให้งานของเราเกิดข้อติดขัดในการทำงานมาตลอด”

บางครั้งผู้บริหารของทีมเครือข่ายจะพิจารณาจากภาระงานของตนเป็นหลัก ทำให้เกิดข้อติดขัดในการจัดสรรเวลาเข้าร่วมประชุม หรือทำกิจกรรมกับโครงการฯ ทางทีมงานจึงเห็นว่า การประสานงานในรูปแบบเป็นทางการไม่สามารถขับเคลื่อนโครงการฯ ได้ จึงปรับเปลี่ยนการทำงานใหม่เป็นรูปแบบการประสานอย่างไม่เป็นทางการ ดังบทสัมภาษณ์

“เมื่อประสานงานผ่านหัวหน้าไม่สำเร็จ ช่วงหลังๆ จึงเปลี่ยนแผนเป็นลองคุยนัดหมาย นัดกินข้าวกันช่วงเย็นนอกเวลางาน พี่ ๆ จิตอาสาส่วนใหญ่ชอบ เพราะเค้าก็มีใจรัก และอยากจะช่วยน้องๆ อยู่แล้ว ถ้าไม่เกี่ยวกับในเวลางาน พี่ ๆ ทุกคนก็ช่วยงานของเราได้อย่างเต็มที่ ทำแบบนี้ก็พอช่วยแก้ปัญหาได้บ้าง แต่ก็ยังติดขัดเรื่องค่าใช้จ่าย ค่าเลี้ยงอาหาร ถ้าบ่อย ๆ พวกเราก็จ่ายไม่ไหวเหมือนกัน”

ตลอดระยะเวลาการดำเนินโครงการฯ ผู้บริหารของเทศบาลนครขอนแก่นได้ให้การสนับสนุนทีมงานอย่างเต็มที่ เนื่องด้วยเด็กเยาวชนชายขอบส่วนใหญ่ในโครงการฯ สามารถกลับตัวกลับใจเป็นคนดี ประกอบสัมมาอาชีพ กลับเข้าระบบการศึกษา รวมไปถึงปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนมากขึ้น ดังบทสัมภาษณ์

“ท่านนายก เวลาท่านไปร่วมประชุมหรือขึ้นเวทีพูดที่ไหน ท่านก็จะกล่าวถึง กลุ่มน้องๆ ในโครงการ ให้ที่ประชุมฟังเสมอ ว่าน้องๆ กลับตัวเป็นคนดี ไปเรียนต่อ ไปทำงานกัน บางคนเป็นจิตอาสาช่วยเหลือชุมชน ทำให้ผู้บริหารทุกคนที่ได้ยินได้ฟังเรื่องนี้ ได้รู้จักน้องๆ ในแง่ดีมากขึ้น”

แต่ทั้งนี้ก็เป็นแค่เพียงการทำให้กลุ่มผู้บริหารในที่ประชุม หรือบุคคลในโอกาสนั้นๆ ยอมรับเท่านั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ตัวโครงการฯ นี้ ได้รับเงินสนับสนุนจากทางภาครัฐไม่เพียงพอต่อการดำเนินโครงการฯ จากที่เด็กเยาวชนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จากการทำกำลังเริ่มต่อยอดขยายโครงการฯ ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ดังบทสัมภาษณ์

“ตั้งแต่เริ่มโครงการฯ เราพยายามขอทุนสนับสนุนจากที่ต่างๆ ทุกครั้งที่มีโอกาส เพราะการดำเนินงานของเราใช้ทั้งกำลังคน และกำลังเงิน ซึ่งตอนนี้เราก็พอมีจิตอาสาใจดีที่รักน้องๆ ช่วยสนับสนุน แต่เรามีเงินสนับสนุนไม่เพียงพอ และยังมีปัญหาที่ต้องพัฒนาโครงการต่อ”

“ทีมงานที่มาช่วยเราเป็นจิตอาสาทั้งหมด มาช่วยแบบไม่ได้มีค่าตอบแทนอะไร เมื่อมีงานที่ต้องใช้จ่ายในโครงการฯ เราจะเอาเปรียบเค้าให้เค้าจ่ายให้ หรือให้เค้าควักสตางค์เลี้ยงน้องๆ บ่อยๆ ก็คงจะไม่เหมาะ”

ทางโครงการฯ ร่วมกับตัวแทนเครือข่ายที่มีความรักและเอ็นดูเด็กเยาวชนชายขอบ ได้ร่วมกันขับเคลื่อนโครงการฯ มาต่อเนื่อง อย่างไม่เหน็ดเหนื่อย ย่อท้อ ซึ่งนอกจากส่วนงานเทศบาลนครขอนแก่นที่มีความรับผิดชอบหลักในโครงการฯ นี้แล้ว ยังไม่มีหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ที่ร่วมสนับสนุนดูแลเด็กเยาวชนชายขอบอย่างจริงจัง เพื่อร่วมผลักดันให้โครงการฯ ดำเนินการอย่างมั่นคง และยั่งยืนได้ในอนาคต ดังบทสัมภาษณ์

“ทีมงานเรารักน้องๆ และทำงานกันด้วยใจจริงๆ ส่วนมากเราทำงานกันแบบไม่ค่อยมองอุปสรรคใหญ่ ๆ เพราะถ้ามีแต่ไปมอง เราจะไม่มีกำลังใจทำงานต่อ ในความจริงแล้วก็ไม่มีภาครัฐมาสนับสนุนเลย มีเพียงผู้บริหารของเราที่ให้อิสระ และให้การสนับสนุนเราอย่างเต็มที่ภายใต้ขอบเขตงานของท่านเท่านั้น ถ้าเรามองปัญหานี้เป็นปัญหาใหญ่แล้วเราหยุดทำ ใครจะดูแลน้อง ๆ ต่อ น้อง ๆ ของเราจะอยู่กันยังไง”

การดำเนินโครงการฯ ที่จะสร้างความยั่งยืนได้นั้น ตัวโครงการฯ จะต้องไม่ยึดติดกับตัวบุคคล เพราะหากยึดติดกับตัวบุคคลแล้ว บุคคลคนนั้นมีการโยกย้าย หรือลาออก จะส่งผลให้การขับเคลื่อนงานของโครงการฯ เกิดปัญหาข้อติดขัดตามมาได้ ดังบทสัมภาษณ์

“ตอนนี้โครงการมีคนดูแลหลักๆ คือ คุณสมาน และมีพี่เปี้ยก ร่วมกับทีมจิตอาสาที่มาช่วยงานเป็นประจำอยู่ 2-3 คน มาช่วยดูแลเรื่องกิจกรรมฝึกอาชีพให้กับน้องๆ ก็ยังคิดอยู่ว่า ช่วงไหนที่พี่ๆ จิตอาสาเค้าติดงานอื่น ไม่สะดวกมาช่วย เราจะแก้ปัญหาให้น้องๆ ยังไง เพื่อให้ได้รับโอกาสที่ดีเหมือนเดิม”

จะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ว่า นอกจากที่โครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนา เด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง จะเป็นผู้รับผิดชอบ ดูแล ช่วยเหลือ อุปถัมภ์ ค้ำจุนเด็กเยาวชนชายขอบแล้วนั้น ก็ยังมีองค์กรภาครัฐ หรือหน่วยงานอื่นใดที่เข้ามารับผิดชอบ หรือสนับสนุนชีวิตความเป็นอยู่กลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบอย่างจริงจัง กลุ่มทีมงานที่ขับเคลื่อนโครงการฯ จึงเน้นอาศัยความร่วมมือกันระหว่างทีมพี่เลี้ยงจิตอาสาที่มีใจรักและเอ็นดูน้องๆ และใช้ชีวิตพึ่งพาตนเองมาโดยตลอด เพราะเห็นว่ายังไม่มีองค์กรภาครัฐที่สนับสนุนกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบอย่างชัดเจน เมื่อเกิดปัญหา ก็จะร่วมหารือกับทีมและบริหารจัดการงานต่างๆ ให้ผ่านพ้นเพียงลำพัง สิ่งนี้เองที่อาจทำให้เกิดปัญหาด้านความยั่งยืนของโครงการฯ ตามมา

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า ทีมงานดูแลโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนา เด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ได้ร่วมกันดำเนินโครงการฯ ช่วยเหลือ ดูแลกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบกันอย่างเต็มที่ แต่ด้วยภาระงานในขอบเขตความรับผิดชอบของตนนั้น ยังไม่ครอบคลุม และไม่สามารถที่จะผลักดัน ขับเคลื่อนโครงการฯ ไปได้อย่างราบรื่น จึงยังคงมีข้อติดขัด ปัญหาอุปสรรคในอีกหลากหลายมุมมอง ที่ยังต้องการการแก้ไข เพื่อพัฒนาต่อยอดในการช่วยเหลือเด็กเยาวชนชายขอบได้อย่างยั่งยืนต่อไป

4.3 การอภิปรายผลการศึกษา

การอภิปรายผลการศึกษาเรื่อง “การศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง” ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาซึ่งมี 3 ข้อ ดังต่อไปนี้

4.3.1 แนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ผู้วิจัยได้ทำการสืบค้นแนวคิด ทฤษฎีเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ทั้งการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามสหประชาชาติ การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามมาตรฐานสากล การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดของประเทศไทย รวมไปถึงแนวคิดที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยและประเทศต่างๆ อาทิเช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น จากนั้นผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ตามขั้นตอนวิจัยข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Research) และผู้วิจัยได้นำข้อมูลต่างๆ ที่สืบค้นได้มาเปรียบเทียบกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย รวมไปถึงเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

จากผลการศึกษาพบว่า หลักแนวคิดทั่วไปของการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามสหประชาชาติ และตามมาตรฐานสากลนั้น คำนึงถึงสิทธิพื้นฐาน และความเท่าเทียมของเด็กและเยาวชน ทั้งในมุมมองของผู้เสียหายและผู้กระทำผิด รวมไปถึงมุ่งเน้นการฟื้นฟูเยียวยา โดยใช้สถาบันทางสังคมเป็นตัวขับเคลื่อน ในส่วนอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีนั้น โดยส่วนใหญ่อำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีจะอยู่ที่ ศาล ตำรวจ อัยการ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ในการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ส่วนใหญ่แล้วมีการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดตั้งแต่ขั้นตอนก่อนชั้นพิจารณา ระหว่างพิจารณา และหลังจากมีคำพิพากษา หรือคำสั่งลงโทษ โดยมีการมอบหมายองค์กรหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน และเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย พบว่า มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย มีแนวทางที่ใกล้เคียงกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามสหประชาชาติ และตามมาตรฐานสากล โดยมีการหลีกเลี่ยงการลงโทษเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ให้อิสระกับเด็กหรือเยาวชนโดยการไม่ควบคุมตัว รวมไปถึงให้การช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนแปรผันตามความเหมาะสม

เมื่อนำข้อมูลต่างๆ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ทั้งการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามสหประชาชาติ และมาตรฐานสากล รวมไปถึงแนวคิดที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย มาเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง พบว่า โครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง มีมุมมอง แนวคิด และรูปแบบการทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามสหประชาชาติ และมาตรฐานสากล ในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) โครงการฯ มุ่งเน้นใช้สถาบันทางสังคมในการฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด เช่นเดียวกับแนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเยาวชน (แนวทางริยาร์ด) โดยมีคนในพื้นที่ อาทิเช่น แม่ค้าขายหอยทอด เจ้าของธุรกิจก่อสร้าง เจ้าของร้านซ่อมมอเตอร์ไซด์ เข้าร่วมเป็นพี่เลี้ยงจิตอาสาในโครงการฯ คอยช่วยประสานงานดูแลความเป็นอยู่ของเด็กหรือเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฯ ได้อย่างใกล้ชิด ซึ่งเป็นแรงสนับสนุนให้เด็กหรือเยาวชนไม่รู้สึกโดดเดี่ยวในการดำเนินชีวิตในสังคม

(2) โครงการฯ ให้ความเท่าเทียม ให้อิสระกับเด็กหรือเยาวชน เช่นเดียวกับกฎหมายฐานชั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฎโตเกียว) และ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) และเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนที่เคยกระทำผิดเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมมากขึ้น อาทิเช่น เข้าร่วมเป็นจิตอาสาโบกรถหน้าโรงเรียน ยิ่งไปกว่านั้นยังให้โอกาสเด็กหรือเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการรุ่นพี่ที่ประสบความสำเร็จในด้านวิชาชีพ หรือด้านการเรียน เข้ามามีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงจิตอาสา ถ่ายทอดเรื่องราวประสบการณ์ดีๆ เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้กับรุ่นน้อง

(3) ทางโครงการฯ ไม่มุ่งเน้นในด้านการลงโทษเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด เช่นเดียวกับแนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเยาวชน (แนวทางริยาร์ด) และกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กหรือเยาวชนของประชาคมอาเซียน ที่เน้นในเรื่อง การช่วยเหลือ ฟื้นฟู และเยียวยา ให้อิสระกับเด็กหรือเยาวชนได้เข้าร่วมฝึกอบรมทั้งในด้านวิชาชีพ และด้านจิตใจ ควบคู่กันไป การฝึกอบรมด้านวิชาชีพ อาทิเช่น การทำเกษตรอินทรีย์ การทำงานก่อสร้าง งานซ่อมมอเตอร์ไซด์ งานด้านธุรการและการเงิน ส่วนการฝึกอบรมด้านจิตใจ อาทิเช่น จัดอบรมเรื่องทัศนคติในการดำเนินชีวิต อบรมเรื่องศีลธรรม จริยธรรม รวมไปถึงการฝึกสมาธิ และการปฏิบัติธรรม

(4) โครงการฯ มุ่งเน้นดูแลรับผิดชอบเด็กหรือเยาวชนกลุ่มเสี่ยงที่มีแนวโน้มที่จะกระทำผิด ซึ่งจัดได้ว่าเป็นการป้องกันก่อนการกระทำผิด เช่นเดียวกับแนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเยาวชน (แนวทางริยาร์ด) และกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กหรือเยาวชนของประชาคมอาเซียน ที่มีการมอบหมายองค์กร หรือจัดตั้งหน่วยงาน เพื่อดูแลให้ความคุ้มครองแก่เด็ก หรือเยาวชน และรวมไปถึงดูแลเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดแล้วให้กลับมาดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคมต่อไป

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 กลุ่ม ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ว่าโครงการมีแนวทางปฏิบัติที่ดีอย่างไรที่ทำให้กลุ่มเด็กหรือเยาวชนในพื้นที่

สนใจเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในทุกๆ ปี รวมไปถึงโครงการมีแนวทางปฏิบัติที่ดีอย่างไรในการประสานงานจิตอาสา และเครือข่ายเข้ามาร่วมกิจกรรม และยังคงช่วยงานโครงการฯ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนออภิปรายผลแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. มองปัญหาทุกอย่างให้เป็นโอกาสเสมอ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลภายหลังการลงสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 กลุ่ม พบว่า ระหว่างดำเนินโครงการฯ ทีมงานได้พบเจอปัญหาที่เกี่ยวกับเด็กเยาวชนชายขอบมาโดยตลอด แต่ทางทีมงานก็ไม่ได้มองว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี หรือคนที่กระทำนั้นเป็นตัวสร้างปัญหา และด้วยจุดเด่นของโครงการฯ ที่มีแนวคิดการดำเนินงานที่เริ่มต้นจากผู้ปฏิบัติ พบเห็นปัญหาเด็กเยาวชนชายขอบที่มีแนวโน้มจะกระทำความผิดที่มีอยู่ในพื้นที่ แต่ไม่ได้สนใจว่าสิ่งนั้นคือปัญหา ที่สร้างความยุ่งยากแต่อย่างใด ในทางกลับกันกลับทำการค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม และมองว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นโอกาสที่จะได้พัฒนาตนเอง หรือปรับตัวเองเข้าหาเด็กๆ เพื่อช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่มากขึ้น รวมไปถึงแก้ไขปัญหาความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้จนสำเร็จได้ในที่สุด

“การมองปัญหาทุกอย่างให้เป็นโอกาส” นั้น สอดคล้องกับ “แนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชน” (แนวทางริยาร์ด) ในการมุ่งเน้นสถาบันสังคมร่วมช่วยเหลือ ป้องกันก่อนการกระทำความผิด และยังสอดคล้องกับ “แนวคิดการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม” เพราะเมื่อพบความเสี่ยงที่เด็กและเยาวชนจะกระทำความผิด ทีมงานได้เข้าไปสืบค้น ต้นตอของปัญหา พร้อมหาแนวทางป้องกันก่อนที่เหตุการณ์นั้นจะถูกนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม จึงนับได้ว่า “การมองปัญหาทุกอย่างให้เป็นโอกาส” เป็นหนทางแห่งความสำเร็จได้ไม่เฉพาะแค่ในเรื่องการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนเพียงเท่านั้น แต่สามารถนำมาปรับใช้ได้ในทุกๆ สถานการณ์

2. การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

โครงการฟื้นฟู เยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง นั้น อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของเทศบาลนครเมืองขอนแก่น แต่ในความเป็นจริงแล้ว โครงการฯ นี้ อยู่ภายใต้การดำเนินงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยมี เทศบาลนครเมือง

ขอนแก่น เป็นเจ้าภาพ ในการประสานทำงานร่วมกัน จะเห็นได้ว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จส่วนหนึ่ง เกิดจาก ผู้บริหารให้ความสำคัญ ให้อิสระในการทำงาน และให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ อย่างเต็มที่ รวมไปถึงการมีภาคีเครือข่าย คณะทำงานที่เข้มแข็ง ทำให้เป็นแรงผลักดันให้โครงการฯ ประสบความสำเร็จ ยิ่งไปกว่านั้นโครงการฯ ยังพัฒนาต่อยอดการดำเนินงานให้ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากการริเริ่มก่อตั้ง “ศูนย์สร้างโอกาสเด็กและเยาวชนบ้านเราเทศบาลนครขอนแก่น” เพื่อเป็นศูนย์พักพิงสำหรับเด็กที่ไม่มีบ้านอยู่ และดำเนินงานอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมใช้หลัก “แนวคิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการป้องกันการกระทำผิด” เนื่องด้วยภาครัฐ หรือภาคเอกชนเพียงฝ่ายเดียว ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างครอบคลุม และมีประสิทธิภาพเพียงพอ ด้วยเด็กและเยาวชนชายขอบมักปิดกั้นกลุ่มคนภายนอก เข้าไปคบหา หรือทำความรู้จัก ดังนั้นโครงการฯ นี้จึงมีตัวแทนผู้นำชุมชน และตัวแทนประชาชนเข้าร่วมเป็นทีมงานหลักในการขับเคลื่อนโครงการฯ ทั้งนี้ทักษะที่สำคัญที่เจ้าหน้าที่โครงการฯ จำเป็นต้องมีคือ “ทักษะในการทำงานกับชุมชน” ซึ่งการทำงานกับชุมชนได้สำเร็จนั้น จำเป็นต้องเริ่มต้นด้วยการสร้างสัมพันธภาพที่ดี การเข้าหาด้วยท่าทีอ่อนน้อม เป็นกันเอง เพื่อให้เกิดการเปิดใจ ยอมรับจากคนในชุมชน และอีกทักษะที่สำคัญคือ “ทักษะการฟัง” เพื่อจับประเด็นสำคัญได้อย่างครบถ้วน เพื่อจะได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างตรงจุด ตรงประเด็นนั่นเอง

3. มีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่าง และเป็นไปตามความต้องการของเด็ก เยาวชนชายขอบ

ในการสร้างแรงบันดาลใจเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ นำไปสู่การเกิดจุดเปลี่ยนแปลงในชีวิตของเด็ก เยาวชนชายขอบนั้น “รูปแบบในการเรียนรู้” เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เด็ก เยาวชน มีความสนใจ กระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามมา ยิ่งไปกว่านั้นการที่เด็ก เยาวชน จะให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ หากเป็นไปตามความต้องการของเด็ก เยาวชนเอง จะยิ่งทำให้ได้รับการตอบรับที่ดีจากเด็ก เยาวชนมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

จากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จะเห็นได้ว่า ทางโครงการฯ มีรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิเช่น ฟังเสียงสะท้อนจากเด็ก เปิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน การเสวนาในรูปแบบการเล่าเรื่อง (storytelling) กิจกรรมเดินตามรอยเท้ารุ่นพี่ โดยให้รุ่นพี่ในโครงการที่ประสบความสำเร็จในอาชีพการงานมาเล่าถึงประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และรวมถึงรูปแบบ หรือเทคนิคในการเข้าถึงตัวเด็ก เยาวชนนั้น ก็มีอย่างสำคัญ เนื่องด้วย เด็ก เยาวชนกลุ่มนี้ส่วนมากมักมีสังคม หรือมีปฏิสัมพันธ์อยู่กับกลุ่มตัวเอง มักไม่ไว้วางใจใครง่าย ๆ การที่เจ้าหน้าที่ หรือพี่เลี้ยงจิตอาสา จะเข้าถึงตัวเด็ก เยาวชนนั้น จึงเป็นไปได้ยาก จึงต้องอาศัยความรู้ในด้านจิตวิทยาร่วมด้วย การนำศาสตร์อย่างอ่อน (soft science) ที่เรียกว่า วิทยาการกระบวนการ หรือ facilitator มาใช้

จึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยครูที่เลี้ยงจิตอาสา จะทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตของเด็ก เข้าไปสร้างความคุ้นเคยกับครอบครัว และชุมชนในพื้นที่ที่เด็กพักอาศัย สอดถามความต้องการ รับฟังปัญหา รวมถึงประสาน ช่วยชี้แนะ ร่วมแก้ไขข้อติดขัดต่างๆ สร้างความไว้วางใจให้เด็ก เยาวชน ได้เปิดใจ นำมาซึ่งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีได้ในที่สุด

การให้คำปรึกษา รวมไปถึงการให้ความรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อชดเชยความรัก ความอบอุ่น จากครอบครัว ซึ่งจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ว่า จิตอาสาที่ดูแลเด็ก เยาวชนในโครงการฯ นั้น มีความเมตตา เห็นอกเห็นใจ รักและดูแลเด็กๆ เปรียบเสมือนคนในครอบครัวจริงๆ

ในการจะเข้าหาเด็กเยาวชนชายขอบไม่ใช่เรื่องง่าย จึงต้องอาศัยความรู้ในด้านจิตวิทยา เพื่อปรับทัศนคติ แนวคิดดีๆ ของเด็ก ด้วยพวกเค้ามักไม่ไว้วางใจคนภายนอก ด้วยประสบการณ์ดีๆ ที่มักโดนมองว่าเป็นคนไม่ดี บางครั้งโดนใส่ร้ายโดยที่ไม่ได้กระทำความผิด ตามที่ **“ทฤษฎีการติดตรา” (Labeling Theory) ของฮาวาร์ด เบ็คเกอร์ (Howards Becker)** ได้กล่าวไว้ ส่งผลให้กลายเป็นคนนอกสังคม เมื่อถูกติดตรา จึงเป็นการสร้างตราบาป ตอกย้ำ ให้ยังคงวนเวียนอยู่ในวงจรของการกระทำผิดในแบบเดิมๆ และ **ทฤษฎีความกดดันทางสังคม (Strain Theory)** ซึ่ง โรเบิร์ต เมอร์ตัน ได้อธิบายไว้ว่า จากความแตกต่างของโครงสร้างชนชั้นทางสังคม กลุ่มคนที่อยู่ชนชั้นล่างมักถูกปิดกั้นโอกาสทางสังคม จึงแสวงหาวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมาย แม้วิธีการนั้นจะไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็ตาม ด้วยเหตุนี้เด็กเยาวชนชายขอบจึงจำเป็นต้องใช้ **“แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง” (Transformative learning)** เพื่อให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้เปิดเผยตัวตน เปิดเผยสิ่งที่ซ่อนเร้นในจิตใจ และรวมไปถึงการใช้ **“แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ” (Attitude)** เพื่อช่วยในการออกแบบกระบวนการให้เกิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อ และทัศนคติภายในจิตใจเด็กและเยาวชนชายขอบ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Psychomotor Attributes) ไปในทางที่ดีขึ้น โดยไม่ต้องบังคับ จะทำให้เด็กเยาวชนเกิดแรงบันดาลใจที่อยากจะเปลี่ยนแปลงตนเอง เป็นคนดีของสังคมต่อไป

จาก **“ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง” (Theory of Differential Association)** การเรียนรู้พฤติกรรมจากกลุ่มเพื่อน จัดได้ว่าเป็นสาเหตุอันดับต้นๆ ในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน แต่เมื่อกิจกรรมระหว่างกลุ่มเพื่อนได้ถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นกิจกรรมในเชิงบวก นั้นทำให้ เด็กเยาวชนชายขอบได้เกิดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง ให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากเดิมที่ไม่มีอะไรทำเข้าร่วมกลุ่มแก๊งก่อวามเมือง เปลี่ยนเป็นเข้าร่วมกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาตนเองให้เกิดการยอมรับจากสังคม (Social Needs) ตาม **“ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์”** ว่าด้วย การแบ่งลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ระดับ (Maslow 1954) เพื่อเรียนรู้ที่จะสร้างคุณค่าให้กับตนเอง นำไปสู่การสร้างอาชีพ เลี้ยงดูตนเองและครอบครัว เมื่อพึ่งพาตนเองได้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ก็จะไม่เป็นภาระของสังคมอีกต่อไป

4. มุ่งเน้นกิจกรรมสร้างอาชีพตามความถนัด และความต้องการของเด็ก เยาวชนชายขอบ

เด็ก เยาวชนชายขอบ

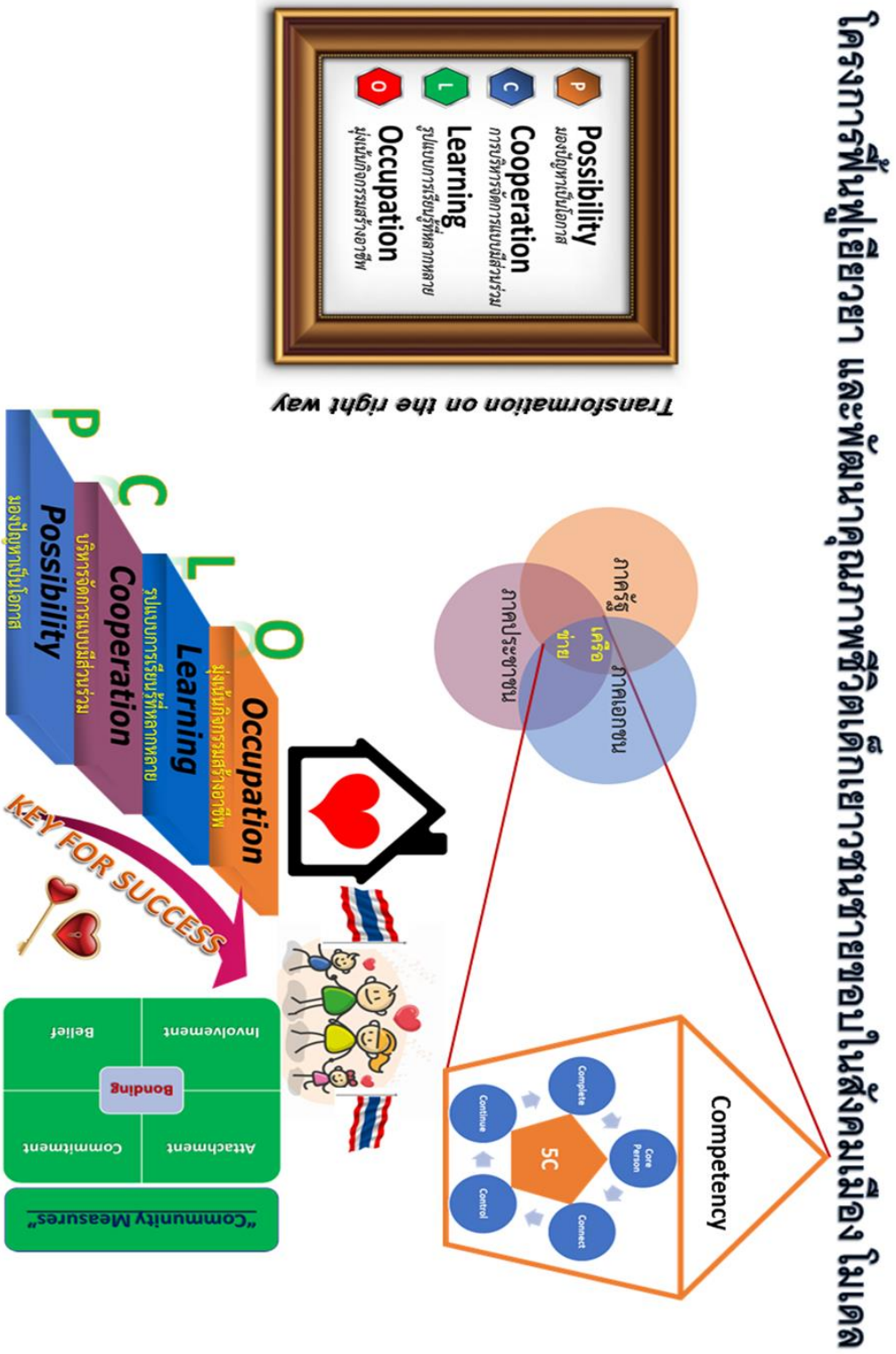
การมีองค์ความรู้ทางวิชาการเต็มเปี่ยมมาเป็นอย่างดี แต่ไม่มีองค์ความรู้ทางวิชาชีพ เพื่อสร้างรายได้ เด็ก เยาวชนกลุ่มนี้ก็จะกลับไปกระทำความผิดได้อีก การสร้างรายได้ นับได้ว่าเป็นตัวแปรสำคัญในการดำเนินชีวิตของเด็กเยาวชนชายขอบ ดังนั้น ทางโครงการฯ จึงให้ความสำคัญกับกิจกรรมการสร้างอาชีพเป็นอย่างมาก เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้ให้เด็กเยาวชนกลับสู่ชุมชนได้โดยการประกอบอาชีพที่สุจริตดังเช่นคนทั่วไป ยิ่งไปกว่านั้นหากเด็ก เยาวชน ได้ทำงานในสิ่งที่ตนเองถนัด หรือชื่นชอบ ก็จะเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กเยาวชนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้วิชาชีพนั่นๆ มากยิ่งขึ้นไปอีก การสร้างอาชีพตามความถนัด หรือความต้องการของเด็ก เยาวชนจึงเป็นคำตอบที่ดีที่สุดสำหรับเด็กเยาวชนกลุ่มเสี่ยงที่จะกระทำความผิด จะได้ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสมดุล และมีความสุขเช่นคนทั่วไป

จาก “แนวคิดเรื่องเด็กแก๊ง” ซึ่งเดิมพวกเขาเหล่านี้ไม่เปิดเผยตัว และไม่คอยได้รับการยอมรับจากสังคม จากที่สังคมได้พบเห็นการกระทำความผิดของเด็กแก๊งกลุ่มนี้มาโดยตลอด ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีที่จำกัดเฉพาะวัยรุ่น (Adolescence-Limited Theory) ที่เป็นการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นเฉพาะในช่วงวัยรุ่น ซึ่งมีสาเหตุมาจาก ช่องว่างของวุฒิภาวะทางร่างกาย (Biological Maturity Gap) และวุฒิภาวะทางสังคม (Social Maturity) และรวมถึง การลอกเลียนแบบจากกลุ่มเพื่อนที่กระทำความผิด แต่โครงการฯ นี้กลับเป็นศูนย์รวมของเด็กแก๊ง เด็กแว้น ด้วยเพราะ จุดเริ่มต้นของโครงการฯ คือ มุ่งเน้นที่จะค้นหาหัวหน้าแก๊ง มาเข้าร่วมเป็นทีมงานขับเคลื่อนโครงการฯ โดยได้รับการตอบรับจาก หัวหน้าแก๊งม้งกรดำ ซึ่งผันตัวเองมาเป็นเจ้าของธุรกิจก่อสร้าง เมื่อหัวหน้าแก๊งยินยอมเข้าร่วมแล้ว น้องๆ ในแก๊งก็จะเต็มที่ และเต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมเรียนรู้ไปกับโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับ “แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคม” ซึ่งกล่าวไว้ว่า สังคมรอบตัว อาทิเช่น กลุ่มแก๊งในชุมชนที่อาศัย คนในครอบครัว รวมไปถึงคนรอบข้าง มีผลอย่างมากต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มคน ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับ ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social Control Theory) ของ ทราวิส เฮอร์ซีย์ ซึ่งกล่าวไว้ว่า การกระทำความผิดเกิดจากการที่บุคคลมีพันธะทางสังคมที่อ่อนแอ หากบุคคลนั้นมีความผูกพัน (Attachment) ต่อสังคมมาก เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม (Involvement) อย่างต่อเนื่อง ยอมปฏิบัติตามประเพณีนิยมของคนในสังคม (Commitment) รวมถึงอยู่ในกฎ ระเบียบ บรรทัดฐานทางสังคม (Belief) จะมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดจะน้อยลง ยิ่งไปกว่านั้น เด็กเยาวชนชายขอบกลุ่มนี้ ยังมีรุ่นพี่ในกลุ่มแก๊งที่ประสบความสำเร็จในอาชีพ ได้เข้ามาร่วมชี้แนะ และคอยให้คำปรึกษา จึงส่งผลให้เด็กเยาวชนชายขอบกลุ่มนี้เกิดแรงบันดาลใจที่อยากจะปรับเปลี่ยนตัวเอง และมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น

สิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้โครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมืองประสบความสำเร็จได้นั้น เกิดจากการที่ทีมงานโครงการฯ มีความเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีคุณค่าในตนเอง โครงการฯ จึงได้มุ่งเน้นในการส่งเสริมเด็กและเยาวชนชายขอบในหลากหลายวิถีทาง เพื่อให้เด็กและเยาวชนชายขอบกลุ่มนี้ได้แสดงศักยภาพของตนเอง รวมไปถึงดึงความดีออกจากจิตใจ โดยเริ่มด้วยการสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธา และเห็นคุณค่าในตนเอง ส่งผลให้เด็กเยาวชนชายขอบได้รับรู้ในคุณค่าของตนเอง สามารถทำงานสร้างรายได้ เพื่อดูแลตนเอง และครอบครัวได้ในที่สุด

จากที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามสหประชาชาติ และตามมาตรฐานสากล ร่วมกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย พบว่า แนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชนในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองนั้นสอดคล้องตามมาตรฐานสหประชาชาติ และตามมาตรฐานสากล และจากที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบกับ แนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชนในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง พร้อมอภิปรายผลการศึกษาไปแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยนำขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการฯ “5C พิชิตใจเด็กชายขอบ” รวมไปถึงแนวทางปฏิบัติที่ดีของโครงการฯ มาตกผลึกทางความคิด สกัดออกมาได้เป็นรูปแบบแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมกับประเทศไทย หรือเรียกว่า **“โครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองโมเดล”** นำเสนอออกมาในรูปแบบแผนภาพโมเดลซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4 โมเดลโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนในสังคมเมือง

4.3.2 ปัญหา และอุปสรรคของโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

แม้ว่าโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง จะได้รับการยอมรับจากคนในสังคม ในการช่วยลดปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ส่งเสริมให้ทำอาชีพสุจริต รวมถึงพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนชายขอบได้ดี แต่ในอีกมุมมองจะเห็นได้ว่า ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนนั้นก็ยังคงมีอยู่ในสังคม เนื่องด้วยปัจจัยสังคมในหลากหลายด้าน อาทิเช่น ปัญหาการหย่าร้าง ครอบครัวแตกแยก เด็กไม่ได้รับการเลี้ยงดูที่เหมาะสม ปัญหาด้านการศึกษา เด็กไม่ได้ศึกษาต่อ เพราะครอบครัวไม่สนับสนุนให้เรียน ไม่มีผู้ใหญ่ให้คำปรึกษาแนะนำที่ดี ปัญหาด้านสังคมสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก ที่วนเวียนอยู่ในอบายมุข หรือยาเสพติด ดังนั้นไม่ว่าจะใช้มาตรการชุมชนในการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้ดีเพียงใดก็ตาม ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ทั้งหมด

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ และสรุปปัญหา อุปสรรคของโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองในหลากหลายมุมมอง ซึ่งสามารถจำแนกปัญหาออกมาได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ (1) ปัญหาที่เกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชนชายขอบ หรือ ปัญหาที่เกี่ยวกับตัวบุคคล และ(2) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงาน หรือ ปัญหาที่เกี่ยวกับตัวโครงการ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ปัญหาที่เกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชนชายขอบ

ปัญหาอุปสรรคข้อที่ 1 คือ ปัญหาด้านการเข้าถึงเด็กและเยาวชนชายขอบ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ลักษณะความเป็นอยู่ของเด็กเยาวชนชายขอบ ทุกคนจะมีสังกัดเป็นของตนเอง จึงมักทำกิจกรรม พักอาศัยอยู่ร่วมกันในกลุ่มแก๊งของตน มีรุ่นพี่รุ่นน้องดูแลกัน ช่วยเหลือกันยามเกิดปัญหา ซึ่งความสัมพันธ์ในกลุ่มแก๊งที่แน่นเหนียวนี้เอง ยิ่งส่งผลให้โอกาสที่คนภายนอกจะเข้าไปพบปะ พูดคุยกับเด็กเยาวชนชายขอบเป็นไปได้ค่อนข้างยาก

จากทฤษฎีการติดตรา (Labeling Theory) ที่ฮาวาร์ด เบ็คเกอร์ ได้กล่าวไว้ว่า การกระทำ ความผิดนั้นเกิดจากการที่สังคมติดตราว่า กลุ่มคนกลุ่มหนึ่งว่ามีพฤติกรรมที่ไม่ดีโดยที่กลุ่มคนนั้นยังไม่ได้กระทำผิดใดๆ และเมื่อถูกสังคมติดตราเช่นนั้น ทำให้กลุ่มคนนั้นกระทำพฤติกรรมที่ไม่ดีตามที่คนในสังคมติดตราอย่างนั้นจริงๆ จึงเป็นที่มาของการที่เด็กเยาวชนชายขอบเกิดความไม่ไว้วางใจคนในสังคมที่นอกเหนือจากคนในกลุ่มแก๊งของตน ไม่เปิดใจให้คนภายนอกเข้าไปพูดคุยด้วย เพราะความระแวง รู้สึกว่าตัวเองไม่ปลอดภัย ไว้วางใจคนในกลุ่มแก๊งมากกว่า และจากทฤษฎีวัฒนธรรมรอง (Subculture

Theory) กลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบ เปรียบได้กับเยาวชนชนชั้นล่างที่โดนปิดกั้น ไม่ได้มีโอกาสทางสังคมเฉกเช่นคนทั่วไป ส่งผลให้พวกเขาวมกลุ่มกันเพื่อสร้างตัวตนในสังคม จึงเป็นสิ่งกระตุ้นให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดได้ง่าย ซึ่งสมาชิกในกลุ่มแก๊ง มักมองว่าการกระทำผิดถือเป็นเรื่องปกติ (เสกสัณ เครือคำ 2558: 98-102)

ดังนั้นหากต้องการพูดคุย สร้างความคุ้นเคยกับเด็กเยาวชนกลุ่มนี้ จะต้องทำให้เกิดความไว้วางใจ เชื่อใจ ซึ่งหากจะปรับตัวเข้าหาเด็กเยาวชนชายขอบได้นั้น ต้องเข้าไปสร้างความคุ้นเคยในกลุ่มคนที่เด็กเยาวชนกลุ่มนี้ไว้วางใจ อาทิเช่น หัวหน้าแก๊ง หรือคนในครอบครัว และยังจำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้ในด้านจิตวิทยาเข้ามาช่วย รวมไปถึงในการจัดกิจกรรมที่จะดึงดูดเด็กเยาวชนกลุ่มนี้ จำเป็นต้องมีความน่าสนใจ โดยเน้นที่ความหลากหลาย หรือให้มีความท้าทายความสามารถ หรือให้เลือกได้ตามความต้องการ ก็จะดึงดูดให้เด็กเยาวชนชายขอบสนใจ และอยากเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการฯ ได้

ปัญหาอุปสรรคข้อที่ 2 คือ ปัญหาด้านการปรับเปลี่ยนทัศนคติของเด็กและเยาวชนชายขอบ

จากประสบการณ์เดิมๆ ในอดีตที่ผ่านมา เหตุการณ์การกระทำผิดส่วนใหญ่มักเกิดจากเด็กเยาวชนชายขอบส่งผลให้เด็กเยาวชนชายขอบจึงมักถูกตีตราว่าเป็นคนไร้ค่า เป็นคนนอกระบบ และไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคม ส่งผลให้ ณ ปัจจุบันยังคงเป็นบาดแผลที่ยังติดค้างอยู่ในใจของทุกคนเสมอมา จากสิ่งนี้เองที่ส่งผลโดยตรงต่อจิตใจเด็กเยาวชนชายขอบ ทำให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้มีชุดความคิดเดิมๆ ว่าตนเองเป็นคนไม่ดี ตนเองไม่เก่ง ไม่มีความสามารถ ทำให้การจะปรับเปลี่ยนมุมมองให้เด็กเยาวชนชายขอบได้เริ่มต้นเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองรวมถึงพัฒนาตนเองเพื่อสร้างอาชีพสุจริตนั้นจะเป็นไปได้ยาก ซึ่งหากเปรียบกับ**ทฤษฎีการควบคุมตนเองในระดับต่ำ (Low Self Control Theory)** เด็กเยาวชนชายขอบจัดได้ว่าเป็น กลุ่มเด็กเยาวชนที่เติบโตมาโดยขาดการอบรมเลี้ยงดู ขาดการดูแลเอาใจใส่ อบรมในเรื่องวินัยมาตั้งแต่เด็กๆ ทำให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้มีการควบคุมตนเองได้ไม่ดี หรือมีการควบคุมตนเองได้ในระดับต่ำ (Low Self Control) ซึ่งจะส่งผลให้ตัดสินใจกระทำผิดได้โดยง่ายกว่ากลุ่มเด็กเยาวชนทั่วไป (อัณณพ ชูบำรุง และอุนิษา เลิศโตมรสกุล 2555: 248-249)

ในการจะปรับทัศนคติเด็กเยาวชนชายขอบให้หันกลับมาสร้างคุณความดี และมองเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้นนั้น จึงจำเป็นต้องนำ**แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative learning)** มาปรับใช้กับกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบ แนวคิดนี้เป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายใน ส่งผลให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Attributes) และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Psychomotor Attributes) ตามมา (อรุณฉัตร คุรุวานิชย์ 2561: 49-50) ซึ่งปัจจัยหลักที่จะสร้างการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบในหลากหลายด้าน อาทิเช่น การสะท้อนความคิดจากประสบการณ์ทั้งของตนเองและของผู้อื่น พร้อมทั้งลงมือทำ รวมไปถึง การสุนทรียะสนทนาเพื่อให้กลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบนั้นเปิดใจ และเปิดเผยสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในจิตใจ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตนเองไปในแนวทางที่ดีขึ้นได้ และสิ่งสำคัญคือ การสะท้อนมุมมองทางความคิดให้รอบด้าน รวมไปถึงการเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และมองเห็นคุณค่าในตนเองมากยิ่งขึ้น ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงนี้จำเป็นที่จะต้องอาศัยการสร้างแรงบันดาลใจ ให้เด็กเยาวชนรับรู้ได้ถึงความสามารถของตนเองที่มีไม่น้อยไปกว่าผู้อื่น

จากที่โครงการฯ ได้จัดกิจกรรม การล้อมวงสนทนา (Dialogue) พูดคุยกันในช่วงเช้าของทุกวัน จึงเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้เด็กเยาวชนชายขอบได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ได้สะท้อน และได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น เรียนรู้ถึงความสำเร็จจากเพื่อนๆ รุ่นพี่ รวมถึงเพื่อเปิดเวทีให้ได้พูดคุยกันฉันท์พี่น้อง จึงนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพเด็กเยาวชนชายขอบให้กลับมาเป็นเด็กเยาวชนที่พร้อมจะเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าต่อทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อส่วนรวมต่อไป

2. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงาน

ปัญหาอุปสรรคข้อที่ 3 คือ ปัญหาด้านการดูแลเด็กและเยาวชนไม่ทั่วถึง

เนื่องด้วยโครงการฯ เริ่มต้นก่อตั้งตั้งแต่ปี 2554 จำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมมีเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในแต่ละปี ทางผู้ดำเนินงานโครงการฯ มีทีมพี่เลี้ยงจิตอาสาในท้องถิ่นเข้ามาช่วยดูแลจำนวนหนึ่ง ซึ่งยังไม่เพียงพอกับจำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฯ ในทางอาชีวศึกษาอาจกล่าวได้ว่า จากปัญหาการดูแลเด็กและเยาวชนไม่ทั่วถึงนี้เอง จึงทำให้ยังไม่สามารถชดเชย การขาดความรักความเอาใจใส่จากครอบครัว รวมถึงขาดการให้คำแนะนำในทางที่ถูกที่ควร ส่งผลให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ยังคงเติบโตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดเช่นเดิม

จากทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Theory of Differential Association) Edwin H. Sutherland ได้กล่าวไว้ว่า การคบหาสมาคมกันในกลุ่มเพื่อน ทำให้ได้รับค่านิยม รัับพฤติกรรมจากบุคคลในกลุ่มนั้นมาปฏิบัติ ซึ่งหากเด็กหรือเยาวชนชายขอบได้มีความสัมพันธ์กับกลุ่มที่มีการกระทำผิดอยู่บ่อยๆ หรือเป็นเวลานาน จะส่งผลให้มีโอกาสที่จะกระทำผิดได้มาก (สุดสงวน สุธีสร 2546) และจากทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social Control Theory) ของทราวิส เฮอร์ซี่ ที่กล่าวถึงเกี่ยวกับพันธะทางสังคม (Social Bonds) ไว้ว่าหากเด็กเติบโตมาได้รับการเลี้ยงดู ปลูกฝังสิ่งที่ถูกต้อง

ตามกฎเกณฑ์ทางสังคมจากครอบครัวมาเป็นอย่างดี จะไม่กล้าตัดสินใจกระทำความผิด เพราะกลัวคนที่รักและผูกพันจะเสียใจกับสิ่งที่ได้กระทำ แต่ในทางตรงข้ามหากเด็กเติบโตมาด้วยความผูกพันต่อครอบครัวน้อย จะมีโอกาสที่จะตัดสินใจกระทำความผิดได้โดยง่าย (เสกสัณ เครือคำ 2558: 115-119)

ปัญหาด้านการดูแลเด็กและเยาวชนไม่ทั่วถึง จึงจัดได้ว่าเป็นปัญหาหนึ่งที่สำคัญ เนื่องด้วยการดูแลเด็กและเยาวชนนั้น จำเป็นต้องอาศัยความใกล้ชิดสนิทสนม เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ ความไว้นือเชื่อใจในด้านต่างๆ คนที่จะเข้ามาดูแลเด็กและเยาวชนจึงจำเป็นต้องมีจิตใจที่เป็นผู้ให้ ให้ความรัก ความเอาใจใส่เด็กและเยาวชน เปรียบเสมือนเป็นคนในครอบครัว ด้วยเหตุผลเหล่านี้จึงทำให้การจัดหาพี่เลี้ยงจิตอาสาเข้ามาช่วยเพื่อให้เพียงพอกับจำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการจึงเป็นไปได้ค่อนข้างยาก

ปัญหาอุปสรรคข้อที่ 4 คือ ปัญหาด้านการประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่าย

ด้วยเครือข่ายของโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองมีบทบาทหน้าที่หลักของตนเองที่ไม่ได้มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรมโดยตรง ส่งผลให้ในการประสานความร่วมมือ การลงเวลานัดหมายที่ตรงกัน อาจเป็นไปได้ยาก ด้วยปัญหาในเรื่อง ติตภาระงานหลักของตนเองเป็นส่วนใหญ่ จึงมีการนำแนวคิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนมาปรับใช้แก้ปัญหาเรื่องนี้ ด้วย “การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน” จัดได้ว่าเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักที่มีบทบาทสำคัญในการป้องกันการกระทำความผิด (พงษ์ธร ชาญสุริ 2552:40) การดึงเครือข่ายภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการฯ ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมขับเคลื่อนโครงการฯ จึงเป็นการเติมเต็มช่วยให้เด็กและเยาวชนชายขอบได้รับองค์ความรู้ที่หลากหลาย และได้รับโอกาสทางสังคมมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ในการประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่าย อาจทำได้ทั้งในรูปแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ซึ่งหากไม่สามารถดำเนินการประสานในรูปแบบเป็นทางการได้อย่างคล่องตัว หรือมีปัญหาข้อติดขัด ทางโครงการฯ จึงได้ปรับเปลี่ยนวิธีการจากเดิมที่ดำเนินการยื่นเอกสาร นัดหมายอย่างเป็นทางการ ปรับเปลี่ยนเป็น ทำการนัดหมายกันแบบไม่เป็นทางการ และนอกเวลาราชการ อาทิเช่น จัดการประชุมทีมเครือข่ายทำงาน และรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน ส่งผลให้เครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการฯ สามารถจัดสรรเวลาเพื่อเข้าร่วมงานได้สะดวกขึ้น เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมกันระหว่างทีมเครือข่าย และทีมผู้ดำเนินโครงการฯ นำมาซึ่งความรัก ความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของโครงการฯ รวมไปถึงร่วมยินดีในความสำเร็จของโครงการฯ ทำให้การประสานดำเนินการอื่นๆ เป็นไปได้โดยง่าย

ปัญหาอุปสรรคข้อที่ 5 คือ ปัญหาด้านความยั่งยืนของโครงการฯ

เนื่องจากโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เป็นโครงการฯ ที่ได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวมถึงกลุ่มเด็กและเยาวชนชายขอบ ซึ่งหากวันเวลาเปลี่ยนไป ทีมงานเดิมๆ มีการโยกย้าย ลาออก ส่งผลให้ต้องปรับเปลี่ยนทีมงาน จะมีผลต่อการดำเนินโครงการฯ ได้ ทั้งในเรื่องของการสื่อสาร ประสานงาน การเข้าใจในตัวโครงการ การค้นหาทีมผู้นำชุมชน หรือทีมพี่เลี้ยงจิตอาสาที่มีใจอาสาช่วยเหลือเด็กเยาวชนเข้าร่วมทีมงาน ซึ่งอาจต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น การต่อยอดโครงการฯ ขยายเครือข่ายดูแลเด็กเยาวชนชายขอบไปในจังหวัดอื่น ซึ่งทางโครงการฯ ได้ดำเนินการอยู่คือ ที่จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสุรินทร์ ก็จะดำเนินการได้อย่างล่าช้า เนื่องจากขาดบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการประสานงานดูแล ส่งผลต่อการดำเนินโครงการฯ ในภาพรวม

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนของประเทศอังกฤษ ในประเด็นการปกครองบุตรหลังการหย่าร้าง (Child Custody Rights) การจ่ายค่าเลี้ยงดูบุตร (Child support) และประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ทางประเทศอังกฤษได้มีกฎหมายรองรับในกรณีการปกครองบุตรหลังการหย่าร้าง (Child Custody Rights) สรุปประเด็นที่น่าสนใจคือ ในเบื้องต้นจะให้จัดสรรช่วงเวลาในการปกครองบุตรระหว่างบิดา มารดา อย่างเท่าเทียมกัน รวมไปถึงให้ทั้งบิดา และมารดามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในประเด็นที่มีผลกระทบต่อบุตรอย่างเท่าเทียม ทั้งนี้จะไม่มีกฎหมายใดที่สนับสนุนให้เด็กพักอาศัยอยู่กับบิดา หรือมารดาเพียงฝ่ายเดียว (ในกรณีที่เด็กยังมีทั้งบิดาและมารดา) (Martin A. 2020) แต่หากเป็นกรณีที่เด็กไม่มีบิดา หรือไม่มีมารดา ศาลจะมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาตัดสินตามความเหมาะสม และในกรณีที่เด็กไม่มีทั้งบิดา และมารดา รวมไปถึงไม่มีผู้ปกครองดูแลเด็ก ศาลจะพิจารณามอบหมายให้เด็กมีผู้ปกครองดูแล (third party) ที่มีสิทธิและหน้าที่แทนบิดา มารดาได้ตามกฎหมาย หรือหากไม่สามารถหาผู้ปกครองมารับผิดชอบดูแลเด็กได้ ศาลจะพิจารณาตัดสินมอบหมายให้เด็กอยู่ในความดูแลขององค์กรที่ดูแลเด็กยากไร้โดยตรง เพื่อให้เด็กคนนั้นได้มีผู้ปกครองดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เด็กมีอนาคตที่ดี ไม่เป็นเด็กเร่ร่อน ไร้ที่พึ่งพิง เติบโตมาเป็นภาระต่อสังคม

หากนำแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนของประเทศอังกฤษ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว มาเปรียบเทียบกับโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยยังขาดองค์กรที่จะเข้ามารับผิดชอบดูแลกลุ่มเด็กเร่ร่อน ไร้ที่อยู่อาศัย กลุ่มเด็กที่ไม่มีผู้ปกครองดูแล ซึ่งรวมไปถึงกลุ่มเยาวชนชายขอบ และประเทศไทยยังขาดการจัดสรรเงินสนับสนุนเพื่อการดำเนินโครงการฯ ที่ดูแลเด็กเยาวชนกลุ่มนี้อย่างเพียงพอ จะเห็นได้จากข้อมูลการดำเนินโครงการฯ ที่ทางเทศบาลนครขอนแก่นได้ทำเรื่องยื่นขอทุนสนับสนุนการ

ดำเนินโครงการฯ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเมื่อวิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาที่จะสามารถสร้างความยั่งยืนได้ในระยะยาว นั่นคือ ทางภาครัฐต้องมีคนเข้ามาดูแลในประเด็นนี้อย่างจริงจัง ทั้งนี้อาจรวมถึง จัดตั้งองค์กร หรือหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลเด็กเยาวชนชายขอบโดยตรง หรือให้ทุนสนับสนุนโครงการฯ อย่างเพียงพอ และมีความต่อเนื่อง เพื่อที่จะสร้างความยั่งยืนให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบ ให้ได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาโครงการฯ นี้เพียงลำพัง

4.2.3 ข้อเสนอแนะต่อโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

จากที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงจากการสัมภาษณ์ข้อมูลแบบเจาะลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง จึงได้ค้นพบโอกาสในการพัฒนา และการสร้างความยั่งยืนต่อโครงการฯ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) รัฐบาลควรมีนโยบายในการผลักดันการปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชนชายขอบในทุกพื้นที่

จากที่ผู้บริหารของเทศบาลนครขอนแก่น ที่เป็นเจ้าภาพในการดูแลรับผิดชอบโครงการฯ ได้ให้การสนับสนุนทีมงานอย่างเต็มที่แล้วนั้น ซึ่งนอกจากส่วนงานเทศบาลนครขอนแก่นที่มีความรับผิดชอบหลักในโครงการฯ นี้แล้ว ยังไม่มีองค์กรภาครัฐเข้ามารับผิดชอบ หรือสนับสนุนชีวิตความเป็นอยู่กลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบอย่างจริงจัง และการได้รับเงินสนับสนุนจากทางภาครัฐยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินโครงการฯ เพื่อที่จะร่วมผลักดันโครงการฯ เพื่อช่วยเหลือกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบได้อย่างต่อเนื่อง และยั่งยืนต่อไป ทางผู้วิจัยจึงขอเสนอให้ รัฐบาลควรมีนโยบายในการผลักดันการปฏิบัติต่อเด็กเยาวชนชายขอบในทุกพื้นที่ เพื่อให้เด็กเยาวชนชายขอบได้รับการดูแล ช่วยเหลืออุปถัมภ์ คำจุนเด็กเยาวชนชายขอบ และมีแนวทางการปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชนชายขอบในทุกพื้นที่ของประเทศไทย โดยอาจนำข้อค้นพบ หรือแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา และนำเสนอในงานวิจัยฉบับนี้ ไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการดำเนินงาน เพื่อฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับเด็กเยาวชนชายขอบครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

สืบเนื่องจากทางโครงการฯ มีแนวคิดที่จะขยายเครือข่ายการดูแลเด็กเยาวชนชายขอบไปยังจังหวัดอื่นๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนในการแก้ปัญหาสังคม และ ณ เวลานี้รูปแบบการดำเนินโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ในการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ได้มีการต่อยอดการดำเนินโครงการฯ ไปยังจังหวัดในแถบภาคอีสานอีก 2 จังหวัดเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คือจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสุรินทร์ โดยมีหัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชาย

ขอบนำทีม และเครือข่ายพันธมิตรในโครงการฯ ไปร่วมจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ให้กับเด็ก เยาวชนชายขอบในจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสุรินทร์ที่เข้าร่วมโครงการฯ

จากที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล โดยนำขั้นตอนการดำเนินงาน “5C พิชิตใจเด็กชายขอบ” ของโครงการฯ และแนวทางปฏิบัติที่ดีของเด็กและเยาวชนในโครงการฯ สกัดออกมาได้เป็น รูปแบบแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมกับประเทศไทย หรือเรียกว่า “โครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองโมเดล” ซึ่งจะเห็นได้ว่า แนวทางปฏิบัติที่ดีดังกล่าวนี้ มีข้อมูลพื้นฐานมาจากข้อมูลปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนภายใต้บริบทของเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ในการจะนำรูปแบบแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชนของโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง หรือ “โครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองโมเดล” นี้ ไปใช้ในจังหวัดอื่นนั้น จึงจำเป็นต้องนำข้อมูลแนวทางปฏิบัติที่ดีนี้ ไปทบทวน และนำมาประยุกต์ใช้ ปรับให้เข้ากับบริบทของพื้นที่นั้นๆ เนื่องจากปัญหาการกระทำผิดของเด็กเยาวชนในแต่ละพื้นที่นั้นมีความหลากหลาย และแตกต่างกัน ส่งผลให้วิธีการที่จะแก้ปัญหาในแต่ละพื้นที่จึงมีความแตกต่างกันออกไป

(2) ประเมินผลการดำเนินงาน “ศูนย์สร้างโอกาสเด็กและเยาวชนบ้านเราเทศบาลนครขอนแก่น” แยกออกจากวิธีการประเมินผลแบบทั่วไป

สืบเนื่องจากที่ทีมผู้บริหารเล็งเห็นความสำคัญในการแก้ปัญหากลุ่มเด็กเยาวชนที่หนีออกจากบ้าน และไม่สามารถกลับเข้าไปพักอาศัยที่บ้านได้ จึงทำให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้กลายเป็นเด็กเร่ร่อน ไม่มีคนดูแล จึงได้ต่อยอดความสำเร็จของโครงการฯ ก่อตั้ง “ศูนย์สร้างโอกาสเด็กและเยาวชนบ้านเราเทศบาลนครขอนแก่น” หรือ “บ้าน Academy” ขึ้น เพื่อเป็นศูนย์พักพิงสำหรับเด็กเยาวชนชายขอบที่ไม่มีที่พักอาศัย ไม่สามารถกลับเข้าบ้านได้ ให้มาพักพิงชั่วคราว มีการจัดตารางกิจกรรมประจำสัปดาห์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนกลุ่มนี้ รวมไปถึงมีระบบพี่เลี้ยงที่ดูแลเปรียบเสมือนคนในครอบครัว ซึ่งจะได้เห็นได้ชัดว่า การดำเนินงานของ “ศูนย์สร้างโอกาสเด็กและเยาวชนบ้านเราเทศบาลนครขอนแก่น” หรือ “บ้าน Academy” ที่ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี 2558 นี้ มีการดำเนินงาน รวมถึงตารางการจัดกิจกรรมประจำสัปดาห์ที่แยกออกจากการดำเนินโครงการฯ ทั่วไป

เพื่อให้ทางโครงการฯ ได้เห็นข้อมูลการดำเนินงาน และผลลัพธ์การดำเนินงานของศูนย์สร้างโอกาสเด็กและเยาวชนบ้านเราเทศบาลนครขอนแก่นได้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้มีวิธีการจัดเก็บข้อมูล และการประเมินผลการดำเนินงาน “ศูนย์สร้างโอกาสเด็กและเยาวชนบ้านเราเทศบาลนครขอนแก่น” ที่แยกออกจากการเก็บข้อมูล และการประเมินผลโครงการฯ แบบทั่วไป เพื่อที่จะได้นำ

ข้อมูลเหล่านี้ไปดำเนินการต่อเพื่อทบทวน ปรับปรุงกระบวนการทำงานของศูนย์สร้างโอกาสเด็กและเยาวชนบ้านเราเทศบาลนครขอนแก่นโดยตรง ช่วยให้กระบวนการทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ทางโครงการฯ ก็ยังคงต้องมีการติดตาม ประเมินผลเด็กเยาวชนในรูปแบบเดิมควบคู่กันไปด้วย เพื่อยังคงค้นหา และคัดกรองเด็กเยาวชนชายขอบที่เป็นกลุ่มเป้าหมายมาเข้าร่วมโครงการฯ เพิ่มเติม เพื่อช่วยแก้ปัญหาสังคมที่เกิดจากการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

(3) วางแผนการดำเนินงานสำหรับการจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์เด็กเยาวชนชายขอบระหว่างจังหวัด เพื่อเป็นการรวมพลังกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบ

สืบเนื่องจากทางโครงการฯ ได้ขยายเครือข่ายการดูแลเด็กเยาวชนชายขอบ เพื่อสร้างคามยั่งยืนในการแก้ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยทางจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสุรินทร์ ได้นำรูปแบบการดำเนินงานโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองไปปรับใช้ดูแลเด็กเยาวชนชายขอบในจังหวัดดังกล่าว และด้วย ณ ตอนนี ทางโครงการฯ ได้จัดให้หัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชายขอบนำทีมเด็กเยาวชนชายขอบจากจังหวัดขอนแก่นไปร่วมจัดกิจกรรมให้ความรู้กับเด็กเยาวชนชายขอบจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสุรินทร์ที่เข้าร่วมโครงการฯ อยู่เป็นประจำ

เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของเด็กเยาวชนชายขอบระหว่างจังหวัดขอนแก่น จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้ทางผู้บริหารโครงการฯ วางแผนการดำเนินงาน และวางแผนงบประมาณในการจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์เด็กเยาวชนชายขอบระหว่างจังหวัดขึ้น โดยอาจทำได้ทั้งในรูปแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ อาทิเช่น จัดกิจกรรมทางวิชาการเสริมสร้างความรู้ให้กับเด็กเยาวชนชายขอบ จัดงานกีฬาเชื่อมสัมพันธ์เด็กเยาวชนชายขอบระหว่างจังหวัด จัดกิจกรรมจิตอาสาช่วยเหลือสังคมในพื้นที่ที่ขาดแคลนกำลังคน เป็นต้น เพื่อเป็นการรวมพลังกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบในมิติใหม่ แสดงจุดยืนในมุมมองใหม่ ให้คนในสังคมได้รับรู้ และให้การยอมรับเด็กเยาวชนชายขอบในวงกว้างมากขึ้น รวมไปถึงยังเป็นการสร้างเครือข่าย เชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีกันในกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบด้วยกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน อาจทำให้ได้มุมมอง แง่คิดดีๆ จากกลุ่มเพื่อนเด็กเยาวชนชายขอบในจังหวัดอื่นกลับมาปรับใช้ในจังหวัดขอนแก่นได้อีกด้วย

(4) มอบหมายหน้าที่ให้รุ่นพี่ที่มีพฤติกรรมที่ดี เป็นหัวหน้ากลุ่มในการช่วยดูแลทีม

เนื่องด้วยโครงการฯ เริ่มต้นก่อตั้งตั้งแต่ปี 2554 จำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฯ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี รวมไปถึงมีเด็กเยาวชนชายขอบอีกจำนวนหนึ่งที่ยังคงมาเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการฯ แต่ยังไม่ปรับเปลี่ยนตนเองไปในแนวทางที่ดี จึงทำให้จำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฯ ยังคงมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แต่ทางโครงการฯ มีทีมพี่เลี้ยงจิตอาสาในท้องถิ่นเข้ามาช่วยดูแลจำนวนหนึ่ง ซึ่งยังไม่เพียงพอกับจำนวนเด็กเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการฯ ส่งผลให้เด็กเยาวชนชายขอบบางส่วนยังคงขาดพี่เลี้ยงที่ช่วยดูแล ติดตาม และให้คำแนะนำ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ยังคงวนเวียนอยู่ในสังคมที่มีความเสี่ยงต่อการกระทำผิดเช่นเดิม

เนื่องด้วยการดูแลเด็กและเยาวชนในบางพื้นที่เป็นไปได้ไม่ทั่วถึง ซึ่งเดิมทางโครงการฯ ได้ให้รุ่นพี่ดูแลรุ่นน้องอยู่แต่ยังไม่ได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้ทางโครงการฯ ทำการประเมินพฤติกรรม เพื่อจัดแบ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนในโครงการฯ ตามระดับพฤติกรรม และคัดเลือกเด็กเยาวชนชายขอบที่มีพฤติกรรมที่ดี มอบหมายหน้าที่ให้เป็นหัวหน้ากลุ่มในการช่วยดูแลทีม เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนชายขอบให้ได้แสดงความสามารถภาวะความเป็นผู้นำ และปรับตัวทำงานร่วมกันในทีม ทั้งยังช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของทีมพี่เลี้ยงจิตอาสา และยังสามารถติดตามผลการดำเนินงานได้ง่ายขึ้น

(5) เปิดพื้นที่ให้เด็กเยาวชนชายขอบแสดงศักยภาพผ่านสื่อออนไลน์

จากการแสดงศักยภาพของกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบที่สามารถพัฒนาตนเองขึ้นเป็นแกนนำคณะทำงานโครงการฯ รวมไปถึงเป็นแกนนำเยาวชน เข้าร่วมกิจกรรมช่วยเหลือสังคม ทำประโยชน์ให้ผู้อื่น อาทิเช่น ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ช่วยเหลือผู้ประสบภัยหนาว ช่วยซ่อมแซมบ้านผู้ยากไร้ ทำให้เด็กเยาวชนชายขอบมองเห็นถึงคุณค่าในตัวเอง และเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือ ให้คนในสังคมยอมรับเด็กเยาวชนชายขอบมากขึ้น ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นถึงศักยภาพในตัวเด็กเยาวชนชายขอบที่มีอยู่ แต่ขาดพื้นที่ในการแสดงออกถึงศักยภาพที่มี หากสังคมให้โอกาส รวมถึงเปิดช่องโอกาสให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้ได้แสดงออกเพิ่มมากขึ้น ก็จะช่วยให้ได้เห็นความสามารถของเด็กเยาวชนชายขอบในมุมมองใหม่ๆ ที่แปลกแตกต่างไปจากเดิม ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้คนในสังคมยอมรับในความสามารถของเด็กเยาวชนกลุ่มนี้มากยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้มีการจัดเวทีเพื่อให้เด็กเยาวชนชายขอบได้แสดงความรู้ความสามารถในช่องทางที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งช่องทางออนไลน์ (online) และออฟไลน์ (offline) ซึ่งเดิมทางเทศบาลนครขอนแก่นได้ประสานเครือข่ายศูนย์เยาวชนและครอบครัวเทศบาล

นครขอนแก่น เพื่อเปิดพื้นที่ให้เด็กแสดงความสามารถ ด้านศิลปะ และดนตรี แล้วนั้น อาจยังไม่เพียงพอ อาจยังต้องประสานหาเวทีอื่นๆ เพิ่มเติม รวมไปถึงเปิดพื้นที่ให้เด็กเยาวชนชายขอบได้แสดงความสามารถผ่านสื่อออนไลน์ ด้วยยุคสมัยปัจจุบันโดยส่วนมากคนทั่วไปมักสื่อสารผ่านทางออนไลน์มากขึ้น ทางโครงการฯ จึงควรเปิดพื้นที่ในช่องทางออนไลน์เพิ่มเติม อาทิเช่น เปิดพื้นที่ให้เด็กแสดงความสามารถผ่านสื่อออนไลน์ Youtube หรือ Facebook เพื่อเปิดเวทีให้เด็กเยาวชนชายขอบได้แสดงศักยภาพที่แฝงอยู่ในตัว รวมถึงให้สังคมได้รับรู้ถึงความสามารถของเด็กเยาวชนชายขอบได้ในวงกว้างมากขึ้น

(6) ต่อยอดสร้างอาชีพเจ้าของธุรกิจให้ทีมแกนนำเยาวชนในโครงการฯ

เนื่องด้วยโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ได้เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี 2554 จึงมีเด็กเยาวชนชายขอบที่ประสบความสำเร็จอยู่กลุ่มหนึ่งที่สามารถพัฒนาตนเองขึ้นเป็นแกนนำคณะทำงานโครงการฯ รวมถึงเป็นแกนนำเยาวชน ที่สามารถสร้างอาชีพสุจริต สร้างรายได้ให้กับตนเอง รวมไปถึงทำประโยชน์เพื่อสังคม เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กเยาวชนชายขอบรุ่นน้องได้ ผู้วิจัยจึงได้สังเกตเห็นว่า เด็กเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมเป็นทีมแกนนำเยาวชนในโครงการฯ มีจำนวนมากถึง 15 คน จึงขอเสนอให้ทางโครงการฯ ประเมินศักยภาพเด็กเยาวชนกลุ่มนี้ว่า สามารถที่จะพัฒนา ต่อยอดความรู้ความสามารถเพิ่มเติมได้อีกหรือไม่ ในการประเมินศักยภาพนี้ นอกจากจะประเมินความรู้ความสามารถในการสร้างอาชีพแล้ว อาจจำเป็นต้องประเมินความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการร่วมด้วย ยกตัวอย่างเช่น หากเด็กมีความรู้ความสามารถในด้านการซ่อมมอเตอร์ไซค์ และมีความชำนาญมากพอ อาจให้เงินทุน 1 ก้อน เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างอาชีพ สร้างธุรกิจเป็นของตนเอง โดยไม่ต้องเป็นลูกจ้างอีกต่อไป โดยทางโครงการฯ อาจประสานเจ้าของธุรกิจซ่อมมอเตอร์ไซค์ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้งานวิชาชีพซ่อมมอเตอร์ไซค์จากผู้ชำนาญโดยตรง รวมไปถึงเรียนรู้แนวทางการบริหารธุรกิจเบื้องต้นร่วมไปด้วย ยิ่งไปกว่านั้นทางโครงการฯ อาจทำการประสานเครือข่าย จัดหลักสูตรให้ความรู้การบริหารธุรกิจเบื้องต้นให้กับเด็กเยาวชนชายขอบกลุ่มแกนนำเยาวชน และกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบที่สนใจจะทำธุรกิจส่วนตัวในอนาคต รวมถึงจัดทำสื่อการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารธุรกิจ เพื่อเป็นองค์ความรู้เพิ่มเติม ซึ่งนับเป็นความท้าทายใหม่ ที่ต่อยอดศักยภาพให้เด็กเยาวชนชายขอบได้มีพัฒนาการที่ดียิ่งขึ้น การสร้างธุรกิจของตนเองได้นั้น จะส่งผลให้เด็กเยาวชนชายขอบได้มีความภาคภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง เห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น รวมถึงเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กเยาวชนชายขอบรุ่นหลังต่อไป

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชน ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชนในโครงการฯ ตลอดจนศึกษาถึง ปัญหา และอุปสรรค รวมไปถึงโอกาสในการพัฒนา และการสร้างความยั่งยืนต่อโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง นำมาซึ่งรูปแบบแนวทางการปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของประเทศไทย ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยศึกษาค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกไว้แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) อันได้แก่ เจ้าหน้าที่ดำเนินโครงการฯ หัวหน้าแก๊งเด็ก เยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการฯ พี่เลี้ยงจิตอาสา เครือข่ายพันธมิตร รวมถึงเด็กเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการฯ

ผลการศึกษา พบว่า แนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชนในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองมี 4 แนวทางคือ (1) P : POSSIBILITY มองปัญหาเป็นโอกาสเสมอ (2) C : COOPERATION บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน (3) L : LEARNING รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย และ (4) O : OCCUPATION มุ่งเน้นกิจกรรมสร้างอาชีพ ซึ่งดำเนินงานผ่านแนวคิด “5C พิชิตใจเด็กชายขอบ” ประกอบไปด้วย Core person หากกลุ่มคนที่ใช่ หาเครือข่ายคนที่ชอบ Connect ติดต่อกัน สร้างสัมพันธ์เชิงลึก Control ควบคุมกำหนดทิศทาง Continue ติดตามอย่างต่อเนื่อง และ Complete บรรลุผลสำเร็จ จากที่โครงการฯ ได้ตั้งศักยภาพ และคุณความดีในจิตใจของเด็กเยาวชนชายขอบออกมาให้เห็นชัดเจนมากขึ้น

อย่างไรก็ตามทางโครงการฯ ยังคงพบปัญหา อุปสรรคอีกหลายประการ คือ ปัญหาด้านการเข้าถึงเด็กและเยาวชนชายขอบ ปัญหาการดูแลเด็กและเยาวชนไม่ทั่วถึง ปัญหาด้านการปรับเปลี่ยนทัศนคติเด็กและเยาวชนชายขอบ ปัญหาด้านการประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่าย และปัญหาด้านความยั่งยืนของโครงการฯ ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล นำมาซึ่งข้อเสนอแนะต่อโครงการฯ ดังต่อไปนี้ ประยุกต์ใช้แนวทางปฏิบัติที่ดีของโครงการฯ โดยการปรับให้เข้ากับบริบทของพื้นที่นั้น ๆ เสนอให้มีการประเมินผลการดำเนินงาน “ศูนย์สร้างโอกาสเด็กและเยาวชนบ้านเรา เทศบาลนครขอนแก่น” แยกจากการประเมินผลทั่วไป วางแผนจัดกิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์เด็กเยาวชน

ชายขอบระหว่างจังหวัด มอบหมายหน้าที่ให้รุ่นพี่ที่มีความประพฤติที่ดี เป็นหัวหน้ากลุ่มช่วยดูแลทีม การเปิดพื้นที่ให้เด็กเยาวชนชายขอบได้แสดงศักยภาพผ่านสื่อออนไลน์ ต่อยอดสร้างอาชีพเจ้าของ ธุรกิจให้ทีมแกนนำเยาวชนในโครงการฯ ทั้งนี้เพื่อเป็นการต่อยอดพัฒนาโครงการฯ รวมไปถึงช่วย ส่งเสริมให้เด็กเยาวชนชายขอบสามารถสร้างอาชีพ ดูแลตนเอง และทำประโยชน์เพื่อสังคม ส่งผลให้ คนในสังคมให้การยอมรับมากขึ้น และจากข้อสรุปของงานวิจัยชิ้นนี้ยังสามารถนำแนวทางปฏิบัติที่ดี ต่อเด็กและเยาวชน รวมไปถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในโครงการฯ ไปต่อยอดปรับใช้ใน พื้นที่จังหวัดอื่นๆ ที่สนใจต่อไป

ผู้วิจัยจึงขอแนะนำเสนอ สรุปผลการศึกษางานวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและ เยาวชนในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ” ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) แนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชนในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติที่ดีในการใช้มาตรการชุมชน ในโครงการฟื้นฟู เยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ดังนี้

แนวทางปฏิบัติที่ดีข้อที่ 1 คือ มองปัญหาทุกอย่างให้เป็นโอกาสเสมอ เมื่อพบการกระทำความผิด หรือพบความเสี่ยงที่เด็กและเยาวชนจะกระทำความผิด ทีมงานโครงการฯ จะสืบค้นไปถึงต้นตอของ ปัญหา พร้อมหาแนวทางป้องกันก่อนที่เหตุการณ์นั้นจะถูกนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งจัดได้ว่าเป็น การสร้างวัฒนธรรมที่ดีในการจัดการกับปัญหา โดยไม่โทษที่ตัวบุคคล แต่ถือเป็นโอกาสที่ดีที่ได้ แก้ไขปัญหาในเชิงระบบ เพื่อให้เกิดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

แนวทางปฏิบัติที่ดีข้อที่ 2 คือ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยใช้หลัก “แนวคิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการป้องกันการ กระทำความผิด” เพื่อให้ผลลัพธ์การดำเนินงานครอบคลุม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แนวทางปฏิบัติที่ดีข้อที่ 3 คือ มีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่าง และเป็นไปตามความต้องการของ เด็ก เยาวชนชายขอบ การจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจ ให้เด็กเยาวชนกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรม และเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการฯ การสร้างสังคมแห่งการ

เรียนรู้ในเชิงสร้างสรรค์นี้เอง ที่จะนำมาซึ่งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีตามมา ยิ่งไปกว่านั้นการให้คำปรึกษา ร่วมไปกับการให้ความรู้ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องทำควบคู่ไปด้วยกัน จึงจะได้ผลลัพธ์ที่ดียิ่งขึ้น

แนวทางปฏิบัติที่ดีข้อที่ 4 คือ มุ่งเน้นกิจกรรมสร้างอาชีพตามความถนัด และความต้องการของเด็ก เยาวชนชายขอบ การสร้างรายได้ นับได้ว่าเป็นตัวแปรสำคัญในการดำเนินชีวิตของเด็กเยาวชนชายขอบ เมื่อเด็กมีแรงบันดาลใจ มีความใฝ่ฝันในการสร้างอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว เด็กก็จะลด ละ เลิก พฤติกรรมเดิมๆ และหันมาสนใจเรียนรู้สิ่งที่จะนำไปทำให้เค้าไปถึงเป้าหมายนั้นได้ โดยมีแรงสนับสนุนจากพี่เลี้ยงจิตอาสา และหัวหน้าแก๊งรุ่นพี่ คอยแนะนำให้คำปรึกษา นั่นคือการสร้างคุณค่าให้กับตัวเอง และเป็นการสร้างการยอมรับจากคนในสังคม ซึ่งนับเป็นความสำเร็จของโครงการฯ นี้

กล่าวโดยสรุปคือ โครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมืองประสบความสำเร็จได้ ด้วยความร่วมมือกันของเครือข่ายโครงการฯ ที่มุ่งเน้นส่งเสริมเด็กและเยาวชนชายขอบด้วยวิธีที่หลากหลาย และเปิดเวทีให้ได้เด็กเยาวชนชายขอบได้แสดงศักยภาพตามความถนัด หรือความชอบของแต่ละคน รวมไปถึงดึงคุณค่าที่ออกจากจิตใจ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาในตนเอง ส่งผลให้เด็กเยาวชนชายขอบรับรู้ถึงคุณค่าที่แท้จริงของตนเอง นำมาซึ่งการพัฒนา และสร้างคุณค่าให้ตนเองอย่างยั่งยืนต่อไป

2) ปัญหาและอุปสรรคของโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ และสรุปปัญหา และอุปสรรคของโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ซึ่งจำแนกออกมาได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กและเยาวชนชายขอบ หรือ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคล (2) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงาน หรือ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวโครงการ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กและเยาวชนชายขอบ

ปัญหาอุปสรรคข้อที่ 1 คือ ปัญหาด้านการเข้าถึงเด็กและเยาวชนชายขอบ ด้วยกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบมักไม่เปิดใจกับคนนอกกลุ่มแก๊ง ส่งผลให้การเข้าถึงเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้เป็นไปที่ยาก หากต้องการสร้างความคุ้นเคยกับเด็กกลุ่มนี้จึงจำเป็นต้องสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ โดยเข้าไปทำความรู้จักกับกลุ่มคนที่เด็กไว้วางใจ ร่วมกับอาศัยองค์ความรู้ด้านจิตวิทยาร่วมด้วย

ปัญหาอุปสรรคข้อที่ 2 คือ ปัญหาด้านการปรับเปลี่ยนทัศนคติของเด็กและเยาวชนชายขอบ ซึ่งเกิดจากการปิดกั้นตนเองออกจากสังคมภายนอก จากการฝังใจว่าตนเองไม่มีความสามารถ และไม่มีคุณค่า ในการจะปรับทัศนคติเด็กเยาวชนชายขอบให้หันกลับมาสร้างคุณความดี และมองเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้นนั้น จึงจำเป็นต้องให้เด็กเยาวชนชายขอบได้เรียนรู้ รับฟังเสียงสะท้อน จากประสบการณ์ของผู้อื่น รวมไปถึงความสำเร็จจากเพื่อนๆ รุ่นพี่ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเอง เพื่อสร้างคุณค่าทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อส่วนรวมต่อไป

กลุ่มที่ 2 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงาน

ปัญหาอุปสรรคข้อที่ 3 คือ ปัญหาด้านการดูแลเด็กและเยาวชนไม่ทั่วถึง ด้วยจำนวนเด็กเยาวชนที่ร่วมโครงการฯ มีจำนวนมากขึ้นในทุกปี เด็กเยาวชนกลุ่มนี้ไม่ได้กลับบ้าน ไม่มีครอบครัวดูแล จึงต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิดจากพี่เลี้ยงจิตอาสาที่มีจำนวนไม่มากพอในแต่ละพื้นที่ เนื่องด้วยการดูแลเด็กและเยาวชนนั้น จำเป็นต้องอาศัยความใกล้ชิด เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ เชื่อใจ จึงทำให้การจัดหาพี่เลี้ยงจิตอาสาเข้ามาช่วยให้เพียงพอกับจำนวนเด็กเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ จึงเป็นไปได้ค่อนข้างยาก

ปัญหาอุปสรรคข้อที่ 4 คือ ปัญหาด้านการประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่าย ด้วยทุกองค์กรในเครือข่ายมีภารกิจหลักของตน จึงต้องเร่งทำงานภารกิจของตนมาเป็นอันดับแรก ทำให้ความร่วมมือในการประสาน ขอเวลานัดประชุมทีมเพื่อขับเคลื่อนโครงการฯ นั้น เป็นไปได้ค่อนข้างยาก ซึ่งทางโครงการฯ ได้ปรับเปลี่ยนเป็นนัดหมายกันในรูปแบบไม่เป็นทางการ และนอกเวลาราชการ ส่งผลให้เครือข่ายจัดสรรเวลาเข้าร่วมได้สะดวกขึ้น การประสานงานดำเนินการอื่นๆ จึงเป็นไปได้โดยง่าย

ปัญหาอุปสรรคข้อที่ 5 คือ ปัญหาด้านความยั่งยืนของโครงการฯ ปัญหานี้จะเกิดขึ้นได้หากโครงการฯ มีปรับเปลี่ยนทีมงาน จะมีผลต่อการดำเนินโครงการฯ เป็นอย่างมาก ทั้งในเรื่องของการสื่อสาร ประสานงาน การเข้าใจในตัวโครงการ การต่อยอดโครงการฯ อาจดำเนินการได้อย่างล่าช้า ทางภาครัฐจึงควรเข้ามาดูแลอย่างจริงจัง ทั้งนี้อาจรวมถึง จัดตั้งองค์กร หรือหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลเด็กเยาวชนชายขอบโดยตรง หรือให้ทุนสนับสนุนโครงการฯ อย่างเพียงพอ และมีความต่อเนื่อง

3) ข้อเสนอแนะต่อโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบ ในสังคมเมือง

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัย และจัดทำข้อเสนอแนะต่อโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(1) รัฐบาลควรมีนโยบายในการผลักดันการปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชนชายขอบในทุกพื้นที่

จากปัญหาภาคีเครือข่าย ที่เป็นจิตอาสาที่เข้าร่วมกิจกรรมกับทางโครงการฯ มีภาระงานหลักของแต่ละองค์กรอยู่ ผู้บริหารของทีมเครือข่ายมักพิจารณาจากภาระงานของตนเป็นหลัก ทำให้เกิดข้อติดขัดในการจัดสรรเวลาเข้าร่วมประชุม หรือทำกิจกรรมกับโครงการฯ และแม้ว่า ผู้บริหารของเทศบาลนครขอนแก่น ที่เป็นเจ้าภาพในการดูแลรับผิดชอบโครงการฯ ได้ให้การสนับสนุน และให้อิสระทีมงานอย่างเต็มที่ ภายใต้อขอบเขตการรับผิดชอบงานของท่าน ซึ่งนอกจากส่วนงานเทศบาลนครขอนแก่นที่มีความรับผิดชอบหลักในโครงการฯ นี้แล้ว ยังไม่มีองค์กรภาครัฐ หรือหน่วยงานอื่นใดที่เข้ามารับผิดชอบต่อ หรือสนับสนุนชีวิตความเป็นอยู่กลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบอย่างจริงจัง รวมถึงการได้รับเงินสนับสนุนจากทางภาครัฐยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินโครงการฯ เพื่อที่จะร่วมผลักดันโครงการฯ เพื่อช่วยเหลือกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบได้อย่างต่อเนื่อง และยั่งยืนต่อไป

ทางผู้วิจัยจึงขอเสนอให้ รัฐบาลควรมีนโยบายในการผลักดันการปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชนชายขอบในทุกพื้นที่ เพื่อให้เด็กเยาวชนชายขอบในทุกพื้นที่ ได้รับการดูแล ช่วยเหลือ อุปถัมภ์ คำจุน และมีแนวทางการปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชนชายขอบไปในแนวทางเดียวกันในทุกพื้นที่ของประเทศไทย โดยอาจนำข้อค้นพบที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา และนำเสนอในงานวิจัยฉบับนี้ ไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการดำเนินงาน และเนื่องจากข้อมูลปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ในแต่ละพื้นที่นั้นมีความหลากหลาย แตกต่างกันไป ในการนำรูปแบบ หรือแนวทางปฏิบัติที่ดีต่อเด็กและเยาวชนในโครงการฯ นี้ ไปใช้ในพื้นที่อื่นๆ จึงจำเป็นต้องมีการประยุกต์ใช้ ให้เข้ากับบริบทของพื้นที่นั้นๆ เพื่อฟื้นฟู และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับเด็กเยาวชนชายขอบครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

(2) ประเมินผลการดำเนินงาน “ศูนย์สร้างโอกาสเด็กและเยาวชนบ้านเราเทศบาลนครขอนแก่น” แยกออกจากวิธีการประเมินผลแบบทั่วไป

เนื่องจากที่ทีมผู้บริหารเล็งเห็นความสำคัญในการแก้ปัญหาเด็กเร่ร่อน ไม่มีคนดูแล ไม่มีที่พักอาศัย จึงได้ก่อตั้ง “ศูนย์สร้างโอกาสเด็กและเยาวชนบ้านเราเทศบาลนครขอนแก่น” มีการจัดทำแผนงาน กิจกรรมโครงการฯ แยกจากการดำเนินงานเดิม ผู้วิจัยขอเสนอให้จัดเก็บข้อมูลการดำเนินงาน รวมถึงประเมินผลการดำเนินงานศูนย์สร้างโอกาสเด็กและเยาวชนบ้านเราเทศบาลนครขอนแก่นแยกจากการเก็บข้อมูล และการประเมินผลโครงการฯ แบบทั่วไป เพื่อที่จะได้นำข้อมูลไปทบทวน ปรับปรุงกระบวนการทำงานของศูนย์สร้างโอกาสเด็กและเยาวชนบ้านเราเทศบาลนครขอนแก่นโดยตรง ช่วยให้การกระบวนการทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ทางโครงการฯ ก็ยังคงต้องมีการติดตาม ประเมินผลเด็กเยาวชนในรูปแบบเดิมควบคู่กันไปด้วย

(3) วางแผนการดำเนินงานสำหรับการจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์เด็กเยาวชนชายขอบระหว่างจังหวัด เพื่อเป็นการรวมพลังกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบ

จากที่ทางจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสุรินทร์ ได้นำรูปแบบการดำเนินงานโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองไปปรับใช้ดูแลเด็กเยาวชนชายขอบในจังหวัดดังกล่าวแล้วนั้น เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของเด็กเยาวชนชายขอบระหว่างจังหวัดขอนแก่น จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้ทางผู้บริหารโครงการฯ วางแผนการดำเนินงาน และวางแผนงบประมาณในการจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์เด็กเยาวชนชายขอบระหว่างจังหวัดขึ้น อาทิเช่น เช่น จัดกิจกรรมทางวิชาการเสริมสร้างความรู้ให้กับเด็กเยาวชนชายขอบ จัดงานกีฬาเชื่อมสัมพันธ์เด็กเยาวชนชายขอบระหว่างจังหวัด จัดอาสาช่วยเหลือชุมชน เพื่อเป็นการรวมพลังกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบ และสร้างเครือข่าย เชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบด้วยกัน แลกเปลี่ยนมุมมอง แง่คิดดีๆ จากกลุ่มเพื่อนเด็กเยาวชนชายขอบในจังหวัดอื่น

(4) มอบหมายหน้าที่ให้รุ่นพี่ที่มีพฤติกรรมที่ดี เป็นหัวหน้ากลุ่มในการช่วยดูแลทีม

ทางโครงการฯ มีทีมพี่เลี้ยงจิตอาสาในท้องถิ่นเข้ามาช่วยดูแลจำนวนหนึ่ง ซึ่งยังไม่เพียงพอกับจำนวนเด็กเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการฯ ส่งผลให้เด็กเยาวชนชายขอบบางส่วนยังคงขาดพี่เลี้ยงที่ช่วยดูแล ติดตาม และให้คำแนะนำ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ยังคงวนเวียนอยู่ในสังคมที่มีความเสี่ยงต่อการกระทำความผิดเช่นเดิม เนื่องด้วยการดูแลเด็กและเยาวชนในบางพื้นที่เป็นไปได้ไม่ทั่วถึง ซึ่งเดิมทางโครงการฯ ได้ให้รุ่นพี่ดูแลรุ่นน้องอยู่แต่ยังไม่ได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้ ทางโครงการฯ ทำการประเมินพฤติกรรม เพื่อจัดแบ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนในโครงการฯ ตามระดับพฤติกรรม และคัดเลือกเด็กเยาวชนชายขอบที่มีพฤติกรรมที่ดี มอบหมายหน้าที่ให้เป็นหัวหน้ากลุ่มในการช่วยดูแลทีม เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนชายขอบให้ได้ แสดงความสามารถภาวะความเป็นผู้นำ และปรับตัวทำงานร่วมกันในทีม ทั้งยังช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของทีมพี่เลี้ยงจิตอาสา และยังสามารถติดตามผลการดำเนินงานได้ง่ายขึ้น

(5) เปิดพื้นที่ให้เด็กเยาวชนชายขอบแสดงศักยภาพผ่านสื่อออนไลน์

จากที่เด็กเยาวชนชายขอบสามารถพัฒนาตนเองขึ้นเป็นแกนนำคณะทำงานโครงการฯ และแกนนำเยาวชนทำประโยชน์เพื่อสังคมได้ ซึ่งเดิมทางเทศบาลนครขอนแก่นได้ประสานเครือข่ายศูนย์เยาวชนและครอบครัวเทศบาลนครขอนแก่น เพื่อเปิดพื้นที่ให้เด็กแสดงความสามารถ ด้านศิลปะ และดนตรี แล้วนั้น อาจยังไม่เพียงพอผู้วิจัยจึงขอเสนอให้มีการจัดเวทีเพื่อ让孩子เยาวชนชายขอบได้แสดงความรู้ความสามารถผ่านช่องทางออนไลน์ (online) เปิดพื้นที่ให้เด็กเยาวชนชายขอบได้แสดง

ความสามารถผ่านสื่อออนไลน์เพิ่มเติม อาทิเช่น เปิดพื้นที่ให้เด็กแสดงความสามารถผ่านสื่อออนไลน์ Youtube หรือ Facebook เพื่อเปิดเวทีให้เด็กเยาวชนชายขอบได้แสดงศักยภาพที่แฝงอยู่ในตัว รวมถึงให้สังคมได้รับรู้ถึงความรู้ความสามารถของเด็กเยาวชนชายขอบได้ในวงกว้างมากขึ้น

(6) ต่อยอดสร้างอาชีพเจ้าของธุรกิจให้ทีมแกนนำเยาวชนในโครงการฯ

เด็กเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมเป็นทีมแกนนำเยาวชนในโครงการฯ ที่มีศักยภาพ มีจำนวนมากถึง 15 คน จึงขอเสนอให้ทางโครงการฯ ประเมินศักยภาพ ประเมินความรู้ความสามารถในการสร้างอาชีพ รวมถึงประเมินความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการร่วมด้วย เพื่อสนับสนุนเงินทุนเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างอาชีพ สร้างธุรกิจของตนเอง โดยให้เรียนรู้งานวิชาชีพจากผู้ชำนาญโดยตรง รวมไปถึงเรียนรู้แนวทางการบริหารธุรกิจเบื้องต้นร่วมไปด้วย ทางโครงการฯ อาจประสานเครือข่าย จัดหลักสูตรให้ความรู้การบริหารธุรกิจเบื้องต้นให้กับเด็กเยาวชนชายขอบกลุ่มแกนนำเยาวชน และกลุ่มเด็กเยาวชนชายขอบที่สนใจจะทำธุรกิจส่วนตัวในอนาคต รวมถึงจัดทำสื่อการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารธุรกิจ เพื่อเป็นองค์ความรู้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กฤษณพงศ์ พุทธระกุล. (2560). การป้องกันอาชญากรรมในทศวรรษหน้ากับการพัฒนาระบบงานตำรวจ. นนทบุรี: โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด.
- กนกรัตน์ ดวงพิบูล. (2558). การศึกษาความเป็นชุมชนเข้มแข็งบ้านม่วงใหม่ อำเภอกุเวียง จังหวัดน่าน. 2558. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://icmsit.ssu.ac.th/icmsit/fmsicmsit1/images/PDF/icmsit13.pdf>. สืบค้น 2 พฤศจิกายน 2562.
- กมลทิพย์ คติการและคณะ. (2544). รายงานการวิจัย ทิศทางการพัฒนาระบบงานยุติธรรมกับการป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรม. ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2562). กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในอาเซียน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.djop.go.th/Djop/index.php>. สืบค้น 25 ตุลาคม 2562.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2561). การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: www2.djop.moj.go.th/sp7310/samannachun.doc. สืบค้น 2 กรกฎาคม 2561.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2561). จำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดี จำแนกตามฐานความผิด. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: www.djop.go.th/stat/statbetween2008-2011/item/303. สืบค้น 5 สิงหาคม 2561.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2561). จำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดี จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: www.djop.go.th/stat/statbetween2008-2011/item/305. สืบค้น 5 สิงหาคม 2561.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนักงานปลัดกระทรวง, สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558). ระบบการพัฒนาสังคมที่นำไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทพเพ็ญวานิชย์.

กระทรวงยุติธรรม. (2550). *กระบวนการทำงานชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงยุติธรรม. สำนักงานยุติธรรมจังหวัด. ชุมชนมองความยุติธรรมทางอาญาอย่างไร. (2561).
[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.jpo.moj.go.th/khonkaen/images/381.pdf>. สืบค้น
26 เมษายน 2561.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ขาดิ ชัยเดชสุริยะ และณัฐสา ฉัตรไพฑูริย์. (2548). *มาตรฐานองค์การ
สหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on
Criminal Justice)*. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพัฒนากระบวนการยุติธรรม.

เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ. (2556). *การนำเสนอกลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยใช้
สถานศึกษาเป็นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

เจริญศักดิ์ บุตรไทย. (2544). *ทัศนคติของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการ
สอบสวนเด็กในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญา (ฉบับที่ 20) พุทธศักราช 2542*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชลธิชา มะลิพรม. (2561). *คุณภาพชีวิตของบุคลากรทางการศึกษา*. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 5(ฉบับพิเศษ): 213-214.

ชาย โปธิสิตา. (2559). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พ
รินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ดวงกมล จันทร์รัตน์มณี. (2555). *การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำผิดฐานกระทำ
ชั่วเราเด็ก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต.

เทศบาลนครขอนแก่น, สำนักงานการศึกษา. (2563). *สรุปรายงานโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ฉบับสมบูรณ์*. ขอนแก่น: ฝ่ายการศึกษานอกระบบ
สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. (เอกสารไม่ตีพิมพ์).

ธีรวรรณ เอกอรุณ. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่ออัตราการก่ออาชญากรรมของเด็กและเยาวชนไทย*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

- นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. (2550). *สภาพัฒนากร*. กรมการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ร้าไทยเพรส จำกัด.
- นันทน์ภัสร์ สนธิพร. (2552). *มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสื่อลามกและสื่อที่ไม่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน : ศึกษากรณีร่างพระราชบัญญัติปราบปรามวัตถุชั่วร้ายพฤติกรรมอันตราย พ.ศ. ..* วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2561). *การดำเนินคดีอาญาแก่เด็กและเยาวชน*. 2561. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: http://law.tu.ac.th/law_center/law_document/book2/b2-6.html. สืบค้น 3 พฤษภาคม 2561.
- ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2545). *การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม. หลักทฤษฎีและมาตรการ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ 1991 จำกัด.
- พงษ์ธร ฉัญญูลี. (2552). *แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.
- พวงทอง ไกรพิบูลย์. (2562). *คุณภาพชีวิต*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: www2.tsu.ac.th. สืบค้น 30 ตุลาคม 2562.
- พรชัย ชันดี และคณะ. (2558). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา: หลักการ งานวิจัย และนโยบายประยุกต์*. กรุงเทพมหานคร: ส.เจริญการพิมพ์.
- ไพศาล หน่ายมี่. (2548). *การศึกษาคุณภาพชีวิตกำลังพลของศูนย์การทหารม้า ค่ายอดิศร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภิญญาภรณ์ เพ็ญภินันท์. (2544). *การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนักรู้ ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรวิมล โรมรัตน์พันธ์. (2554). *ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: พิสิทธ์เซ็นเตอร์.
- วันชัย รุจนวงศ์. (2540). รายงานการไปดูงานเกี่ยวกับการป้องกันสิทธิเด็ก ณ ประเทศ New Zealand และประเทศ Australia. *วารสารตุลพาห*, 44(3).

- วันจิกรณ์ นุเกตู. (2540). *ปัจจัยที่มีผลต่อความร่วมมือของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม : ศึกษากรณีงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ตำรวจภูธรจังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชา มหาคุณ. (2539). รายงานการเดินทางไปประชุมศึกษาดูงานด้านกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา. *วารสารตุลพาท*, 43(3).
- วิมัย ศรีจันทร์. (2562). *บทบัญญัติเกี่ยวกับการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: www2.djop.moj.go.th/.../download-8-1356060649...d...สืบค้น กรกฎาคม 2562.
- สนธยา พลศรี. (2545). *ทฤษฎีหลักการพัฒนาชุมชน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สถาพร พันธมิตร. (2553). *บทบาทของผู้แทนชุมชนในกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน : ศึกษากรณีคดีอาชญากรรมที่ปราศจากเหยื่อในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาวิตรี ณรงค์น้อย. (2552). *การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อป.พร.) ในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุดสงวน สุธีสร. (2546). *อาชญาวิทยา และงานสังคมสงเคราะห์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรัตน์ อ่อนรักษ์. (2551). *บทบาทครอบครัวในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในระหว่างคุมประพฤติ : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานคุมประพฤติประจำศาลอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรศักดิ์ บุญเพิ่ม. (2540). *การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนซึ่งถูกดำเนินคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสกสัน เครือคำ. (2558). *อาชญากรรม อาชญาวิทยา และงานยุติธรรมทางอาญา*. นครปฐม: คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2553). *พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:

<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%C803/%C803-20-2553-a0001.pdf>.

สืบค้น 15 สิงหาคม 2563.

สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2561). รายงานสถานการณ์อาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมประจำปี พ.ศ. 2558. 2561. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.oja.go.th/TH/wp-content/uploads/2017/08/WhitePaperonCrimeJustice2015.pdf>. สืบค้น พฤศจิกายน 2561.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ} สำนักงานแผนงานและงบประมาณ. กองวิจัยและพัฒนา. (2544). รายงานการวิจัย การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ปัญหาและประสิทธิผลในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ. กองวิจัยและพัฒนา สำนักงานแผนงานและงบประมาณ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.

สุกัญญา อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2548). เกมส์-แก๊งส์ กับชีวิตครอบครัว. ใน เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ 4. หน้า 1-4 . 23 มีนาคม 2548 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) กรุงเทพมหานคร.

สุนนทิพย์ จิตสว่าง และนที จิตสว่าง. (2560). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันปัญหาอาชญากรรม. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนนทิพย์ จิตสว่าง และปิยะพร ตันณีกุล. (2558). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง การประเมินผลการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนนทิพย์ จิตสว่าง และปิยะพร ตันณีกุล. (2558). รายงานวิจัยเรื่อง กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน ในประชาคมอาเซียน ได้รับทุนสนับสนุนจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิวัฒน์ รัตนวราหะ. (2556). ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการพื้นฐานของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรุณฉัตร คุรุวานิชย์ และคณะ. (2561). รายงานผลการวิจัยการประเมินผลเพื่อแสดงเชิงประจักษ์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนผู้เคยกระทำผิดที่ผ่านกระบวนการ “วิชาชีวิต” กรณีศึกษา : ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน (ชาย) บ้านกาญจนาภิเษก. สำนักงานการควบคุมปัจจัยเสี่ยงหลัก (สำนัก1) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

อึ้งฉัพ ชูบำรุง และอุนิษา เลิศโตมรสกุล. (2555). อาชญากรรม และอาชญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Andonian, G. (2019). Child Custody in the UK- The Basics. Gulbenkian Andonian Solicitors Ltd. *The United Kingdom*. Retrieved from
<https://www.gulbenkian.co.uk/child-custody-in-the-uk-the-basics/>

Becker, H. S. (1963). *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York: Free Press.

Campbell, A., Converse, P. E., & Rodgers, W. L. (1976). *The Quality of American Life*. New York: Russell Sage Foundation.

Cohen, A. K. (1955). *Delinquent Boys: The Culture of the Gang*. Glencoe IL: Free Press.

Cooley, C. H. (1902). *Human Nature and the Social Order*. New York: Scribner.

Cummins, R. A. (1998). *The comprehensive quality of life scale*. Paper presented at the The First International Conference on Quality of Life in Cities, Singapore.

ESCAP. (1990). *Guidelines on methodological approaches to the conduct of a regional survey of the quality of life as an aspect of human resources development*. New York: Mcgraw-Hill Book.

Harland, D. (1972). *Social Indicators toward the Measurement of Quality of Life*. Ottawa: Social and Human Analysis Branch Department of Regional Economic Expansion.

Kelman, H. (1967). Compliance Identification and Internalization: Three Processes of Attitude Change. In *Attitude Theory and Measurement*. New York: John Willey and Sons Inc.

Liu, B. C. (1975). Quality of Life: Concept Measure and Results. *American Journal of Economics and Sociology*, 34(1).

Martin, A. (2020). Child Custody Rights. Child Support Laws of The United Kingdom. Retrieved from <http://www.childsupportlaws.co.uk/child-custody-rights.html>

Maslow, A. H. (1954). *Motivation and Personality*. New York: Harper Collins.

Nations, U. (1995). *Quality of Life in the ESCAP Region: Economic and Social Commission for Asia and the Pacific*. New York: United Nations.

Oliver, J. P. J. (1996). *Quality of Life and Mental Health Service*. London: Routledge.

R.A., C., & Ohlin, L. E. (1960). *Delinquency and Opportunity : A Theory of Delinquent Gangs*. New York: Free Press.

Scitovsky, T. (1976). *The Joyless Economy: An Inquiry into Human Satisfaction and Consumer Dissatisfaction*. Toronto: Oxford University Press.

UNESCO. (1982). *Evaluating the Quality of Life in Belgium: Social Indicator Research*. Belgium: UNESCO.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก ใบรับรองโครงการวิจัย

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2
สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาคารจามจุรี 1 ชั้น 1 ห้อง 114 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330
โทรศัพท์ : 0 2218 3210-11 E-mail: curec2.ch1@chula.ac.th

COA No. 090/2563

ใบรับรองโครงการวิจัย

โครงการวิจัยที่ 012/63 การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชน: กรณีศึกษาโครงการ
ฟื้นฟูैया และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ผู้วิจัยหลัก นางวณิษฐา ตั้งพรพิพัฒน์

หน่วยงาน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และ
ศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิจารณาจริยธรรมการวิจัยโดยยึดหลัก ของ Declaration of Helsinki,
the Belmont report, CIOMS guidelines และ The international conference on harmonization – Good
clinical practice (ICH-GCP) อนุมัติให้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวได้

ลงนาม
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ)
ประธานคณะกรรมการ

ลงนาม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นึ่งหทัย แรงผลสัมฤทธิ์)
กรรมการและเลขานุการ

รูปแบบการพิจารณาทบทวน: แบบเต็มขั้นตอน

วันที่รับรอง: 24 มิถุนายน 2563

วันหมดอายุ: 23 มิถุนายน 2564

เอกสารที่คณะกรรมการรับรอง

1. ข้อเสนอโครงการวิจัย
2. ประวัติและผลงานของผู้วิจัย
3. เอกสารข้อมูลสำหรับกลุ่มผู้ร่วมการวิจัย
4. หนังสือยินยอมเข้าร่วมในการวิจัย
5. แบบสัมภาษณ์

เงื่อนไข

1. ผู้วิจัยรับทราบว่าเป็นการผิจริยธรรม หากดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยก่อนได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยฯ
2. หากใบรับรองโครงการวิจัยหมดอายุ การดำเนินการวิจัยต้องยุติ เมื่อต้องการต่ออายุต้องขออนุมัติใหม่ล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 1 เดือน พร้อมส่งรายงาน
ความก้าวหน้าการวิจัย
3. ต้องดำเนินการวิจัยตามที่ระบุไว้ในโครงการวิจัยอย่างเคร่งครัด
4. ใช้เอกสารข้อมูลสำหรับกลุ่มตัวอย่าง/ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ใบยินยอมของกลุ่มตัวอย่างหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย และเอกสารเชิญเข้าร่วมวิจัย (ถ้ามี)
เฉพาะที่ประทับตราคณะกรรมการเท่านั้น
5. หากเกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ร้ายแรงในสถานที่เก็บข้อมูลที่ขออนุมัติจากคณะกรรมการ ต้องรายงานคณะกรรมการภายใน 5 วันทำการ
6. หากมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการวิจัย ให้ส่งคณะกรรมการพิจารณารับรองก่อนดำเนินการ
7. โครงการวิจัยไม่เกิน 1 ปี ส่งแบบรายงานสิ้นสุดโครงการวิจัย (AF 03-13) และบทคัดย่อผลการวิจัยภายใน 30 วัน เมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น สำหรับ
โครงการวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ให้ส่งบทคัดย่อผลการวิจัย ภายใน 30 วัน เมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักฐานในการปิดโครงการ
8. โครงการวิจัยที่ได้รับการอนุมัติโครงการโดยการพิจารณาทบทวนแบบกรณีเว้น (Exemption review) ปฏิบัติตามเงื่อนไข ข้อ 1,6 และ 7 เท่านั้น

เลขที่โครงการ..... 012 / 63
วันที่รับรอง..... 24 มิ.ย. 2563
วันหมดอายุ..... 23 มิ.ย. 2564

Office of the Research Ethics Review Committee for Research Involving Human Subjects:
The Second Allied Academic Group in Social Sciences, Humanities and Fine and Applied Arts
Chamchuri 1 Building, Room 114, Phayathai Road, Wang Mai Sub-district,
Pathum Wan District, Bangkok 10330
Telephone number 0 2218 3210-11 E-mail curec2.ch1@chula.ac.th

COA No. 113/2563

Certificate of Research Approval

Research Project Number 012/63 THE CRIMINAL PROCEDURE BY USING COMMUNITY MEASURES IN JUVENILE DELINQUENCY: THE REHABILITATION AND QUALITY OF LIFE IMPROVEMENT FOR CHILDREN AND YOUTH IN URBAN SOCIETY PROJECTS

Principal Researcher Mrs. Vaneenuch Tangpornpipat

Office Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

The Research Ethics Review Committee for Research Involving Human Subjects: The Second Allied Academic Group in Social Sciences, Humanities and Fine and Applied Arts at Chulalongkorn University, based on Declaration of Helsinki, the Belmont report, CIOMS guidelines and the Principle of the international conference on harmonization – Good clinical practice (ICH-GCP) has approved the execution of the aforementioned research project.

Signature *Theraphan Luangthongkum* **Signature** *นงหทัย รังปณสมริต*
(Emeritus Prof. Theraphan Luangthongkum, PhD.) (Asst. Prof. Nungthatai Rangponsumrit, PhD.)
Chairman Secretary

Research Project Review Categories: Full Board Review

Date of approval: 24 June 2020

Expiry date: 23 June 2021

Documents approved by the Committee

1. The research proposal
2. The researcher CV
3. The information sheets for research participants
4. The informed consent forms
5. The guide questions for interviews

Protocol No.....	012 / 63
Date of Approval.....	24 JUN 2020
Approval Expiry Date.....	23 JUN 2021

Conditions

1. The researcher has acknowledged that it is unethical if he/she collects information for the research before the application for an ethics review has been approved by the Research Ethics Review Committee.
2. If the certificate of the research project expires, the research execution must come to a halt. If the researcher wishes to reapply for approval, he/she has to submit an application for a new certificate at least one month in advance, together with a research progress report.
3. The researcher must conduct the research strictly in accordance with what is specified in the research project.
4. The researcher must **only** use documents that provide information for the research sampling population/participants, their letters of consent and the letters inviting them to take part in the research (if any) **that have been endorsed with the seal of the Committee.**
5. If any seriously untoward incident happens to the place where the research information, which has requested the approval of the Committee, is kept, the researcher must report this to the Committee within five working days.
6. If there is any change in the research procedure, the researcher must submit the change for review by the Committee before he/she can continue with his/her research.
7. For a research project of less than one year the researcher must submit a report of research termination (AF 03-13) and an abstract of the research outcome within thirty days of the research being completed. For a research project which is a thesis, the researcher must submit an abstract of the research outcome within thirty days of the research being completed. This is to be used as evidence of the termination of the project.
8. A research project which has passed the Exemption Review, must observe only the conditions in 1, 6 and 7.

ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์สำหรับพี่เลี้ยงจิตอาสา เครือข่ายพันธมิตร และเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนิน
โครงการฟื้นฟูเหยี่ยวฯ และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ที่มีการปฏิบัติ
ต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยง ด้วยการใช้มาตรการชุมชน

วันที่..... เดือน..... พ.ศ..... สถานที่.....

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ประกอบไปด้วยคำถามทั้งหมด 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 : ข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 :
ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวฯ และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ส่วนที่ 1: ข้อมูลส่วนบุคคล

1.1 อายุ..... ปี

1.2 ความเกี่ยวข้องกับโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวฯ และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

- () พี่เลี้ยงจิตอาสาที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นครูอาสาในโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวฯ และพัฒนาคุณภาพชีวิต
เด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง
- () เครือข่ายพันธมิตรที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวฯ และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบ
ในสังคมเมือง
- () เจ้าหน้าที่ที่ดำเนินโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวฯ และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบ
ในสังคมเมือง

1.3 บทบาท หน้าที่ที่ปฏิบัติในโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวฯ และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคม
เมือง

1.4 ระยะเวลาที่เข้าร่วมกับโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวฯ และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง
เป็นเวลา ปี เดือน

ส่วนที่ 2 : ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวฯ และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคม เมือง

2.1 เหตุใดท่านจึงตัดสินใจเข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวฯ และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบใน
สังคมเมือง

เลขที่โครงการ..... 012 / 63
วันที่รับรอง..... 24 มิ.ย. 2563
วันหมดอายุ..... 23 มิ.ย. 2564

2.2 ท่านเห็นความเปลี่ยนแปลงของเด็ก เยาวชน ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง มีความเหมือนหรือแตกต่างกัน อย่างไร

.....

.....

2.3 ท่านคิดว่าโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองมีประโยชน์กับสังคมในภาพรวมอย่างไร

.....

.....

2.4 ท่านคิดว่าอะไรคือปัจจัยที่ส่งผลให้โครงการฟื้นฟูเหยี่ยวา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองประสบความสำเร็จ และเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน

.....

.....

2.5 ท่านคิดว่าโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองควรมีการปรับปรุง พัฒนาเพิ่มเติมในเรื่องใด

.....

.....

เลขที่โครงการ..... 0.1.2. / 6.3
วันที่รับรอง..... 2.4. มี.ย. 2563
วันหมดอายุ..... 2.3. มี.ย. 2564

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก
เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ที่มีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยง
ด้วยการใช้มาตรการชุมชน

วันที่..... เดือน..... พ.ศ..... สถานที่.....

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ประกอบไปด้วยคำถามทั้งหมด 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 : ข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 :
ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ส่วนที่ 1: ข้อมูลส่วนบุคคล

1.1 อายุ..... ปี

1.2 บทบาท หน้าที่ที่ปฏิบัติในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคม
เมือง

.....

1.3 ระยะเวลาที่เข้าร่วมกับโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง
เป็นเวลา ปี เดือน

ส่วนที่ 2 : ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคม
เมือง

2.1 เหตุใดคุณจึงตัดสินใจเข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคม
เมือง

.....

2.2 คุณเห็นความเปลี่ยนแปลงของเด็ก เยาวชน ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนา
คุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง มีความเหมือนหรือแตกต่างกัน อย่างไร

.....

.....

เลขที่โครงการ	012 / 63
วันที่รับรอง	24 มิ.ย. 2563
วันหมดอายุ	23 มิ.ย. 2564

.....
 2.3 คุณคิดว่าโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองมีประโยชน์กับสังคมในภาพรวมอย่างไร

.....
 2.4 คุณคิดว่าอะไรคือปัจจัยที่ส่งผลให้โครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองประสบความสำเร็จ และเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน

.....
 2.5 คุณคิดว่าโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองควรมีการปรับปรุง พัฒนาเพิ่มเติมในเรื่องใด

เลขที่โครงการ.....	0.1.2./6.3
วันที่รับรอง.....	2.6.มิ.ย. 2563
วันหมดอายุ.....	2.3.มิ.ย. 2564

แบบสัมภาษณ์สำหรับเด็ก เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก
 เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ที่มีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยง
 ด้วยการใช้มาตรการชุมชน

วันที่..... เดือน..... พ.ศ..... สถานที่.....

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ประกอบไปด้วยคำถามทั้งหมด 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 : ข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 :
 สภาพแวดล้อมรอบตัว ส่วนที่ 3 : ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชน
 ชายขอบในสังคมเมือง

ส่วนที่ 1: ข้อมูลส่วนบุคคล

- 1.1 อายุ..... ปี
- 1.2 การศึกษาสูงสุดที่ได้รับ.....
- 1.3 สมาชิกในครอบครัวน้องมีกี่คน มีใครบ้าง
-
-
- 1.4 ได้พักอาศัยกับพ่อแม่หรือไม่/ ปัจจุบันน้องพักอาศัยอยู่กับใคร มีความสัมพันธ์กันอย่างไร
-
-
- 1.5 น้องได้กลับไปนอนที่บ้านกับครอบครัวทุกวันหรือไม่ หากไม่ได้กลับ น้องพักอาศัยอยู่กับใคร
-
-
- 1.6 น้องมีความผูกพันกับสมาชิกในครอบครัวคนใดมากที่สุด เพราะเหตุใด
-
-

เลขที่โครงการ	012 / 6.3
วันที่รับรอง	24 มิ.ย. 2563
วันหมดอายุ	23 มิ.ย. 2564

ส่วนที่ 2 : สภาพแวดล้อมรอบตัว

2.1 ชุมชนที่น้องอยู่อาศัยมีลักษณะเช่นใด

หมายเหตุ : คำอธิบายเพิ่มเติมแนวทางการตอบคำถาม กรณีผู้ให้ข้อมูลไม่เข้าใจคำถาม อาทิเช่น ชุมชนที่อยู่อาศัยกันแบบต่างคนต่างอยู่ ไม่ช่วยเหลือกัน/ ชุมชนที่อยู่อาศัยกันอย่างมีความเอื้อเพื่อพ่อแม่ พี่งพาอาศัยกันได้/ ชุมชนที่อยู่อาศัยกันเหมือนเป็นครอบครัว ดูแลใส่ใจกันในทุกเรื่อง

.....

.....

.....

2.2 น้องเคยทำอะไรแล้ว คิดว่าสิ่งที่กระทำนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หรือมีความรู้สึกที่ไม่ดีกับสิ่งที่ตัวเองได้กระทำลงไปหรือไม่ โปรดยกตัวอย่าง

.....

.....

.....

2.3 กลุ่มเพื่อนที่คบหาเป็นแรงจูงใจให้น้องตัดสินใจกระทำสิ่งไม่ถูกต้องนั้นหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 : ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

3.1 เหตุใดน้องจึงตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

.....

.....

3.2 ระยะเวลาที่น้องเข้าร่วมกับโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เป็นเวลา ปี เดือน

เลขที่โครงการ.....	0.1.2 / 6.3
วันที่รับรอง.....	2.4.มิ.ย. 2563
วันหมดอายุ.....	2.3.มิ.ย. 2564

3.3 น้องชื่นชอบกิจกรรมใดของโครงการฟื้นฟูैया และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

3.4 น้องคิดว่า ความเปลี่ยนแปลงของตนเอง ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการฟื้นฟูैया และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เป็นอย่างไร

.....

.....

3.5 น้องคิดว่าโครงการฟื้นฟูैया และพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองมีประโยชน์กับน้องอย่างไร

.....

.....

เลขที่โครงการ.....	0 1 2 / 6 3
วันที่รับรอง.....	2 4 มิ.ย. 2563
วันหมดอายุ.....	2 3 มิ.ย. 2564

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางวณีนุช วราชน
วัน เดือน ปี เกิด	27 มีนาคม 2522
สถานที่เกิด	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	เภสัชศาสตรบัณฑิต สาขาเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการโรงพยาบาล และการรักษาสุขภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	59 ซอยบางนา 50 ถนนเทพรัตน แขวงบางนาใต้ เขตบางนา กรุงเทพมหานคร 10260
ผลงานตีพิมพ์	การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชนในทาง อาชญาวิทยา: กรณีศึกษาโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง, วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม - ธันวาคม 2563